

Nunatsinni isumagin- ninnikkut politikki inuuniarnikkullu atukkat - allakkiat

**Naalakkersuisut
Grønlands Selvstyre**

INUSSUK - Issittumi Ilisimatusarnermik Atuagassiaq 3 • 2021

Nunatsinni isumagin- ninnikkut politikki inuuniarnikkullu atukkat - allakkiat

Steven Arnfjord

Nunatsinni isumaginninnikkut politikki inuuniarnikkullu atukkat – allakkiat

INUSSUK - Issittumi Ilisimatusarnermik Atuagassiaq 3 • 2021

Copyright © Steven Arnfjord aamma Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, Nuuk, 2021

Qallunatuumiit kalaallisut nutserisoq: Marie-Kathrine Barlaj Lyberth

Ilusilersuineq: Monika Brune, allu design – www.allu.gl

ISBN: 978-87-972925-2-5

EAN: 9788797292525

ISSN: 1397-7431

Naalisaaneq, ilusilinnik takutitsineq, tabellit issuaanerillu ajornartitaanngillat sumin-nga-anneeneri erseqqarissumik takussutissillugit. Allaatigisat naqitikkamik matumangga eqqartuisut, saqqummiussinerit, issuaanerit innersuussinerilluunniit inussiarnersumik nassiuteqquneqarput.

Saqqummersitat INUSSUK-mik taaguuteqartut Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik saqqummersinneqarput.

Siunertarineqarpoq Issittuni ilisimatusarnermi paasisat siaruarneqartarnissaat Kalaallit Nunaanni najugaqartunut aammalu Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu ilisimatusarnermik ingerlataqartunut. Allaatigisakkatigut taakkunuuna kissaatigineqarpoq Issittumi suleqatigiinnermik nukittorsaanissaq, ingammik inunnut tunngasunik ilisimatusarnermut, inooqatigiinnik ilisimatusarnermut peqqinnissamullu ilisimatusarnermut tunngasunik.

Naqitertitassatut piukkussanik aqqissuisut tigusaqartarusupput.

Aaqqissuisoq

Sten Lund

Ilisimatusarnermik ataqatigiisaarisooq

Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut

Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

Naalakkersuisut

Postboks 1029

3900 Nuuk

Oqarasuartaat: +299 34 50 00

E-mail: stlu@nanoq.gl

Saqqaaani asseq: 1966-imi isumaginninnermi ikiortit siulliit.

Imarisai

Oqaaseqaat	5
1. Kalaallit Nunaanni inooqatigiinni pissutsitinoqatigiinnilu politikki	20
2. Ukiuni 50-ini inooqatigiinnermi allaffissorneq inooqatigiinnermilu ilisimasaqarneq – imm. 1	50
3. Ukiuni 50-ini inooqatigiinnermi allaffissorneq inooqatigiinnermilu ilisimasaqarneq – imm. 2	65
4. Kalaallit inooqatigiinni misissuinnermi Kalaallit Nunaanni peqataanerat	88
5. Kalaallit Nunaanni isumaginninnerup iluani sulineq aaamma ilisimatusarfiginiakkami ilisimatusarneq	124
6. Ilisimatusarnermi peqataaneq inunnik tungiuinnermi sulialittut pisinnaatitaalluni	146
7. Nuummi angerlarsimaffeqannginneq – sociologiimut tunngasoq isornartorsiorneq pilersaarusiornermilu isiginnittariaaseq	168
8. Kalaallit politikikkut neokonservatismepp isumaginninnermi politikkinut ammasut pisariaqartinnera kingulliutikkaa	187
9. “Toqqissisimaneq ujartorpaat” – Arnat angerlarsimaffeqannginnermit Nuummi eqqugaasut	195
10. Angerlarsimaffeqannginneq Kalaallit Nunaanni – isumaginninnermilu politikikkut isiginnittariaatsit	219
Atuakkialerineq	231

Oqaaseqaat

Ukiut tuusintilikkuutaat kingulliit Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni atugarissaarnermi ineriartorneq ajunngitsoq takunikuuarput. Kisianni ineriartorneq qanimut isigigaanni ineriartorneq taamaallaat inuiaqatigiinnit ilaanniit atuuppoq, inuiaqatigiit sinneri ulluinnarni inuuniarnissaq sukataarutigaa — inooqatigiinnermi aningaasatigullu. Nunap atugarissaarnermit qaffasissusaanik agguagaaneraniit paasinnittariaasia pillugu tunngaviuvoq. Atugarissaarnermi oqallinneq pingaarnertut allaaserinninnermi katersukkatut sammisaavoq (allaaserinninnermi-sammisaq), inooqatigiinni pissutsit isumaginninnermullu politikki sammisatut najoqqutaallutik.

Atugarissaarnerneq inuiaqatigiinnilu ineriartorneq Knud Hertlingimit aamma sammineqarnikuupput, eqqartorpaa, aallaqqaasiullugu soorlu allatara inuiaqatigiinnerup ikiariissitaarnera — inuiaqatigiinnit allat ingerlalluartut allanut sanilliullugu. Hertlingip Kalaallit Nunaat isumaginninnermi politikki inuiaqatigiittut isumaqatigisinnaangilaa. Hertlingip atuakkiataa qulequtaa naapertorlugu akerleriittuni, kisianni 70-ikunni allagaalluartut, kalaallisut imminut akerlerisoqarpoq inooqatigiinni pissutsit isumaginninnermillu politikki pillugu qiimmaarissumik oqaluuserisaripput oqallittarlutalu, kisianni politikikkut pilersaarusionerit, politikikkut inatsisiliornerlu piviusunngortinnissai amigaataasarlutik (Hertling 1977).

Finn Lynge isumaqarpoq, nivaatarsuup manissaanermi nutarterinermi ilisarnaat atorlugu nutarterinermi sulissutiginermi misiliilluni isumaginninnermi oqimaqatigiititsinissamik pilersitsiniarsarisoqassasoq. Lynge toqqaanaq allappoq: *“Oqallinnerni ineriartorneq pillugu avannarpasissunit piffinni apeqqusernarpoq, avannarpasissuni innuttaasut eqimattat nammineerlutik inuiaqatigiini periusimik qanoq pilersitsisinnaassasut, imaluunniit siunissap issituni inuiaqatigiit pillugit inuiaqatigiinni periusimik kujataanit pisussaaffeqartutut saqqummissanerluni.”* (Lynge 1977:13)

Aammattaaq immikkoortumi Guldborg Chemnitzimut eqqaannarpoq: *“Kalaallip isigisaaniit ineriartorneq”*, nutarterinermi suliniuteqarnerni (Chemnitz 1964) innuttaasut ilaatinneqassasut. Ilimagaara Chemnitzip innuttaasut tamarmik pigai. Qulaani oqalliseqataasartut allat peqatigalugit

isumaginninnermi ilisimasaqartut oqalleqataasut soorlu Asii Chemnitz Narupip, Lise Lennertip, Robert Pedersenip aamma Aqqaluk Lyngeip kalaallinit inuiaqatigiit isumaginninnermi annertuumik pisimasut uanga paasinnittariaasinnit ilusilersuisuupput, taamaalillunilu isumaginninnermi politikki isumaginninnermilu pissutsit eqqartorneqarnerat ingerlatiinnarnissaannut kimigiisiutiginissaa pingaaruteqarpoq. Atuakkami sammisat soorlu nutarterinermit suliniutit sammineqaraangamik, taava qitiutinneqartarpoq isumaginninnermi pilersaarusionerq nutarterinermit — teknikkuunngitsoq. Isumaginninnermi pilersaarusionerq qitiutippaa misissueqqissaarneq inuiaqatigiimmit isumaginninnermi allannguut aamma assingusumit isumaginninnermi suliniutimik qanoq tunngavilersorneqarsinnaanersoq. Nuna-siaataanerup teorii minnerusumik qitiutinneqarpoq, kulturillu ileqqutoqqanit paaaneranik nutaaliamut pillugit oqallinneq. Allaaserisanit amerlanerit isumaginninnermi ilisimatusarnertut nalilernerqarsinnaapput — tulliullugu allaaserisannukassuugut ilisimatusarnerullu inooqatigiinnermut tapiissutaanut paasinninneq pineqassaaq, taava ungasillissaanga ileqqutoqqamiit inuiqatigiinnut periuseq isumaqatiginninnginneq pineqassalluni. Isumaginninnermi ilisimatusarneq kinaassusersiunnginneq akerleralugu inuiaqatigiinni ilaanniissinnaavoq, tassaaalluni suliami piffik misissorneqartoq. Tamanna isumaqarpoq, allaaserisani katersani naleqartut takutissinnaagai. Ass. taamaattumik tunngavilersuisoqarpoq, isumaginninnermi politikkit ilaatinneqartut pitsaernerusut, ilaangitsunut sanilliullugu, peqataanermilu ilisimatitsinermit sammisaqarnerit siuarnerullutik nuisanerissagaluaramik, inuit ataasiakkaat ilisimatillugit periutsunut sanilliullugit.

Finn Lynge-issuugaq qulaaniittoq oqaaseqarfiginiarlugu, nammineq atuakkami saqqumersitaaneersoq¹, avannarpassisut (issittuni) inuiaqatigiit kalaallit nammineerlutik inuiaqatigiini periutsit pilersissinnaavaat. Politikkerit issittuni atugarissaarnermi inuiaqatigiinneq ineriartornerat qanoq isiginerat annertunerusumik iliuusissat imaluunniit eeqqarsartaatsit takutissavaat.

Oqallinnerit qulaanniittut atuarnermit misiliinermilu tunngavilersuinerni nukittorsarneqarput. Ulluni makkunani talerpimmut sangusarnerit silarsuarmi takusinnaavarput susoqartarnersoq, isumaqaraani siusinnerusukkut

1 Allakkat katersanut oqaaseqaat Finn Lyngep uilluartuata Qaqortumi angerlarsimafiani allanneqarput, aasaq naavillugu atuagaateqarfiannut immikkut pisinnaatitaallunga.

tunngavilersuinerit meeqqanut pisinnaatitaaffiit, arnat pisinnaatitaaffiinnut, eqqissinissamut sorsunnermut, killiligaanani oqaaseqarsinnaanermut, inuit oqartussaaqataanerannut namminersorsinnaatitaanerlu ajugaareersimasut. Qitiutinneqarnerit eqeersimaartuunerillu annaaneqartarput. Eqqissiivil-luni inernerit angusallu iluarisimaarlugit iliuuseqarnissarlu unitsikkallarlu aarlerinarsillunilu, taamaalilluni saniatigut neokonservativt-imik nunamillu pingaartitsinermik akerliliilerluni — malunnartumik ajugaassalluni. Tassanngaannaq ajornartorsiutit pillugit ilisimasarinngisat eqqartoqatigissallugit akuerisaalerluni, akuerineqarneq pillugu pikkorivissunit pigissaartunit, ilin-niagaqarnermi peqqinnermilu assigiinngissusermit akuersineq.

Anneruniarnanga paasinnittariaaseqarpunga, sivisuumik atuagarsornermi piffissamut naleqquttumut oqallinneq innersuussissallugu amigaatiginikuuar-put. Maani oqaatigissanngilara maanna saqqummersitsinermi innersuuffis-saqartugut — allaaserisat katersat ukuunnaassanngillat. Neriuppunga siu-nissami arlalinnik tapiissuteqarnermi tunisisoqarnerulluni tamanna tapiissut amerlasuut akornaniissasoq. Atugarissaarneq suunersoq malunnartumik annertuumik eqqartussallugu nunatsinni pisariaqarpoq — isumagininnermit politikkit suut isumaginninnermi pissutsinit paasinninnermi tapiissuteqas-sanersut. Una atuagaq aallartitsissalluni misiliineruvoq, katersat sionatigut saqqumersinneqarnikut ataatsimoortinneqarlutik. Allaaserisanik katersat pingaaruteqartoq tassaavoq, maanna kalaallisut qallunaatullu allanneqarni-kuusut. Tamanna saqqummersitsinissamut marluluullutik kajumissaqartitsip-put — suliat katersissallugit, oqaatsinilu marlunni saqqumersissallugit. Maani peroriartorpunga uannullu uuminartuarluni kalaallisut ilisimasakka kille-qangaatsiartut — kissaatigaara ajornartorsiutinit oqallinnermut tapeeqataas-sallunga, ilaatigut pisortatigut aningaasalersorneqartumi Ilisimatusarfimmi suliffinni misissuinermi inuiaqatigiilerisussanngortunit isumaginninnermilu siunnersortinit atuartitsinermi aqutigalugu ulluinnarni peqataasarpunga.

Oqaaseqaammi naggasiullugu ilaqutannut qujarusuppunga Ivalomullu immik-kut qujarusuppunga oqarmat: *"Ila Kalaallisut SAQQUMMERTISSAVAT!"* Arnaq ataaseq soorunami ilumoortuaannarpoq, kisianni aasaanerani 2019-imi suliassaqartitseqqilaarluni.

Aammattaaq Nikkemut, Mettemut Jonasimullu, Gestur Hovgaardimut Kevin Perrymullu qujanaq. Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarner-mullu Naalackersuisoqarfik, Inussuk Kalaalillu Nunaannut Aningaasaateqarfik

nutserinissamut aaqqissuinissamullu aningaasatigut tapiissuupput. Marie-Kathrine Barlaj Lyberthimut nutsikkanut qujanaq. Nunatsinni Ilisimatusarnermik Siunnersuisoqatigiinnut, Dudo Povl Brandtip aningaasaateqarfianut qujanaq ilisimatuutut misissuinermi suleqatikkalu tapersorsorassigit. Atuak-kialerisunullu kinaassutsiminnik isertuussisunut qujanaq, suliap suliarinerani siunersiupeqatigisat siunnersuillu najoqqutassanik allannermut atatillugu. Per Arnfjord piginnaasaqarluaravit naammagittarlutillu ingerlasumik kukkuner-siuisuugavit qujanaq. Soorunami suliaq tamaat uanga akisussaaffigaara.

Atuarluarina.

Aallaqqaasiut

Isumaginninnermi ajornartorsiup qanoq issusia atugarissaaarnerlu pillugu apeqqut sammineqaraangat Kalaallit Nunaanni oqallinnerit assut initusarput. Taaguutit atugarissaarneq inooqatigiinnilu politikki atuakkami samminerat nikerassapput. Kisianni taaguutit assigiinngillat. Isumaginninnermi politikki nalinginnaasumik sammisatut imaluunniit oqalliffittut paasineqartarpoq, atugarissaarneq eqqartorneqartarluni — isumaginninnermit politikki isumasiutaa politologi nerukitsumiilaarutta politologi isumasiuttut qitiutillugu, politikkit aqqissuussaq isumaginninnermi ajutuunnissami ikiuutissat qulakkeernissai, nunap innuttaasui inuunerminni piffinni assigiinngitsuni aqquusaagai akisussaaffiginerai. Kippasissumi nunarsuarmit aalajangersagaq naapertorlugu malunnartumik peqarpoq, illersuineq ineriartornerlu isumaginninnermi aqqissuussaq innuttaasunut ajunngitsuusoq, sivisuumik atuutinnissaanut nunap siunissami unammillersinnaanissaanut inuulluataarnerullu tungaatigut ineriartorneq atatiinnarnissaanut. Nunanut allanut aningaasaliisut Kalaallit Nunaanni ass. aamma nunap ilinniarsimassutsip — aamma atugarissaarnerup qaffasissusia tunngavilittut isigisarpaat aningaasaliinissaminnut. Kalaallit Nunaat nunanit eqimattanit mikusuni akornaniippoq, innuttaasut akileraaruteqarnermut 50 %-ngajammut akuersaartut. Akileraarut annertoq arlallinnik aningaasaliisuvoq soorlu ilinniarniq, peqqinneq isumaginninnermilu sillimmaserneq. Aningaasaliinerit annertuut inuiaqatigiinni eqqartorneqarput. 2019-imi 776 millionit miss. isumaginninnermut immikkoortinneqarput. Aningaasartuutissaanut inatsip pingajuttut peqqinnermi annersaavoq (1,5 milliardit miss.) siullertut aamma ilinniagaqarneq (1,2 milliardit miss) aappaattut. Isumaginnittoqarfimmi annertuumik aningaasaliisoqaraluartoq immikkullu ittumik tusagassiutitigut eqqumaffigineqaraluarluni, ingerlatsinerimut annertuumit aningaasatigut isumalluuteqarneranut pilersaarusiornissamut ersarittunik peqanngilaq, ukiut tamaasa immikkoortinneqartartut. Allatut oqaatigalugu innuttaasut Kalaallit Nunaanni ilisimasaqarnerat annikippoq, pisortatigut aningaasat sumut atorneqartarnerisut, aningaasallu imikkoortinneqartut innuttaasumut imaluunniit aningaasat sullinniakkanut iluaqutaanersut. Peqqutaasut ilaat ilisimasaqarnermut killeqarneranut pineqarpoq, politikkit ammanera isumaginninnermi politikki pillugu annikitsuusoq. Eqqarsartaatsiviit nalunaarutigineqartut ikitsut takuneqarsinnaapput, aammattaaq partiit amerlanersaat atugarissaarneq imaluunniit isumaginninnermi politikki naalakkersuinnikut siunertarisaq suunersoq oqallisigaat.

Maanna partiit soorlu Siumut, Atassut, Demokraatit aamma Inuit Ataqatigiit partiit naalakkersuinikkut siunertarisaat 2018-imeersut misissoraanni, partii kingulleq taamaallaat atugarissaarnermi paasisartik suunersoq nas-suiaaserpaat. Partiit ataasiakkaat isumaginninnermi politikki pillugu peqqis-saarlutik oqaasertaliorput, taamaalilluta politikikkut nalunaaruteqartutut toqqaannartumik oqaatigisinnaallugu. Nalunaaruteqarnerit inuiaqatigiinni allannguuteqarnerannut malinnaasussaagaluarput, taamaalillunilu suliniu-tinik pilersitsisoqarsinnaasooq politikkerinit pissutaalluni, partipolitikkimut suleqatigiilersitsilerluni. Uunga maanna assersuut tassaavoq, ukiumoortumik aalajangersimasumik aningaasartuutissanut inatsit aningaasaatit sulisunit kommunini isumaginnittoqarfinni ilinniaqqinnissamut. Allat siunissamilu suliniutit tassaasinnaapput nalilersuinermit piorsarsimassuseqarnissaq pisortani – aamma namminersortuni, isumaginninnermilu suliniutit assigiinngitsut ukiut tamaasa ingerlanneqartartut. Nammineq nalilersuinerit aallartinneqarsinnaapput, ukiumit nalunaarsuutinit aamma suliffimmi pilersaarusiornernit, innuttaasut aallaqqaasiuttut pisortatigut isumaginninnermi suliffeqarfii akuerineqarnerat imaluunniit suliniutit suliniuteqarnerni nalilersuineq nammineq suliffeqarfimmit paasisaqarfigilaarnissaanut. Suna iluaqutaasimanersoq sunalu iluaqutaasimanngitsoq isiginiarneqarsinnaapput, aammattaaq sam-misaqartitsinerni siumut qanoq isigineqarsinnaanersut. Nammineq nalilersuinerit pitsaanerpaaffianiinngilaq. Platonip Naalagaaffik oqallorissusermik aperaa; *“Who will guard the guardians?”* Platonip apeqqutaa ataqatigiinnermi attuumassuteqarpoq, periarfissaqarnermit aperisinnaanermut. Kalaallit Nunaanni sinniisumik amnavugut, pisortaniit oqartussaaniit aperisinnaalluta akissutisinissarlu piumasarisinnaallugu. Paasisutissat qaffasissusaat nalilersuinerinik, suliffimmi pilersaarusiornik imaluunniit siunissami pilersaarusiornik amigaatigineqartunit appasikkaangata, taava naatsorsuutigineqartumik paasisutissat tunngavisumik pissarsiarineqarsinnaasut aperisoqaqqittarpoq. Allatut oqaatigalugu piffissaq atorineqartarpoq, isumaginninnermi oqartusani aqqissuussamut sammisassamut apeqqusiat pinnaasat saqqumer-sinnissaanut. Ukiumut nalunaarusiat namminerlu nalilersuinerit siullertut atorineqarsinnaapput, tamanut ammanerusumik isumaginninnermi politikikkut sammisaqarnermi paasisaqarfiginissaa.

Iliuseqarnissamut alla tassaasinnaavoq, sivisuumik pilersaarusiornis-samit aallartitsineq. Ukiut 5-mat imaluunniit ukiut 10-t pilersaarusiornernit: arnanut nakuuserneq qanoq appartinneqassanersoq, inuusuttut

amerlanerit qanoq ilinniassanersut, hashimit atuinermi akiuunneq, ineqarnissamut tapersorneqarnissamut neqeroorut assigisaalu. Ukiumut anguniagassat anguneqarsinnaassapput, suliniutit malinneqarniassagamik, taamaalilluni inuiaqatigiit siammasissoq suliniutinit ilikkagaqarsinnaassaaq. Tamanna isumaginninnermi programminik inernerisinnaavaa, peqqinnis-saqarfimmi Inuuneritta-pilersaarusiani takunikuusatsinni assingulluni.

Atuakkami allaaserisat tamarmik sammisaq pingaarneq isiginiarlugu taamaal-laak allanneqanngillat. Kisianni allaaserisat isumaginninnermi politikkimut nalinginnaasumillu isumaginninnermi pissutsinut naleqqiulluni. Allaaseri-sani taaguutinik isumaginninnermi politikki atugarissaarnerlu ataatsimuule-raangamik, sociologisk siammasissoq suliniut atugarissaarnermut peqputaa-sarpoq. Atugarissaarneq siammasissuuvoq taaguut, isumaginninnermi politikkimut sanilliullugu Inatsisartumiittarlunilu ataatsimiinnerni, atugaris-saarnermi oqallinnerit ataatsimiinnerni avataani pisarpoq, nalinginnaasumik tusagassiutini takusarparpullu kommunimi immikkoortortaqaarfinni, siun-nersuinissamut allatsit, isumaginninnermi siunnersortillu innuttaasullu ilaak ulluinnarsiuteqartut takutippaa.

Allaaserisanit katersat ilaak isumaginninnermi siunnersortit sulinerat pineqar-put. Isumaginninnermi siunnersortit pillugit allaaserisani pingaaruteqartut marluupput. Aallaqqaammut pingaaruteqarpoq sulinerup oqaluttuarisaanera allannissaa. Sulinerup oqaluttuarisaanermi inissisimanera ingerlaarnerani kalaallinit atugarissaanermi inuiaqatigiinni isumaginninnermi politikkimut qanippoq. Tamanna danskit politikikkut rådi ataatsimiititaliamilu landsrådi-minilu oqallinnerit siulliit nassaarineqarsinnaapput. Isumaliuutersuutit siulliit ass. 1950-ikunni Kalaallit Nunaannut tamakkerlugu isumaginninnermi siun-nersorti ataaseq sulilersissallugu, danskiniillu tunuarsimaarlutik takutippaa isumaginninnermi siunnersortip suleriaasianik paasinninnermik ilisimasaqan-gitsut. Ilimagineqarsimavoq, isumaginninnermi siunnersorti angalasoq suliler-sissallugu, kommunip tamarmik isumaginninnermi ataatsimiititaliaq aamma meeqqani isumaginninnermi ataatsimiititaliaq najummissagai. Sulilersit-sissalluni iluatsissimangilaq, sulissutigineqaannarporlu isumaginninnermi sulisut ilinniagaanik Kalaallit Nunaannut tulluarsakkamik pilersitsisalluni. Ataasiarluunniit eqqartorneqanngilaq sulisunik tikisitsissalluni, atugarissaar-nermi sulisut allat taamaassimapput soorlu nivarsiat, atuarfimmi ilinniar-titsisut perorsaasullu. Oqaluttuarisaanermi isumaginninnermi siunnersortit

atugarissaarnermi sulisut allat naleqqiullugit immikkooruteqarput, kisimiil-lutik ulloq manna tikillugu peqatigiiffimmik peqanngillat. Isumaginninnermi siunnersortit atugarissaarnermi inuiaqatigiinnut naleqqiullugu inissisimanerat malunnartumik minneruvoq, tassa ataatsimoorlutik tusaaneqannginnamik. Nunat tamalaani isumaginninnermit siunnersortit katersuunnerat (Inter-national Federation of Social Worker) nunat tamalaani suliaminnit ilaat pingaartippaat, inuiaqatigiinni innutttaasut eqimattat atugarliortunit iller-sussallugit. Isumaginninnermi siunnersortit sulinertik aqquutigalugu ass. ajornartorsiutit annertusiartuinnartut malugisinnaasaat ukuusinnaapput: Arnat nakuusernermik eqqugaasut, meeqqat paarinerlugaasut, piitsuunneq imaluunniit assigisaanik malugigunikku taava inuiaqatigiit tamanna eqqum-affigeqqussavaat. Isumaginninnermi inuuniutimi tunngaveqarluarlutik allatut oqaatigalugu isumaginninnermi politikikkimit sulinermi ilaatigut qitiusumik ilisimasat pillugit ingerlaarsinnaapput, isumaginninnermi politikikkut sam-misaq politikkit inatsisillu nutaat qanoq ingerlaaqatigisinnaagai, atugaris-saarnermi inuiaqatigiit qulakkeerlugu inuiaqatigiinnut pisariaqartitaanik nikerartut tulluarsarlugit.

Eqqartugassaq aappaattut tassaavoq inuuniutimit taaguut. Inuuniut taaguu-titut (professio: ilisimavara) nalinginnaasumik suliaqarfik aaliangersima-sumut qangaanerusunut attuumassuteqarpoq soorlu nakorsat, inatsisunik ilisimatusarneq ingeniørilu. Pineqartut ilisarnaatigaat sulinermi imminut pilersornermi ilisimasaqassusermi nalinginnaasumik nakorsat atuartittar-raat nakorsat, inatsisilerituut atuartittaraat inatsisilerituut il.il. Inuuniut pine-qaraangami soorlu isumaginninnermi siunnersorti, suliat tapertariissillugit inooqatigiinnik ilisimatusartut, tarnip pissusiinik ilisimatuut, inatsisilerituut isumaginninnermilu siunnersortit atuartitsinermi ammaattaaq ilisarnaati-gaa. Qulaanniittumi taaguut isumaginninnermi inuuniutit isumaginninnermut siunnersortinut, niviansianut, atuarfimmi ilinniartitsisunut perorsaasunullu atorpeqartarpoq. Tamanna fagini eqimattani sisamat taamaallaat anginer-saapput, tunngavilersuisoqarsinnaavorlu fagi eqimattat allat ilanngutissallugit soorlu atuagaatilerisut, timimik sungiusaasut ernisussiortullu il.il. Ataqati-giinnerit allat isiginiaraanni takeqqatarneqarput semi-inuuniut taagut pit-saasuusooq. Taaguut inooqatigiinnik ilisimatuumit Amitai Etzioni 1960-ikkunni nuannarineqarluarterpaa, qangatoortullu inuuniutigineqartut qulaani fagillu eqimattat akornanni eqqaaneqartut avissaarneq oqaatigisussaallugu, tassani piffissami ilisimatusarnermi ilinniarnernunngillat kisiannili sulisaasimik

ilisimatinnerulluni misissuinermi tunngaveqartinnagu. Ullumikkut Kalaallit Nunaanni atugarissaarnermi inuuniutit ilisimatusarfimmi ilinniagaapput, kandidatqarlunilu ph.d-lunilu, nakorsat inatsisilerisuullu assigalugit, taamaallilluni kingusinnerusukkut tunngavilersuinerit atuukkunnaarlutik. Allaaserisani tulliuuttuni semi-inuuniut qaqutikkut atorneqassaaq tunuliaqutaallunilu atugarissaarnermi inuuniutimut taaguummot. Piffissaq inissarlu atoraangatsigu annikitsumik ilisimatusarnermut teknikikkut atugarissarnermit inuiaqatigiinni suliaralugit, pissutaavoq paasinninnissamut inuuniutimit taaguutip funktionalistiskimik isornartorsionermillu pilersaarusiornissamut tapiisarami. Funktionalistiskimik isumaliutinit paasinninnermi, inooqatigiinnik ilisimatuumi Talcott Parsonsimi takusarput, isumaliuut sulinermi suliasat sungiusakka-minni aalajangersimasut pisariaqartut taamaallaat suliarisussaavaat. Ass. isumaginninnermi siunnersortit sullississapput, attaveqassallutillu kommunip isumaginninnermi sullitaannut, isumaginninnermi aqqissuussaq kaaviiar-nissaannut. Funktionalistisk isiginnittariaasimi isumaginninnermi siunnersor-tinut naatsorsuutit amerlatseqqinngillat. Isornartorsiorluni isiginnittariaaseq sammivaa isumaginninnermi siunnersortit pissaanermi inissisimanerat ass. suliffimminut naleqqiullugu. Uani oqallinnerit takuneqarsinnaapput inuuniu-tit pillugit pissaanermik ajugaaniutigigaat ass. naalagaanermut pisinnaa-titaaneq sammisamut aalajangersimasumut inatsisunik toqqaannartumik tunngavissaqartillugu. Nakorsaasinnaapput, inatsisigut inuuniut taamaal-laak nakorsaatinik tunniussisinnaasut imaluunniit nakorsiarloq pilassinnaal-lugu. Isumaginninnermi sulinermut nunap innuttaasui tamatigut atuunneq ajorpoq. Uani assersuutigalugu ass. Inatsisartut inatsit meeqqat atuarfianni pillugu atuarfimmi ilinniartitsisoq suunersoq allanneqanngilaq, isumaginnin-nermi siunnersorti suunersoq allanneqarani. Uani immikkut ittumik nassaa-rineqarsinnaavoq "børnelov" kingulleq, Inatsisartut inatsit nr. 20 26-juni 2017-imeersoq meeqqat tapersersorneqarnissaannut pillugu. Immikkoortumi isumaginninnermi sulinermi misissuineq atuarneqarsinnaavoq. Isumaginnin-nermi sulinissaq pisariaqarpoq, isumaginninnermi sulineq misissornissaanut, tunngavilersorneqarsinnaavorlu isumaginninnermi siunnersortit tamanna sulisuusut. Inatsit 2003-imiit inatsit siulia taarsiuppaa, kommunalbestyrelseip misissuineq aallartissagaat meeraq immikkut ittumik tapersersorneqarnis-sani pisariaqartissaguniuk. Uani assersuuteeraq takuneqarsinnaavoq, suli-aqarfik aaliangersimasoq qanoq allangornersoq qanorlu atugarissaarnermi inuuniut suliaqarfimmut piginnaassuseqarnermoq, siuliani fagi eqimattanit aaliangersimangitsut suliarisimasaat. Isornartorsiorluni isiginnittariaaseq

aammattaaq akisussaaffeqartut pingaarnert sammivaat, atugarissaarnermi inuuniut ataatsimoorinnaasoq — qulaanni naleqqiullugu isumaginninnermi siunnersortit ileqqorissaarnermut akisussaaffeqarnek pillugu inuiaqatigiinni atugarliortunit eqimattat sinnerlugit illersornissai, tusaanngitsoorneqarnisaminnut navianartorsiortut.

Allaaserisat katersani pingaarnertut isumaginninnermi politikki isumaginninnermilu pissutsit sammineqaleramik, sammisat marluk pingaarnert atugarissaarnermi taaguutimut atalilersinneqarsinnaapput. Atugarissaarnek tassaavoq oqaluttuarisaanermi isumaginninnermi qulakkeerinninnermi atasuserneq. Maani nunatsinni misileraarnerit siusissumik misilerarneqartut takuagut, nunatsinni Paarsisut nalaanni piitsunut karsit ikiuutillu uillarnikunut, utoqqaannut meeqqanullu piukkullugit sananeqarsimapput. Suliniutit ilaatigut europami piitsuunermi inatsit assigivai, atanissamut minnerpaaffik qulakkeerniarlugu. 1800-kunni 1900-nilu inunnik isumaginninneq eqqartorneqarpoq — imaluunniit inuuneq ingerlanissaannut ikiuineq. Ullumikkut atugarissaarnek eqqartorutsigu, pinaveersaartitsineq nukittorsaanerlu pineqartarput – imaluunniit taamaattussaagaluarluni. Ukiut 10-t kingulliit atuartitsininni franskeq isumalioqqissaartartoq Jean Rousseau atullattaasarpara, aammattaaq 1788-imi inuiaqatigiinni isumaqatigiissut pillugu allaaserinnippoq. Isumaqatigiissut oqaatsit atorlugit eqqarsartitsisinnavoq, maanna tamatta naalagaaffimmuut isumaqatigiissummik pissutseqartugut. Aammattaaq Rousseauip isumaginninnermi isumalioqqissaarnermi ilisimasaqarnernerani tunngaviumik taamaappugut — ataatsimoorluta naalagaaffiknammapparput ilusilersorlugu. Piffinniaammaimmitsinnuttapersortarpugut, ajoqusernermit eqqorneqaraangatta. Rousseau allaaserisamini qangarnisami malugeqquaa, innuttaasoq nammineq inuunini atatinnaasanut pisussaaffeqartoq. Rousseauip innuttaasunut innersuussivoq pisinnaasunut taamaalillutillu taamaattussaallutik. Sulininni inuiaqatigiinnit sammisat amerlasuut suliarinikuuakka. Inuit pingaaruteqartut amerlasuut ataatsimeeqatiginikuullugit. Aningaasatigut iliuuseqarnissamut inuiaqatigiinnilu klassini akulikitsumik ilinniarluarsimasartut ingerlalluarumaarput. Aamma misissuinnermi — aamma kajumissutsikkut sulinnermi sulisut naapittarpakka, aningaasatigut ilinniagaqarnermilu naqqaniittut. Inuit ajattugaanerusut sulissutigineruakka. Ajattugaasuni aalajangersimasumik mikisumik peqarpoq, immaqqa Rousseauip inuiaqatigiinnut isumaqatigiissutimut naleqqungisaannassallutik. Kisianni inuit suppi igaffinni imaluunniit sulinissamut

peqataasitsilernissamut suliniutini tapeeqataarusunngitsut qaqutikkut naapittarpakka. Pissusissamisoortutut ippoq, uagut inuttut kissaatigigipput peqataanissaq misigalutalu iluaqutaalluta. Ikitsuaraapput inuuneq tamaat peqataanngitsut. Tamangajatta aqquasaagaqartarpugut piffinni pisortatigut ikiorsiissutit pisariaqartillugit, isumaginninnermi politikikkut pineqaatissiisutit pisariaqartillugit atuutilernissaannut, pisariaqaraangata.

Kalaallit Nunaat atugarissaarnermi inuiaqatigiivoq. Nunat avannarliit siuleq avataaneersuuvoq. Oqalligineqarsinnaanngilaq. Kalaallit Nunaanni hjemmestyre sioqqullugu akileraarutininik aningaasalersorlugu peqqinnermi-, isumaginninnermi — ilinniagaqarnermilu aaqqissuussamik peqarpoq. Soraarnerussutisianut inunnullu innarluutilinnut ikiuinermik sivisuumik peqarnikuuvoq. Qaffasissuseq annertussuserlu tamatigut eqqartorsinnaasavarpur, kisianni tunngaviusoq tassaavoq, pissusissamisoortoq pisortatigut suliassaasoq. Isumaginninnermi pissutsiuvoq.

Atuagaq naleqquttuuvoq, tassa piffissamiit piffissamut eqqaamassagat-sigu oqallinnissaq, uagut nunatut innuttaasutullu suna atugarissaarnermi paasinerippur. Piffissap ingerlanerani atugarissaarneq pisortatigut suliassaangaarmat, periarfissaq qaangiinnartarparput ingerlatiinnarlugulu atugarissaarnermi aaqqissuussa, uninnata nalilersuillutalu atugarissaarnermi aaqqissuussa ukiut 20-30-it qaangiummata aallartitarput inuiaqatigiinnut pisariaqartitaannut suli naleqqiunnersoq. Maanna aatsitassami angallassinnermilu sanaartorneq ilaatigut annertuumik allannguutit misigaagut, kisianni maanna allannguut annertunerpaq, inooqatigiinnik ilisimatusaatimiit isiginnittariaatsimiit isigigaani, tassaavoq Nuummi illoqarfiup sakkortuumik ineriartornera. Ineriartorneruvoq, isumaginninnermi nunatsinni annertuumik allanngortippaa. Inuusuttut amerlasuut Nuummut nuuttarput, illoqarfinniillu mikinerusuni nunaqarfinniillu maanna illoqarfinnut borgmesterilinnut siunissamilu illoqarfiit mittarfittaqaqtussanut kigaatsumik noorarlutik. Allannguutit siuliani tunngavilersuiffigaakka, isumaginninnermi pilersaarusiornissamut suliniutimik pisariaqartoq.

Nunatsinni G50-imiit aamma G60-imiit takunikuuarput qanoq teknikikkut pilersaarusiorneq umiarsualivimmi, atuarfinni, sanaartornermi peqqinnissaqarfimmilu sanaartornerit il.il. piareersaarsimagaa. Sungiusimavarpur. Nukissiorfiit, mittarfiit nutaat akunnittarfillu nutaat. Sanaartuunnarpagut. Kisianni illoqarfiit tamakkernagit kikkunnullu tamanut iluaqutaanani.

Piffinni pilersarusiornissamut iluaqutaavoq. G50-imut aamma G60-imut ilaatigut maalaarut tassaavoq, kalaallit innuttaasut ineriartornermi ilaatinneqarsimanginnamik – sukkavallaarlunilu. Ineriartorneq sukkavallaarujussuartoq. Aammattaq taaguutilissallugu ajornassaaq, ineriartorneq kigaatsoq qanoq paasineqassanersoq. Sukkassuseq naammagittaalliutigineqartuarnikuuvoq — Londonimi illoqarfimmi ineriartorneq pineqaraluarpalluunniit imaluunniit Mahattanimi pisuinnartunut sukkassuseq pineqaraluarpalluunniit. Ineriartornermi sulisaaseq kigaatsoq qaqutikkut naammattoornikuuara. Naammagittaalliut isumaginninnermi politikikkut isiginnittariaatsimi pisinnaatitaavoq, ineriartornissami suliniut tunuliaqutaani pissaaneq pillugu inuiaqatigiit peqataatinnissaannut qulakkiissallugu. Inernera nalinginnaasumik marlungorlugu avittarpoq. Arnaanusarput sukkasuumik malinnaasartut. Arnat piareersarnerusarput sukkanusumillu illoqarfinnut nuunnerusarlutik, angutitut sanilliullugu, nalinginnaasumillu pisoorsuunatillu piitsuunngitsut ilinniarluarsimasut ineriartornermit tapersorsorpaat. Inuiaqatigiinni tamatigut eqimat-tamik kinguleruttumik peqartarpoq. Illoqarfinni illoqarfittai nutaat pillugit inuiaqatigiinni tusarniaannermi takkunneq ajorput, internetikkullu tusagasiutini ilanngutassiani oqaaseqaatinik allanneq ajorlutik. Naak ersarinngikkaluarlutik, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii naapertorlugit suli innuttaasutut tusaaneqassallutik piumasaqarsinnaapput. Eqimattat arlallit takuneqanngitsooraangamik, uanga ilisimatusarninni pineqartut tunngaviumik marluupput. Siulleq atugarissaarnermit aaqqissuussineq aaqqinneqarnissaanik amigaatigineqartoq isumaginninnermi politikkit aqutugalugit eqeersimaarluni, inuiaqatigiinni maanna pisariaqartitaanik naliliinissaq, qanorlu pisariaqarnera nukittorsarneqarsinnaanersut suliniutitut, inuit siuarnissaannut angoqqitsillugit. Aappaa isumaginninnermi politikkimut qanippoq, sammineqarlunilu akisussaaffik pillugu illoqarfimmit- inuussutissarsiornermilu ineriartornermi suliniut pilersarusioraani — saniatigut misissueqqissaarnerit isumaginninnermi suliniutaasinnaasut, ataqatigiinnermi ilaatinneqartut. Atuarfiit arlallit, suliffeqarfiit arlallit, mittarfeqarfiit arlallit — tamanna pillugu tamarmik isumaginninnermi ajornartorsiutinik ataqatigiissinneqassapput. Specialklassit amerlanerit pisariaqassappat, qajassuuttariaqartumullu sulias-siissutit amerlanerit pilersissavagut, qanorlu angallassinermi sanaartorneq inuit periarfissaat allannortissavaa, nunami angalaarnissamut immaqalu peqqinnermi neqeroorutit isumaginninnermilu tapiissutit atornissaannut?

Allaaserisani katersani pingaarnersaq tassaavooq, isumaginninnermi politikki isumaginninnermilu pissutsit pillugit oqallinnerit, aammattaaq oqallinnerit ulluinnarni, inuunermi maani nunatsinni qanoq sunnersinnaanerai – unnukorsiornermi, Brugsenimi, ilinniagaqarfinni politikikkullu avatangiisini suliami tunngaviusoq.

Atuakkap allaaserisanit katersinnermi sionatigut saqqummiunneqarnikuupput. Atuagaq tamaat isigalugu marlungorlugu immikkoortiternikuuvoq. Immikkoortoq 1 allaaserisat imarai, inooqatigiinni politikki sammisaq pingaartuulluni. Aallariarneq immikkoortumi Kalaallit Nunaanni inooqatigiinni pissutsit isumaginninnermullu politikki pissaaq. Immikkoortumi inooqatigiinni politikikkut sammineqartut siammassumik ilisaritineqassapput, aammattaaq atugarissaarnermi inuiaqatigiinnermit oqaluttuarisaanermi katersorneqarnermit ilaat eqqartorneqassallutik. Immikkoortoq 2 aamma immikkoortoq 3 ataqatigiipput ateqarlunilu *“Ukiuni 50-imi inooqatigiinnermi allaffissorneq inooqatigiinnermilu ilisimasaqarnermi immikkoortoq 1 immikkoortorlu 2”*.

Uani inooqatigiinnermi politikikkut oqaluttuarisaaneq eqqartorneqarnerussapput, immikkullu isumaginninnermut siunnersortit imaluunniit inunnik ikiuinnermi sulisut ilisimasaallu oqaluttuarisaanermi eqqartorneqassallutik. Immikkoortut qulequtaqaraangamik *“ukiuni 50-imi ...”*, tunngavilersuininni ataqatigiippoq Kalaallit Nunaat 1968-imili annerusumik namminersorluni inooqatigiinni suliasat pisortat isumaginnittoqarfianni aqunnikuuaa. Tamanna pivoq Namminersornerullutik Oqartussat ukiut 10-12-t sioqqullugit eqqunnerani. Ilangutassiat 2017-imi saqqummerput, isumaqatigiinniarnerillu Kalaallit Nunaat nammineq ingerlatsinissaanut 1967-imi akuersissummik angusillutik. Itinerusumik eqqartorneqarsinnaapput, tamanna pivunga ataqatigiissutini allani tunngavilersuillungalu 1920-nni kommunit inooqatigiinni suliaqarnerminni namminersortuusimasut. Taamani kommuunit oqartussaassoqarlutik aqqissuussaapput soorlu sysselråd landsrådilu, taamanilu danskit nunasiaataanermi pissaanerat malunnarluni. Immikkoortoq 4 qulequtaqarpoq: *“Kalaallit inooqatigiinni misissuinnermi Kalaallit Nunaanni peqaataanerat”*.

Uani immikkoortumi immikkoortut allat sanilliullugit inooqatigiinnut politikki inooqatigiinnilu pissutsit qitiutinneqarnaviangillat. Kisianni. Immikkoortumi inooqatigiinni nunatsinni misissuinerit oqaluttuarisaanerat misissusavapput. Misissuinerit siulliit takutippaat atugarissaanermi pissutsit qanoq

innersut. Sorsunnersuup kingulleq kingorna atugarissaarneq aallaqqaammut qanoq misissorneqarpa? Qanolu qallunaat misissuisartut kalaallit misissuinnermi ilaatippaat, aammattaaq ullumikkut inooqatigiinni misissuinnermi qanoq iliortarpat? Immikkoortoq ilanngunneqarpoq, takutinniarlugu inooqatigiinni misissuinnermut isiginnittariaatsit qanoq innersut. Immikkoortumi aqqat ilisimaneqartut ilaapput soorlu Ilimmarfiup rektoria siulleq Robert Pedersen, atugarissaarnermi misissuisoq arnanullu suliniuteqartartoq Guldborg Chemnitz.

Atuakkap immikkoortuani 2 sammineqartut pingaarnerusut inooqatigiinni politikki atugarissaarnermilu oqaluttuarisaaneq ullumikkulu pinagit inooqatigiinni pissutsit sammissavagut. Taaguut inooqatigiinni pissutsit toqqarneqarpoq, sulisaasimi ajornartorsiutit atorlugu. Taaguut ullumikkut inooqatigiinni sulinnermi atorlugu. Inooqatigiinni pissutsit taaguutit Aqutsisoqarfik ateqartippaa, Pitsaalliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik, ilimmarfimmilu immikkoortortaarfik, isumaginninnermut immikkoortortaarfik. Immikkoortoq 2-mi qaffasissusit marluupput. Qaffasissuseq siullermi isumaginninnermut siunnersortit suliffimmini pissutsit pillugit sammisat pingaarnerupput. Misissuinnermi piffissaq isumaginninnermi siunnersortit inuuniutianut isumaginninnermilu suliaqartarnermut atungaatsiarpara. Pisortaqarfimmit sulisut kalaallit atugarissaarnermi inuiaqatigiinni pingaaruteqarput. Immikkoortoq 5 qulequteqarpoq *"Kalaallit Nunaanni isumaginninnerup iluani sulineq aaamma ilisimatusarfiginiakkami ilisimatusarneq"*. Immikkoortoq suleqatigalu John Andersen allapparput. Isumaginninnermi siunnersortit faggruppit suliaminnit aqqissuusussineq nukittorsarlugu atugarissaarnermi inuiaqatigiinni allanngorsinnaanera pitsanngorsinnaaneralu immikkoortumi qitiutissavarput oqallisigalugulu. Immikkoortoq 6 qulequtaqarpoq: *"Ilisimatusarnermi peqataaneq inunnik tungiuinnermi sulialittut pisinnaatitaalluni"*, immikkoortoq immikkoortup siulia tunngavilersorpaa. Immikkoortumi nukittorsaaneq taagut qitiutipparput, qanorlu isumaginninnermi siunnersortinut atorlugu. Immikkoortoq 7 — sulisaaseq oqalligineqartoq uterfigeqqissavarput. Immikkoortumi sulisaaseq qulequtaqarluni: *"Nuummi angerlarsimaffeqannginneq — sociologiimut tunngasoq isornartorsiorneq — pilersaarusiormilulu isiginnittariaaseq"*, tassaapput innuttaasut inersimasut inooqataanikkut

ajornartorsiortut. Immikkoortut tulliuttut amerlanerit aaliangersimasumik angerlarsimaffeqannginneq qitiutippaat, misissuiffigineqarnikut, misissuinnermi suliniummi aallaavigineqarluni: "Social Dynamics of Homelessness". Suliniut Ilisimatusarfik Memorialilu University Canadami misissuineq suleqatigiillutik ingerlappaat. Immikkoortumi angerlarsimaffeqannginneq pilersaarusiornissamullu taaguut sammineqarput, maani nunatsinni teknikikkut taaguutaanaangajappoq — teknikikkut pilersaarusiorneq. Illoqarfimmit ineriartornermit pilersaarusiorneq annersaat aamma sammivaa qanoq innuttaasunut isumaginninnermi inuuneq ilusilersornerseq. Oqaatsit allat atorlugit isumaginninnermi pilersaarusiornermi teori annertusisinnaavoq, nunatsinni illoqarfiup ineriartornera eqqarsaatigigaanni.

Immikkoortoq 8 qulequtaqarpoq: *"Kalaallit politikikkut neokonservatismep isumaginninnermi politikkinut ammasut pisariaqartinnera kingulliutikkaa"*. Qulequtaq naappoq akerleriilaarlunilu. Ataatsikkut maannakkut imigassaq pillugu inatsit eqqartussavara, aammattaaq qitiutissavara qanoq issittumi illoqarfik pingarneq, soorlu Nuuk, maanna innuttaasut pissusissanik malinnilluarnissamut tunngasunik immikkoortortanik peqarnera. Tassa imaappoq, siusinnerusukkut akuerisamik sammisat inerteqqummit akuerisaajunnaarlutik. Immikkoortoq sammisat marluk sammissavai. Immikkoortumi: *"Toqqissisimaneq ujartorpaat — Arnat angerlarsimaffeqannginnermit Nuummi eqqugaasut"*, suleqatigalugu Julia Christensenilu, professori Canadameersoq, allappara. Tamanna arnat angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut qitiutinneqassapput. Aammattaaq misissussavarput, arnat kalaallit oqaluttuarisaanerat ilaat qanoq ullumikkut nutaaliaanermi isiginnittariaaseqarner-sut, qanorlu arnat atugarissaanermi tunniussinnaasanut pisinnaatitaaffiinnut iliuseqartoqassanersoq, arnanut anguniakkat. Immikkoortoq 10 naatsoq kingulleq qulequtaqarpoq: *"Angerlarsimaffeqannginneq Kalaallit Nunaanni — isumaginninnermilu politikikkut isiginnittariaatsit"*. Immikkoortoq isumaginninnermi pissutsit ajornartorsiutit pillugit inunnut ataatsimoortissavai, angerlarsimaffeqanngitsunit tamannalu isumaginninnermi politikikkut isiginnattariaaseq inerniliiffigalugu.

Allatat amerlanersaat sulinnikkut aaqquissuiffigineqarnikuupput. Qulakkiissavaa allatat ilisimatusarnermi sulinnermi qaffasissasut. Neriuppunga allatat tamanit kalaallit isumaginninnermut politikikkut isumaginninnermilu pissutsinut soqutiginnittunit atuarneqarsinnaassasut.

1. Kalaallit Nunaanni inooqatigiinni pissutsitinooqatigiinnilu politikki

Aallaqqaasiut

Kalaallit ikinnerussuteqartut akornanni atugarissaarnermi pissutsit ajornartorsiutit Qallunaat Nunaanni ukiut kingulliit danskit tusagassiutaani qulequttat arlallit soqutigineqarput. Tusagassiutigut soqutiginnineq, uumalu ataani kalaallit, annertusivoq Meeqqat Illersuisuaniit nalunaarusiaq erseqqissammat Kalaallit Nunaanni piffinni arlalinni meeqqat atugarissaarnerat aamma ajortoq (Rasmussen 2015). Ajornartorsiutit marluk: Ikinnerussuteqartut Qallunaat Nunaanni meeqqallu Kalaallit Nunaanniittut ataqatigiipput, ataatsimoortillugillu kalaallit inooqatigiinni misissuineq nutaaq pilersillugu, uani immikkoortumi kalaallit inooqatigiinni pissutsit inooqatigiinnilu politikki pillugit tunngaviupput. Tusagassiutit ingammik kalaallit inooqatigiinni ajornartorsiutai qitiutillugit ingattarsertarput, nunatsinni Kalaallit Nunaanni imaluunniit Qallunaat Nunaanni pigaluaaraangata. Inooqatigiinni ajornartorsiutit nutaangillat tassanngaannartutullu pisimasutut nassuiarneqarsinnaanatik. Inooqatigiinni politikikkut aaqqissuusseqqinneq Kalaallit Nunaanni qaqutikkut annertuumik pisoqartarpoq. Inooqatigiinni ajornartorsiutit sivisusarput atajuarlutillu. Aaqqissuusinerit maanna pisariaqarput. Ajornartorsiutit iliuuseqarfiginissai suli pingaaruteqartorujussuupput, kinguaariinni arlalinni takutinneqarsinnaasut.

Uani immikkoortumi kalaallit inooqatigiinni ajornartorsiutai inooqatigiinnilu sulineri attuumassuteqarnerat pillugu paasisaqarfiginissai siunertaavoq. Uani immikkoortumi isiginnittariaaseq kalaallisuuvoq iluaniillu nassuiarneqarluni. Atuartumut tunngavigisaq pingaaruteqarpoq, tassa inooqatigiinni sulineri oqaluttuarisaanermi nunap inooqatigiinni suliniuteqarnerit, politikikkut atugarissaarnermilu misissuineq ilaagamik, inituumik annertuumik avataaninngaannit isiginnittariaasimit ungasissumit sunnerneqarsimavoq. Aallaqqaasiut kingorna immikkoortoq nangissaaq, maanna inooqatigiinni ajornartorsiutinit misissueqqissaarneq. Kingorna inooqatigiinni politikikkut oqaluttuarisaanermi qitiusumik pissutsinit nassuiaassineq pissaaq. Immikkoortumi naanerani inooqatigiinni suliaqarneq Kalaallit Nunaanni pillugu sammineqassaaq inooqatigiinnilu sulineri piffimmi misissuineq

sammineqassalluni. Siunissami suliniuteqarnissat isiginnittariaatsit ilai nag-gasiutigalugu saqqummiinneqassapput.

Kalaallit Nunaat Savalimmiut peqatigalugit danskit naalagaaffeqatigivaat. Kalaallit Nunaat Savalimmiullu immikkut ittumik naalagaaffiup pigisaanik, nunasiaanermi oqaluttuarisaaneq nunatigullu pissutsit pequtigalugit Namminersorlutik Oqartussamit allisaapput. Kalaallit Nunaat 1979-imi namminersornerullutik oqartussanngorpoq, 2009-mi Namminersorlutik Oqartussamit taarsiunneqarluni. Namminersornerullutik oqartussat — aamma namminersorlutik oqartussat aaqqissuusinermi taama tulleriillutik kalaallit oqartussat periarfissarilerpaat, suliat piffiit arlallit akisussaaffigilissallugit, piffiillu akisussaaffigilikkatik inatsisiliorfigissallugit aqussallugillu periarfissarilerlugu. Kalaallit Nunaat Namminersornerullutik Oqartussaanerata nalaani soorlu inuussutissarsiut, ilageeqarnermut, kultureqarnermut, ilinniartitaaneq peqqinnerlu, aatsitassat ilai inooqatigiinnilu isumaginninneq pisortatigoortumik akisussaaffigilerpaat. Kalaallit Nunaat akisussaaffeqalermat namminersortumik aningaasatigut akisussaaffeqalerpoq, danskit naalagaaffiat ukiumut aningaasatigut tapiisararluni – taasarpaat naalagaaffimmit tapiissutit. Kalaallit Nunaat BNP-a 2018-imi 19,3 milliardiuvoq (ingerlaavartumik kisitsit), naalagaaffimmit tapiissut 3,8 milliardiuvoq, BNP-a 20,1 % missaaniippoq. Qallunaat Nunaat suli akisussaaffigaa: naalagaaffiup inatsisai tunngaviusut, naalagaaffimmi innuttaassuseq, eqqartuussiviit qullersaat, nunanut allanut tunngasut-, sillimaniarneq- sillimaniarnermilu politikki aammattaq nunap aningaasaatai- aningaasanullu politikki (Statsministeria 2009). Kalaallit Nunaat nunat assigiinngitsut akornanni suli danskit naalagaaffimmi aqutsisutut atasoq isigineqarpoq (Qallunaat Nunaat nunap naalagaaffimmut atanera 98 %-ia annaassavaa Kalaallit Nunaat avissaartuutissapput).

Immikkoortoq Kalaallit Nunaat inooqatigiinni politikikkut isiginnittariaaseq isornartorsiorlugu nassuiassavaa, tassa nunaq inooqatigiinni unammillernartunik malunnartumik nalaataqarami. Nunaq nalinginnaasumik inooqatigiinni ajornartorsiutitut paasineqarnissaa pineqarnaviangilaq. Taamaattoqangi-laq. Kulturimi oqaluttuarisaaneq maannalu inuiaqatigiit kisisaanngitsunik pisuuvoq pinnissuseqarlunilu peqarpoq, atuartorlu innersuunneqarluni nammineq takussallugu isiginninniassasoq.

Ajornartorsiutinut tunngavilersuissalluni ajornarpoq. Siornatigut politikikkut avatangiisini isornartorsiorluni akulikitsumik assigiiartumik nunasiaanermi

pissutsit innersuunneqartarput, imigassamik atornerluinermik, suliffissaa-
leqinermik, pinerluttuliortarnermik, nakuusernermik imminortarnermillu
peqqutaasartutut. Uannut inooqatigiinni ajornartorsiutinut illuinnaasiortumik
sukkasuumik inerniliineruvoq. Nunat inoqqaavi inuiaqatigiit akornanni soorlu:
Kalaallit, Inuit (Canada/Alaska), Yupik (Alaska/Rusland), Inupiat (Alaska/
Rusland), Chukchi (Rusland), tamarmik nunasiaataaneq nalaatarinikuuat
(isumaqarpoq nunasiap pissaanerata naleqartitaanik aaqqissuusaanut ilan-
ngutivinnek), ullumikkut inooqatigiinni ajornartorsiutit annertuut eqqar-
torsinnaavagut. Suliffissuaqalerneq, inuiaqatigiit akornanni nalaatsinner-
lunnernik tullerriaannik inooqatigiit eqimattani kinguaariillu akornanni
pilersitsisutullu pisuutinneqarpoq. Verner Goldschmidt, sociologiit Kalaal-
lit Nunaanni siullersaat akornaniilluni, Bottomore-mut tunuliaqutaqarluni
1960-kunnut isummorsorpoq (Goldschmidt 1964). Suliffissuaqalerneq suli
pinngitsoq inooqatigiinni aamma ajornartorsiuteqarpoq. Kaannersuaq, saki-
allunermi nappaalaneq, annertuumillu meeqqat toqusarnerat ukiut untril-
lit aallaqqaataani kalaallit innuttaasut 20.000-miitippai (Kristiansen 2004).
Maanna inooqatigiinnit unammillernartut paasinnittariaasiata ataqatigiin-
nera paasineqassaaq, tassaavoq inooqatigiinni sulinermi malunnartumik
ilangussorfigineqarneq. Isumaqarpoq, isumaginninnermut siunnersorti,
politikeri, ilinniartitsisoq ilisimatoorlu kalaallit inooqatigiinni politikikkut
oqaluttuarisaaneq ilaat ilisimassavaat, maanna unammillernartunut isigin-
nittariaaseqarniassammata, ilaatigullu nunasiaataaneq oqaluttuarisaane-
rata ajortuliorneranut isornartorsiorniassammata, immaqa inooqatigiinni
ajornartorsiutit tunngavilersuillugit nassuiaallugillu, kisianni ullumikkut isu-
maginninnermi siunnersortit Kalaallit Nunaanni unammillernartut nalaataat
aaqqinnaviangilai.

Ullumikkut inooqatigiinni ajornartorsiutit sammineqassapput. Peqqut sunaa-
galuarpalluunniit, inuit angerlarsimaffeqanngitsunut suppatortitsisarnermi
Nuummi naapitanut misilittagaq ataaseq aaliangersimasuuvoq, pisariaqarti-
taminnik amigateqarput soorlu nerisassat, angerlarsimaffik, suliffik attave-
qaqatigiilluarnissarlu. Tamanna tulliuuttumi isiginnittariaasiivoq. Inooqatigiinni
ajornartorsiutit immikkoortumi nassuiarneqassaaq, periuseq inooqatigiinni
ajornartorsiutit misissorniarnernani atorneqassalluni. Tamanna pinaaserpoq,
soorlu inooqatigiinni periusissaq isumassarsiarineqarnerussaaq periusimut
paasinninnissamut. Inooqatigiinni isumassarsiaavoq ineqarnermik amiga-
ateqarneq kaannerlu. Kaanneq eqqortuuvoq. Marxip kaanneq pissutsit

nassuiaappaa, pissusiissutut ittoq, objektivimit timimut avataanut inissillugu pinngitsoorsinnaangikkaa (Marx 1959:69). Brasiliameersoq perorsaasutut ilinniarsimasoq isornartorsiuisoq, Paulo Freire, peroriartornermini paasivaa ilinniarneq iluatsissinnaangikkaa ilinniarsinnaananilu kaakkaangami (Freire 2007:30). Taamaattumik inooqatigiinni ajornartorsiutit eqqortuupput tiguneqarsinnaallutillu, tamannalu tulliuttumi sammineqassalluni.

Inooqatigiinni politikkikkut ullumikkut unammillernartut

Inooqatigiinni unammillernartut isornartorsiortumik siunissamilu isiginnat-ariaasimik immikkoortumi misissorneqassapput. Ajornartorsiutit suussu-sersineqassapput, nuannersumik allannguilluni siunissarlu nuannersuunis-saannut sunniuteqarluni. Inooqatigiinnit ajornartorsiutinik saqqummiissinerit tulleriiaallugit pingaarnersiorlugit pinaviangillat. Sionratigut inooqatigiinni aaqqissuusseqqinnermi isumalioqatigiissitamiit pingasuniit nalunaarusiaat atuaqqikkaanni, takuneqarsinnaassaaq sammineqartut amerlasuut uteqqit-tut. Sammisallu akornanni arlallit qaleriipput. Peqqinnermi ilisimatusarnermi co-morbiditet (ataatsikkut navianartorsiiorluni nappaateqarneq — soorlu ataatsikkut HIV-luni sakiiallullunilu). Inooqatigiinni ilisimatusarnermi taane-qarsinnaavoq pissutsit arlallit unammillernartut. Soorlu meeqqat atu-garissaarnerat appasinnera imigassamik atornerluinermik ataqatigiinnera miserratisassaangilaq. Sivirusumik ajornartorsiutaanikuuvoq. Nutaatut pisortat isumaginnittoqarfiat ilanngussinnaavarput, kattuffiata unammiller-nartui ilanngullugit. Uanga misissuininni sulianniit misilittakkat ataqatigiipput. Sammisat pineqareeraangata ajornartorsiutip pinngorneranit misissueqqis-saarneq pissaaq.

Imigassamit atornerluineq unammillernarnerpaattut akornaniippoq. Nunat allaniit immaqa annikinnerusumik imertarpugut, kisinni imertariaaserput peqqissutsikkut peqqinnangitsoq tassaavoq "binge-drinking", piffissami sivikitsumi imingaatsiarneq. Imigassamit atuinerit kinguneri annertungaatsiarput. Assersuutigalugu sapaatip-akunnerata naanerani angerlarsimaffimmi eqqissiviilliornerit assut annertusarput, politiit illoqarfiit pingaarnersaani ingammik ulapittarlutik. Kinguneqarpoq, meeqqat angerlarsimaffik toqqis-sisimangitsoq qimattarpaat aatsaallu angerlaqqittarlutik eqqissiviilliornerit qaangiukkaangata, imaluunniit sapaatip-akunnerata naanerani ingerlanerani

pinartumik ilaqutarsianut inissinneqarallartarlutik. Unammillernartog alla tassaavoq, meeqqat inuusuttullu akornanni atugarissaanerup qaffasissusaa annertusinissaa sulissutigissallugu. Suliniutit amerlasuut ingerlanneqarput, kisianni siunertat ajunngitsut piviusunngortinnissaanut suli suliassaqarluni. Unammillernartog pingajuattut pineqartog tassaavoq, inuusuttunit ikinerussuteqartut siunissartik pillugu nalornisut. Unammillernartog sisamaat pineqartog tassaavoq, innuttaasut alliarturnera ingerlalluarunnaartog. Unammillernartog tallimaat tassaavoq, pisortat isumaginnittoqarfik aaqqissuunnerliugaq, susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinneq. Tallimaani pineqartog tassaavoq, pisortatigut isumaginnittoqarfik, immikkoortoqarfiit assigiinngitsut akulerullugit ilisimasallu tapertariisillugit suleqatigiinnerit suli amigarput.

Imigassaq

Imigassaq inooqatigiinnilu sulinermi atorneerluineq pillugu assut inituvoq. Sammisag uteqqittarpoq, inooqatigiinni ajornartorsiutit pinngorneranut pisutsit pillugit eqqartorneqaraangata.

Imigassamik ajornartorsiutit uumassusilerinermi ataqatigiissillugu nasuiarniarsarineqarnikuugaluarput, kalaallit, inoqqaavittut, immikkut ittumik (ajoraluartumik) imigassaq tingummukarartog saperlugu anniaatigisaraat. Tamanna uumassusilerinermi nassuiaat tunuartinneqarnikuuvoq (Bjerregaard il.il 2015). Imigassaq qanog pinngorsimaneranut ilisimaneqarneranut, imigassamik atuineq pillugu inooriaaseq allanngortinnissaanut unammillernarneraniit qitiutinneqarnera nuunneqassanngilaq, angerlarsimaffinni eqqissi-viillionernut, sumiginnagaanermut angerlarsimaffimmilu nakuusernermut ataqatigiissinnaasarpud (Poppel 2010). Suliniuteqarnerit pinaveersaartitsisut annertuujusut ingerlaartumik ingerlasarpud, meeqqat inuusuttullu akornanni ilaanni sunniuteqartarlutik. Aammattaaq nittarsaalluta iluatsinnikuuarput, Nakuusamit aaqqissusaaq (UNICEF-mit tapersersugaq), meeqqat videosananeqarneranni peqataappud oqariartuuteqarlutik: "Qaamaneq qaamaffigaat".

Meeqqat videoni akuerineqarnissaaq isumagineqarnissarlu piumaffigaat (Nakuusa 2014). Nittarsaaneq empowermentimik isiginnittaaseqarpoq, meeqqat meeraqatitik allat ilisimatissagaat ajornartorsiutiminni kisimiit-tariaqanngitsut, angajoqqaatik imigassamik atorneerluisarnerat. Ukiut

qulikkuutaat isigigaanni imigassamik atuineramik annikitsumik apparnikuuvoq, tabelimi naqqaniittumi eqqussuineranut kisitsisaapput:

Imigassanit eqqussuineq 2009 – 2018										
Ukioq	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Imigassaq kimittoog gns. pr.-mi 14-nik sinnerlugit ukiullit	10,6	10,4	9,8	9,7	8,8	8,6	8,3	8,7	8,4	7,4

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2019.

Tabelimi takuneqarsinnaavoq, imigassaq kimittoog literimit amerlassusaat appartoq. Qaffasissusaa suli qaffasippoq. Ukiut 50-t kingulliit ingerlaneranni imigassamik atuineq Kalaallit Nunaanni nalunaarusiaqarnikuuvoq ilisimatusarneqarnikuullunilu. Isiginnittariaaseq pinaveersaartitsineramilu suliniuteqarneq ukiut kingulliit aatsaat qitiutippaat imigassaq qanoq imertarneqarnerseq. Kalaallit Nunaanni "binge-drinking"-mik assingusumik imertariaaseqarput. Imigassaq inooqatigiinnik ilisimatusaatimi ataqatigiissillugu eqqartoraanni, isumaginninnermi naapertorlugit imaluunniit imigassamit kingunerit siullertut qitiuteqarput, ataasiakkaat peqqissusaat pinagit. Imigassaq, naak ukiut 30-t kingulliit qaangerlugit appariaateqarsimagaluartoq, isumaginninnermi ajornartorsiut taamaaginnarpoq. Piffissamiit piffissamut nunaqarfiit arlalilit imigassat matusinneqartarput. Illoqarfinni arlalinni imigassat sakkortuut pisiarineqarsinnaanngillat.

Mattusimalluni ataasiakkaallu imigassamik katsorsartittarnerat maannamut atuuttoq ullumikkut allanngortissallugu sulissutigineqarpoq, illoqarfissuarni taamaallaat akukilitsumik periarfissaasimalluni. Katsorsartinneq atuisut avatangiisiani qaninnerusumi pisarpoq. Ass. Kujataani kommuni misiliivoq, Kommune Kujalleq, ilaqutariinni katsorsartinneq atuutilerlugu, angajoqqaasut marluutillugit meeqqatillu, saniatigut imigassamik katsorsartittarput.

Meeqqat

Pingaarnersaq alla, ullutsinnilu isumaginninnermi politikikkut sammisaq tunullitittarlugu, tassaavoq kalaallit meqqat amerlasuut akornanni

atugarissaarnerup qaffasissusaa appasittoq. Misissuineq ersarissumik nammineq oqaatsit oqaatigai ilisimatusarnerni, ersersippaa sumiginnaaneq (Kristensen, Christensen, aamma Baviskar 2008), inuusuttut akornanni namminorneq (Pedersen aamma Bjerregaard 2012), atuarfimmi kamassaartinneq (Nielsen aamma Arnfjord 2015), piitsuuneq (Schnohr, Nielsen, aamma Wulff 2007) inissiisarnermillu qaffasissusaa annertooq annilaanganartooq (Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap isumaliutisiissutaa 2011a). NGO-t pisortatigut oqallinnermi peqataanerat qaffassimasooq takuarput. Aammattaaq Nunatta meeqqat pisinnaatitaaffinut sullissivia (MIO) ukiut kingulliit sakkortuunik kalerrisaaruteqarpoq, 2012-imi pilersinneqarsimavoq. MIO FN-p Meeqqat pillugit isumaqatigiissusia aallaavigalugu sulivoq, tunngaviliillunilu meeqqat sinnerlugit takuneqanngitsut tusaaneqanngitsullu. Ass. meeqqat illersuisuat imillattaasarneq sumiginnagaanermik ataqatigiissippai, ilusilersorneqarlunilu Tuborg Bryggerierne soqutigintimamagu public relation-imik immiaaqqap allagartaani sanassallutik, allaqqalluni: "Asasaaranguara" (Søndergaard 2015). Immiaraaq asanartumik atassuteqartinna, nalinginnaasuunngitsumik salliutinneqarsinnaanera ass. meeqqat meeqqanillu sumiginnagaanermut sanilliullugu MIO-mit assut isornartorsiorneqarpoq. Kingorna Tuborgip allagartaa ajornartorsiut oqaasertaliussarlu tullianngitsooq pillugu utoqqatserpoq.

Isumaginninnermi politikki sammisaq malunnartooq meeqqat pillugit tassavaoq sulisinnasut pisinnaasallik amigaatigineqartut, isumaginninnermi suliat aamma isumaginninnermi perorsaansissamut suliat pillugit akisussaaffissaat. Kalaallit Nunaat annertuumik kinguleruppoq isumaginninnermi siunnersortit naammattut ilinniartinnissaannut, sulianik sullissisinnasut, paaqqinnittarfinnulu perorsaansunik ilinniarsimasunik amigaateqarluta. Tassunga inatsit tamatigut piviusumut assigiinneq ajorpoq, isumaginninnermi siunnersortit ulluinnarni aqqusaartagaat. Ass. Ukiut arlallit qaangiupput isumaginninnermi siunnersorti ilinniarnikoq Nanortalimmi ataasiinnaammat. Isumaginninnermi siunnersorti suliat 100-t sinnerlugit suliarai inatsillu naapertorlugu assut periarfissai ikillutik, ukiumut meeqqat malittareqqissallugit sananissaannut, meeqqat ilaqutarsianni inissinneqarsimasut imaluunniit meeqquerivimmiittut. Isumaginninnermi siunnersorti suliffeqarfiit ataatsimeeqatigigaangamigit immikkuullarissuunngilaq sulisut ilinniarsimasuunngitsut, sulillu artarput, kisianni perorsaansissamut iliuseqarnissamut pilersaarusiamik sananissamik ilinniarneqanngillat, imaluunniit allatigut aqqissuusinnermut meeqqap

pisariaqartitaanut takussutissamik sananissaq ilinniarneqanngilaat ingerlanerillu pineqartuni suliffeqarfinni nalunaarsornissai ilisimanagu.

Meeqqat illersuisuat MIO NGO-llu assigiinngitsut isumaginninnermi politikikkut meeqqat pillugit oqallinnermi ersaripput. Kajumissutsimik sulisut amerlasuut uani takusarpagut ass. illoqarfinni avinngarusimasumi soorlu Qaanaami Ittoqqortoormiunilu meeqqanut aasaanerani aallaarsimaartitsisartut. Meeqqanut atornerlunneqarsimasunut peqqissartarfik pilersitsineqarpoq, kommuninilu arlalinni ilaqutariinnut katsorsartarfiit nutaanerullutik. Namminersorlutik Oqartussat qanittumi siunnersuisarfik aallartippaa, isumaginninnermi suliani naammattusaasussa, suli sulisussaaleqisoqarpoq piginnaasalinnik.

Inuusuttut inuunermik ingerlatsinerat

Meeqqat alligaangata ajornartorsiutit allat isiginiartarpagut, soorlu siunissaqarnissaq isumalimmik unammillernartut. Ass. inuusuttuaraasalluni nunaqarfinni mikinerusuni illoqarfinnilu unammillernartarpoq. Inuusuttut amerlasuut aallartariaqarput ilinniariarlutik. Meeqqat atuarfianni atuarnerminni pisinnaavoq, meeqqat nunaqarfiup atuarfiani taamaallaat 6-7 klassit ingerlassinnaagaat, kingornlau illoqarfissuarmut aallartariaqarlutik umiatsiamik, qimusserlutik imaluunniit helikoptererlutik atuartut angerlarsimaffiani najugaqarniarlutik atuarfillu naammassillugu. Kingorna immaqa ilinniaqqisapput illoqarfinnut anginerusunut soorlu: Aasiaat, Ilulissat, Nuuk, Qaqortoq aamma Sisimiut, Qallunaat Nunaannut imaluunniit nunanut allanut.

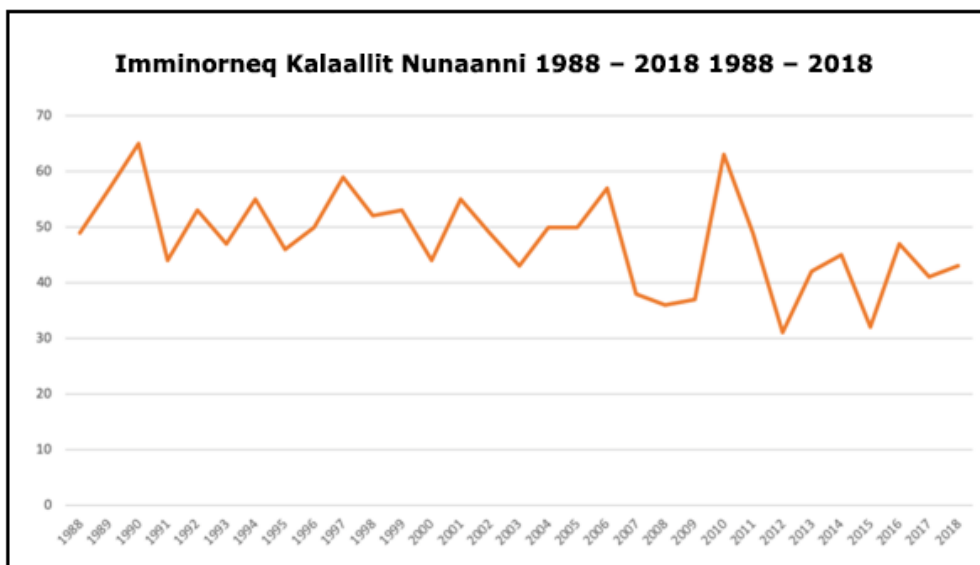
2018-imi Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit innuttaasut ilinniarnermi qaffasissusaat misissorpaat. Kisitsineq takutippaa, suliniuteqaraluarluni 44 % miss. ukioqatigiimmit suli meeqqat atuarfiat ilinniakkaminni angunerpaavoq 35-inik ukioqarlutik. Tamanna ernumatitsingaatsiarpoq, eqimattamilu 16-18-illu ukiulinnit qitiutinneqalerlutik, naalagaaffimmit taaneqartarluni inuusuttut anguniakkat eqimattaq (Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2018). Ass. suliniutit assigiinngitsut aallartinneqarput, anguniagaq eqimattaq kajumissassallugu ilinniarnissaanut.

Piffinni ilaanni inuusuttut suliffeqanngitsut tassaapput 10 %-mut qanilluni. Illoqarfinni akulikitsumik attuumassuteqartarpoq, ilinniakkani-, suliffimmi sunigiusarnissaq suliffeqarfiillu amigaataasaramik. Akulikitsumik illoqarfiusarput kommunit kattunneranit 2019-imi peqqutaalluni

politikkikkut eqqumaffigineqarnerit annaaffigineqarnikut. Kalaallit Nunaat assingusumik equngasumik aqqusaagaqarpoq suaassusermit immik-koortiterinermi, nunarsuarmi aamma takuneqarsinnaavoq, arnaanerusut aalajasuusut ilinniartartullu. Allagartartaarnermi assini anoranit qaqtut peqanginnerit eqqartorneqarput.

Imminorneq

Imminorneq Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni nappaataavoq. Annertuumik pinaveersaartitsigaluarluni imminortut ikileriarnissaat iluatsinnikuunngilaq.

Arnfjord 2019b²

Kalaallit Nunaat WHO-allattorsimaffimmi, pisortatiguuginnaq naalagaaffiit taamaallaat naatsorsuunnaraluarlugit, nunani imminortartuni qaffasinnerpaassagaluarpoq. Kisitsisit assingusut nunap inoqqaavini takuagut, siuliani eqqaaneqarluni (Young, Revich, aamma Soininen 2015). Imminorneq inuia-qatigiit mikingaatsiartumi assut inituvoq. Tusagassiutini isumaqatigitoqarpoq nalunaarutigissanagu imminortoqarsimagaangat, kisianni inuiaqatigiinni kikkut tamarmik naluneq ajorpaat. Imminortarneq inuusuttuulluni inuunermi ilaanniittoq nalinginnaasuvoq, qaqtikkullu inuit inuunermi

2 Allaatigisamut innersuut, Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmiit imminorneq pillugu kisitsisit katersakka, Naatsorsueqqissaartarfik Politiilu ukiumut nalunaarusiai.

aqqusaarnikuusimangikkaat takussaassarlutik imaluunniit nalunngisaminni ilaanniissimasut.

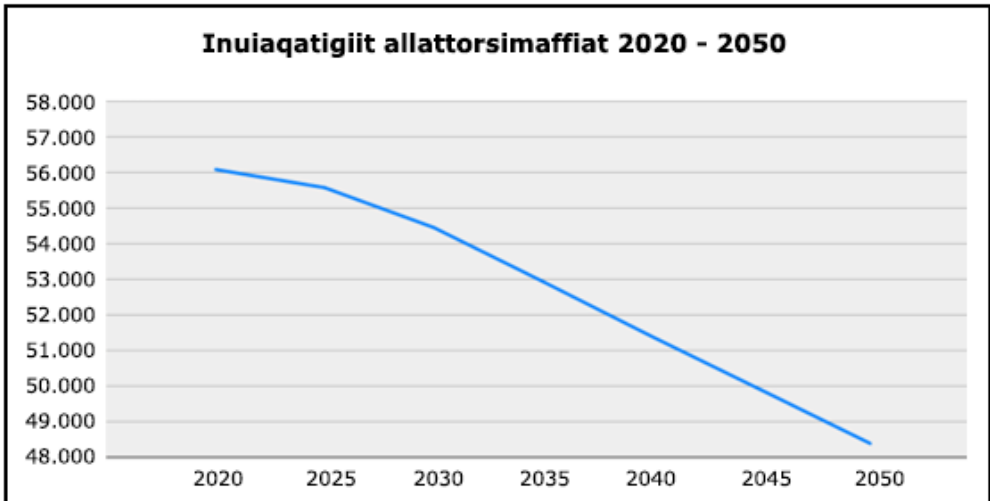
Pinaveersaartitsineq assut sulissutigineqarpoq, ukiullu qulikkuutaarlugit ingerlanneqarnikuulluni. Tunngaviusumik inuusuttut siunissaqartissallugit isumalimmik pilersitsissalluni pineqarpoq. Siunissami ilinniagaqarnissaq sulinissarlu pineqarsinnaapput, kisianni aamma inuusuttunut inuunermi oqilisaanissaq pineqarluni ass. inuusutuunermi angajoqqaanngortartut. Inuusuttut amerlasuut piareersarnissaminnut akerliupput, ungasissumut aallartariaqarlutik ilinniariarlutik, ingerlasapullu qallunaatut kalaallisullu ingerlanneqaratik. Isumaginninnermi sulineri isiginnittariaatsimiit iliuuseqartoqarnerusinnaavoq. Aammattaaq pineqarpoq inuusuttut silarsuaat paasinissaa sunalu kajumissartarneraat.

Innuttaasut amerliartornera ingerlalluanngitsoq

Innuttaasut alliariornera ingerlalluanngitsoq isumaqarpoq innuttaasunit amerlassusaat nunami appariorortut. Aammattaaq pequtaavoq inuusuttut amerlarsuut Qallunaat Nunaannut ilinniariartut, Kalaallit Nunaannut uterneq ajoramik ilinniagartik naammassereeraangamikku. Aammattaaq soraarnerussutisiallik aningaasaateqarluartut Qallunaat Nunaannut nuunnissartik toqqartarpaat, soraarnerussutisiallit pisartagaat qaffasinneruvoq utoqqaanerusunullu neqeroorutit amerlanerullutik. Kisianni ajornartorsiut malunnarnerpaasoq taassaavoq, inunngortut amerlassusaat appasinnera peersitsisarnermilu amerlassusaat inunngortartullu amerlassusaat assigiinngajattut. Ukiumut meeqqat 900-t missaani inunngortarput, peersitsisarnerillu amerlassusaat assingulluni. Ukiut inuuffiit sivilinerusoq isumaqarpoq, innuttaasut piffissap ingerlanerani utoqqualissasut. Taamaattumik sulisussat atugarissaarnermi inuiaqatigiinnut aningaasaliinissamut ikinnerussapput.

Inuusuttut Qallunaat Nunaannukartarput ilinniaqqinniarlutik immikkullu ilinniagaqarfigalugu piginnaassarlutik ilinniariarlutik. Inuusuttut ilinniakkamini avatangiisit sukkasuumik sungiuttarpaat kissaatigalugulu nuussallutik. Meeqqueriviit- atuarfillu avatangiisiit ilimasuutigaat ingerlalluassasut, nunarsuaq tamakkerlugu porsarsimassuseq siammasissumik ataqatigiittumik soqutigaat, illoqarfimmut mikinerusumut maleruarnissaq ajornakusoorsinnaalluni. Kalaallit Nunaanni inuusuttuunissaq ilaqutariinnissarlu aningaasatigut oqinnerusoq siunissami suliniut sammissavaa. Paasititsiniaanerit sivilisuumik ingerlanikuupput, inuusuttut ilinniarsimasut Kalaallit

Nunaannut utertinniarlugit. Isumaginnittoqarfimmi unammillernartut inerneraa innuttaasut ilaat isumaginninnermi- peqqinnermilu neqeroorutit, Qallunaat Nunaannullu angalanerit pitsaannerusut ujartoraat – annertussusivia ilisimaneqanngilaq. Aammalu utoqqaanerusunut politikkikkut pitsaannerusut pilersinnissai pineqarput, Kalaallit Nunaat utoqqaaffigissallugu pilerinarsarlugu. Namminersorlutik Oqartussat 2015-imi utoqqalinersiaqarneq aaqqissu-uteqqippaa. Tamanna isumaqarpoq sivisunerusumik sulissasugut, kisiannilu isumaqarluni soraarnerussutisiaqarluni aningaasatigut iluatinnarnerussasoq, aapparisaq sulilugilarpat.

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2020.

Pisortatigut imikkoortortaqarfik tukattoq

Siornatigut pingaarnertut ilaat misissuinnermilu sulinnermi agertussami, ersarissumik takutippaa pisortatigut immikkoortortaqarfik aaqqissuusilluarnissa assut pisiariaqartoq. Uani atugarissaanermi atorfillit ataasiakkaat pineqarput (niviarsiat, meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut, perorsaasut isumaginninnermilu siunnersortit) sulinnermi aaqqissuussilluarnersapput, kisiannilu assigiinngitsunik suliallit suliassat pillugit suleqatigiinnermi sulisoqassalluni. Tukattoq isumaqarpoq, nukissat paatsooqatigiinnermut, attaveqatigiinnermi kukkunermet tatiginninnginnermullu assut atornerqartut. Attaveqatigiinnermi ineriartortitsinissamut kiaallatsitsisarpoq,

kingunerisinnaagaluarpa aqqissuussinerit suliniutit, innuttaasut atugaris-saarnerannut iluaqutaasinnaalluni.

Misissuinnermi suliniutimi, 2015-2020 akornanni angerlarsimaffeqannginneq isumaginninnermilu atugarliorneq suliarinikuusagut (Christensen il.il 2017a), sammisaq oqartussaaffiit ilisimasallu akimorlugit tapertariilluni suleqatigi-inneq amigaatigineqartoq takutippaa. Suliniut isumaginninnermi pissutsit inunnut inuuniapiloortunut qanimut aallaavigaa. Ass. Nuummi angarlarsim-affeqannginnermi ukiumut ississutip agguaqatigiissillugu -1,5°-iuvoq. Sinaa-niit tamaniit immikkoortorta qarfinni attaveqaqatigiinneq pisariaqartinnera annertusoq oqaatigaat: Innuttaasut eqimattat qitiutinneqartut, NGO-sulisut, peqqinnissaqarfik isumaginnittoqarfillu. Taamaattumik ingerlatseriaasinik pilersitsisoqarpoq, attaveqaqatigiinneq nukittorsarniarlugu. Suliniut immik-kut ittumik Nuuk aallaavigaa. Nunatsinni illoqarfinni anginerusuni allani assingusunik unammillernartoqarpoq. Immikkoortoq ataaseq innuttaasut inatsisitigut pisortatigut aqqissuusami akuerineqarsinnaanera pillugu suliarineqarpoq. Allatut oqaatigalugu qitiutinneqarnera annertusineqassaaq, qulakkeerniarlugu innuttaasut imminnut ataqqinninnerat atatinniarlugu, pif-finnilu ilaanni inuaqatigiinniit avissaaartuukkaluaraangata. Ass. qulakkeertu-aannarsinnaanngilarput nuuttoqarsinnaasoq illoqarfimmut allamut, qanigisaq napparsimasoq isumaginniarlugu. Ass. oqartussaaffiit ilisimasallu akimorlugit tapertariilluni suleqatigiinnissaq pisariaqarpoq. Misissuinnermiit siuliani asser-suuteqarpoq, pisortatigut suliniuteqarnerni tamatigut imminnut sulinerup tungaatigut eqqumaffigineq ajortut. Tassunga atatillugu nalinginnaasumik suliatigut qaffasissuseq annertunerusoq peqqinnissaqarfimmi takusarparput, isumaginnittoqarfimmi sanilliullugu. Isumaginninnermi sulisut pisuutitaallutik misiginikuaat, oqartussaaffiit ilisimasallu akimorlugit tapertariilluni suleqa-tigiinnissamut ataatsimiikkaangata. Ataqqeqatigiinnermi akuersineq paasi-neqassooq, attuumassuteqartut pitsanngoriassappata.

Isumaginninnermit ajornartorsiutit toqqarneqartut neriunnarpoq ersa-rissasoq, inissisimaffik isumaginninnermi sulinnermi qanoq pingaaruteqartigi-nersoq, kisiannilu qanoq pingaaruteqartiginerluni isumaginninnermi politikki salliunneqarnissaa. Pissutsinit paasinneq isumaginninnermi politikkip oqaluttuarissaanera tunuliaqutaanut qanittumik attuumassuteqarpoq.

Isumaginninnermi politikikkut oqaluttuarisaaneq – nunasiaataanermit isumaginninnermut sulinnermut ilinniakkamut

Atugarissaarnej sammisaajuarnikuuvoq, tikeraarsimasut Kalaallit Nunaat pillugu allaaserinnikkaangamik. Qiimaneq, sinneqartoorutimit agguaas-serusuttuarternermi piumassuseq pillugu allaaserinnittoqarpoq, kisiannilu eqqiluisaarnej pissutsit pillugit ilaannikkullu kaannersuaq pillugu ernumagineqartarluni. Isumaginninnermi politikki pillugu immikkoortumi naatsumik oqaluttuarisaanera apeqquserneqassaaq, kusanarsaagaanngitsumik immikkoortiterinnermi ajornaallisaaneq piniassammat. Immikkoortumi imarisaa nassuiaanniarlugu anguniarneqarpoq, tamaalillunilu killiliinerit ilaat sananeqassallutik, neriutigaara atuortoq paasisinnaassagaa.

Siusinnerusukkut isumaginninnermi politikikkut oqallinnerit sammivaat allaffissornermi ajornarnartorsiutit qanoq isumagineqassanersut, soorlu: kaannersuaq, piitsuuneq, utoqqaassuseq meeqqallu inunngortut angajoqqaat katinneqaratik. Isumaginninnermi politikki pisariaqartippaa politikikkut aqunneqarnissaa, aatsaallu 1960-kunni taama pisoqarpoq, aatsaallu Hjemmestyre-mi (1979) 1980-imi pilluni. Pilersitsinerit 1800-nni naanerani isumaginninnikkut isumassuinerit siusinnerusukkut nassuiarneqarnerit uani sammissavagut, kingornalu 1900-t aallartinnera sammissallugu Sorsunnersuaq kingulleq kingorna 1980-ilu sioqqullugu Kalaallit Nunaat isumaginninnermit politikki namminersorlutik ingerlatissallugu anguaat. Aallartissutigissavarput isumaginninnermi politikki qitiutillugu, isumaginnineq tunngavigaa naggasiutigalugulu pinaveersaartitsineq isumaginninnermilu sulinnermit ilinniakkat pilersitsinneqarnissaat pillugit qitiutinneqarnera. Iluatsitsineq oqariartuutigissavaa, isumaginninnermi sulineq pillugu ataqatigiinnera tunngavigineqarneranit pingaaruteqarnermit paasinnittariaasia kiaakkaluortoq.

1858-imi ittuusooq H.J Rinkip oqaatigaa isumaginninnermut immikkoortortaarfik amigaatigineqartoq. Rinki kemiimi dr.phil.-iusimavoq, 1848-imi Kalaallit Nunaannut tikeqqaarpiarsimalluni Kujataanilu nunasiaataasutut aqutsisuusimalluni, kingornalu ittunngorsimalluni, isumaqarporlu nunasiaatinut nakkutilliisooq ittoq, Kujataa tamakkerlugu piffissami 1853-1868.

Etnografii Ole Høiris Rink-ip inunnut isiginnittariaasia imannak oqaatigaa: *"Inuit anersaap piginnaasaani naligiipput. Silatussuseq misilittagaqarnermut pissuteqarpoq, misilittakkallu amerlatsittarlutik ajornartorsiut assinga sivirusumik sulissutigisimagaani"* (Christensen il.il 2017). Høiris Rinkip paasinnittariaasia oqaatigaa, ima paasinnittariaaseqarsimasoq inuit assinganik pissuteqartartut nutaanik ilinniarniaraangamik. Ilinniarnissaq pineqaraangat inuit naligiittarput. Tamanna eqqarsartariaaseq taamani danskit nunasiaataanit sinniisuni pffissami nalinginnaasuunngilaq. Rink atuaraani misiginneqataaneq takuneqarsinnaavoq kaalaallillu inooriaasianit akuersineq. Saniatigut isumaginninnermi oqaluttuarissaanermi Rink ilisimassallugu pingaaruteqarpoq, pissutigalugu Rinkip inunnut isiginnittariaasia suliaalu isumaginninnermi pilersitsinermik siumut ilisimareeramiuk, maanna atugarissaarnermi inuiaqatigiivoq. Rinkip ilanngutassiamini oqalugiaatiminilu erseqqissarpaa kalaallit inuiaqatigiiani pingaaruteqarnermit tassaasoq ataqatigiititsinissaq. Aallartisarneq pingaarutilittut qitiusumik pisaqarpoq. Nukappiaqqat 10-12-nik ukiullit qajamiit piniarnissamik ilinniarnissaat siuniussamut taamani tunngaviuvoq. Rinkip taasarpaa: *"ilaqutariit siunissami annertoqutissaat — ingerlatsinermi aningaasaliineq"* (Rink 1884). Ingerlatsinermi aningaasaliinermi takuneqarsinnaavoq nutaaliamut attataasoq + aningaasaliineq taaguut pillugu teoriit. Aningaasanut aningaasaliineq ass. puisiiinnaapput arferillu, piorsarsimassusermi aningaasaliinermi toqqaannartumik attuumassuteqartut pilersitsinermi tamaat pillugu, piniarnermit allattut ineriartortoq. Rink allaaserinninnermini innuttaasut nutaat (nunasiaataami siulersuisuit) naveerpai, nunat inoqqaavi inuiaqatigiinnermi aaqqissuunna isiginngitsuusaarsimagaat. Nunat inoqqaavi pissaanermi pissutsinit ajoqusersorneqarput, niuerneq kristumiussuserlu sioqqullugit inissippai, pingaartitanut soorlu piniarneq asimioqarfinnilu ataatsimoornissaq. Rinkip sivirusumik tikeraarnermini assut atugarliorneq takuaa. Rinkip akisussaaffik pillugu takusinnaavaa sulisitsisuminiittoq, danskit naalagaaffiani, ajornartorsiutinit erseqqissaaniarneq pillugu, inuiaqatigiinni aaqqissuunnerani ajoqusersorneqarnerit kinguneqarsimapput:

(...) kalaallit ukiut ingerlaneranni danskit naalagaaffiup aningaasivianut pingaarutilimmik tapeeqataapput, saniatigut qallunaat amerlasuut nerisissimallugit angerlarsimaffiallu amerlasuut nuannersuunissaanut isumagisimallugit, kalaallit nunaminni piitsumi. Piitsuuneranit napparsimaneranillu millisaasimasinnaanngilagut, pissaaneqarluta pinngitsoortissinnaagaluarparput [Hans] Egedeip suliai taama

alianartuutinnissaannut pissuserissaartumiingitsumillu naannissaanut.
(Rink 1884:8)³

Iliuuseqartoqarpoq, Rink Kujtaani naalagattut piitsunut karsimik pilersitsivoq. Piitsunut isumaginnittoqarfimmik 1862-imi aallartitsivoq. Piitsunut illunik imaluunniit atorfeqarfinnik malunnartunik annertuunik pilersitsisoqanngilaq. Naleqqussarneq pereermat aaqqissuussineq takkuppoq, nunasiaataanermi aqutsisunit aqunneqarluni, nuna tamakkerlugu 1872-imi atuutilerluni. (Rink 1884).

Taamaattumik isumaginninnermi politikki inuppalaartumit pitsaassuseq pil-lugu atatinnissaa pineqarpoq. Nalinginnaasumik agguaaqqinnissamik Kalaallit Nunaanni ileqquujuuaannarnikuuvoq. Annikitsumik isumaqartitsivoq, kisianni atortumik pissutsit imminnut naapertuuttumik peqarani, asimioqarfimmi ilai kaassimapput, ilai sinneqartoorlutik. Kikkut tamarmik pikkoriffimmini inooriaatsimut tapeeqataapput. Asimioqarfik piniartorsuaqartarsimavoq — pissaaneqartitsisartoq. Avannaaniit naalagaq inuusuttoq agguaaqqinnissamik ajunngitsumik taavaa: "*kommunisme atasoq*" (Daugaard-Jensen 1911). Naatsorsorneqarpoq, nunasiaataatit siulliit pilersitsineranit agguaaqqinneq ingerlanerlulereertoq. Immikkut ittumik Herrnhutmissionen-ip nuna-mut pinera pisuutitaavoq, ileqqunut paasinnittariaaseq amigarnerarlugu. Kristumiussusermit eqqqunnera piffinnilu nerisassanit agguaannerit isumalluutillu allat asimioqarfinnut attuumassuteqartut, piniartorsuit inissisimaffitik annaapajaarpaat (Heckscher 1974)⁴. Piniartorsuit inissisimaffimmit annaasaqarnerat isumaqarpoq agguaaqqinneq atorunnaarsikkaa apeqqullu apequtigineqarsinnaalluni: Piniarninni sinneqartoorutikka sooruna ilin-nut tunniutissavakka, nunasiaataanermi naalakkamit imaluunniit ajoqer-suiartortitanit pisariaannaallutit? Qallunaat nunaat akisussaaffimmik tiguisariaqarsimavoq isumaginninnermilu ajornartorsiutit pilersitsisima-saanik allaffissornikkut iliuuseqarluni. Ilungersunartumik, naak sulissutigineqartoq assut kiaatsumik ingerlagaluartoq, isumaginninnermi allaffeqarfik 1900-ni pilersinneqarpoq.

3 [Hans] uanga ikkuppara.

4 Kirsten Hecksherip atuagaa Kalaalillu Nunaata atuagaatilerisoq siullersaat Hans Westermann assut qutsavigaakka, paasinnittariaasianut isumaginninnermi pis-sutsinit 1950 sioqqullugu. Najoqutassiat amerlasuut atuarneqaqqipput uanilu immikkoortumi atorneqarlutik. Kirsten uialu Alfred Dam, isumaginninnermi pisorta-asimasoq Kalaallit Nunaanni 1960-ni, kingorna imaqarluartumik apersorneqassal-lutik peqataasimapput.

Daugaard-Jensen kingusinnerusukkut Kalaallit Nunaata Pisortaqarfiani pisortanngorpoq. Pisortat atorfiit danskit Kalaallit Nunaannit allaffissornerani taaneqarsinnaapput nunasiaataanermi pissaanerup allaffissorluni kunngiusartut kinguleriiaanni ingerlatsineq. Allaffissornermi Nunasiaatinut Kalaallit Nunaanni (1908-1912), Pisortaqarfk Nunasiaatinut Kalaallit Nunaanni (1912-1925), Kalaallit Nunaata Pisortaqarfia (1925-1950) kingusinnerusukkullu Kalaallit Nunaannut Ministereqarfik (1955-1987) aqutsisut ataqatigiinnermi amerlatigut akisussaaffik paarivaat, Kalaallit Nunaat avammut attaveqarnera immikkoortinneqarnera atatiinnarnissaanut, kisiannilu ingerlatsinermi sukkaasuumik ineriartorneq inunnut amerlasuut akiliutaasimavoq, sukkaasuumik ilaannikkullu suliffissuaqalerneq allanartoq, malunnartumik inooriaatsit ileqqut allanngortippai. Nalunaarutit arlallit oqalutturai kalaallit innuttaasut misigigaat, allaffissornikut aalajangiinerit amerlasuut qaangiinnarsimagaat. Allaffissornermi kunngiusartut kinguleriiaanni malinneqarsinnaavoq, isumaginnittoqarfimmillu pilersitsinera suliarineqarnerani malinniaaraanni. Knud Oldendow pisortanngorpoq, Daugaard-Jensen kingorna, atuakkiorlunilu "Socialforsorg i Grønland" (Oldendow 1930). Atuagaq isumaginninnermi pissutsinit paasinnittariaaseq siusinnerusumut atatippaa, isumaginninnermi sulinikkut nutarterinnermut ikaarsaarneranut 1950-imi aallartinneqartoq.

1945-ip kingorna isumaginnittoqarfimmi pisoqarpoq. Pissutsit Kalaallit Nunaanni Qallunaat Nunaannilu akornanni nalinginnaanngornissai sulissutigineqarpoq (Chemnitz aamma Goldschmidt 1964). 1947-p aallartinnerani Qallunaat Nunaat FN-imiit nunat tamalaani isornartorsiorneqarpoq, pissutigalugu nunasiaatip ingerlanera pisussaaffeqalerlunilu pissutsit Kalaallit Nunaanni pitsanngussasut. Kingorna 1953-imi Kalaallit Nunaat danskisut amtinngorpoq, pisussaaffeqarnerlu malinnaataalluni isumagissallugu innuttaasut inuiaqatigiinni assinganik sullinneqarnissamik neqerooruteqassasut, pissutsillu Qallunaat Nunaat Kalaallillu Nunaat akornanni nalinginnaangussasut. Nalinginnaasuunissamut politikki iluarsiiissutinngorpoq, Guldborg Chemnitzip taavaa: "*[kalaallit] ilisimalerpaat nalinginnaasuunissaq politikikkut taaguut paasineqarsinnaasoq. Eqqarsarsimappat Qallunaat Nunaanni nalinginnaasutut isigineqartoq angussagipput?*" (Chemnitz 1964). Aaqqissuusseqqinnerit taaneqarput G50 aamma G60, naatsumillu oqaatigalugu nunaq ukiut 25-it ingerlanerani nutarterisoqarpoq iluarsartuineramik, rækkehusit takisuut betonngimik sanaanik, umiarsualivimmik, napparsimmaviit nutarterlugit atarfimmilu, qallunaatut oqaluttoqartussaalluni, kalaallit suliffissuaqalerneranut

isersinnaanerannut isigineqarsimalluni. G50 aamma G60 kingusinnerusukkut akerlerineqarpoq, pissutigalugu kalaallinit piorsarsimassutsikkut isiginnittariaatsit ilaatinneqarnerat amigarsimagamik. Naatsumik oqaatigalugu danskisut ilikkarneq amerlasuunut akisusimavoq kalaallisut oqaatsinit, piorsassimassutsimit inooriaatsimillu.

G50- aamma G60 ingerlannerani politikkerit Kalaallit Nunaannut ministeri pilersitsippaat, eqimattat misissuisartunit ateqartillugu: Udvalget for Samfundsforskning i Grønland. Ataatsimiititaliaq, Verner Goldschmidtimit aqunneqartoq ilaasortaatitaraa: "*[qulakkeernissaa] inatsisigut pissaaneq allaffeqarfillu aserujaatsumik tunngaveqarnissaa sulianik ingerlatseqqinnisamat, piorsarsimassutsikkut tulluartumik ineriartornissaq qangarnisamiit nutaamut siuarsarnissaa*" (Dybbroe il.il. 2005). Iliuseqarfigisussaavoq, arlallit taasarpaat inuuniarnermi ajornartorsiut qaffasissusaa.

1950-nni isumaginninnermi politikki suli pilersinneqarsimangilaq. Takussutissaqarpoq kalaallit kissaatigisimagaat, isumaginninnermi politikki danskimut eqqaannartoq piumasimagaat (Frederiksen 1953). Isumaginninnermi politikki amigaatigineqarsimavoq. Kæmnerimit ilanngutassiaq (taamani kommunit pisortat) Helge Knudsenip allappaa sulisup isiginnittariaasaniit, isumaginninnermi pissutsinut suliffimmiit 1950-nni. Assersuutigalugu utoqqaassusermi aaqqissuussineq pilersinneqarsimavoq (kingusinnerusukkut soraarnerusutisiangorpoq). Knudsenip illu paaqqinnittarfik apersuutigaa, kisianni pilersitsinerata nalaani. Aammattaaq inaarluutilinnut ikiuuteqarsimavoq, aningaasatigut utoqqaassusermut ernianut naappertuussimalluni. Tassunga piitsuunermut ikiuineq takkuppoq, Knudsenilu suliniuteqarnissamat kingulleq oqaaseqaat pillugu taavaa, tiguisut pisortatigut aaqqissuusaq (uani inummut isiginnittariaaseq alla isigineqarpoq Rinkimut sanilliullugu) meeqqallu isumaginnittoqarfik atornerlukkanat. Nassuiaat kingulleq naappoq, kisianni meeqqanut isumaginnittoqarfik imaraa, angajoqqaajusut sivisuumik sakiallunnermut passunneqassagaluarunik aallartissutigaalu meeqqat angerlarsimaffianit meeqquerivinnillu pilersitsinissaq (Knudsen 1960). Knudsenip naggasiullugu siunnersuutigaa norskit toqqissisimanermik-aaqqissuussaat isiginiqqullugu, naalagaaffiup- aamma sulisitsisup sillimmaserana nappaammut, suliffeqanginnermut, ajutoornermut innarluutimillu aaqqissuussineq oqinnerusoq (Knudsen 1960:416). Norskit aaqqissuussaat, ilaatigut sulisitsisunit norskillu naalagaaffianit aningaasalersorneqartoq, kisianni umittoormiunut

pinngitsoorani maleruagassaq, immaqa oqinnerusumik ingerlatsisinnaalluni, tassa kikkut tamarmik sulisinnaanngitsut minnermik soraarnerussutisiaqaramik (Mæland aamma Hatland 2017). Aaqqissuussami aamma naleqqussar-nissaq pisariaqassagaluarpoq aammalu nunamit allamit aaqqissuusaq alla atuutilissagaluarluni.

1967-imi Alfred Dam nunatsinni isumaginninnermi pisortatut siullerpaalluni atorfinippoq (Chemnitz 1967). Atorfik aallarniutaasutut pisortaqarfimmi ittu-tut ullutsinni Namminersorlutik Oqartussani paasineqarsinnaavoq. Damip nuna tamakkerlugu isumaginninnermi suliniut akisussaaffigisimavaa. Dam uani aqutsisunngorsimavoq "Den centrale enhedsadministration for det grønlandske socialvæsen". Aaqqissuussaqaqarfik Nuummiittussaavoq, Kalaal-lit Nunaannut Ministeriamiinnani Købehavninimi, eqqartorneqarsimagalu-arpoq tassaniissasoq. Taamaalilluni kalaallinut isumaginninnermi pissutsinit pisortaqarfik siulleq aallartinneqarpoq. Allaffissornermi sulisut pikkorissas-sallugit suliaasaqarsimavoq. Atugarissaarnermi sulisut allat soorlu nivarsiat meeqqat atuarfiannilu ilinniartitsisut isumaginninnermi sulinerminni inissi-simaffimmini siuaqqangaatsiarput, allat taamaanatik. Damip isumaginnin-nermini sulinermini kingulerunneq nassuiaappaa:

Peqqinnissaqaqarfik, ilinniartitsisarfik, sanaartorneq, umiarsualik aalisak-keriviillu pilersaarusionerani ineriartorneranilu, isumaginninneq sulif-fillu aatsaat ukiut kingulliit takkupput. Pissutsit arlaliupput, kisianni siullertut peqqutaavoq, akisussaaffik oqartussaassoqarfiinni marlunni avinneqarsimagami, oqartussaassoqarfiullu isumaginninnermi isuma-ginnittussaagaluartoq nukissaqarsimannngilaq. Kingusinaarluni aatsaat malugineqarsimavoq, isumaginnittoqarfik aamma inerilluarsimasus-saagaluartoq, inuiaqatigiinni ineriartornermi allat pilersaarusiorsima-sinnaanissaanut. (Dam 1968:257–58)

Damip aallaqqaammut pinaveersaartitsineq isumaginninnermi sulinermi qitiu-tippaa. Ajornartorsiutit annertuut marluusimapput: Imigassamik atornerlui-neq meeqqallu isumagineqarnerat. Imigassaq isumaginninnermi sulinermi assut initusimavoq, aammattaaq anaanat kisimiittuusut amerlasimallutik.

1970-nni hjemmestyre pilersinneqarnissaanut piareersaaneq suliaq aallar-tinneqarpoq, 1979-ikkunni piviusunngorluni eqqortumillu isumaginninnermi politikki nanginneqarluni.

Isumaginninnermi politikki nutaaliaq hjemmestyreip eqqunneqarnerata kingorna 1979-2015

Socialreformkommissionenimit (ataatsimiititaliarsuaq) 1979-imi pilersitsinneqarnerani namminersorluni isumaginninnermi politikki siulleq suliarneqarnera aallartinneqarpoq. Politikikkut pisoqarfiuvoq, qilanaarineqarluni pissangan-artumillu utaqqineqarluni. Ataatsimiititaliamiittut politikerinit sulisunillu isumaginninnermi suliaqartuupput.⁵ Ataatsimiititaliaq suleqatigiissitanngorlugit avinneqarpoq sammisat tulliuuttut:

1. Annertussusileriikkamik ikiorsiissutit, suliffeqanngitsunut ikiuutitut aallarniutaasimalluni
2. Pisortanit ikiorsiissut
3. Meeqqanut- aamma Inuusuttunut isumaginnittoqarfik
4. Inuusuttunut eqimattaq
5. Utoqqaat pillugit suliaqarfik
6. Kalaallit Qallunaat Nunaanniittut (Chemnitz 1980)

Ataatsimiititaliami nalunaarusiami nassuiarneqarpoq, isumaginninnermi ikiorsiissutit nutartorneqarnissaat pisariaqartoq aamma objektivi ikiorsiissutit akornanni immikkoortinnerit annertusinissaa (ass. 60-it sinnerlugit ukioqarnissaaq soraarnerussutisiaqassagaanni) subjektivit ikiorsiissutitut (ass. meeqqanut tapiissutit pisariaqartitsisunut taamaallaat tunniunneqassasut). Erseqqissaasoqaqqillunilu isumaginninnermi aqqissuusseqqinnissaaq kissaatigineqartoq, isumaginninnermilu allaffeqarfik pisariaqarluni (Socialreformkommissionen 1981). Avataaniit takullugu immaqa uani akerleriittoqarpoq, allaffeqarfittaarnissaanut subjektivit ikiorsiissutit arlaliullutik, pisariaqarlunilu isumaginninnermi sulinnermi naliliinissat saniatigut kissaatigineqarluni allaffeqarfik killeqarnissaa.

Ataatsimiititaliarsuaq nalunaarusiaq naggaserpaa maluginiaqqullugu isumaginninnermi allaffeqarfik pilersinneqarnissaa sullissinissamullu ilinniagaq kissaatigineqarnerusoq, isumaginninnermi siunnersortitut ilinniakkamut sanilliugu. Aammattaaq malugeqquaa isumaginninnermi siunnersortit ilaanni ataasiakkaat pisariaqartinneqartut, kisianni tamanna Qallunaat Nunaanni

5 Ullutsinnut Akileraarutitut- aamma atugarissaarnermullu ataatsimiititaliamut akerleraa, professorinit naalakkersuisoqarfirmilu pisortanit aqunneqarluni.

ilinniakkat aqqutigalugit matussuserneqarsinnaasoq (Socialreformkommissionen 1981:140–41).

1990-nni isumaginninnermi politikki ilisimatitsissut isumaginnittoqarfimmiit pinaveersaartitsinermut qitiutinneqarneruvoq aallartillunilu. Ass. inuusuttut atugarliortut pillugit suliniutit pilersinneqarput, aammattaaq timersorneq inuiaqatigiinnut pulaqqinnissamut periusiulluni (Berliner 2013). Isumaginninnermi sulineq qitiutinneqarpoq, kisianni ineqarnermut pitsaassuseq aamma isumaginninnermi politikikkut eqqumaffigineqarluni. Kinguaariit arlallit najugaqatigiissimapput sulilu najugaqatigiillutik inissiani tulluannngitsuni.

Tuusintilikkuutaat nikiffiani politikikkut allannqortoqarpoq, manna tikillugu isumaginninnermi politikki oqallinneqarsimavoq. Tamanna ataatsikkut pivoq, namminersorneq pillugu inatsit nutaaq aallartinnerani, aammattaaq namminersornermut alloriarnertut isigineqarpoq. Innuttaasut amerlanersaat suliniut nuannaraat, kisianni eqimattat qinersisartut killilersuineramik millisitsiniartut aalassimaartut innuttaasuni ilatsiinnerneq annertusinissaa aarlerisaarutigaa, tunngavilersuillutillu aningaasat pisariillisaanerusumik aqunneqarnerunissaanut. Naalakkersuinermit pissutsinik ilinniagartuusi-masoq Ilisimatusarfimmi Aksel Carlsen Kalaallit Nunaat atugarissaarnermi politikki pillugu immikkoortumi inernilivoq (Carlsen 2007), paarlannermi inis-simasoqartoq aalajangiisoqartariaqartorlu maanna tikillugu naligiissuseq politikki atatiinnerneqassanersoq, imaluunniit atuinermit akiliineq, atugaris-saarneq sulilernissarlu annertusineqassanersoq. Saniatigut FN-p Meeqqat pillugit isumaqatigiissusianit atuutilernissaanut misiliisoqarpoq. Isumaqatigiissut inatsimmut toqqaannaq allanneqarpoq. Tamanna malinneqataavoq socialdemokratiip isumaginninnermi politikki sunniuteqarnera, meeraq qitiutillugu. Isumaginninnermi siunnersortit ilai isumaqarput, meeqqat ilaqutaallu isumaginninnermi pinaveersaartitsinermut sulinermit qitiutinneqarnerata annertusineranik illuinnarsiortoqartoq. Isumaginninnermi siunnersuineq meeqqanut ikiuinissaq pillugu aallunneqangaatsiarluni aallartittarpoq.

Tamanna isumaginninnermi sulinermit annertuumik peqqissaasoqartarpoq, taamaalillunilu eqimattat- aamma ataqatigiinnermi periaatsit tunullunneqarlerlutik.

Atugarissaarnermit Ataatsimiititaliarsuaq kingulleq 2011-imi takkupperpoq. Ataatsimiititaliarsuarmi suliaavoq, aningaasaqarnerlu pillugu kalerrisaarilluni.

Maannakkut atugarissaarnermut qaffasissuseq aningaasalersorneqarnissaanut annertuumik sipaaruteqartoqassaaq allannguisoqarlunilu. Pisortatigut aningaasartuutit aningaasat isertitat qaangerpai sulisunillu amerlanersaat pisortatigut atorfeqarlutik. Nalunaarusiami meeqqat pillugit annertuumik sammisaqarpoq, nassuiarneqarluni ilungersunartunik annertuunik ajornartorsiuteqartoq (Akileraartarnermut- aamma Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliaq isumaliutissiissut 2011a). Aningaasatigut agguaqatigiissillugu isertitat danskit malinngilaa. Ukiut qulit ingerlaneranni danskit isertitaat ukiumut 2 %-mik qaffattarsimavoq, nunatsinnilu isertitat taamaallaat 1 %-mik qaffassimallutik. Nunanut sanilliullugu soorlu Qallunaat Nunaat, Norge aamma Sverige Kalaallit Nunaat ajornartorsiutigaa: Isertitaqarnermut agguanerani assigiingissuseq, piitsuuneq, ilinniagaqarneq akunnattumillu inuusarneq. Isumaginninnermi ajornartorsiutit, uani immikkoortumi siuliani eqqaaneqartut (imigassaq, meeqqat atugarissaarnerat, inuusuttut inuunerat, immi-nortarnek, innuttaasut amerliartornera ingerlalluanngitsoq pisortatigullu imikkoortortaqarfik tukattoq) nalunaarusiami initungaatsiarput, tusagassit utini ernumanartumik allaaserinneqarlutik ingerlateqqinneqarlutillu.

Isumaginninnermi politikki ingerlateqqinneqartoq pinaveersaartitsineq assut suli sammineqarpoq. Ukiut tuusintilikkuutaat kingulliit NGO-miit suliat anner-tunerusut takuagut, isumaginninnermi politikikkut oqallinnermi malunnar-lutik meeqqallu inuusuttullu isumaginninnermi politikkami annertunerusumik eqqumaffigineqarnissaanik sunniissuullutik. Tamaat isigalugu meeqqat inuu-suttullu annertuumik qitiutinneqarput. Isumaginninnermi politikikkut suk-umiisumik taaguutigaa meeraq qitiutillugu. Landstingip peqqussutaani qitiutingaatsiarlugu toqqaannartumik allaqqavoq "Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarnek" 2003-miit: "*§ 1 Peqqussummi matumani siunertarineqarpoq meeqqap qitiutinnissaa, aamma peqqussut naapertorlugu suliniutini tamani meeqqap pisariaqartitai aallaavigineqassasut.*" Naak ikikkaluaqisut, tamanna akerlerissagaat, isumaginninnermi politikki innuttaasut eqimattat arlallit qitiutinneqarnera iluaqutigissavaa (Arnfjord 2015c). Meeqqat ass. eqimat-tatut inersimasunnngornissaata tungaanut nalilerneqarput. Assingusumik sivisuumik suliffissaarunnikut imaluunniit inuit suliffeqarfimmiit avinngaru-sivissimasut qitiutinneqanngillat. Inerneraniit ilaat, eqimattaapput Qallu-naat Nunaanut qimaasut, isumalluutimik ataqatigiinnermik nassaarpiarnek ajortut, kinguneqarporlu amerlasuut anigoruminaatsumik atuisunnngortartut angerlarsimaffeeruttarlutillu (Rådet for Socialt Udsatte 2014, 2016).

Inunnik ikiuinnermi sulineq

1964-imi Landsrådi aalajangiivoq allaffeqarfinnut isumaginninnermi ikiortit ilinniartinneqassasut. Isumaginninnermi politikimik pilersitsisoqarnissaanut kiisami annertuumik iliuseqartoqalerpoq inuussuserlu qaffasissusia qaffanneqalerluni, taama taaneqarluni (Heckscher 1974:113). Aammattaaq pisa-riaqarluni manna allaffissornermi sulisunit ilinniarnep nangeqqinnissaa. Alfred Dam isumaginninnermi højskoleimi Københavni siulersuisunngorpoq, siulliulluni atuartunut 29-inut ilinniartitsisunngorluni (Chemnitz 1966).

1970-ikkut qeqqata missaaniit 1980-ikkut tungaanut assut nalinginnaasuvooq Qallunaat Nunaanut qimuttuisut arlallit ilaaffigissallugit, isumaginninnermi siunnersortit ilinniassagaani. Nunap politikikkut siuttuusut nuisasut arlalinnit aammattaaq aqqusaarneqarsimavoq. 1985-imi isumaginninnermi siunnersortit ilinniagaq siullerpaq Ilinniarfissuarmi pilersinneqarpoq (ilinniarfissuarmit ilaanniissimavoq, aamma inunnik isumaginnittut ilinniagaq ingerlanneqarluni). Isumaginninnermi siunnersortit siulliit 1988-imi naam- massipput (Atuagagdliutit 1988).

Ullumikkut isumaginninnermi siunnersortit ilinnialerlaat bacheloritut ilinniar- simapput, europami amerikamilu avannarlermilu assinganik ilinnia- gaqarlutik. Aammattaaq isumaqarpoq, isumaginninnermi siunnersortit masteritut- aamma kandidatitut ilinniaqqissinnaasut. Nalinginnaasumik danskit Universitetiani pisarpoq, Ilisimatusarfiullu suleqatigai. Aammattaaq isumaginninnermi siunnersortitut BA-gradeqanngitsunut ilinniagaqaaqqin- nissamat neqeroorutit arlallit aallartinneqarput, maanna diplomertalimmik ilinniartitaalersinnaallutik kingusinnerusukkullu masterimik ilinniagaqarsin- naallutik.

Sulisaasimi isumaginninnermi sulineq ullumikkut pisortatigut kommunimi allaffimmi sulisarput. Taaneqarsimallunilu sullissineq, annikitsumik oqaatsiti- gut sulinerlut oqaatsip isumaqartitaanut nikaginninnerulaarpoq, suliassamat tunnganera sullitanullu isumaqarnera annikinnerulaarluni, isumaginninnermi sulineq sanilliullugu, tassa suliassat suliarineqartaramik inuillu suliarineqaratik. Maannakkut sulisut isumaginninnermi sulineq suliarinissaa pisinnaatitaaneq pillugu suliaqarnissaq annikinnerusumik akiuuttoqalaarpoq. Isumaginnin- nermi sulineq nunami eqimattat ilinniarneqanngitsut allaffimmiunit immik- koortinneqarpoq, sullissisarlutik innuttaasunut ikioqqusunut immersugassat

agguallugit. Sullissinissamut sulisuupput ilinniagaqarnatillu suliarinissaanut, isumaginninnermi siunnersortitut ilinniarnikut piginnaasaqarfigalugu oqaatigaat, tassaalluni innuttaasut attaveqarfigissallugit siunnersuissallutillu. Isumaginninnermi siunnersortinut Kalaallit Nunaanni peqatigiiffeqanngilaq. Isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffimmi AK-mi aaqqissuussaapput, ataatsimoorluni peqatigiiffiuvoq, suna tamaat aaqqissuussaraat atorfilinniit kigutileriffimmi ikiortinut. Atugarissaarnermut inuiaqatigiinni pissutsinut sulinermit ilisimasaqarnera annikitsuinnarnik paasissutissaqarpoq. 2002-mi nalunaarussiaq saqqummerpoq, ajornartorsiutillu arlallit nassuiaappai soorlu sulisut annertuumik taarserartarnerat, uippakajaarnermi takussutissat sulinermilu nakuusernermit misigisat il.il. (Suleqatigiissitat sulinermi pissutsinit isumaginninnermi imikkoortortaqaqarfirmi misissuineq 2002). Nalunaarussiaq piffissamut naleqqutinngilaq. Isumaginninnermut sulineq atugarissaarnermi inuiaqatigiinni pissutsit paasiniarlugit ukiut arlallit misissuiffiqineqarnikuupput. Suliaqarfik aaliangersimasoq assut aaliangersimasuuvoq, ingerlanera siunersivarput atugarissaarnermi inuiaqatigiinnut ingerlaarnissaanut tunngaviliisoq. Kisianni isumaginninnermi sulisut sulinermi piumasaaqatitut atugarissaarnermullu ilisimasagut ikippallaarput ajornartorsiutaavorlu. Soqutiginnittoqarpoq, taakkulu namminersorlutik misissuinerit ingerlappaat, siunertaralu ass, meeqqanit atugarissaarnerat paasiniassallugu (meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit sullissivik MIO 2014), kisianni uani isumaginninnermi sulinermit nassuiarneqarneri pingaanginnertut inissillutik. 2010-mi Nuummi misiliummik suliniut isumaginninnermi siunnersortinut sulineq pillugu misissuineq siulleq aallartisarneqarpoq. Kommuneqarfik Sermersuumi isumaginninnermi siunnersortit 15-it sulinertik- aamma ulluinnarsiutaat pillugu apersorneqarput. Suliniut siullersaattut ilaat isumaginninnermi sulisut isumaginninnermi sulinerannut qitiutippaa. Suliniutimit sammisat ersertut tassaapput uippakajaarnermit, nakuusernermit assullu kisimiilluni sulinermit, attuumassutaarunnermit sulianillu tapertariissillugit nersorneqarnisamik amigaatineqarnermit aqgusaakkat. Suliniutimit inernera tassaavoq, paasineqarnermit isumaginninnermi siunnersortit ataatsikkut sulinermi paaseqatigiinnissamut tunngaveqarsimangitsoq, misigisimanatillu sulinermit ataatsimoorlutik atasimasut (Arnfjord aamma Hounsgaard 2015).

Isumaginninnermi siunnersortit Kalaallit Nunaanni isumaginninnermi siunnersortit misissuinermi sulisut amerlanertigut assigiissuseqarput, taaneqartarluni ruralt isumaginninnermi sulineq. Uani isumaginninnermi sulineq

qitiutinneqarpoq ass, nunani angusuuni USA-mi, Canadami aamma Australiami.

Uani sullitat qanimut suleqatiginissaannut ajornartorsiutit eqqartorneqarput, ilaatigullu immikkut ilisimasaqarneq suleqatigisarlu sulianut qaninneq ungasilluni.

Maannakkut isumaginninnermi siunnersortitut professioni nunatsinni suna eqqortuunersoq oqaatigiuminaappoq. Profession professionssociologiit suliaqarfik aaliangersimasutut killilerluarlugu pineqartutut nassuiarutsigu, immikkut ilisimasallik ataatsit pisinnaaffigaat eqimattatullu ataatsikkut suliamut tunngaveqarlutik profession siunertaraat. Suli alloriartoqartussaavoq, sulinnermi pikkorissuseqartunit eqimattat nukittunerusut oqannginngeranni: Isumaginninnermut siunnersortuuvugut. Kisianni allanngoriartuineq suli ingerlavoq. Ataani immikkoortumi misissuinnermit suliaqarneq naggasiineruvoq, siunissami pilersaarusiaqarpoq isumaginninnermi siunnersortinut peqatigiiffik ineriartortissallugu, NIISIP, peqatigiiffik eqqortuunissaa.

Inooqatigiinni misissuineq ullumikkut

Isumaginninnermi misissuineq amerlanertigut politikikkut ineriartortoq G50-imiit & G60-imiit hjemme- amma selstyre pilersitsinneqarnissaata tungaanut malippaa.

Isumaginninnermi misissuineq aalajangiinissamut atorneqartarsimavoq. 1950-imi aallartissimavoq 1970-ikkunnilu sukkatsissimalluni. Sorsunnersuaq Kingulleq sioqqullugu nunaq assut matoqqasimavoq. Tamanna tikillugu Qal-lunaat Nunaat mattussinnermut politikki ingerlassimavaat, illersuinissamit pissuteqarsimavoq, piorsarsimassuseq ileqqorisaq illersorniarlugu. Piorsarsimassusermut ileqqorisamut sinniisut kissaatiginaat apereqqaanngiivillugit tamanna pivog. Politikki pissaaneq innuttaasunut sulisaaseq atorsimanageranik kingusinnerusukkut isornartorsiorneqarsimavoq. Mattussinerup nalaani kikkut tamarmik, naalagaaffimmi atorfillit minillugit, allaganngorlugu Kalaallit Nunaata Aqutsisoqarfianit akuersissummik peeqqaarlutik isersinnaapput. Nunamit "killilersugaanngitsoq" pissut ilumoortoq taasinnaasarput, ilisimasasarsiorsortut angalasut nalunaarusiaani pillugu atuarneqassaaq, assinngorlugu takorusukkaani assiliisartup Jette Bangip, assiutaani takuneqarsinnaavoq. 1936-imi Bang Kalaallit Nunaanukassalluni periarfissaqalerpoq, Bangilu

sorsunneq sioqqullugu isumaginninnermi pivusut assit siullit ilaanniittut assilivai, kalaallinit inuunerminni ulluinnarsiutai. Isumaginninnermi ilisimatarnermi misissuineq siulleq Verner Goldschmidtimit aamma Agneta Weiss Bentzonimit pivoq, aammattaaq oqalutsi misissuinnermilu sulisoq Guldborg Chemnitz, siusinnerusukkut tunngavigineqartoq. Inatsilerinnermut ilisimasassarsionerni 1948-49-mi atatillugu sineriami angalapput. Kalaallit Nunaata nammineq pinerluttulerinnermi inatsisissaanut piareersaanerusi-mavoq. Aammattaaq immikkoorutilimmik pissuseqarneq misissorsimavaat, aalajangersimasumut tikkuartorlugu qanoq inatsisimik sanasoqarsinnaaner-soq, pinerluttuliortut pillagaasinnaanngortillugit. Aallaqqaammut ilisimasas-sarsiortut angalasut pinerluttuliortumut suuneranik kalaallisut najoqqutassiaq nassaarisinnaanngilaat, kisianni isumaginninnermi aqqissuussinerit assigiin-gitsuusimapput, inuit ass. inatsisinut unioqqutitsisimasut pissuseqarluarnis-samut, asimioqarfimmu allanut nuunneqartarsimallutik pissuseqarluarnissaq ilinniaqqinniassagamikku, iniuaqatigiinnut uteqqissinnaaniassagamik (Bent-zon 1988). Kingorna Goldschmidt Kalaallit Nunaanni iniuaqatigiinnut misis-suinnermut ataatsimiititaliamit ilaalerpoq. Ataatsimiititaliaq nunap pissutsiviit, iluarisimaarinninneq atugarissaarnerlu misissussallugit suliassarai. Anner-tussuseq aallaavigineqarpoq nalunaarusiallu saqqummerlutik sammillugit: imigassaq, kalaallit danskillu akornanni sulinnermi pissutsit, ilaqutariinneq nuliariinnerlu, iniuaqatigiinni inissisimaneq ilinniagaqarnerlu (Ministerråd 1997). Ataatsimiititaliaq ingerlanerani eqqumaffigeqquaa, teknikikkut suk-kasuumik siuarsimassuseq ingerlanerani psykologiimut piorsarsimassutsik-kullu pissutsit eqqumaffigineqassasut. Goldschmidt, nalunaarusianit arlallit atuak-kiamini erseqqissarpaa teknikikkut- piorsarsimassutsikkullu ineriart-orneq tulluassuseqanngitsoq pisoq (cultural lag)⁶ (Udvalget For Samfunds-forskning I Grønland 1961). Kingusinnerusukkut Goldschmidtip tamanna eqqumaffigalugu itisilersorpaa, teknikikkut piorsarsimassuseq sukkasuu-mik ineriartornerani, ilaqutaariinnermi piorsarsimassuseq kiaannerusu-mik ineriartornissaa ilanngutinneqassasoq. Tamanna unammillernartut pingasuupput: 1) Isumaginninnermit agguarneqarnerit nutaat eqimattat akornanni iniuaqatigiit akornanni akerleriinneq, isumaginninnermi piorsarsimassutsikkullu nassaarinninnermi nutaanik naleqqussartut, soorlu illoqarfimmi nutarterinnermi inuuneq, eqimattat alloriangitsut pinagut

6 Taaguut William Fielding burnsillu atuakkiaani atorpaa "Social Change with Respect to Culture and Original Nature" 1922-imiit.

2) Isumaginninnermi eqimattat akornanni klassimi akerleriittunit akerleriinneq aamma 3) Kinguaariit akornanni akerleriinneq, utoqqaat tunulliunneqartut, pissutigalugu ilisimasat nutaat-ileqqunngitsut maannakkut pineqaramik (Chemnitz aamma Goldschmidt 1964). Sisamaat ilanngussinnaavarput: 4) Suaassuseq akornanni akerleriinneq. Meeqqat arnallu nuisanerullutik inisipput. Arnat ingammik ullutsinni inuinnaat naalakkersuisooqataanerannut naligiissitaallutik inissisimapput, ilaatigullu angutit qaangerlugit — imikkut ittumik ilinniagaqarnermik.

1970-imi mikro-sociologii misissuineq saqqummerpoq, nunaqarfiit pillugit Hans Gullestrupimit aquunneqartut. Nunaqarfiit Kujataani- Qeqqanilu Kalaallit Nunaat misissorneqarput. Atugarissaarnerup qaffasissusaa, peqqinnermi-, ilinniarnermi- aamma inuussutissarsiornermi pissutsit naliliivigissallugit sulinermi siunertarineqarsimavoq (Gullestrup 1976).

1980-ikkut kingorna kalaallisut isumaginninnermi misissuinnermi pissutsit marluk ersinnerulerput. Annertussuseq aallaavigalugu misissueriaaseq qaffappoq, soorlu innuttaasut peqqissusaannik misissuinerit atugarissaarnermilu misissuinerit assigiinngitsut det danske Socialforskningsinstitut (SFI) aamma Statens Institut for Folkesundhed (SIF) aamma hjemmestyret/selvstyret akornanni suleqatigiillutik. Misissueriaaseq nalinginnaasumik politikikkut tunuliaqataralu nalunaarusiattut atorineqarsinnaapput aamma nunami atugarissaarnermi nalinginnaasumik inissisimanerat tamaat ataatsimut isigiarnarnerani atorineqarsinnaalluni.

1980-ikkunni inuit- instituttti Nuummi siullerpaamik pilersinneqarpoq, aallaqaataaniillu atserneqarluni Ilisimatusarfik. Instituttit kingusinnerusukkut 1989-imi Grønlands Universitet-inngormata, ateq Ilisimatusarfik atatiinnarneqarpoq. Ilimmarfik pilersinnerani aammattaaq isumaqarpoq, misissuinerit kiffaangissuseqarnerit aallartinneqartut suliffeqarfimmullu atatinneqalerlutik, politikikkikkut soqutigisaqarnernit avissaartinneqarlutik, kisianni siullertut nunamut attuumassuteqarlutik –uagut piumasatsinnik Kalaallit Nunaanni aallaavigalugu misissuineq. Misissuineq tassaavoq inuit inuiaqatigiinnut allanut naleqqiussineq (SLICA — Survey of Living Conditions in the Arctic) (Poppel il.il. 2007) aammattaaq meeqqat inuusuttuaqqallu pillugit misissuineq (Pedersen aamma Rygaard 2003b). Allat namminersorlutit misissuinerit aamma ph.d.-suliniutit isumaginninnermi isiginninniarnermi aammattaaq ataqatigiinnermi ilisimatitsinermi peqqinnermut pissutsit misissuineq

pivoq (Rosing Olsen 1997), meeqqat inuusuttullu iluanni (Medonos 2010) illoqarfimmilu piareersaanissamat suliniutit peqqinneq atugarissaarnermilu nalinginnaasumik pillugit (Berliner il.il 2009; Nørby aamma Curtis 2005).

Meeqqat inuusuttullu pillugit ilisimasaqarfiit pilersissallugit suliniutit arlalit allaffissornikkut pilersinnikuupput. Ilai sivikitsumik atuupput. Maannakut meqqat illersuisuat peqatigiiffik MIO, sialini eqqaaneqartoq, pigaarput. Peqatigiiffik meeqqat atugaat meeqqallu isumaginninnermi suliniutit pillugit misissuinerit ingerlattarpaat. Aamma suliffeqarfiit ataasiakkaat misissuisartut suleqatigilerpaat, taamaalillutik isumaginninnermi ilisimatusarnermi ilisimasamat tapeeqataallutik. Tamarmik ilisarnaatigaat meeqqat inuusuttuaqqallu qitiutikkaat. Tamanna pillugu ilisimasaqarneq assut pingaaruteqarpoq. Namminersorlutik Oqartussat piffissamiit piffissamat misissuineq piffinni allani piniartarpaat, soorlu angerlarsimaffeqannginneq pillugu nalunaarut. Misissuinermi suliniuteqarnerit akornanni amerlanertigut ungasipput, suliat inniminniinnermik suliaangitsut, taamaalilluni taaneqarsinnaallutik kiffaangissuseqarluni misissuineq. Kisianni Ph.d-suliniutit arlallit ingerlapput, ataatsimoornermilu ilisimatitsinermi misissuinermi suliniutit nutaat suliarineqarlutik.

Isumaginninnermi misissuivinnerit piffissamiit piffissamat takussaassarput, kisianni ingerlaqqinneq ajorlutik, isumaginninnermi misissuinermi ileqquivimmik peqartoq oqaatigineqarsinnaangilaq. Tamanna ataavartumik sulisunik sulisoqalernissaa pisariaqassagalarpoq. Inuiaqatigiit(ilisimasaqarnermi) mikinernut nalinginnaasuvoq, sulisut sulitiinnarnissaat unammillernartuusoq. Norge isiginiaraanni, nunaq innuttaasoqarpoq kalaalliniit 80-riaq annertunerulluni. Piffiit nunap ilaa anginersaaniinngitsut ilinniarsimasut sulilersissallugit ajornarpoq. Isumaginninnermi sulineq meeqqat- aamma ilaqutariinni immikkoortortaqarfimmi isumaginninnermi siunnersortit akornanni sulinermit misissorneqarput. (Arnford aamma Hounsgaard 2015). Isumaginninnermi sulinermi aqqissuussineq nukittorsaanerlu pillugu iliuseqarnermi misissuineq suliniut suliarineqarpoq (Arnford aamma Andersen 2014a). Ilisimasat nutaat takkuttarput, isumaginninnermi sulinermi avatangiiseq pillugu paasissutissiisut, aammattaaq kalaallit eqqartuussisoqarneq pillugu misissuisoqarluni (Nyborg Lauritsen 2014). Atugarissaarneq pillugu suliniutit arlallit suliarineqarumaarput.

Eqikkarneq siunissamilu naleqqussinerit

Nunat tamakkerlugit inooqatigiinnermi unammillernartoqartarpoq. Tammanngisaannarput, tassa nalinginnaasumit paasinnittariaasimik nassuiaaserneqartaramik. Eqimattat ilai inuiaqatigiinni tamatigungajak imaluunniit avataanniittarput, pissaaneqartutut naalagaasoq imaluunniit amerlanerusuteqartut nalinginnaasutut paasinnittariaaseqartillugu. Allaffissornermi politikkikkullu inuinnaat naalackersueqataanermi pigaangat, nalinginnaasumik atugarissaarnermut politikkipajaaq pineqarluni. Isumaginninnermi annertuunik unammillernartoqarpoq. Ajornartorsiutit ilisimaneqarput, tusa-gassiutini saqqummertarlutik aamma innuttaasut ilisimalluarpaat. Ajornartorsiutit pisiniarfinni, ilinniagaqarfinni kaffillernernilu eqqartorneqartarput. Ajornartorsiutit ilusilersornikut malunnartut, isumaginninnermi politikkkut annertuumik iliuuseqarnissaq qularinissaanut pisariaqarpoq.

Uani immikkoortumi erseqqissarniarneqarsimavoq, isumaginninnermi politikkip oqaluttuarisaanera paasinissaanut, Qallunaat Nunaannut atassuteqarneranut paasineqartariaqarpoq. Kalaallit Nunaat Qallunaallu Nunaat akornanni qaninnerat danskillu ingerlatsisut nioqqutissianik illersuinermit politikkit Sorsunnersuaq Kingulleq sioqqullugu kinguneqartippaa, isumaginninnermi politikkikkut oqaluttuarisaanermit kingusinnerusukkut aatsaat takuarput nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutit atugarissaarnerup nunatsinni ingerlaarneranut qanoq sunniuteqartikkai.

Sulisinnaalerseqqinneqarnermi piffissami qanittumi ilaannikkullu aalajangi-isarnerit assut eqqartorneqarsimapput, nunasiaanerup nalaani allaffissorluni ingerlatsinernut "kunngiusartut kinguleriaattuni" nassaarineqarsinnaallutik. Iliuuseqartoqartussaavoq, kisianni kiap iliuuseqarfigissavaa, qanorlu ilannguttoqartigissava? Ungasianiit isumaginninnermi politikkiuvoq, ajornartorsiutip pissusaanut ajornartuulluni. Isumaginninnermi sulineq ataqatigiippoq, qanittuuvoq, kulturimi malussajasuuvoq illoqarfimmiillunilu. 1960-ikkunni isumaginninnermi ikiortinit (isumaginninnermi ingerlatsinerit) ilinniakkanit pilersitsineq aamma hjemmestyre inatsit ilusilersornera suliarineranik, isumaginninnermi politikki namminersornermi ingerlatsineq aallartippaa, 1980-imili ingerlalerpoq.

Maannakkut ukiut tuusintilikkuutaanukarutta oqaatigineqarsinnaavoq 00-nni aamma 10-nni isumaginninnermi politikki inuit ataasiakkaat qitiutissimagaa,

meeqqamut ilaqutariinnullu qanigisat. Ilai isumaqarput, suliniut ataaseq aal-lussallugu iluaqutaalluarsimasoq, kikkut tamarmik suliami ilungersunartumik siunissamilu salliutitsinnermi ilanngussinnaallutik. Isumaginninnermi politikki qitiutillugu inummut tunngasut inuiaqatigiinni immikkut ittumik taaneqarsin-naavoq, ilaatigut minittoortussaavaa isumaginninnermi politikkitut: Nunaq aningaasatigut peqqissoq pilersillugu kulturikkullu eqimattat innuttaasunit ataatsimoortoq. Saniatigut isumaginninnermi ajornartorsiutit innuttaasuni eqimattat allat minittoortussaavai ass. sioqqutsilluni soraarnerussutisiallit, suliffeqanngitsut innarluutilillu. Isumaginninnermi politikki siunissami qaf-fasissusit allat ilanngutissavai, isumaginninnermi politikki inummut tunnga-sunut-, aqquataasumut- tunngaviusumillu ineriartortissavagut. Qaffasissusit pingasut qitiutippai, inummut tunngasunut isumaginninnermi politikkiup eqi-mattanut — aamma inuk ataasiakkaanut qaffasissusermut sunniuteqarnerit. Aqquataasumi pisortatigut atorfillit pineqarput, isumaginninnermi politikki pilersitsisut, politikki ulluinnarmilu sulisaaseq akornanni ataqatigiittoq takuaat.

Nunarsuarmut siaruarneq oqariartaasiinnarniit isumaqanngitsumillu ilisarnaat politikki isumaqanngitsuniit ungasillisaagut, soorlu meeraq qitiutillugu imaluunniit naalakkersuisut siulittaasoq oqaaseqaateqaraangat meeqqat isu-malluutit pingaarnersaasut. Isumalluut ass. isumalluuteqarluartumi peroriar-tussaaq isumassorneqarnermilu ataqatigiittoqassalluni ineriartornissaminut. Ass. meeraq qitiutikkusupparput, kisianni sulisussat malunnartumik amigaa-tigineruagut, amigaatigaagut pissutigalugu perorsaasut isumaginninner-milu siunnersortit isumaginninnermi suliffeqarfiinni ilinniarsimasut ikippal-laaramik. Naalakkersuinnermi anguneqarsinnaasunik tamaviaarussaqaarneq ulluinnarni qitiutinneqassagaluarpoq. Pisortatigut oqartussaasoqarfiit atassuteqassapput, akuerineqarlunilu suliaqarfik aaliangersimasup ataasi-akkaat atugarissaarnermut suliaqarnissamut ilaasortaaitaqalissasut. Atu-artoq meeqqat atuarianni tassanngaannaq atuariarunnaariaasaassappat, isumaginninnermi suliffeqarfiit ilisimatinneqassapput, suliaq malinneqar-niassammatt. 1982-imiit isumaginninnermi suliani oqartussaasut assigiin-gitsut suleqatigiiffiat Inatsisartut peqqussutaanik peqapajaarpoq, kisianni tamanna ilisimaneqarnera killeqarluni. Ilinniartuq nutaamik neqeroorfi-gineqassava? Ilinniartup isumassorneqarnermi ataqatigiinnera nukittor-sarneqassava? Nakkutiginninneruvoq, kisiannilu inuusuttup ilaqutaalu atugarissaarneranutpimoorussinerulluni. Tunngaviusutnunarsuarmutsiaruarnermi

inuaqatigiinnermit ilaasugut pillugu ataqqinninneruvoq, nunat atugarissaarnermi qaffasissusaanut akuerineqartarput. Taamaallaat atugarissaarnerunngilaq inuulluataarnerunnaangilarlu. Aamma aningaasaqarneruvoq. Inuaqatigiinni isumalluutit sanaartukkat angoqqinnissaat eqqartorparput.

Uani isumaginninnermi politikkip ingerlanerani sammisat assigiinngitsunik suliallit suliasat pillugit suleqatigiinnenerat ataatsimoornerlu alloriarnerit marluk siunnersuutigineqarput. Isumaginninneq (ataatsimoorneq) isumaginninnermi sulinnermi utissaaq. Ullumikkut isumaginninnermi sulinitinni peqqissartinneq assut qitiutittarparput. Inuk ataaseq pillugu sammineqarpoq, kajumissarnissaa ingerlariaqqinnissaminut ujartussallugulu inuunermi isumat. Meeraq qitiutinneqarnera imminullu ataqqinninnissaq pillugu pineqarpoq. Isumaginninneq apuuffissanngornikuuvoq — periaaseq isiginnit-tariaaserlu kalaallisut isumaginninnermi sulineq atornagu. Tulleriiarinnermi kukkuneruvoq. Isumaginninneq paasineqaqqittariaqarpoq. Kalaallisut ajornartorsiut immikkuullarequteqanngilaq. Isumaginninnermi sulinnermi misissuisartut arlallit isumaginninnermi sulinnermi ataatsimut ilisimatitsinnermi amigaaqarnera pillugu annilaangagivaat (Kam 2014).

Qulaani maannamut peqqussutaavoq, isumaginninnermi sulineq isumaginninnermilu politikkipi qanoq eqqartorneqarsinnaanersut. Ingerlaarneruvoq, nunasiaataanerup oqaluttuarisaanerani miserratisassaangitsumik sunerneqartoq, isumaginninnermi politikki allaffissorneq, danskiniit naalakkersuinerup Kalaallit Nunaannut ministeri aqutugalugu ungasiaaniit aqutsinermik misiliinissaq siusinnerusukkut eqqartorneqarnikuulluni. Danskit politikerit ilai kalaallisut isumaginninnermi politikki suli iperavinnigilaat. Piffiuvoq, isumaginninnermi allaffeqarfik suli sulinnermi piginnaasat sularinissaanut piffissaqarnissamik ilisarnaatigaa misilittagaqarnerunissarlu. Misilittakkat malunnartut pigineqartariaqaraluartut nammineq sulisaasimiit allaniillu atugarissaarnermi inuaqatigiinni isumassarsiorfigalugit — kisianni nunap nammineq piorsarsimassusianut imarisaanullu annertunerusumik qajassuunnerullugu.

2. Ukiuni 50-ini inooqatigiinnermi allaffissorneq inooqatigiinnermilu ilisimasaqarneq – imm. 1

2017-imi ukiut 50-inngorput pisortatigoortumik Kalaalit Nunaanni Suliner-mik Inunnillu Isumaginninnermik pisortaqrarfiup piulerneraniit (Ministeriet for Grønland 1968:2 qup. 9). Angusaq tamanna pingaaruteqartorujussuu-voq, tamassumalu nalunaarpaa qitiusumik allaffissornikkut ingerlatsinerup aallartinnera, tamannalu Kalaallit Nunaanni aqunneqarsimavoq ukiuni aqqa-neq marlunni Namminersornerup eqqunneqannginnerani. Ullutsinni Kalaal-lit Nunaanni uppersaatissanik ulikkaarpoq atugarissaanerup tungaatigut annertuumik unamminertoqarneranik, soorlu: meeqqat inuusuttullu sumi-ginnakkat, aanngajaarniutinik atornerluinerit, inissaaqeqinerit aammalu piitsuussuseq (Arn fjord aamma Christensen 2016; E. Christensen 2012; Departementet for Erhverv Arbejdsmarked og Handel 2014; Grønlands Sta-tistik 2013; Hansen aamma Andersen 2013; Pedersen aamma Bjerregaard 2012; Økonomisk Råd 2016).

Nassuiaat nalinginnaasuunerpaaq sooq taamak inunnik isumaginninnermut unammilligassaqartigineramik, tassaavoq nunap sukkasuumik ineriartornera. Nassuiaat tamanna sukumiinerusumik imaqaanngilaq aaqqiissutaasinnaasu-nillu imaqarani. Kapitalimi uani ingerlariaatsit, inunnik isumaginninnermi qitiusumik aqutsisoqarfimmik pilersitsinermi atuuttut, qulaajarneqarput, taamatullu aamma tulluuttumik pisortatigoortumillu ilinniarfimmik pilersi-nerup unamminartui sammineqarlutik. Kapitalimi uani inunnik isumaginnin-nermik allaffeqarfimmik siullermik 1967-imi pilersitsineq sammineqarpoq. Kapitalip tulliani pissutsit nutaanerusut ukkatarineqassapput, inunnik isu-maginninnermik allannguinnissamik ataatsimiititaliat pingasut, inunnik isuma-ginninnermik ilisimatusarnerit aammalu suliat, inunnik isumaginninnermik siunnersuinermi peqatigiiffeqarnikkut aaqqissuussaanerit (Arn fjord 2014). Kapitalini nassuiaateqarfigneqassaaq sooq taamak inunnik isumaginnin-nermi allattoqarfeqarnerup taamak ajornartigisumik ingerlasimanera aam-malu inunnik isumaginninnermi siunnersortit nunatsinnik inuiaqatigiinni ajornartorsiutit akiorniarnenerani qanoq pingaaruteqartiginerat.

Oqaluttuarisaanermi aallaaviusussaapput, piffissaq sorsunnersuup kingulliup nalaa FN-imik isumaqatigiissusiorfiusoq, inatsimmik tunngaviumik allanguineq, kommuninut inatsit aammalu G60.

Utertitsinissamut piareersarnej: FN-mik assuarinninnermiit kalaallinut socialassistentitut naammassisunut siullernut

FN-ip pilersinneqarnerani Danmarki angerfigeqatigiinnermik atsioqataavoq, taassuminngalu qulakkeerneqarpoq, nunasiaatilittut inissisimasut pisussaaffilerneqartut nunasiaatimik nunasiaatillit nunaattulli atugarissaarnikkut atugassaqartinneqassasut. Danmark ersarissumik iliuuseqartariaqarpoq sorsunnersuup kingorna Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut pitsanngorsarniarlugit, taamanikkut annertoorujussuarmik meeraaqqat toqujaartarnerannik ajornartorsiuteqartoqarpoq, piitsuussuseq aammalu nappaalanersuit assigiinngitsut. FN-imi angerfigeqatigiinnermik atsioqatigiinnermi atugarissaarnermik apeqqut qitiusoq pilerpoq:

FN-imi ilaasortat nunanut namminersorfiunngitsunut akisussaaffillit "Illernartumik suliassaqarput" tassa pisussaaffigamikku "suna tamaat atorlugu nunat taakkua inuisa atugarissaarnissaat".

(Dansk Institut for Internationale Studier 2007:57)

Inatsit, nunasiaatit aqunneqarneranut tungasoq 1908-meersorlu naapertorlugu, inunnik sullissineq kommunimit ingerlanneqarpoq. Taamaasilluni kommuunit inunnik isumagininnermut tunngasut suliassatut pingaarluinartutut tigummilerpaat. Kommunilli pilersinneqarmata, avannaani aamma kujataani landsrådit eqqaassanngikkaanni, qitiusumik aqunneqarnissaat eqqarsaatersuutigineqarsimanngilaq. Allatut oqaatigalugu, immikkut oqartussanik peqanngilaq, kommuninik siunnersuisinnaasoq, soorlu tungiinnermik pisariaqartitsinermi siunnersuisuusinnaasunik. Taamatullu aamma inatsisiliuussisoqarsimanngilaq, inunnik isumaginninnermut tunngassutilinnik ilisimasalimmik aqutsiffiusinnaasumik.

1950-ikkut aallartilaarnerini Danmarkimit ilisimasassarsiortut tikisinneqarput. Taakkua Kalaallit Nunaanni peqqissutsikkut inissisimaneq misissuataasallugu tikisinneqarput. Ilisimasassarsiornermi nalunaarusiami inunnik isumaginninneq annikitsuinnarmik taaneqarpoq. Annerusumik meeqqanut

tunngasut ukkatarineqarput, tamanna piffinni arlariinni eqqaaneqarpoq ajornartorsiutaasoq, ajornartorsuillu uaniippoq, nerisalunnermi aammalu piitsutut inissisimasoqarluni. Meeqqat atugarissaarnissaat 1950´ikkut aallartinneraniit Danskít suliniaqatigiiffiiniit naalagaaffimmut attuumassuteqann-gitsunit ukkatarineqalerpoq, taakkuuppullu; Red Barnet, Røde Kors aamma Foreningen til Hjælp for Grønlandske Børn (ullumikkut: Foreningen Grønland-ske Børn). Nalunaarusiami kommunit inunnik isumaginninnikkut ikiorsiisarne-rat isornartorsiorneqarpoq: *“Nassuerutigisariaqarpoq, mannmut kommunit ikiorsiissutigisartagaat erlinnermik aammalu amigartumik tunniunneqartarsi-mamat”* (Ministeriet for Grønland 1952).⁷

1950-ikkunni inuit akornanni inuuniarnermik ajornartorsiutit initusimaqaat. Landshøvdingip Lundsteenip 1953-imi ukiortaami oqalugiarnarmini pisaria-qartitat taavai: nappaalanersuit akiornissaat, imigassamik ajornartorsiutit nungunnissaat aammalu maannangaaq annermik una apuunneqarluinnarta-riartoq: *“Kalaallit inuiaat sulinikkut, kulturikkut, inunnik ikiuinikkut ammalu peqqissutsikkut atugaat Qallunaat Nunaattulli inissisimasariaqarluinnarne-rat”* (Lundsteen 1954:4–6). 1950´ikkunni nunatsinni tamat oqartussaanerat aallaagivalugu inunnik ikiuisarnermik politikikkissamik akuersaartoqarniku-unnigilaq, kisiannili saqqumilaaleriartorpoq, Qallunaat Nunaannisulli ittumik peqartariaqarneranik kissaateqartoqartoq. (Frederiksen 1953). 1950-imi Kalaallit Nunaanni Landsråðip aaliangigaanik inatsisiliussaannillu kæmne-reqarneq kommunalbestyrelseqarnerlu aallartinneqarput. Kæmnereqarneq naalagaaffiup pilersitaraa, tamannalu taamani kommunalbestyrelsiutunut isumalluutigineqartussanngorlugu pilersitaavoq. Ullutsinni naleqqiullugu Kæmneri tassaassaaq kommunaldirektøri. Kæmnerit tassaapput kommu-ninik siunnersuillutillu ikiuisartut, soorlu allaffissornermi meeqqanut tun-ngasutigut, meeqqanut pisortanut ikiorsiissutinik, pisortanit ikiorsiissutit (kommunimit) aammalu utoqqalinersianut tunngasunik allaffissornermi. Tul-liattut aamma suliassat allat ingerlanneqartarput, soorlu; isumaginninnermi ataatsimiititalianik siunnersuinerit, meeqqanut ataatsimiititalianik siunner-suinerit aammalu atuisunik ataatsimiititalianik ikiuinerit. Kæmneri kommu-nalbestyrelsip ataatsimiinnerini allatsitut inissisimasarpoq taamatullu aamma

7 Oqaaseq karrigt “kukiinermut” taarsiunneqarpoq. Karrigt qallunaatuaniittoq erlin-nermut taarsiunneqarsimavoq. Ataatigut titarneq uingasunut allannernut taarsius-saavoq.

ataatsimiititalianut apeqquteqaatinik akisarluni il.il.. Kalaallit Nunaannut tunngasunut ataatsimiititaliap 1950-imeersup (G50) innersuussutigaa, kæmmerit aamma naatsorsuinermik suliaqartassasut, tamannalu 1952-imi atuutsinneqalerpoq. Naatsorsuinissamut suliassat nutaat tassaapput: a) naalagaaffimmit atukkanit ernianut akiliisitsisarneq, b) oqaluffeqarnermi, politeeqarnermi, eqqartuussiveqarmi, nukissiuuteqarnermi il.il. akissarsisitsisarneq. (Jensen 1954; Knudsen 1960).

Narsami kæmnerip allaffia (Kæmnerass. Søren Chr. Schrøderip assilisaa).

Inunnik isumaginninnermi pissutsit landsråðip ataatsimiinnerini ataavartumik eqqartorneqartarput. Soorlu meeqqanut isumaginninnermi tunniunneqartartut aningaasat annertuserusunneqaralarput utoqqalinersiallu marloriaatinngortillugit. Oqartussaasut inissaminiitinneqaralarput. Kommunit landsråðit ataanniipput, taakkualu Ministeriet for Grønlandip ataaniillutik. Isumaagalarpoq aningaasartuutit inunnik isumaginninnermut tunngassutillit kommuninit ingerlanneqartassasut, kisiannili 1950´ikkut aallartinnerini tamassuma tungaatigut suli inatsiliortoqarsimangilaq. Danskite inatsisaat sanilliunneqartuartarsimapput, kisiannili tamanna sukumiivallaartutut

isiginneqartarpoq, taamaallunilu allaffissorinikkut annertuumik persaqqu-sersuutaalertussaalluni, tamannalumi politikkerit pinaveersaartinniarpaat (Ministeriet for Grønland 1953:3, 1951 qup. 122–128). Inunnik isumaginninnermi suliaqarnerit annertusiartorput. Soorlu landrådip malittarisassanni allaqqavoq, inuup ikiorneqarnissanik nalilersuinerit ingerlanneqartassasut ikiorsiissutaasinnaasut aallaavigalugit. Pisariaqartitsinermik nalilersuineq ullumikkut inunnik isumaginninnermik siunnersortit taassagaluarpaat ilisimasat naapertorlugit naliliinertut. Allaffissornerup annertusiartornera aammalu pisinnaasat pitsanngorsaaniissamut tunngassutillit 1950´ikkunni Landsrådiusut annertuumik eqqartortarsimavaat. Landsrådimi ilaasortap Frederik Lyngep 1954-imi inunnik isumaginninnermik immikkut inatsiseqalernissamut tunngasumi oqallinnermi uparuartorpa, taamani nunarput inunnu ikiorsiissutinut Danmarkimut sanilliullugu pingasoriaataanik Kalaallit Nunaat aningaasartuuteqartarmat. (Ministeriet for Grønland 1955:2. qup. 124 Ilisimaneqarpoq, pisariaqarluinnartoq inunnik isumaginninnermi siunnersuineri ilinniarsimasoqarnikkut ikiorserneqarnissaq pisariaqarluinnartoq, 1955-imilu Landsrådiusimasoq taamani aammalu Ministeriet for Grønland suliniuteqarput, nutserisoq Hansine Holk inunnik isumaginninnermi siunnersortit atorfinitsinniarlugu. Holm inunnik isumaginninnermik siunnersuisartutut ilinniarsimasuunngilaq, kisiannili Landsrådiup ajukkunnangilluinnartutut naliliiffigisimavaat. Suliassarlu unaavoq, kommunini inunnik isumaginninnermi ataatsimiititalianut sinnersuisussatut. Holm Øresundshospitalimit Sana-millu nutserisutut misilittagaqarpoq. (Atuagagdliutit 1955; Ministeriet for Grønland 1957 Atorfinitsinniarnera iluatsinngitsoorpoq. Eqqarsaat unaagaluarpoq: *"Inunnik isumaginninnermut siunnersortip isumagisassaraa isumaginninnerup pissusissamisut ingerlanissaa, taamatullu inuit pisariaqartitsineq malillugu ikiorserneqartarnissaat"* (Ministeriet for Grønland 1958:2b, qup. 148). Landsrådiup Kalaallimik inunnik isumaginninnermik siunnersuisussamik pilsarsionertik taamaatiinnarpaat, taamaasillutillu danskimik kommunimi sulisumik atorfimmuut inuttassarsiulerlutik. Tamanna ukiut arlallit ingerlanneqarpoq, tassani akissarsianut ineqarnermullu tunngasut akimmiffiummata. (Ministeriet for Grønland 1958, 1960). 1961-imi aatsaat socialinspektør, Kaj Pedersen Randersimeersoq suliniummi atorfinitsinneqarpoq ukiuni marluusuni. Inunnik sullissinnermi suleriesissat inatsisissaannik allaqqitassianik suliaqarpoq aammalu inunnik isumaginninnermi sulianut tunngatillugu nalunaarusiorluni. Socialinspektørip nalunaarusiaa annertuumik tamani qulequtaritinneqarpoq, tassanimi naqissuserneqarmat, nunatsinni piffinni

aralinni annertuumik atugarliortoqarneranik oqariartuutitaqarmat. (Atu-agagdliutit 1962). Landsråddip socialinspektørup oqallisassiaa oqallinnerminni tunngavigaat: *"Landsråddip maleruagassai Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermi ingerlatsinnermi"* tamanna 1962-imi pivoq. Tamaani aamma inuusuit nunaqarfinnerit illoqarfinnerit noorarnerat sunniuteqarpoq, ilaqutariit qangatut atatigiunнарnerannik kinguneqarpoq, tamassumalumi inuiaqatigiinni atalluernerup innarlerneqarneranik kinguneqarpoq. Oqallinnermi aaliangiunneqarpoq *"Tunngavimmini maleruagassat ajornanngitsumi allaffissornermut ingerlanneqarnissaat tunaartaagaluartoq, avaqunneqarsinnaanngilaq allaffissornermut tamanna annertunerusumik piumasaaqatitaqalersussaammatt, taamaattumillu ilinniarsimasunik allaffimmiumuk ukiuni takkuttuni pisariaqas-saaq, tamannalu sapinngisamik kalaallisut oqaluttunik inuttalerneqarnissaa siunniuttariaqarpoq"* (Ministeriet for Grønland 1962a:2b qup. 90). Inatsisiti-gut oqariaaseq malittarisassani nutaani, kisiannili atulerneqanngisaannartoq, tassaavoq pilersuinissamik aallaavilimmit (pisassanut ikiorsissut), inatsisi-tigut aallaavilik (pisartagassanut pisinnaatitaaffik). Taamak ingerlasoqarni-arpat inatsisiti-gut toqqammaveqartumik ingerlasoqartariaqartussaassaaq, taamaattumillu allaffissornermik aammalu inunnik sullissinermik ilinniarsi-masumik allaffimmiumuk pisariaqartitsisoqartussaalluni.

G60-p (Grønlandsudvalget af 1960) isumaliutersuutaani takkajaami allaf-fissornermut tunngasumii allaaserinnittoqarpoq. Ataatsimiititaliap naqis-suserpaa allanik taperserneqarluni, annertoorujussuarmik inuuniarnikkut ajornartorsiuteqartoqartoq, tamannalu peqquteqartoq inuit nunagisap iluani nutsernerujussuinik. (Bornemann 1969). Ataatsimiititaliar-suup sulinerani pilersinneqartut ilagaat, siunnersuisoqatigiinnik Grønlandsråddip ataani pilersitsisoqarmat, taannalu Ministeriet for Grønlandip ataani inissisimavoq. Grønlandskråddi aqqanilinik ilaasortaqarpoq, taakkunangga kalaallit tallimat (Folketingimi ilaasortat marluk Landsråddimiillu pingasut). Grønlandsråddip suliassaasa ilaat aamma tassaapput: *"Misissueqqissaarnernik suliaqarne-rit, innuttaasut ineriartornerinik missingersuutit, innuttaasut inoqarfiusuni agguataarneri, sulisoqarnerup inerikkiartornera, inissiat piumaneqassusii, ilinniarnissamut pisariaqartitsinerit, aammalu napparsimmaviliortiternerit, nukissiuutitigut assigisaannillu sanaartornerit"* (Grønlandsudvalget af 1960 1964:72). 1965-imi inunnik ikiuisernermut tunngasunik G60-imiit paasis-sutissiinermik saqqummiussisoqarpoq. Tassani allaqqasoqarpoq: *"inun-nik ikiuinnermi sulisussanik ilinniartitaaneq ingerlanneqalertariaqarpoq."*

(Grønlandsrådet 1965). Tamassuma suliniutip allaffissornikkut patajaallisarnissaanut immikkut malugisarialik tunngavilersuutaasoq unaavoq: *"Kalaallit Nunaata inunnik ikiuinermut susassaqarfigisai iluamik aaqqissugaasumik ingerlanneqanngillat, soorlu aamma inunnik isumaginninnerup inissisimarnga Kalaallit Nunaata ullutsinni assigiinngitsutigut killiffianut naleqqutinngitsaq"*. (Grønlandsrådet 1965:12). G60-ip tunngavilersuutit assigiinngitsut saqqummiuppai: Inunnik isumaginninneq iluamik aningaasaliiffigineqanngilaq, innuttaasut amerliartornerat piareersimaffigineqarsimanngilaq, nunaqarfinniit illoqarfinnut nutserneq ajornartorsiutinngortunik nassataqarpoq, naggataatigullu aaqqissuussaasunik iliuuseqartoqanngilaq aamma nammineq kajumissutsimik suliaqarneq eqqarsaatigalugu. Ukiup tulliani aamma eqqaaqqinneqarpoq innersuussutigineqarlunilu, inunnik suliniuteqarneq amerlanerusunik aningaasaliiffigineqartariaqaraluartoq. Naggataagut innersuussutigineqarpoq, *"suleqatigiissitaasup qitiunerusumik inissisimasumik Kalaallit Nunaanni allaffissornikkut siuttoqarfeqartariaqartoq"* (Grønlandsrådet 1966:11–12).

Blok P' 1965-imi atulersup takutippaa annertoorujussuarmik Nuummut nutserneq ingerlanneqartoq (Landsarkivet).

Aammattaaq eqqartorneqarpoq aallartinissalersumik ilinniartitaanerup pilersaarusiorneqarnera, tassani ilinniartinneqassapput, qinikkat ataatsimiititali-arniittut, allaffissornermi sulisut aammalu inunnik isumaginninnermik ikiortit, ilinniartinneqartut taakkua kommunini isumaginninnermi ataatsimiititalianilu siunnersuisuusutut misissuisartuusutullu inissisimalersussaapput.

Ataatsimiititaliap oqaaseqaataani inunnik isumaginninnermik ilinniarnermut tunngasut aallartisarneqarnerinik takussutissaqarpoq aammalu taamak immikkut qitiusumik namminerisamik allattoqarfeqarnissaanik pisaqariaqartitsinerup pisaqiaqavinneri tassani ersiuteqarpoq.

Isumaginninnermi ikiortit siullit

1966-imi kalaallit siullit isumaginninnermi ikiortit ilinniagaqarlutik naammassipput (Chemnitz 1966). Pikkorissarnermi inuit 29-it kommuniniit 12-t peqataapput. Ilinniartitsisoq Alfred Dam-iusimavoq, rektorit inooqatigiinnermi ilinniaqqissaarniartut ilinniarfianiit atorfiminniniit sulingiffeqarallarsimalluni. Landsrådig ukiaanerani isumaqatigiinniarnerni takuneqarsinnaavoq: *“1966-imi isumaginninnermi ikiortit pikkorissarnermi 16-t peqataasut kommunimi sulisuupput imaluunniit ullup ilaannaa suliffeqarlutik”* (Kalaallit Nunaannut ministeria 1968:2b qup. 451). Atuartitsineq ingerlalluarsimavoq aaqqissuunneqarnissaalu sulissutigineqarsimalluni, ilinniagaq ukiuni marlunni ingerlasussaq pilersinneqarniassamat.

Alfred Dami isumaginninnermi ikiortit ilinniagaqarnissaanut naleqquttorsiortuusimavoq. Alfred Adamip ilinniagaqarnermi inuillu pisinnaasaat qallunaat kattuffiat Mødrehjælpen-imi pissutsit akornanni eqqartorsimavai, 1960-kunnilu Kalaallit Nunaanniissimallutik socialrådgiverforeningen-lu Qallunaat Nunaanni siulittaasup tulliaasimalluni. (Chemnitz 1966; Mortensen 2013). Kattuffiit marluk aallaqqaataanniit apersuutigisimavaat annertuumik qaffasinnissaa, isumaqarluni immaqalu sivisumik isumaginninnermut siunnersortimut ilinniagaqarnissaa. Dam tunngavilersuivoq pikkorissarnermi peqataasuni piginnaaneqarnermik annertuumik tunngaveqartut, takusinnaallugu peqataasut isumaginninnermik ikiuinissamat ingerlateqqinnissaalu inuiaqatigiillu attaveqatiginissaat pimoorukkaat, inuiaqatigiit ikiorneqarnissartik tapersorsorneqarnissartillu amigaatigisimavaat. Dam isumaqarsimavoq, peqataasut isumaginninnermi siunnersortit ilinniarnissaannut

piffissaqarsimangitsoq. Dam piffissami Landsrådimut Grønlandsrådimullu siunnersortitut inissisimavoq, inooqatigiinnermi allaffissorneq qitiusoqarfik pilersinneqarnissaanut sulissutiginerani.

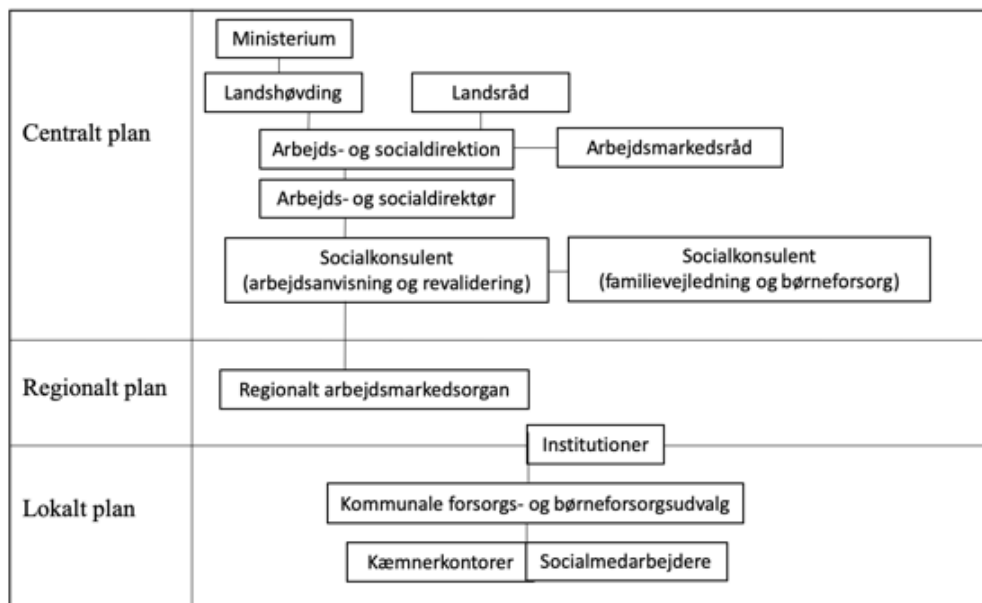
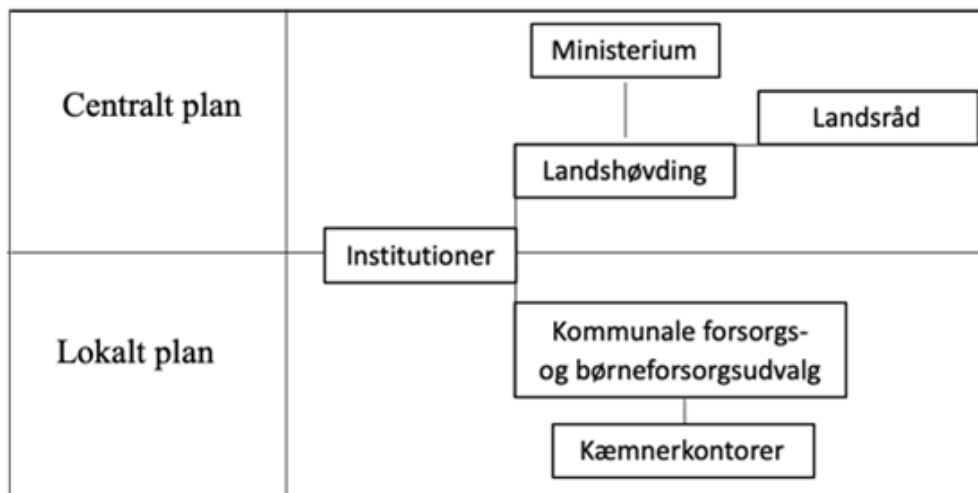
1966-imi isumaginninnermi ikiortit siullit.

Sulinermit- inooqatigiinnermilu pisortaqarfimmit 1967-imi pilersinneqarnera

Allaffeqarfik pingaarneq ateqalerpoq Arbejds- og socialdirektionen. Allaffeqarfik qitusoq ataqatigiinnermi ilaasussatut kommunini isumaginninnermi ingerlatsisunik sunniuteqarluartussanit ineriartorneranni pingaaruteqartuusassaavoq. Saqqummiinnermi allaffeqarfik qitusoq pisariaqartinneqarnera eqqaaqqinneqarpoq, ilisimaneqarnermit inuiaqatigiit aqquusaagaa: *"Imigassamik annertuumik atuneq, inuusuttut ajornartorsiutai amerliartortut, allanngujuissusernerup ajornartorsiutit suliffeqarfinni meeqqallu paarinisaanik ajornartorsiutit"*. Arbejds- og socialdirektionen pisortatigoortumik Landshøvdingen-p ataaniippoq, Landsrådetimut naleqqiussilluni nutaamillu Arbejdsmarkedsrådeqalerluni. Peqqutigineqarpoq, annertusiartortumik pisariaqartitaq ataqatigiissinnissamut kommuninit isumaginninnermi suliniuteqarnermi paasineqarnermillu qitiusumiit ataasiussusermik pisariaqartoq, kommunilu ilitsersuullugit (Ministeriet for Grønland 1962b). Sulisaasimi

isumaginnittoqarfik pingaarneq aamma maalaarutimit suliat suliarisussa-avaat (Ministeriet for Grønland 1968:2b, bilag 78).

Nutaamik aqqissuussineq eqqartorneqarpoq, isumaginnittoqarfik qitiutin-neqalerluni.

Siullermik qangarnisaq taavalu nutaaq allaffissornermi pilersaarusiaq 1967-imiit takune-qarsinnaapput

1967-imi Alfred Dam Arbejds- og socialdirektionen-imut pisortanngorpoq. Tusagassiortut isumaginninnermi pisortatut nutaatut taavaat (Chemnitz 1967). Inatsisiliorneq pisortaqaarfimmut naammassinera sioqqullugu atorfinippoq, aatsaat januar 1968-imi atuutilerluni. Taamaalilluni pisortatigut aaqqissuussaqaq inissippoq. Sioqqullugu suliassaqaarpoq, allaffissornermi sulisut isumaginninnermi ikiortillu pisinnaasalersussallugit. Damip isumaginninnermi suliatigut kingulerunneq nassuiaappaa:

"Peqqinnissaqaarfik, atuartitsisoqaarfik, sanaartornerit, umiarsualiviit aalisakkanillu nioqqutissiornerit pilersaarusiorteranni ineriartorneranilu, isumaginninnerit suliffeqaarfiillu sammisat aatsaat ukiut kingullerni aatsaat pineqarput. Tamaanga peqqutaasut amerlasuupput, kisianni aallaqqaammut peqqutaalluni akisussaaffik marlungorlugu avinneqarnikuunera isumaginninnerlu isumagisussaavaat, kisianni pitsaassusaa annertunani. Kingusinaarluni eqqumaffigineqalersimavoq, isumaginninnermilu sammisaq inerilluarsimasussaagaluartoq, oqaatigineqarsinnaalluni inuiaqatigiinni ineriartorneq allanut pilersaarusiorteqarsimasoq." (Dam 1968:257-58)

Politikkikkut isumaginninnermit suliaq pisortatigut danskit suliassaani atalersimavoq, Hjemmestyreimit 1979-imi atulersinneqarnissaata tungaanut, kisianni qitiusumik allaffeqarfik Nuummiissimalluni.

Landsrådi sulinermilu- aamma isumaginnittoqaarfik 1967-imiit 1975-ip tungaanut allaffeqarfia (Assilliisoq: Ivalo Adolfsen Arnfjord).

Isumaginnittoqarfik tamakkiisumik tikisitanit aqunneqarpoq. Landsrådpip imaqarniliaani suliniutimik kalaallit ilinniartinnissaannut, atorfianni allaffeqarfinni aqutsisuutissallugit takuneqarsinnaangilaq.

Allaffeqarfinni suliffeqarfimmi Nuummi 1968-imiit nalunaarusiaq takutippaa, aqutsisuni atorfinni taamaallaat tikisitaasimasut. Nalunaarusiarlu 1970-ikkut naanerani isumaginninnermi suliaq qanoq annertutigisimanersoq takutippaa. Allaffik isumaginninnermi siunnersortinik sulisoqarsimangilaq. Allaffimmiit nalunaarusiami takutippaa 42-t sulisut fuldmægtigiisimasut, allaffimmi ikior-tiisimasut oqalutsiisimallutillu, katillugit akunnerit 8.273-t sulivallaarsimap-put. Isumaginnittoqarfik sulisut 7-luk isumagivaat. Sulineq oqimaannerpaaq uaniissimavoq, suliat 1.000 missaaniittut tapiineq pillugu ingerlaartut, suliat 52-t pisortatigut ikiorneqarnissaq pillugu, innuttaasut 120-t utoqqaanermiit erniaqartut, meeqqanut assiaqutaq suliat 80-120-t (meeqqat angerlarsimaf- fiat, meeqperiviit, anaanaasut angerlarsimaffiat il.il.), innuttaasut 200-t innar- luutillik erniaqartut suliallu 300-t nalunaarsuutit, suliasatut assigiingitsutut immikkoortinneqarnikut (Christensen 1968). Sulianik suliaqarneq annertuu- mik ilungersunarsimavoq isumaginninnermilu siunnersortinik sulisoqarani. Isumaginninnermi siunnersortit ilinniagaanik taamani peqarsimangilaq, kisianni peqqinnissaqarfimmitut atuarfimmitullu, ilinniakkap pilersinneqar- nissaata tungaanut, Danmarkimiit tikisitanik atugaqarsinnaapput.

Isumaginninnermi suliatigut paasinninnermik oqalut- tuarisaanermi amigarneq

Nalaatsornikkut pisut assigiingitsut arlaliupput, sunniuteqarsimasut isuma- ginninnermi siunnersortit inuuniutaani aallaqqaataaniit nunatsinni kingune- qarlungi. Alfred Dam apersorneqarnermini oqaluttuaraa, Kalaallit Nunaannut Ministereqarfik danskillu isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffiat ilinni- akkamut isumaginninnermit ikiortit siulliit ilinnialernissaannut oqallissimasut. Sullitanut attaveqarsinnaaneq kalaallisullu oqalussinnaaneq pineqarsimavoq:

Isumaqsarimapput oqassasunga maanna danskit isumaginninnermi siunnersortit Kalaallit Nunaannukassasut. Kisianni oqarpunga taamaat- toqassanngitsoq. Aammattaaq ilaqutariinnermi aqqutissiuinnermi ilinniagaq Danmarkimi susassaqarfigisimavara, ilinniagaq assut tunuar- simaarnarsimavoq, inunnit angerlarsimaffinni arlalinni suliinnarsimasut danskit isumaginninnermi aaqqissuussaani. Taava oqarpunga modeli

pingaarnerusoq. Kalaallit pissutsinut allanngortissaaq. Pingaarnerpaa-voq, inuit ilai kalaallisut oqalussinnaanissai, oqaloqatigiissinnaanngin- neq naleqarpallaanngilaq. Isumaqataapput. (Dam 2015)

Atugarissaarnermi aaqqissuussaq sisamanngorlugu immikkoortut takor- looraani, immikkoortoq ataaseq peqqinnissaqarfimmit isumagissavaa, immikkoortoq alla meeqqanit inuusuttunillu ineriartornerat isumagalugu, pingajualu immikkoortoq ilinniakkamit siunissamut inuiaqatigiit immikkoor- torlu kingulleq ingerlatsinermit atugarissaarnermit pingaarneq. Sunniuteqar- nera pingaaruteqalerpoq, immikkoortoq kingulleq sinniisunik amigassappat, akisussaaffinilu paasinagu nalinginnaasumilu nipaalluni allanngineq pil- lugu atugarissaarnermi qaffasissuseq. Isumaginninneq sulineq annertune- rusumik illoqarfigisami sulineruvoq. Ilisimasaq periutsillu ataqatigiinnermi ineriartorneqarput, isumaginninnermi sulisut suliaani. Soorlu meeqqat atu- arfianni ilinniartitsisut piffissaq atortarpaat ineriartortitsineq nunamut pior- sarsimassusermullu isumaginninnermut suliamut periuseqalerpoq. Killiffik pilersitsinermi amigarsimavoq, qitiusumit allaffeqarfimmi pikkorissaanerlu isumaginninnermi ikiortinit. Pisariaqartinnera tassanngaannarsimavoq iliuu- seqarnera aamma. Inuuniut aalajangersimasoq pisortatigut ingerlatsiner- mik ilaatigut ilaasinnaanera akuerineqassaaq, ingerlasinnaallunilu ineriart- tortissinnaallugulu inissaqartitsinissaaq. Ass. ilinniakkap annertussusaa qaffannissaa assut salliunneqarsimavoq, oqallittoqarsimanngilarlu meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut ilinniarsimasuunissaat, nunap meera atuartinnis- saannut. Taamaattumik eqqumiippoq, aallaqqaataaniit atugarissaarnermut qaffasissusaanut assinganik qitiutinneqanngitsoq. Hjemmestyreip atuuti- lersinneqarneranut piffissamukassaagut, kalaallit isumaginninnermi siun- nersortit isumaginninnermilu siunnersortit nalinginnaasunngunnginneranni. Politikikkut allaffissornikkullu tunuarsimaarsimapput, isumaginninnermi siun- nersortit ilinniagaq Kalaallit Nunaaanni pilersissallugu 1980-ikkut qeqqata missaani tungaanut. Suliamit ilinniagaq ilaanniippoq, kisianni suliarineqar- simananilu isumaq pingaarneq paasissallugu, inuuniutip ineriartornermut patajaallisaanerlu atugarissaarnermit aaqqissuussaq.

Naggasiut

Oqaluttuarisaanermi isumaginninnermi pissutsit ilai siusinnerusukkut allaffeqarfikkut suliat, eqqartorneqavillunilu illoqarfigisami allaffeqarfik illoqarfigisami aalajangeeqataaneq kommunirådini, 1911-imut tikillugu (Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland 1978a:11). Hjemmestyreimit eqqussinnermi pisortatigut inatsisigut tunniussisoqarpoq, taamaalilluni isumaginninnermi suliami anguaa: *"Hjemmestyreimut tunngavik"* (Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland 1978b:30). Hjemmestyre isumaliutissiissut misissoraani, isumaginnittoqarfimmit tunniunneqarnera ileqqunik malinnittutut isikkoqarpoq. Sisamani immikkoortuni inituallaanngilaq, takussutissaqarporlu sammisaq tunniunneqarsimasoq, pissuserissumik ilaatigut kalaallinit sivisuumik ingerlatsivianiissimasoq.

Oqaluttuarisaanermi 1950-imiit 1980-ip tungaanut, isumaginninnermit suliami misissueqqissaarsimasaanik ataatsimoortut paasisimasalinnut ataasiakkaanut suliarinissaannut tatiginnittoqartarsimasoq, suliaq arlalinnut suliamut ilisimasalinnut tunniunnagu, suliatigut sanilliussinnaasut minnerunngitsumillu ataatsimiitaliami assigiinngitsutigut suleqatigiinneq, isumalioqatigiissitat imaluunniit assigisaanik. Tamanna aatsaat takuarput hjemmestyreip eqqunneqarnerata kingorna, namminersorluni isumaginninnermi politikki atuutiler-neqarluni.

Suliniut allaffeqarfikkut sammisalik isumaginninnernut pissutsinut postkolonialt isiginnittariaatsimiippoq artukkinnermi, isumaliutigisaqarluni nuna-siaataaneq pissaanera pillugu ilusilersorneq kalaallinit atugarissaanermi aaqqissuussa, suliniutiillutik, nutaaliatullu ullumikkut takusarpagut.

Kommunit katiternerat danskit maligassiaanik isigigaani maannalu pisortanit suliffeqarfiit nuussornerat pillugu oqallinneq, taamatut skandinaviamut maligassiaanut isigineqarsinnaalluni.

Immikkoortumiit atorneqarsinnaasoq, ikaariarneq takuarput illoqarfigisami aqutsinertalik kommuni inatsimmi 1950-imiit peqareertoq ilungersunartumillu 1960-ikkunni isumaginninnermi ikiortit ilinniarnikunik kalaalillu isumaginninnermi allaffissor-neq qitiusoq tunngavigalugu. Tamarmik ukiut qulikkuutaat hjemmestyreip eqqutinnginnerani.

Immikkoortumi tulluuttumi pingasunit angisuut isumaginninnermi aqqissu-
usseqqinneq isumalioqatigiissitat imarisaa misissussavarput isumaginnin-
nermullu suliatigut ilinniakkamut pissutsit. Isumaginninnermi misissuineq
nutaanerusut misissussavarput isumaginninnermilu unammillernerit, sulii
unammillernarisagut. Isumaginninnermit siunnersortit inuuniutip ineriartor-
nera nassuiarneqarpoq sulinerlu isumaginninnermi siunnersortit suliatigut
aqqissuussineq.

3. Ukiuni 50-ini inooqatigiinnermi allaffissorneq inooqatigiinnermilu ilisimasaqarneq – imm. 2

Isumaginninnermut politikki, ataatsimiititaliarsuit inunnillu isumaginninnermi Bacheloritut ilinniagallit

Immikkoortut aappaanni, inunnik isumaginninnermik aqutsisoqarnerup oqaluttuassartaa nutaajunerusoq qimerluualaassavarput. Kapitalit siusinnerusut aallaavigissavagut, tassanilu Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermi politikki siulleq aallaavigalugu ullumikkut pissutsinut ikaarsaassaagut aammalumi nunatsinni inunnik isumaginninnermi ilinniagaqarlutik naammassitut siullit ukkatarineqassapput. Inunni isumaginninnermi ataatsimiititaliarsuit pingasut suleriutsinik nutarsaanermik suliaqarsimasut aammalu suleriutsinik ilinniagaqarnermi oqaluttuarisaanerit aallaavigineqassapput. Allaaserisami annermik 1980'ikkut aamma 1990'kkut aallaavigineqassapput. Kommunalpolitikki pivallaarnagu, nuna tamakkerlugu politikikkut suliaqarneq ukkatarineqassaaq.

1978-imi namminersulernissami isumaliutersuummi inunnik isumaginninnermut tunngasut eqqartorneqalereersimapput, taakkuuppullu taaneqartartut; tapiiffigineqarnermikkut ingerlasut. Assigiinngitsunik piffeqarpoq naalagaaffimmiit tapiiffigineqartussatut isigineqartunik. Inunnik isumaginninnermut tunngasut immikkuullarissutut taaneqarsinnaapput:

Ataatsimiititaliarsuup taamak susassaqarfinnik toqqaanermi pingartissimavaa suliasat tamakkua imak malunnaateqartigissasut, allaat nunaqavissunut ulluinnarni sunniutai malunnassallutik, tassani inunnut tunguinnermut tunngatillugu namminersorlutik oqartussanut tunngasuvoq, kultureqarnermullu tunngatillugu pissusissamisuuksaq suliasat kalaallit nammineq kinaassutsimi nassaariniarnissaanut aammalu nukittorsarneranut tunngatillugu ukkatarineqassappata, tamannami namminersornerulernissamat tunuliaqutaasussaammat. (Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland 1978a:53)

Landstingip ataatsimiinnerani siullerpaami, maj 1979, inunnik isumaginninnermi aqutsineq imm. 20-iattut ilanngunneqarpoq. Tassani eqqartorneqarpoq

sulisoqarnermut aammalu inunnut isumaginninnermut aqutsisoqarfik, 1967-imi aallarnerneqartoq, immikkut politikikkut aqunneqarlutik inissinneqassanersut. Siunnersuut siullermeerneqarpoq. Imaalerporlu, inunnut isumaginninnermut naalakkersuisup isumaginninnermut aqutsisoqarfik oqartussaaffigilissavaa, taamatullu sulisoqarnermut naalakkersuisup sulisoqarnermut tunngasut aqulissallugit. Siunnersuutigineqartoq Lars Chemnitzip Atassummeersup eqqarsarnartoqartippaa, tassungalu ima oqaaseqarpoq:

Atassutip isumaa imaappoq, Sulisoqarnermut Naalakkersuisoq naam-mattumik suliassaqalernissaa arleqqutigineqartoq, illuatungaaniillu aamma inunnik isumaginninnermut Naalakkersuisoq suliassakinnerus-sasoq arleqqutigineqarpoq. (Grønlands Landsting 1980b:57)

Kateriffiusumi paasinnittaaseq nalinginnaasoq unaavoq inunnik isumaginninneq namminersornermi ittoq aammalu nalinginnaasumik ileqquusut malillugit suliarineqassasoq. Katerinnermi inunnik isumaginninneq Jonathan Motzfeldtip oqalugiaataani toqqaannaq taaneqarpoq: Siulittaasoq makkuningga soorlu taasaqarpoq: *"kinguaariit tamaasa assigiimmik atugaqartinnissaat (...) Inuit ataasiakkaat atugassaat tunaartarineqassasut (...) aamma kommuunit aningaasaleeqataanissaat pisariaqarpoq"*. Makkua aamma sammisat eqqartorneqarput, meeqqanut tapit, utoqqaat atugarissaarnerat aamma nunaqarfinni, kommunit akisussaaqataanerunissaat, ineqarnernut tunngasut aamma imigassanik killilersuinerit (Grønlands Landsting 1980a:8–9). Inunnik isumaginninnermik aqutseriaatsinik allannguinnissat arlallit aamma eqqartorneqarput. Siullermik socialdirektoratimik pilersitsisoqassasoq, taamaasilluni naalakkersuisoq inunnik isumaginninnermi qullersatut inississinnaaniassamat. Socialdirektorati Naalakkersuisup ataani inisimanissaa aaliangiunneqarpoq. Socialudvalgimik ataavartussamik pilersitsinissaq sammeneqarpoq,⁸ taannalu pilersitassaq Naalakkersuisuinnavinnik inuttalernerneqarnissaa siunniunneqarpoq. Siunnersuutigineqartut akuersissutigineqarput (Grønlands Landsting 1980a:172–73).

8 Isumaginninnermut ataatsimiitsitaliaq siulleg (sinniisussat minillugit): Sofus Joelsen (Siumut), Preben Lange (Siumut), Aage Hammeken (Siumut) aamma Peter Ostermann aamma Konrad Steenholdt (Atassut).

Namminersorneruneq ataatsimiititaliarsuarlu siulleg

Moses Olsen, inunnik isumaginninnernut tunngasunut Naalakkersuisoq siulleg, 1980-imi upernaakkut inunnik isumaginninnermut allannguissamut ataatsimiititaliarsuarmik siullermik pilersitsivoq. Sofus Joelsen, Qaanaami social-direktøritut inissisimasoq aammalu landstingimi inunnik isumaginninnermut

ataatsimiititaliami siuuttusoq ataatsimiititaliarsuarmi siulittaasungortinneqarpoq.⁹ Ukiup aappaata qeqqa sulerulunnissaq naatsorsuutaavoq. Ataatsimiititaliarsuup tunngavittut allannguutissanut oqallisissiasamik pilersitsisussaavoq, oqallisissiasaq taamanikkumut inulerinermi suleriutsit ilumut naleqquttuunerinik imaqtussaavoq.

Moses Olsenip ataatsimiititaliarsuarmi sulineq nutarsakkamik aamma siunertaqartumik inunnik isumaginninnermut politikkimik pilersitsinissamik atorussupaa, taamaasillunilu tunngavinnik kinaassusersiunngitsunik (iliut-sit kikkunnulluunniit tamanit pineqarsinnaasut) aammalu aaliangersimasunut piunasaqaatit (iliut-sit ilisimasat aallaavigalugit tunniunneqarsinnaasut). Ataatsimiititaliarsuarmi pingasut pingaarnerit ukkatarineqarput:

1. Inulerinermi malittarisassat ullutsinnut tulluuttunngorsarneri
2. Inuunermik nalilimmik ingerlatsinissamut aqutissiuineq
3. Politikkikkut aaliangiussimasat innuttaasut inuunerannut sunniutillit, tulluussarnissaat — assersuutitalugu, qanoq ineqarnermut tunguinernullu politikki imminnut tulluussarsinnaappat. (Socialreformkommissionen 1981:10).

Tusagassiutini ataatsimiititaliarsuaq annertuumik maluginiarneqarpoq, qulequtarineqartumi *"Kalaallit Nunaat namminerisaminik inunnik isumaginninnermi politikkeqalissaaq"* annertuumik sammineqarmat (Chemnitz 1980). Kingumut qivaraanni qulequta puullaaqisitsivoq, tassami ajornakusoorinnaavoq ataatsimiititaliarsuarmiit piviusumut inunnit sullissinermik

9 Landstingimi ilaasortamik Lars Chemnitzimik ilalernerqarpoq, Narsap borgmesterisimasaanik Agnete Nielsen-imik aammalu kommunalbestyrelsimi ilaasortamit Emilie Lennert (Sisimiut). Qinikkat sinniisogartinneqarput, kommunimi ineqarnermut inunnillu sullissinermut pisortamit, Hans Christensen, KANOKUKA-mi allaffimioq Arne Thorsen, Inunnik sullissinermi pisortaqaarfimmi pisortap tullia, Storch Lange, Inunnik sullissinermi pisortaqaarfimmi siunnersorti Bjarne Møller aammalu nunap nakorsaanera, Jørgen Bøggild (Socialreformkommissionen 1981:8).

politikkeqarnermut ikaarsaarneq, taassuma kingorna aningaasanik missin-
gersuinermik ingerlatsinertalimmut, politikukkut isumaqatiginninniarnernut
aammalu ilinniarsimassutsikkut isumalluuteqarnermut; inunnik sullissiner-
mik ingerlataqarnermi isumalluutaasunik.

AG, 12. juni, 1980.

Tusagassiutit eqqarsaatigalugit sammisaq immivik inulerinermi politikke-
qarnermik sammisaqarsinnaasimagaluarpoq, sammisassaq issittumi nunap
inoqqaavini pilersineqartuuvoq. Piffinni ataasiakkaani Canadami nunap
inoqqaavisa akornanni inulerinermi inatsisinut tunngassutilinnut isumaqatigi-
issusiat aatsaat 1980´ikkut naalernerini saqqumilaalerput (Anderson 2009),
saamillu eqqarsaatigalugit inulerinermut inatsit ilusilerneqartarput sumi
naalagaaffeqarneq apeqqutaatillugu (Josefsen, Mörkenstam, aamma Saglie
2015). Norgemi saamit isaannit isigalugu 1995-imi aatsaat inulerimut tun-
ngassutilinnik iliuseqarnerit pilerput (Blix, Hamran, aamma Normann 2013).

Qulequttat pingaarnerit Inunnik isumagininnermut tunngassutilinnut ata-
simiititaliarsuup siullerpaamik nalunaarusiaaneersut makkuupput: "Meeqqa-
nut inuusuttunullu ikiuinerit", "Pisortanik ikiorserneqarnerit", "Siusinaarluni

sulisinnaajunnaarsiutit”, “Utoqqarnik isumaginninneq”, “Innorluutilinnik isumaginninneq” aamma “Ineqarnermut tunngasut”.¹⁰ Nalunaarusiami anner-tuumik taakkartorneqarpoq pisorta qarfiit suleqatigiinnerisigut aqutsinermi tunngaveqarnissaq.

Nutarsaanissaq eqqartorneqarpoq taamatullu piitsunik ikiorsiiner-mik oqartarnerit qimanneqarlutik. Inunnik isumaginninnerit suli eqqar-torneqartarput, kisiannili pinaveersaartitsinerit atorneqaleriartuaarput (Socialreformkommissionen 1981:44). Inuuniarnikkut ajornartorsiutit malun-nartumik suliffeerunnermik aammalu meeqqat atugarissaannginneranut attuumassuteqarput. (Socialreformkommissionen 1981:25). Illuantungaanik uani oqariartuutigineqarpoq, kommunini suliassat inulernernut tunngassutil-lit kivinneqarsinnaannginneri (Socialreformkommissionen 1981:27). Tamanna illuatungilerniarlugulusooq siunnersuutigineqarpoq, suliassat tungaasigut akisussaasut akimorlugit suleqatigiittoqassasoq, taamaasilluni kommunal-bestyrelsemi aaliangigassanut tunuliaqutaasinnaanngorlugit. Sukumiine-rusumik itissusilerneqanngilaq pisinnaasat suut ataatsimiitsitaliani tunnga-vigineqassanersut, ullutsinni ataatsimiititaliat taakkorpiat taagorneqarput TFU (tværfaglige udvalg). Tassanilu aamma allaaserinnittoqarpoq immikkut naliliinissaq pisariaqartinneqarner-soq, soorlu meeqqat pisariaqartitai suup-pat aammalu taakkunanga missingersuinikkut naliliinerit, taamatullu inum-mut ikiorsiissutit suunerinik (Socialreformkommissionen 1981:16,44,66). Taakkua pissutsit tamarmik suliaqarnermi annertusisamik pisinnaasaqar-nissamik tunngaviliisuupput, tamannalu aamma inunnik sullissinissamut piumasaqaataalluinnartussaassaaq. Ataatsimiititaliarsuup misissuinerani illuatungiillineq pinngorpoq immikkoortumi “Sulisussanik pisariaqartitsi-neq”. Tassani immikkoortumik nangaasoqarpoq, Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermi ilinniarsinnaanissamik aallartitsisoqarsinnaalernissaanik, taamaasilluni Qallunaat Nunanni socionomitut¹¹ ilinniarlersinnaanissaq inner-suussutigineqarluni. Ataatsimiititaliarsuulli kissaatigaa, inunnik sullissinermi

10 Sammisat pingarnerit ataatsimiititaliamit siullermeersut aaqqissuussami uani atu-arneqarnerattut allanngortinngilakka.

11 Oqaaseq Socionom siullermeertumik atuunnissaanut siunnersuutigineqarpoq 1970sikkunni dansk socialrådgiverforeningimit. Oqaaseq ullumikkut suli Norgemi Sverigemilu atorneqarpoq (Blegvad 20136b). Socionomitut ilinniarneq ilaatigut Roskildip Iisimatusarfiani ilinniarneqarsinnaasimavoq, soor Naalakkersuisut siulit-taasuut Kuupik Kleist tassani ilinniarsimasoq.

allaffissornikkut suliaqartarnermik ilinniarfiliortoqassasoq (Socialreformkommissionen 1981:141).

Ataatsimiititaliarsuup inuuniarnikkut ajornarsiutit nalinginnaanerpaat tulleriarlugit taakkartorpaat, kisiannili sukumiinerusumik taakkua aaqqissutissanik taasqaratik, imaluunniit qanoq ililluni inunnik isumaginninnikkut allaffissornermi pitsaaneruserumik inissittoqarsinnaanersoq. Ataatsimiititaliarsuup tulleriarilluni pingaarnersiuiinera malunnaatilimmik kinguneqarpoq, tamanna ukiuni qulini tulliuuttuni sunniuteqarpoq inunnik sullissineramik ilinniagaqarnermut tunngasuni. Tunummut qiviaraanni, pitsaanerpaasimassagaluarpog allaffissornermut tunngasut aammalu inulerineq immikkut ataatsimiititaliarsuup nalunaarusiani taaneqarsimasuuppata

Ataatsimiititaliarsuit aappaat

Ataatsimiititaliarsuit aappaat Naalackersuisooqatigiinnit pilersinneqarpoq¹² atuutsilersinneqarneralu ima oqaasertalerneqarpoq: *"Ukiuni kingullerni misilittakkat takutippaat annertuumik inunnik sullissinermi iluarsartuussinissaq pisariaqarluinnartuusoq"*. Inunnik sullissinermi allanngineq 1980'ikkunneersoq 1990'ikkut ingerlanerani iluarsartuunneqartussanngorpoq. Suliakkiisummi annermik utoqqaat innorluutillillu ukkatarineqarnissaat taakkartorneqarpoq. Taamatullu aamma ataatsimiititaliarsuup inulerinerup sannaa misissussavaa, innuttaasut namminneq ikiorsersinnaalernissaat aammalu akisussaassuseqarnerulernissaat angujumallugu.

Suliassat nassuiaataanni allassimavoq, kissaatigineqartoq tigussaaneruserumik allaffissornikkut aqutseriaaseqartoqarnissaa. Piffiit sammineqartus-satut taaneqartut tassaapput utoqqaat, meeqqat innorluutillillu. Kingulliit taaneqartut pisinnaatitaaffii innissiisarnermullu tunngasortai ukkatarineqassapput, taakkunaniippuullu ulloq unnuarlu inissiisarfiit aammalu inu-ussutissarsiorilikkamik angerlarsimaffimmi inissiisalerneq (Grønlands Hjemmestyre 1997:4). Innuttaasunutoqartussaassusilinnut/-inersimasumut, soorlu

12 Siumukkut Atassutikkullu naalackersuisooqatigiinnissamat isumaqatigiissusiani siullermi utoqqarnut aammalu innorluutilinnuinaq tunngagaluarpog: *"Inunnik ikiuisarnermut tunngatillugu aaqqissuusseqqittoqassaaq. Utoqqarnut innorluutilunnullu atugassarititaasut ullumernit pitsaaneruserumik aallaaveqartinneqassapput, allaalu inuiaqatigiinni inuttut inooqataasutullu inuiaqatigiinni pitsaaneruserumik ingiaqataasinnaannngortinneqassallutik."* (AG 1995).

suliffissaaleqinermik, inissaaleqinermik allatulluunniit allatut ajornartorsi-utilinnut tunngasut taaneqartarput "akileraarutinit aallaaveqartunit ikiorsiis-sutit". Inatsisartut peqqussutaanni nr. 11-mi 1. November 1982-imeersumi tamanna aaliangiullugu taaguuserneqarpoq "Pisortanit ikiorsiissutit". Ulloq manna tikillugu taaguut taanna sulii atorineqartarpoq. Ataatsimiititaliansuup nalunaarusiaani sukaterinernut ersiut takuneqarsinnaavoq, pisortat suleria-asaat ikiorsiissussaammat ukuninnga ukkataqarluni: "*Kikkunnut tamanut iki-oqqusunut minnerpaaffiliinissaq qulakkeerneqartariaqarpoq*". Quppernermi tassanerpiaq aamma allaqqavoq: "*Ikiorsineq imma qaffasitsigissanngilaq, ilaqutariit maannamut inooriaasianik qaffsinnerusumik inuusoqalersinnaal-luni*" (Grønlands Hjemmestyre 1997:24). Nalunaarusiap annerusumik sulif-fisaaleqinermut ajornartorsiutaasut samminngilai. 1990-ikkut ingerlanerini politikikkut annertuuni sipaarniuteqarnermik oqariartuutit saqqumilaar-put, soorlu aqutsisoqarfanni tamaginni 5 %-imik sipaarniuteqarneq ingerlan-neqartoq, tamannali nalunaarusiami eqqaaneqalaarpoq. (Ljungdahl 1995; Møller 1994).

Immikkoortup utoqqarnut tunngassutillip allaaseraa, utoqqaat tassaasut inuiaqatigiinni annertuumik amerliartortut. Tamannalu annertusiartortumik unamminarsiartorpoq. Utoqqaat tassaatinneqarput, innuttaasut nammineer-sinnaanngitsut aammalu utoqqaat illuiniittut. Tassanissaaq eqqartorneqarpoq inuit ataasiaakkaat annerusumik oqartussaaqataanerit aammalu najuga-qartut oqartussaaqataanerit nunatsinni utoqqaat illuini ingerlanneqarne-rusariaqartoq. Utoqqaat eqqarsatigalugit qularutissaanngilaq, annerusumik utoqqarnik passussinissaaq paaqqutarinninnisarlu suliatigut unamminartunik nutaanik nassataqartoq.

Allaffissornermi utoqqarnik suliaqarfiusumi eqqartorneqarpoq sulisunik ami-gaateqartoqartoq, aammalu aaliangersimasumik suleriuseqarsinnaasunik amigaateqartoqartoq — uani eqqartorneqarpoq — peqqissutsikkut sulialit-tut ilinniarsimasut. Innersuussutit arlallit takkupput, soorlu ataasiunerusu-mik suleriuseqarnerup ukkatarineqarnissaannut tunngassutillit. Annermik utoqqarnik isumaginninneq ataasiinnavinngortinneqartutut ingerlanneqarne-rulersinneqarpoq, taamani siammassinnerusumik inissisimagaluarpoq, tassa utoqqaat illuanni, angerlarsimaffinni sullissinerit aammalu napparsimmavinni sullissinernut ingerlanneqarsimagaluit (Grønlands Hjemmestyre 1997:80).

Innorluutillit isumiginnermi politikkeqarnermi inissisimanerat annertuumik unammillernarsimavoq, tassa utoqqalinersiaqarnermut pisartakkanut tunngatillugu. Inatsit naapertorlugu innuttaasut 60-inik ukioqaleraangamik utoqqalinersiaqalersarput. Tassa imaappoq, siusinaartumik soraanermusiat — imaluunniit innorluuteqarluni pisartagarisat innorluuteqarneq aallaavigalugu tiguneqarsinnaajunnaarput, naak 60-iliinissaq sioqqullugu tiguneqartarsimagaluit. Innersuussut sukumiisoq pingaarutilillu tassaavoq, utoqqalinersiuteqalertarnissaq 63-iliinermut inissineqassasoq, taamaasilluni ersersinniarneqassaaq utoqqalisartut amerliartornerat, kisiannili aamma oqariartutigineqassaaq utoqqaat ilisimasaat pisuussutaasut atorluarneqarnerorusunneri. (ibid. 172).

Meeqqanut tunngatillugu ataatsimiititaliarsuarmi eqqartorneqarpoq, kommunini socialudvalgit tassaasut suliassani tunngasuni aaliangiisarnissanut aaliangiisuusussanut tulluarnepaajusut. Suliassat meeqqanut inuusuttunullu tunngassutillit aaliangersimanagerulernissaat eqqartorneqarpoq aammalu eqqartorneqarpoq "Meeqqat illersuisuannik" pilersitsinnaanissaq. (Grønlands Hjemmestyre 1997:161). Inunnik sullissinnermut tunngassutilinni innersuussutigineqarpoq meeqqanut inuusuttunullu sullissisut suliallillu pikkorissarneqassasut. (ibid. 174).¹³

Naggasiummili isummat imminut assortuuttut piulerput. Soorlu assersuutitalugu imminnut qanilaarnerulernissaq eqqartorneqarpoq, illuatungaaniillu siammasinnerulersitsinissaq eqqartorlugu. Allakkiap naggataani allaqqavoq, innuttaasup ikiorsissutinik tigusartagassai minnerpaaffilerneqassasut, taamaasilluni inuuniarnikkut ajornartorsiutaasinnaasunik qaangiisinaanngorsinnaanissaanik ikiorserneqarsinnaaniassamat. Tamanna siusinnerusukkut taaneqartumut, tassa innuttaasup inuuniarnermigut taperneqarnermini minnerpaaffiliussamik ingerlanissaanut tunngassutilimmut assortuuttut taaneqarsinnaamat. (Ibid. 177). Tassa taakkua inulerinnermik politimmikimi taaguutit assortuuttut taaneqarsinnaasut. Ataatsimut isigalugu ataatsimiititaliarsuup allagaani inunnik isumaginninnermut takorluukat saqqumilaarpallaanngillat.

13 Ilinniakkat nalunaarneqarsimasut atorfirmut aalajangersimasumut atuuffeqartitsinngillat. Isumaginninnermit ilinniarsimasuusariaqanngilaq sulianik suliaqarnia-raanni imaluunniit sullissisuuniaraani.

90´ikkut naalernerini inunnik isumaginninnikkut politikkimi unittuusinerit

90´ikkut naalernerini ataatsimiititaliarsuup nalunaarusiaa nutaaq saqqummerpoq, kisiannili inunnik sullissinerimi inatsimmut tunngasut uninngasutut ipput.

Tamannalu politikkikkut toqqissisimangisitsinermik annikitsumik kinguneqarpoq, tamannalu aamma tusagassiutigut malinnaavigineqarsinnaavoq. Inunnit ikiuinikkut allannguissaagaluaq 1999 tikillugu uninngavoq, taamaasineranilu politikkimi siuuttut taarserneqarput. (Kristensen 1997). Annermik utoqqarnut tunngasunik susoqannginnera IA-kunnit aammalu Atassutikkunnit akuersaarneqarsinnaanngitsutut inissippoq. Taamaasilluni akisussaaffimmik tigumiartup, Naalakkersuisuusup Benedikte Thorsteinsson-ip peersitaanerani kinguneqarpoq. Annertuumik uparuaaneq tassaavoq inatsit inunnik isumaginninnermut tunngassutillit nutaartaqannginneri. Inatsit ineriartortinneqarneri qiviaraanni annertuumik allannguisoqanngilaq naak allannguissaq annertuumik pisariaqartinneqarsimagaluartoq. 1997-imi inunnik isumaginninnermut ilinniarnermut inatsit nutaaq atuutilersinneqarpoq. 1998-imi suliaqartarnermi inatsimmi ataatsimik allannguuteqartoqarpoq, nalunaarut inunnut innorlutilinnut ikiuinissamut tunngassutillik. Aammalumi 1998-imi inatsit inunnik isumaginninnerup aqunneqarneranik aammalu aqqissuussaanerani, annermillu naammagittaalliortarfimmut apuunnissap qanillisinneqarneruneranik kingunilik. Taassumalu aamma malitsigai pisortanit utoqqalinersianut aammalu utoqqarnut peqqussutunik pilersitsineq. 1999 tamaat qiviaraanni inatsit marlussuit allannguiffigineqarput, tassa pisortanit utoqqalinersisarnerit aammalu inatsit suliffissarsiuussisarfimmut tunngasoq. 2000-imi innorluutilinnut aammalu siusinaartumik pisartagalinnut tunngassutillit nalunaarutit saqqummerput, aammalu inatsisinit allannguutit annikitsut inunnik isumaginninnermut siunnersuisutut ilinniartitaanermi inatsimmut tunngassutillit, taakkua ilinniartitaanermut siunnersuisunik ivertitsipput aammalu sukumiinerusumik ilinniagassat suuneri ersarissarneqarput.¹⁴ 2003-mi aatsaat peqqussut inunnik isumaginninnermik sullissisunit ilisimaarineqartoq, meeqqanut inuusuttunullu tunngasunut peqqussut atuutsilersinneqarpoq. Peqqussummi tikkuussisoqarpoq soorlu meeqqanut

14 <http://arkiv.lovgivning.gl/>

suliassani qanoq suligasuartoqarsinnaanerani. Peqqussut ullutsinni meeqqanut inatsimmik 2017-imeersumik taarserneqarnikuvoq.

Ataatsimiititaliarsuaq ilinniarluarsimasunik inuttalersugaq

Ataatsimiititaliarsuit pingajuat taaguuserneqarpoq "Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitaq" Taamaasilluni ataatsimiititaliarsuarmi sulineq sammisamik qulequtserneqarpoq. Siuliittulli politikikkut tikkuakkanik inuttalersorneqarpoq, kisiannili ilinniarluarsimasumik ataatsimiititaliarsuaq siuuttuuffigineqarpoq, tassa danskeq aningaasaqarnermi professori siulersuisunngortinneqarmat, tassaasoq, Torben M. Andersen. Taanna siulermik Kalaallit Nunaanni akileraartarnermut aammalu qallunaat atugarissaarnermut ataatsimiititaliarsuani siulersuisuusarsimavoq – taakkualu maanna ataatsimiititaliarsuit ataatsimoortinneqalerput ataatsimik siulersuisulerlugit.¹⁵

Ataatsimiititaliarsuup inuttalersorneqarnerata isikkua naapertorlugu aarleqqutigineqarsinnaavoq, nunatsinni pissutsinnik aammalu piorsarsimasutsikkut nalunngisalimmik amigaateqalernissaq. Ataatsimiititaliarsuup ilaasortaannit tallimaasunik pingasut Kalaallit Nunaanni najugaqartuunngilat, taakkunalilu aamma siulittaasuat. Pissutsit taamak ittut soorlu qallunaat nunaanni takorloorneqarsinnaanngilluinnarput. Ullumikkut ataatsimiititaliarsumi ataasiinnaq Kalaallit Nunaanni najugaqartuuvoq.

Ataatsimiititaliarsuup nalunaarusiaata imaa eqqaassagaanni ilimagisamik imaqarnerujussuunera taasariaqarpoq. Tassunga peqqutaasoq pingaarnerpaaq tassaavoq, ataatsimiititaliarsuit taakkualu suliassaat ataatsimoortinneqarsimmata. Aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu ataatsimiititaliarsuup nalunaarusiaani oqariartuut ersarisoq unaavoq; tassa pisortat aningaasat atugaat isertittakkanut naapertuutinngilluinnarmata. Pissutsinik allannguinnginnissaq periarfissaanngilaq. Oqariartuut tusagassiutigigut saqqummiunneqarpoq, tamannalu tamanut Katuami tusarliunneqarpoq aammalu ataatsimiititaliarsuup nalunaarusiaata qulequtaani: "Pigissaarnissarput atugarissaarnissarpullu massakkut iliuuseqarfigineqartariarput". Suliassap

15 Tunuliaqutat eqqartornerinut sulianut ingerlatsinermut pisortaasimasumut soraarnermut Birger Poppelimut qujanaq.

nassuiarnerani siornatigut saqqummiunneqarsimasoq tunaartaraa, taas-sumalu oqaasertaraa: *"Sapinngisamik pisinnaasut amerlasuut imminnut napatinnissaat taamaasillutillu inuiaqatigiinni imminnut pilersornermikkut inuiaqatigiit ineriartornerannut peqataallutik"* (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b:14). Inunnik isumaginninnermi politikikkut eqqarsarsaatigissagaanni, tamanna qangaaniillii eqqartorneqartarpoq. Soorlu aajuna Rousseaus "Social Contract"-imit 1724-imeersumit: *"Each of us puts his person and all his power in common under the supreme direction of the general will, and, in our corporate capacity, we receive each member as an indivisible part of the whole."* ("Pinngitsoqarata immineq pisinna-asagullu qulliunerusut ataannut tamaginnut pisassanngorlugit pilliutigaagut, taamaasillutalu peqataanitsinnilu tunniussatsinni tamatta agguarneqarsinnaangitsumik nalilimmik pissarsissutigissallugu") (Rousseau 1994:55). Ataatsimuussusermiileraangatta aamma pisussaaffeqalersarpugut ataatsimuussusermut tunniussaqaassalluta. Tassa nunani killiunerusuni ileqqoq. Nunani issittuni ataasiussuseq qangaaniilli ileqquuvoq aammalu ataqatigiis-sitsisuulluni, aammalu ileqqorissaarneruvoq ataatsimoorluni siuariarnissaq. Ilaatigulli aamma pisinnaasarpoq, ataasiakkaat inuttut ataasiusutut annikin-nerusumik misigisimasarnerat, annerusumillu eqimattani ilaasutut aammalu inoqutigiiit nunaqatigiillu ilaattut misigisimasarnerat.

Qitiusumik inunnik sullissinermik tunngassutilinnut ataatsimiititaliarsuup sammisai tassaapput: Meeqqat inuusuttullu, utoqqaat, utoqqalinersiat, innor-luutit aammalu inunnik sullissinermik aqutsisoqarneq, tassanilu atugarissaar-nermi atugassarititaasut eqqarsaatigalugit isumaginninnermi siunnersortit inissisimarngat.

Ataatsimiititaliarsuup nalunaarusiaani meeqqanut inuusuttunullu tunngasumi SFI-p nalunaarusiarisimasaa aallaavigalugu ukkatarineqarsimavoq. Taanna meeqqat atugarissaarneranut tunngassuteqarpoq. Aallaavigineqarpoq, meeqqqat amerlanerpaat atugarissaartuummata, kisiannili amerlavallaaru-jussuit meeqqat akornini atugarliortutut inissisimapput. Aallaavigineqarpoq, nuna siunissamut qulakkeerinninnissamut angusaqarluassaguni meeqqat inuusuttullu annertuumik aningaasaliiffigisariaqarmagit. (Skatte- og Vel-færdskommissionens betænkning 2011b:66).

Vores velstand og velfærd - kræver handling nu

Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning
Marts 2011

Atuakkiortoq najunmermigut saqqummiussineq peqataaffigisimavaa. Atugarissaarnermi ingerlatsivik kingulleq, marsi 2011.

Utoqqaat eqqarsaatigalugit, utoqqaat innuttaaqataasut amerliartorput. Siumut isigaluni aningaasaqarnikkut tamanna nammakkiisussatut allaaserineqarpoq, tamannalu inuiaqatigiit piareersimaffigisariaqarpaat aamma toqqissisimanartumik atugaqartitsissagunik. (ibid. 193) Nuna tamakkerlugu pilersarusiassamik inassuteqaateqartoqarpoq — aammalumi inigisat tungaatigut — tamaasilluni ineqarnikkut pisariaqartitat nutaat — taamaasillunissaq aamma utoqqaat tamakkunanga politikkikkut aaliangiiniartarnernut peqataatinneqarnerunissaat aamma innersuussutigineqarpoq. (ibid. 213, 214).

Nalunaarusiami kingullermi, inuit innarluutilinnik taaneqarput. Taakkua, siuliini nalunaarusiattulli imikkut immikkoortortani inissaqartinneqarsimanngillat, kisiannili kapitalimi allami qajannartutut taaneqarlutik inissinneqarput. Tamanna sammisaq taakkartuinerinnangajannik imaqarpoq aammalu inuiaqatigiit peqqissusaanik naliliinernik, annermik inunnik ikiuinermik politikkimit isiginneriaatsimik imaqarani, taamatullu aamma akuersaarnermik peqataatitsinermillu imaqarani, soorlu pisortaqarfinnut isaarissat il.il. siornatigut ukkatarineqareersut. Kapitalimi qajannartunut taasanut imalimmi innersuussutit ilanngunneqarput, taakkuuppullu siusinaartumik pisartagaqarlerneramik tunngaviusartunik nalileeqqittarnernik imallit. (ibid. 288).

Tamassuma nalaani Danmarkimi inulerinermi politikkikkut annertuumik tamanna eqqartorneqarpoq, tamannalu taamanni Landstyriusumit aamma ingerlanneqarpoq. 2015-imi siusinaartumik pisartakkanut tunngasoq inatsit nutaaq atuutilerpoq, tassanilu § 13 ilanngunneqarpoq, tassa pisartagaqartoq ukiut tallimakkaarlugit naliliiffigineqaqqittalermat. (Inatsisartut 2015a).

Inunnik isumaginninnermi siunnersortit ilinniarsimasunik sulisunut tunngatillugu eqqartuinermi imikkut taaneqarput, tamannalu uparuaanernik malitseqarpoq, tassa inulerinermik suliallit amerlasoorsuit inulerinermik liniagaqanngikkaluarlutik sulisorineqarmata. Tamanna aqqissuussamik sulianik ingerlataqarnermut unamminartutut inissinneqarpoq, taamatullu aamma suliaqarnermi malerugassat unioqqutinneqartarneri eqqartorneqarlutik aammalu socialvagtiusumiit nalunaarusiat amigavittarneri allaat taakkartorneqartarlutik. (Skatte- og Velfærds Kommissionens betænkning 2011b:76) Nalunaarusiap ajornartorsiutitut isigaa, ilinniarsimasut akisaatigut inissisimanerlunnerat, taamaasillunilu suliffeqarfinnut allanik suliassalinnut

nuttaarlutik. Soorlu perorsaasutut ilinniarsimasoq atuarfeqarfinni akissarsiaqqortunerusinnaavoq, meeqqeriviinnermiit.

Ikiuutisiat, pisortanik ikiorsiissutinik taaneqartartut, 2011-imi nalunaarusiami ukkatarineqarput, tassanilu naleqquttumik ingerlanneqarnissaat pineqarluni, 1997-imi taaneqartoq minnerpaaffiliineq pinnagu.

Inunnit isumaginninnermut siunnersortitut ilinniarneq 1985-imi inatsisaattut aallartinnermiit BA-tut 2008-imi inissinera

Inunnik isumaginnerup isaannit ataatsimiititaliarsuit pingasut nalunaarusiaanni ujartorneqartuarsimavoq, inunnik isumaginninnerup iluani pisinnaasanik qaffassaajuarnissaq. 1980'ikkut qiteqqunnerani tamanna ajornartorsiut qaangerneqarpoq, inunnik isumaginninnermi Ilinniarfissuup iluani ilinniarsinnaangortoqarmat.

Kalaallit inunnik isumaginninnermik siunnersortaasut siullermik Qallunaat Nunaanni ilinniartarsimagaluarput, tamannalu aqqut politikimi qaffasissumik inissisimasut aqqusaartarsimavaat. Inunnik isumaginninnermut tunngasunik ataatsimiititaliarsuup pilersinneqarnerata kinguningua inuussutissarsiornermi ilinniarnermi siunnersuiffik (EUR) pilersinneqarpoq, taakkuuppullu atuartitaanermik allannguinnissamik siunnersuisoqatigiulersut, taakkuuppullu ilinniarnermik, socialformidler, misissuisussat. Socialformidleritut atuartitaaneq 1980-ikkunni Københavnimi aammalu Ålborgimi højskoliusuni ingerlanneqartarput. (Blegvad 2013a).

Suliniut 1981-miit 1983-imut ingerlanneqarpoq. Taamani suliamik ingerlatsisut tassaapput Jette Binzer aammalu maanna Kommuneqarfik Sermersuup borgmesteria, Asii Narup allallu. Suleqatigiissitat ilimasaaripput 1987-ip aallartinnerani suliat naammassineri saqqummiunneqassasut. Suleqatigiissitat ilaasortaasa ilaata, inunnik isumaginninnermut siunnersorti ilinniartitsisorlu, Jette Binzer, allaaserinnipput suleqatigiissitat suliniarnerat ajornakusoorimasoq, ajornakusoorneralu taarseraannerujussuarmik aammalu sulisussaleqinermik aallaaveqarsimasoq (Binzer 1987). Suleqatigiissitat suli suliami naammassinerat tunniussaqqangitsut taamanikkut Naalakkersuisut aaliangerput, ilinniartitaanermik aallartitsiniarlutik, naak inatsisitigut aammalu atuartitaanissamik malittarisassanik suli tunngavissaqqangikkaluartoq.

Allaaserinnittup Nunatta toqqorsivimmi pisortaq peqatigalugu suleqati-giit suliaanik toqqorsivimmi nanisaqarsimapput,¹⁶ taamaattorli seminariap allattugaatai misissorneqarluartariaqarsimapput. Taakkunani imaqarniliat nassaarineqarsinnaapput, oqallisissiat isumaliutersuutigisimasallu inunnik isumaginninnermi aqutsinnermi ilinniarnissamik taaneqartup suliariniarnerani. Aammattaaq ilinnarnerup imarisanik allattorsimaffimmi allaqqitassiamik nas-saarpugut, taannalu socialformidleritut¹⁷ ilinniarnermik taaneqarpoq, taannalu avataani siunnersortaa- sumit suliarineqarsimavoq, taannalu siunnersortaa- simasoq e-mail-ikkut uppernarsaavoq suliami avataaneersutut siunnersortaa- simalluni aammalu aqqissuussaannermut ingerlatseqataasimalluni. (Olesen 1983).

Inunnik isumaginninnermut siunnersortitut ilinniarneq, landstyrep aallarti-
taa, tassaalerpoq "Inunnik Isumaginninnermik ilinniakkat" ilaat Ilinniarfis-
suup ataani inissisimasoq, taamanikkullu aamma inunnik isumaginnittut
ilinniarnik ilaqqartinneqartoq. Inunnit isumaginninnermut siunnersortinngor-
niarnek 1985-imi aallartippoq, taamaattorli ukiut sisamat ingerlasimapput,
tassa 1989-imi Landstingip peqqussutaanik atuutsilersitsisoqarmat "Meeqqat
atuarfiini aamma inunnik isumaginninnermi siunnersortinik ilinniartitaaneq"
(Grønlands Hjemmestyre 1989). Peqqussummi sukumiisumik taakkartorne-
qarpoq inunnik isumaginninnermut suliallit inuiaqatigiinni suut suliaarine-
raat:

*Inunnik isumaginninnermik ilinniarneq pisinnaanngortitsissaaq, inunnik
tunguinermik suliaqarsinnaanermik aammalu siunnersuisinnaanermik
aammalu pinerluttunik isumaginnittoqarfimmi siunnersuisinnaanermik,
taamatullu aamma inuinnarnut pisortaqarfinnullu siunnersuisinnaaner-
nut.*

Inatsimmi kap. 4, § 25 aatsaat tikikkaanni inunnik isumaginninnermik
siunnersortit ilinniarsimasutut eqqartorneqalerput. Peqqussut naapertor-
lugu ilinniartitaaneq makkuunanga imaqarpoq; Inatsisilerineq (inunnik

16 Tnunatta allagaateqarfiani aqutsisumut, ph.d. Inge Seidingimut auani annertuumik suliniuteqarneranut qujavunga.

17 Isumaginninnermi paasissutissiisutiut ilinniarneq Danmarkimi Diplomitut ilinniar-
neqarsinnaavoq. Ingerlaqqittumi ilinniaqqiffiuvoq, nalinginnaasumik ilinniakkamut
assingusumik Bacheloreqarnissaq pisariaqarluni, kisialli ilaatigut kommunimut
tunngasunik ilinniagaqarneq isissutaasinnaallutik (Ilinniartitaanermit Ministeria-
qarfik 2017).

isumaginninnermut inatsit aammalu ilaqutariinnermut inatsit), tarnit pissusaannik sammisaqarneq, inuit pissusaannik ilisimasat, aningaasaqarneq, aqut-sinnermut tunngassutillit aammalu suliffimmik misiliineq.

1990-ikkut qiteqqunnerani Isumaginninnermi Siunnersortinngorniat Ilin-niarfiat (ISI) allartinneqarpoq nammineq Inatsisartut Peqqussutaannik aallaaveqarluni (Grønlands Hjemmestyre 1996), taamaasilluni inunnik isu-maginninnermik siunnersortinngorniat nammineq rektoreqalerput atuarfit-taarlutillu.

Isumaginnittunngortut 20-it: 20 nye socialpædagoger: Ulrikke Amiinaq, Dorthe Marie Brandt, Johanne Cortsen, Karoline Eugenius, Ella Kleist, Karen Kleist, Naja Kreutzmann, Minannguaq Lindenhann, Arnannguaq Madsen, Helene Møller, Ivalo Møller, Ingeborg Nielsen, Grethe Olsen, Naja Olsen, Frederikke Petersen, Hanne Poulsen, Inatdliaq Qaerngaq, Gerda Rasmussen, Martin Thørring og Yvonne Stenskov.

Siunnersortinngortut 14-it: 14 nye socialrådgivere: Tage Abelsen, Anni O. Christensen, Ottoraq Heilmann, Martine Isaksen, Stine Jeremiassen, Elisabeth Kleist, Mogens Kleist, Olgannguaq Kleist, Mai-ne Lyberth, Sara Møller, Aron Nielsen, Tabitta Olsen, Birgit Sørensen og Josef Therkildsen.

Aviisimit tigulaakkat: Siulliit isumaginninnermi siunnersortinngortut — AG, nr. 54, 1988.

2000-ikkunni nutaamik pisoqarpoq, qaffasinnerusumut inissittoqarluni, 2008-mi inunnik isumaginninnermut siunnersortinngorniarnaq, inatsit nutaaq Ilisimatusarfimmut tunngasoq aallaavigalugu Universitetimi ilinniarneqarsinnaangormat, bacheloritut ilinniartoqarsinnaangorpoq taassumalu kingorna masteritut aammalu ph.d-mut ingerlaqqittoqarsinnaangorluni.

Inunnik isumaginninnermi siunnersuisut peqatigiiffiat ilinniarsimasunut naatsorsuussaq (NIISIP) peqatigiiffinngilaq nammineq ingerlasoq, kisiannili AK-p (Atorfillik Kattuffiat) ataaniippoq, taakkuuppullu aamma allaffimmiut, kigutileriffimmut sulisut il.il. sinnerlugit isumaqatiginninniartartuusut.

NIISIP inunnik isumaginninneq pillugu oqallinnermi saqqumilaarnerunermik pisariaqartitsivoq, taamaasillunilu aamma ilaasortassanik amerlanerusunik perusulluni, kingusinnerusukkut imminerisamik peqatigiiffittut ingerlasinnaalerusulluni. Taannarpiaq aallaavigalugu ilisimatusarnermi misileraanermi peqataapput (Arnfjord 2014), taamaasillutillu aamma kissaatisartik naaportorlugu iluatitsillutik. Tassami ilaasortarisaat 8-niit 50-inut amerleriarmata. NIISIP tusagassiutini saqqumilaalerput, ullumikkullu soorlu meeqqani siunnersuisoqatigiinni ilaasortaataqarlutik aamma. 2016-imi namminersornerusunit NIISIP isumaqatiginninniarnermut aggersarneqarput peqataaffigisaminnik, tassanilu novemberimi 2017-imi isumaqatigiisummik atsiortoqarpoq. (Redaktionen 2017).

Inunnik isumaginninnermi aammalu allaffissornermi periutsit nutaat

Namminersornerup 2009-imi eqqunneqarnerani aamma kommunimut qinersisoqarpoq, taamaasillunilu aamma kommunit 18-niusimasut, siullermik sisamanut kingusinnerusukkullu tallimaalersunut kattunneqarput, taakkuna-niipporlu Kommuneqarfik Sermersooq, taassumalu aamma kangiani illoqarfiit kommuneqarfiillu kommuneqatigilerpai

2012-imi Kalaallit Nunaanni meeqqat illersuisuat siulleq aallartippoq, taannalu suliniaqatigiiffimmi MiO-mi inissisimalluni. Suliniaqatigiiffik aningaasamut inatsimmiippoq, taamatullu meeqqat pisinnaatitaaffii FN-imit aallaavillit maleruartinniassallugit. (Naalakkersuisut 2015). MiO-p uppernarsarpaa inunnik sullissinermik allaffissornikkut annertuumik unam-milligassaqartoq, taamatullu aamma meeqqat sullinneqarnerini tamanna

naammattuugassaalluni. (Børnerettighedsinstitutionen MIO 2014; MiO 2016). MiO ataavartumi angalasarnernit nalunaarusiortarpoq. Nalunaarusiat kingulliit Kalaallit Nunaata Kujataaniit Avannaaniillu MiO-mit, oqartussaassuseqartut pisortaqarfiunngitsuusumit, naggaserneqarput amerlaasuut innuttaasut tusaa-neqanngissorisut kaammattuinerisigut ilisimatitsinerinik. Nalunaarusiat

ilaat naggaserneqarput pingasunik pingaarnernik innersuussuteqarnerinik. Assigiimmik kinaluunniit isersinnaasariaqartoq, apeqqutaatinnagu suminggaanneerneq, sumit tunuliaqutaq, apeqqutaatinnagu inuiaqatigiinni inissisimaneq aammalu sumik innorluuteqarneq. Paqumasunneq aamma nipaarsaarussinerit unitsinneqarnissaat sullissisutigineqassapput. Aamma sumiluunniit pisortaqarfiit qulakkeerinnissapput meeqqat imminnut sulianut tunngassutilinnut tusaaneqarnerunissaat aammalu malinnaatinneqarnissaat. (MiO 2017).

Inunnik isumaginninnermik siunnersortinngorniarfik Nuummi napparsimavitoqqami immikkuullarissorsuarmi 2008 tikillugu inissisimavoq.

2010´kkunni inunnik sullissinnermi kommuneni nammineq ingerlatsineq oqal-lisaavoq. Assersutigineqarsinnaavoq Inatsisartut kommunini piginnaanngorsarsinnaanermut aqutissiuuinnaanermut akuersinerat. (Inatsisartut 2015b). Tamassuma naammassinerisa ilagaat qitiusumik siunnersuisarfimmik pilersitsineq, taannalu Inunnik Isumaginninnermi Nalakkersuisoqarfimmik

inissisimavoq.¹⁸ Siunnersuisarfik Inunnik isumaginninnermik siunersortinik inuttaqarpoq angalagasuarsinnaasunik, taakkuuppullu sineriammi tamarmi aaqiissutissanik ujartuisarlutillu iliuseqartartussat. Tamassuma pilersinneqarnerani oqariartuutigineqarpoq, inunnik isumaginninnermik siunnersortinik ilinniarsimasunik sineriammi tamarmi atorfinitsitsinissaq ajornakusoortorujussuusoq.

Isumaginninnermut aqutsisoqarfik nutaaq

2016-imi Inatsisartut inatsimmik akuersipput. Taassumalu imaraa Inatsisartut peqqussutaata Inunnik isumaginnittoqarfiup aqunneqarnerata aqqisussaaneratalu allanngortinneqarneranut tunngasoq. (Inatsisartut 2016).

Aqutsisoqarfimmi aqutsisoq siulleq Hans Peder Barlach Christensen Ilisimatusarfimmi Inunnik Isumaginninnermut aqutsisoqarfittaaq pillugu saqqummiisoq, marsi 2017.

Inunnik isumaginninnermi aqutsisoqarfik kommunini Naalackersuisoqarfinilu attaveqaatissamik atorsaasumik pilersitsivoq. Taamaattumik uani kapitalimi nalunaarsukkat inatsisit imarisaanut annermik tunngassuteqarput

18 Susassaqarfiit taarsaanneri malittaralugit Naalackersuisoqarfiit aqqi allanngortarput, maanna ateqarallarpoq: "Inunnik isumaginninnermut, ilaqutareeqarnermut, naligiisitaanermut inatsiseqarnermullu naalackersuisoqarfik".

taamatullu aamma aqutsisoqarfimmi aqutsisup oqaasiinut saqqumiussaannullu. Aqutsisoqarfiup pilersinneqarneranut peqqutaaqataalluinnartut ilagaat Kommuniti assigiinngitsuni unammillernartut annertuut saqqummeneri. Annertuumik meeqqanut, inuusuttunut aammalu innorluutilinnut iliusissat annertusarneqarnissaat pitsangorsarneqarnissaallu tunaartarineqarput. Aqutsisoqarfimmi aqutsisup saqqummiussaasa aqutsisoqarfittaamut tunngasup, qularutissaanngitsumik kommunit inunnik tunguinermit suliniutissaasa pisariillisarneqarnissaannut tunngassuteqarpoq. Aqutsisoqarfiup sulineqara kommunit qanimut oqaloqatigisarnerisigut ingerlanneqassaaq aammalumi inunnik sullissinermi naqissusiinermik aammalu tapersersuinermit imaqsaaq. Tupinnarpoq ataani takusassiami aaqqissuussaaneq ilusilerlugu saqqummiunneqarani, inersimasunut tunngasut saqqumilaannginnerat. Ilaqutariinnermut, meeqqanut, inuusuttunut aammalu innorluutilinnut tunngasut immikkut immikkoortortatut inissisimatinnearput:

Christensen 2017.

Aqutsisoqarnermi aqutsisup tamassumunnga nassuiaatigaa, aqutsisoqarfik aatsaat aallartinissalermat, taamatullu inersimasunut tunngasut aqqissuus-saagallarnermi immikkoortortat ataasiakkaat ataannut inissinneqarsimasoq.

Inunnik Isumaginninnermik Aqutsisoqarfimmik pilersitsisoqarnerani pilersitsisoqaqqippoq pisortaqarfimmut assingusumik Naalackersuisoqarfiit kommunillu akornanniittumik, tamannalu inunnik isumaginninnermut pisortaqarfitoqqatut 1967-imeersumut eqqaanarpoq.

Naggataarutaasumik oqaaseqaatit ullutsinnilu tungiuinermut iluaqutaasinnaasunik iliuseqarsinnaanermut eqqarsaatersuutit

Ataani taaneqartut sisamaasut tamanna aaqqiiffigisinnaagaluarpaat:

1. Kommunerisap iluani tungiuinermut tunngasut ersarissarnissaat. Naak inunnik isumaginninnermut tunngasunik inatsisiliortoqaraluartoq, soorlu meeqqanut inatsit 2017-imi, aammalu naak inatsisinik nutarsaasoqaraluartoq, akulikinnerusumillu pisinnaagaluit, taamaattoq erseqqarluttumik tamanna isikkoqarpoq; taakkua kommunit tallimaasut tungiuinermik qanoq pingaartitsineri ersarinnerusinnaagaluarpoq. Inunnik sullissinermik politikkit sorliit pingaarnerutippaat? Tamakkua soorlu kommunerisap nittartagaani ersarissumik taakkartorneqarsinnaagaluarput. Siunertarineqartariaqaraluarpoq nunap aqutsisuisa politikkiat kommunerisani politikkiilernissaat, tassami kommunit tamanna namminneq aquppaat. Kommunimimi aamma inunnik isumaginninnermut tunngassutillit piviusungortinneqartartussaapput.
2. Kommunit, Aqutsisoqarfip Namminersornerusullu suleqatigiinnerat nukit-torsartariaqarpoq. 2010-imi kommunit inunnik sullissinermut tunngasunik namminneq aqutserusunneranik aallavilimmik akersuuttutullusooq pissusilersornerit takuagut. Naggataatigullu qulaaniit ammut naqitsinermik iliuseqartoqarpoq pisariaqarsorinangikkaluamik. Siunniunneqarpoq aqutsisoqarfik Kommuninut Namminersortunullu attaviullualerumaar-nissaa. Tamanna eqqarsaatigalugu pingaaruteqarluinnassaaq kommunit pilersarusiassanik ersarissunik saqqummiillutik iliuseqartuuppata, taakkualu inunnik sullissinermik politikkimik aallaaveqartussaassap-put, taamaasilluni aamma siunnersuutit iliuserisat sulisuniit aqutsisunut ingerlanneqarsinnaalerniassammata.

3. Siumungaaq isigissagaanni aqutsisutut inissisimasut aammalumi inunnik isumaginninnermik siunnersortit arlallit masterimik kandidatimillu ilinniagaqarnissaat innersuunnarpoq. Tamanna islandimiut periusaanik tunaartaqarluni ingerlanneqarsinnaagaluarpoq, tassa ukiuni tallimani universitetit qaffasitsigisumik ilinniagaqarsimagaanni inunnik sullissinnermi aallaavilinni aatsaat sulisinnaaneq periarfissaatillugu. Piginnaanngorsarnerup aamma kingunerissavaa tarrarsorsinnaanerulerneq aammalu inunnik sullissinerup pitsanngoriaateqarneranik. Siullermik oqaatigineqartariaqarpoq, tamanna qaffasinnerusumik piginnaanngorsarneq sullitanut annertuumik iluaqutaasussaammat.
4. Ineriartorneq ilisimatuussutsikkut ilisimalikkanik katersuiffeqarnikut, Ilisimatusarfimmi inissisimasumi, malinnaaffigineqarsinnaagaluarpoq. Tassanngaanniit eqqartueqatigiinnerit aallaaveqarsinnaagaluarput, soorlu makkunangga peqataaffigineqartunit; ingerlatsiveqarfiit, suliffeqarfiit innuttaasullu aammalu taamaasilluni siunissaq eqqarsaatigalugu ilisimalikkanik pikkoriffinnillu ineriartortitsinerit inunnik sullissinnermik iluaqutaasussat siuarsarneqarsinnaalissagaluarput.

Nunatsinni ikiuinissamat taaguut pillugu suli eqqartorparput. Europap avannarpasissuani ikiuutit- aamma sullissinissamat taaguutit inissinneqareerput, Norgemi Folketrygden-qarput (Mæland aamma Hatland 2017) Sverigemilu sullisutigineqartuinniarluni sillimmaserinnermi aaqqissuussaq — Försäkringskassan (Försäkringskassan 2017). Pingaaruteqarpoq, taaguutit suut atornerqarnersut pissutigalugu isumaginninnermi politikikkut saqqummertaramik. Innuttaasut nukittornerat (nukittorsaaneq) sammineqassaaq, nammineq iliuuseqarsinnaanermut tapiissuteqarsinnaanermullu — originalia takuneqarluni Rousseau-isiginnittariaasikoq. Isumaginninnermi unammillernartut Kalaallit Nunaanni suli ingerlaartut oqallisigivagut. Unammillernartut ikinnerussuteqartuniipput. Pingaaruteqarpoq eqqaassallugu, ernumanartumik ikinnerussuteqartut annertusoq. Unammillernartut arlallit sivisuumik pisimangaarmata ataavartumik ilisarnaateqarput. Pineqarput atuinermik piorsarsimassuseq ajornartorsiut, meeqqat atugarissaarnerat appasittoq, piitsuuneq, nakuuserneq, imminorneq aammattaaq nalunaarutini nakuusernermit arnanut amerliartorneri (Grønlands Politi 2017). Unammillernartut ingerlaannaq iliuuseqarfigineqarsinnaanngillat. Innuttaasut qulakkiissavaat isumalluutit

peqataanissamut pilersitseqataanissamullu iliuuseqarneq, aaqqissuussinerit sunnertussaavai.

Tamanna naatsumik oqaluttuarisaaneq sammineqarnera akunnaalliliivaa, isumaginninnermi politikkikkut isumaginninnermilu suliatigut isiginnittariaaseq ukiuni 50-ini tiguneqarneranut isumaginninnermit allaffissornikkut sammisaq.

4. Kalaallit inooqatigiinni misissuinermi Kalaallit Nunaanni peqataanerat

Aallaqqaasiut

Tallimassaa Thulemit ilisimasassarsiorneq ingerlannerani Knud Rasmussen (1879-1933) nunami Alaskap sineriat eqqaani qeqertaaqqami barentshavimi pisuppoq. Inupiattut qeqertaq ateqarpoq Inaliq (kalaallisut: Inaleq, tuluttut: Little Diomedes). Inaliq-mi Knud Rasmussenip arnaq utoqqaaneq Majuaq (Makeqqittoq), qeqertami oqaluttuartartuusimavoq. Majuap aallaqqaasiullugu paasivaa Knud Rasmussen niuertuusimanngitsoq imaluunniit ajoqusersuiar-tortitaasimanngitsoq, kisianni innuttaasutut issimasoq. Majuap Knud Rasmussenip oqarfigisimavaa oqaluttuarfigilaarniarlugu, kisianni Knud Rasmussenip Majuaq oqarfigeqqaassavaa qaqugu aallaqqinniarnarluni. Knud Rasmussen akisimavoq piffissaq ingerlaqqaassasoq, kisianni ilisimallugu silagisseqqippat aallaqqissasoq. Majuap Knud Rasmussenip aallalinnginnera akueraa ulapinnanilu. Majuap Knud Rasmussenip oqarfigaa unnuk taanna oqaluttuaq ataa-siinnaq oqaluttuarissagaa, siunertaralugulu aqaguani oqaluttuaqqinnissaq. Qanoq-issuseq 'qarrtsiluni' pillugu oqaluttuaasimavoq, isumaqarporlu nutaamik pilersitsissagaani qanoq-issuseq anguneqartariaqartoq, ajoqusersorneqarani ulapinnanilu. Tamanna nipaatsumi taartumilu pissaaq. Qarrtsiluni itisilerinermut eqikkarneqarsinnaavoq. Aammattaaq Majuap oqaluttuaa erinarsuutitut oqaatsinik nutaanik ujaarlernissaq pineqarpoq, arfip tarnia nersornissaanut. Kingorna Knud Rasmussen imannak allappoq: "*Tassa Majuap oqalutturisinnaasai. Unnuap ingerlanerani anori annikillivoq angalanerpullu nangipparput*" (Rasmussen aamma Hansen 1929).¹⁹

Uani immikoortumi ataqatigiinnera Knud Rasmussen avataaninnganneerpoq. Knud Rasmussen allaaserinninnermini Majuamut assut ataqqinnippoq. Kisianni tunngaviumik ilisimasanik (oqaluttuanik) suli pissarsiortoqarpoq, neriorsuisoqartarluni innuttaasut pissusaanut ataqqinnissalluni, kisianni ilisimasat "pissarsiarineqaraangata" ingerlaqqittarput (misissuisoq)

19 Ilimmarfimmi Lektorimut, Birgit Kleist Petersenimut, qujanaq 2010-mi 2017-imilu *Festens Gave*-mut eqqumaffigeqqugamma.

uteqqinnatillu. Taamaalilluni oqaluttuartoq (ilisimasanik tunniussisoq) angumerineq ajorpaa, ilisimatinneqassalluni qanoq oqaluttuat tigusisumit atornerqarnersut, taamaalillunilu ilinniartitsinissamut peqataanissaminut ilaasinnaanaviarnani.

Little Diomedes anno 2008 United States Coast Guard, Petty Officer Richard Brahm-mit assilineqartoq.

Inooqatigiinni misissuinermi Kalallit Nunaanni nutaangorsaanermi inissisimamera

Inooqatigiinni misissuineq²⁰ Kalaallit Nunaannut pivoq suli misissuinermi suliffeqarfimmik pisaanngitsoq. Aallaqqaataani takuarput inooqatigiinni misissuineq danskinit naalagaaffianit aallartinneqartoq ullumikkullu Namminersorlutik Oqartussanit ingerlanneqarluni. Inooqatigiinni misissuinermi inooqatigiinni ajornartorsiutit annertunerit pineqarput, allaffissornerillu kissaatigaat erseqqissarneqassasut. Inooqatigiinni ilisimatusarnerit Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanerani sionratigut oqaluttuarisaanermi pissaaner-nilu teoriit isiginnittariaasit erseqqissarneqarnikuuput (Arn fjord 2014; Bentzon 1998; Dahl aamma Olsen f. 1975; Dybbroe m.fl. 2005; Holm, Poppel,

20 Allaaserineqartumi isumaginninnikkut ilisimatusarnej ilaanilu ilisimatusarnej atornerqartarput. Taamaattorli isumaginninnikkut ilisimatusarnermut sammisuupput.

aamma Petersen 1997; Kahlig 2003). Maanna immikkoortumut tunngaviusoq tassaavoq, inooqatigiinnit misissuinermit aallartinneqarnera pillugu annikit-sorsionnissaq, apeqqullu isornartorsiornerlu nutaaq qitiutinneqarluni, kalaallit nunaminni inooqatigiinni misissuinermit sumi ilaatinneqarpat?

Kalaallit Nunaanni inooqatigiinnik misissuisoqaraangat, taamani ullumikkullu, suliassinneqartartut nalinginnaasumik ilisimatuujusarput danskiusut ilisimatusarnikkut sullissivinnut assigiinngitsunut sinniisuusut aamma ilisimatusarnermi kalaallinik suleqateqarnermut atassuteqanngitsuusut. Inooqatigiinnik ilisimatusarnermi kalaallit piginnaassuseqqortussusaasa tungaanniit sunniutitaqanngitsumik ukiuni qulikkuutaani tamanna ingerlanneqartarsimavoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut ilisimatusarnermi taamaallaat ilisimatitsisutut sullissisutulluunniit killilimmik peqataasarput, qaqutigoorportaaq atuakkiani ilisimasalinnit nalilersorneqarsimasuni imaluunniit imaluunniit ilisimatusarnermut atuagassiani atuakkioqataasutut aqqi ilanngunneqartarneri. Kalaallit Nunaanni inooqatigiinnik misissuinnikkut kalaallit sumi taava inissisimappat? Kalaallinik ilisimatuunik ilinniartitsineq ilumoortumik suliniutigineqarsimava? Ilisimatusarnerup tungaatigut siusissumut suliniuteqarnermut tamanna ilaasimava, aamma isumaginninnermut ilisimatusarnerup iluani ullutsinni susoqarpa? Isumaginninnermut ilisimatusarnermut inuunnaat²¹ isiginninnerat pingaartinneqartarpa taamaasillunilu ilisimatusartunut Danmarkimeersunut isiginnittaasaat pingaartinneqartarpa?

Immikkoortumi uani isumaginninnermut ilisimatusarnerup iluani sammisat kattutaarlugit ilisimatuussutsikkut qitiutinneqarput, pingaartumik inooqatigiinnik ilisimatusaatit, inuup ineriartorneranik ilisimatusaatit aamma tarnikkut pissutsit pillugit isumaginninnermi ilisimatusaatit, isumaginninnermut ilisimatusarnikkut sammivik nalinginnaasoq samminerunagu politologimut, aningaasarsiornermut pilersaarusiortarnermilu ilisimatusaatinut attuumasuteqarsinnaasut. 1950-ikkunniit 1960-ikkunniillu isumaginnerup iluani

21 Taaguut "innuttaasut tamalaat" ajornartorsiutaavoq. Pasineqarsinnaavoq, danskit imaluunniit kalaallit danskillu ilisimatuut tamalaanngitsut. Ilisimatusarnermi pikkorivissut eqqartorneqarpoq, sulinermit suliassat allaassappata, inuit pisiniarnermi piniarnermilu suliarisartaaganik allaasagalarpat. Tunngaviusoq tamaat tassaavoq kikkunnet tamanut pitsaanerunngitsut. Oqaaseq tamalaat versus ilisimatooq toqqarneqareertoq, inuuniutit assigiinngitsut sulisinnaanissaannuuvuq. Ajornartorsiutaassanngikkalarpoq, eqqartussallugu ilai inuussutissarsiuqartut soorlu piniarneq, meeqqat atuarfinni ilinniartitsisut imaluunniit nakorsaqaq, allallu ilaatigut innuttaasunit inuussutissarsiuqatiginnikkai, pissutigalugu pineqartumut misilittaqaqannginnamik.

ilinniarsimanagerit tikinneqassapput inooqatigiinnik ilisimatusaatit aamma tarnikkut pissutsit pillugit isumaginninnermi ilisimatusaatit atassuserneqarnerit tunngassuteqartut:

Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit inuunerannut atatillugu isumaginninnermi tarnikkut pissutsit pillugit ataatsimiititaliap erseqqissaasimanageranut ilaatigut pissutaavoq Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut piorsarsimassutsikkullu ineriartortitsineq pillugu suleqatigiinneq salliu-neqartarmat, ilaatigullu isumaginninnermi tarnikkut pissutsit aningaasarsiornikkut atortussallu tungaasigut illuinnarsiortumik isiginnittaasit tunuaniittutullu illutik isiginiarneqaratik inissisimammata.

(Udvalget For Samfundsforskning I Grønland [Kalaallit Nunaanni Inuiaqatigiinnik ilisimatusarnermut Ataatsimiititaliaq] 1963:77)

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarneq eqqartorneqaraangat oqaluttuarisaanikkut, ilisimatusarnikkut politologiikkullu pissutsit assigiinngitsut qaqinneqartariaqartarsimapput. Pissutsit pingasut taakku itisilerneqarneri ataani allassimapput immikkoortumullu uunga sinaakkusiisuupput.

Immikkoortoq una oqaluttuarisaanikkut sammiviliinermik aallaaveqassaaq Kalaallit Nunaannilu isumaginninnermut ilisimatusarneq atuuttuuneralu suussusissavai. Tunngaviumik inatsit allanngortinneqarmat 1953 kingorna Kalaallit Nunaat Danmarkimut atalerpoq kisianni sulii Landsrådilittut nunaalluni, taassumalu ilisimatusarneq oqallissutigalugu ilisimatusarneq pillugu ilisimatinneqartarsimavoq. Nunasineq, ilinniartitaaneq pillugu politikki aamma isumaginninnikkut suliniutit assigiinngitsut pillugit isumalimmik aalajangiisarnernut isumaginninnermut ilisimatusarneq atortussat ilaattut atornerqartalerpoq. Ilisimatusarneq tunngavigalugu Kalaallit Nunaata ineriartornissaa sukumiisumik eqqarsaataasimavoq, tamanna aamma ikittunnguanik atuut-sitsisoqarani ingerlanneqarsimavoq (Grønlandsudvalget af 1960-1964).

Immikkoortumi uani ilisimatusarnermik sammisaqarnermi ilisimatusarneq isumaginninnermut ilisimatusarnerup iluani atuuttuunera sammineqassaaq. Ullumikkut Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut misissuinerit amerlanerpaartai takusakkavut killeqanngitsumik misissuinerunngillat taamaattumillu isornartorsiulluni misissuinerunatik. Misissuinerit taakkua ilisimatusarnerikkut alapernaassutsimiit aallaaveqanngillat, tassa pisoq malunnaatilik soqutigalugu imaluunniit misissuivigineqarneranit inuiaqatigiinni

iluaquteqarsinnaanera tunngavigalugu misissuisoqarneq ajorpoq. Misissuineq, itisuumik eqqarsartartoq Jürgen Habermas tyskiusoq naapertorlugu, tassaavoq atortussiaq. Misissuineq atorfilittatigoortumik atorneqartarpoq, tamannalu isornartorsiuilluni atuagarsornikkut marxisme-luunniit sammivigalugu siunertarineqartup annertunerpaartaatigut akerleraa. Habermas naapertorlugu inooqatigiinnik ilisimatusaatit annertunerpaartaatigut isornartorsiuilluni ilisimatusarnermik paasineqartarpoq, tassani ilaatigut Karl Marx (1818-1883) teoretikeritut qitiutinneqarluni. Taamaammat 1960-ikkunni Kalaallit Nunaanni inooqatigiinnik ilisimatusaatit atorfilittatigoortumik atorneqarnissaa siunertaasimanera taaneqarsinnaavoq. Assersuutitut Danmarkimi ilisimatusarfinni ph.d.-nngorniutit ilaat Kalaallit Nunaat pillugu killeqanngitsuumik misissuisuupput, qaqutigoortuuvorli ph.d.-nngorsimasup danskip Kalaallit Nunaannut uterluni suliaminik nangissisarnera.

Immikkoortumi uani politologiikkut sammiviliinermi ilisimatusarnerup iluani kalaallit, taakkunungalu tunngassuteqaqqissaartut, tamat oqartussaantigut peqataatinneqartarnerat sammineqassaaq. Peqataatinneqartarnerup ilaa tassaavoq nalinginnaasumik paasititsiniaasarneq tamakkiisumillu peqataatitsisarneq aamma ilaaraa, tassani isumaginninnermut ilisimatusarnermi paasisutissat Kalaallit Nunaanni katersorneqarsimasut kalaallit pissarsiarisinnaallugillu pigisinnaavaat. Ilisimatusartut 1950-ikkunni 1960-ikkunnilu Kalaallit Nunaanni sulisimasut nunatsinni sulinerlutik, suut inernerit pissarsiarinerlunikkut, qanorlu siumut toraagalimmik innuttaasunut iluaqutaasinnaaneri pillugit innuttaasunut nalinginnaasunut ilisimatitsisarnissamut minnerpaamik tunngavissitarititaasut piviusunngortikkuminaassimavaat. Tamassumunnga pissutaasimapput isumaginninnermut ilisimatusarnermik sullissivinnut ileqqorissaarnissamut maleruagassat amigaataasimaneri aamma ilisimatusarnerup tamat oqartussaantermi tunngaveqarneranut paasisimasaqartoqarsimannginnera.

Tassani pineqarpoq ilisimatusarnissap ilusilersornissaa pillugu eqqartuinermi aqqissuussinermilu titarnerit naapiffiat imaluunniit killiliinerit aalajangerneqarnissaat, imaluunniit tamakkiisumik isiginnittumik ilusilersuisoqartoqarsimanera. Nunasiaataasimanermit atassuteqarneq aamma inooqatigiinnik ilisimatusaatikkut pissaaneqarnermut taaguummumut atassusiisarneq aammattaaq pineqarpoq. Pissaaneqarnerup tunngaviusumik toqqaannartumillu ilusaa ingerlassaqartut A-p B-iillu akornanni inissinneqarsinnaavoq, tassani

A-p B iliuuseqartissinnaavaa B-p nammineq piumassutsini atorlugu iliuuserimasinnaanngisaanik (Dahl 1957). Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnermut atattillugu B-imi A misissuisuuvoq, B-iillu misissuinerup siunertaa ilisimanngilaa imaluunniit A-p ilisimatusarnerata inerneru misigineq ajorpai. Inissisimaffimmi uani A-mi inuttaasut tassaapput danskit naalagaaffiat aamma Kalaallit Nunaanni pikkorivissut attaveqarfigineqarsimasut. Attuumassuteqarnerup isumaginninnermut ilitsoqqussamik ilisimatusariaatsimik ajunngitsumik tunngaveqarluni annertussuserlu aallaavigai, tassani inuiaqatigiit ungasillugit sammivilerlugit misissorneqartarput. Kalaallit Nunaanni misissueriaaseq ilitsoqqussaq danskinit aqunneqartoq ajunngitsumik tunngaveqaannaranilu annertussutsimik aallaaveqaannanngilaq. Aammattaaq innuttaasut peqatigalugit misissuisoqartarsimavoq. Misissuinermi peqataanermut tunngasut assersuutit marluk saqqummiunneqarput, taaguut politologiimut tunngavilerlugu tamat oqartussaananeranut periarfisseeqataavoq. Politologiimi teoretikeri Carole Pateman erseqqissaasimavoq naak inuiaqatigiit tamat oqartussaasutut taasaraluaripput tamat oqartussaananerata paasineqarnissaa suli ilinniagassavoq. Innuttaasut tamat oqartussaananerannut peqataanissartik "taamaallaat" ilinniarneq ajorpaat. Peqatigiiffiit peqataaffissaat assersuutitut tamat oqartussaananerannut attuumassuteqanngillat: Ilaquttat, atuarfik suliffeqarfillu amerlanerpaartai qullersaqarlutillu allersaqarput (Pateman 1989:45). Tamat oqartussaaqataanissaat sungiusarneqartassaaq, pisut pissaanillip akisussaaffigigai ilanngullugu.

Misissuinerit peqataatitsinermik sammivilerneqartut avatangiisaanni peqataatitsinissaq ileqqorissaarnissamut tunngavissaritinneqarpoq. Isumaginninnermut ilisimatusarnermi ilisimatusartup pissuserissaarnissamut, inussiarnersuunissamut ilaatigullu kinaassutsinik isertuussinissamut isumaginninnissaa taamaammat kisiat pineqanngilaq; qanorli ilisimasanik suliaqarnermut misissorneqartut peqataasinnaanerannut periarfissat nalilersorneqarnissaat aamma pineqartarpoq. Elden aamma Taylor iluitsumik sisamanik avinneqartumik pilersitsisimapput, immikkoortuilu tassaallutik misissorneqartut peqataatinneqannginnerat, atuakkiornermi peqataatitsinnginneq, atuakkiornermi peqataatitsineq kiisalu tamakkiisumik peqataatitsineq (Elden & Taylor 1983). Elden aamma Taylor innersuussipput peqataatitsinissaq tunngavissaatillugu ilisimatusarnermi suliniut nalilersorneqartassasoq, tamassumuuna inuiaqatigiinni eqimattakkuutaani misissorneqartuni ilisimatusartut qanoq peqataatiginerat paasineqartassaaq,

taamaasillunilu ilisimatusarnermi suliniummut peqataanissamut qanoq ittunik periarfissinneqarsimaneq paasineqartassalluni. Peqataatinneqartarneq inuit pisinnaatitaaffiitut tunngavigineqartut ilaraat nunani nunap inoqqaarqarfusuni ilisimatusartoqaraangat sakkortusisamik annertussuseqartoq. Tamassumunnga atatillugu Naalagaaffiit Peqatigiit nunap inoqqaavi pillugu nalunaarutaanni immikkoortoq 18-imi allasimasumut toqqaannartumik atasusiisoqarsinnaavoq:

Aalajangiinerni pissutsinut nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffiitut suniuteqarsinnaasunut nunap inoqqaavi peqataanissaminnut pisinnaatitaapput, tamanna namminneq ingerlatseriaasertik kiisalu sullissivitik aalajangiiffiusartut atatiinnarneqarnissaat ineriartortinneqarnissaallu naapertorneratigut nammineq qinikkanik sinniisuutititik aqqutigalugit pissaaq. (FN 2007)

Nunap inoqqaavi pillugit nalunaarut nutaajuvoq. Kisianni peqataatinneqarnissamut pisinnaatitaaffik isumaqatigiissutini amerlasuuni ilaatinneqarpoq, allassimavorlu inuit suliani imminermut tunngasuni peqataatinneqarnissaminnut pisinnaatitaasut, Naalagaaffiillu Peqatigiit nalunaarutaanut 18-imut atassusiineq ilisimatusarnermi peqataatitsilluni sammivilikkani atorneqartoq takuneqakkajuttarpoq (Brydon-Miller il.il. 2011).

Isumaginninnermut ilisimatusaatit ilusiminni inooqatigiinnut tunngassuteqarput. Ornigulluni misissuisoqakkajuttarpoq najugaqarfinnilu sinniisuusut attaveqatigineqartarlutik. Misissuinerup ammasuunissaa pineqartarpoq, aamma najugaqarfinni innuttaasut peqataatinneqartarnerat pillugu sammisaaq Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnerup iluani atavartumik sammineqartarpoq, aamma taama sammineqartiginera pissutaalluni danskit inooqatigiinnik ilisimatusarnermi avatangiisaasa ineriartorneranni qaangiinnarneqakkajuttutut atuuffeqarpoq. Danskit kulturikkut inooqatigiinnik ilisimatusarnerujussuarnerannut Institut for Kultursociologi-millu piler-sitsinerannut Kalaallit Nunaanni suliaqarneq tunngaviuvoq (Blegvad 1984; Hansson aamma Aagaard Nielsen 1996; Kropp 2011).

Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni immikkoortoq 73

Piffissaq eqqarsaatigalugu immikkoortumi matumani aallaavigneqartoq tassaavoq naalagaaffiup Danmarkip 1945-mi Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanik atsiornerrata nalaa, taamani nunat tamat akornanni inuiaqatigiinnut pisussaaffiit ersersinneqarput (Dansk Institut for Internationale Studier 2007; FN 1945). Tamassuma kingorna 1950-ikkunni (G50) 1960-ikkunnilu (G60) Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliortoqarpoq. Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarneq sammineqaraangat Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni aallaavigneqartoq naleqquttuusarpoq, tassani immikkoortup 73-ip kapitaliani XI-imi immikkoortut marluk ilaapput — Sumiiffiit Imminnut Aqunngitsut pillugit Nalunaarut. Pingaartumik a) aamma d):

- a)** inuiaat pineqartut kulturiisa, politikikkut, aningaasarsionnikkut, isumaginninnikkut ilinniartitaanikkullu siuariartornerat qajassuunneqarnissaat, naapertuilluartumik pineqarnissaat atornerlunneqarnermiillu illersorneqarnissaat pissusissamisoortumik qulakkeerneqassaaq.
- d)** iliuusissanik nukittorsaasunik ineriartortitsisunillu siuarsaasoqassaaq, ilisimatusarnissamut kaammattuisoqassaaq kiisalu piffinni naleqqutuni immikkoortumi uani allassimasut isumaginninnikkut, aningaasarsionnikkut ilisimatusarnikkullu siunertarineqartut anguniarlugit naalagaaffiit akornanni tamanik suleqateqartarnissamut kaammattuisoqartassalluni.

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnerup qanutut pilernernut, ilisimatusarnerup qanoq atorineqartarneranut qanorlu inuiaat kalaallit nammineq ilisimatusarnermi peqataasarnerannut apeqqutit akiniarlugit immikkoortup 73-ip immikkoortuinut minnernut a)-mut d)-mullu qiviaqqinnissaq ikiuutaassaaq. Naalagaaffiup Danmarkip isumaginninnermut ilisimatusarneq inuiaat kalaallit ukuninnga qulakkeerneqarnissaannut atortussatut atorineqarsimavoq: *"politikikkut, aningaasarsionnikkut inoqatigiinnillu ilinniartitsinnermut atatillugu siuarsaaneq"*. Tamanna ilaatigut misissuinnikkut ingerlanneqartarsimavoq, FN-ip isumaqatigiissutaanni suleqatigiinnerup qitiusutut inissisimanera pillugu suliassa qarfiusutut taaneqartoq. Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnermi misissuinerup aallartinneqarneranut peqqut annerpaaq taamani tassaasimavoq Kalaallit Nunaanni

pinerluttulerinermi, kingornussanut aappariinnermullu inatsisip suliarineqarnera. Inatsisit inuiaqatigiinni atuuffissaminni naleqquttuunissaat qulakkeerniarlugu inuiaqatigiit ineriartornerisa malinnaavigineqarnissaa pingaarutilittut isigineqarsimavoq.

1945-mi Hartvig Frisch-ip Danmark sinnerlugu FN-ip isumaqatigiissutaa atsiuraa.

Taamaammat isumaginninnermut ilisimatusarnerup aamma inoqatigiinni siuariartorneq paasiniarlugu qulakkeerniarlugulu politikikkut aallussinerup ataqatigiinnerat pillugu sukumiinerusumik qulaajarnera ataani allaaserineqarpoq. Landsråðip imaqarniliai toqqorsivimmeersullu atorlugit Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnerup tunuliaqutaa, ilusilersonera ingerlanneqarneralu tikissavagut, pingaartumik Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni kapitalip 73-ip immikkoortua XI, d) pukusummioralugu. Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnermi danskinit aqunneqartumi danskit tungaanniit *"tamanik suleqateqarnissamik"* pimoorussivisortoqarsimava (tak. imm. minneq d)?

Piffissami Kalaallit Nunaata nutaangorsarneqarnerani isumaginninnermut ilisimatusarneq

Inuit ilaannut oqaaseq nutaangorsaaneq ajunngitsutut nipeqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni nutaangorsaaneq pisortatigoortumik danskit atugarisaarnermut ileqqinut naleqqiullugu ilanngussaaneermik ateqarsimavoq. Nunatsinni 1950-ikkut 1960-ikkullu piffissaasimapput amerlasuutigut teknokrati-qarfiusoq, tamassuma ilisarnaatigai peqqinnissaq, ilinniarneq sammisatullu qitiusunik pilersitsinissaq qitiutillugit atassuteqaasersuutiniq allilerineq nutaangorsaaneerlu. Nunatsinnik nutaangorsaaneermi atortussatut inuusutissarsiutitigut atasinnaasumik ineriartortitsinissamut periarfissaq misissoqqissaarneqarsimavoq. Tassanngaanniilli siusissukkut isumaginninnermut ilisimatusarnermi tamanna annertuumik sammisarineqarsimavoq. Qanoq isillutik nunap innuttaasui suliffeqarfeqarfimmi naammassisaqarluarsinnaalissappat, aamma Kalaallit Nunaanni suut suliffeqarfeqarfiusinnaappat? Inuusutissarsiutitut periarfissat suusimappat, aamma inuit nalinginnaasut suliassat tigusiinnaasimavaat? Sulinermit inatsit nutaaq qanoq inuit akuersaartigisinnaavaat? Apeqqutinut taakkununga akissutissaqartoqarnissaanut inoqatigiinnik misissueqqissaarnissamik pisariaqartitsisoqarsimavoq. 1955-imi ataatsimiititaliamik statsministeri pilersitsivoq, ataatsimiititaliap innuttaasut ineriartornerat malinnaaffigisussaasimavaa Danmarkimilu isumaginninnermut ilisimatusarnerup iluani suliniutini aqqissuussani siullerpaat ilaanniissimalluni. Pilersitsineq 1950-ikkunni Kalaallit Nunaat pillugu ataatsimiititaliamut (Grønlandskommissionen) malinnittuusimavoq. Naak inoqatigiinnik misissuineq isumaliutissiisummi ilisimatusarnermik pimoorussisumi ersarissumik taaneqanngikkaluartoq, nunatsinni inuiaqatigiit ineriartornerisa inoqatigiinnilu pissutsit malinnaavigineqarnissaat annertuumik tassani pimoorunneqarpoq.

Ataatsimiititaliaq nutaraq aggustimi tusarnersumik ateqarluni Landsrådimut saqqummiunneqarpoq: *Udvalg for undersøgelse af reformernes virke i Grønland* [Aqqissuusseqqiinerit Kalaallit Nunaanni sunniuteqarnerat pillugu misissuinnermut ataatsimiititaliaq] (Ministeriet for Grønland 1955:nr. 2, qup. 11). Ataatsimiititaliap aterivigisimagaluarpa *Det Humanistiske Udvalg for Grønland* [Inuppallussutsimut Kalaallit Nunaannut Ataatsimiititaliaq (Ministeriet for Grønland 1955:nr. 8, qup. 54). G-50-imik aqqissuusseqqinnerup aamma nunatsinni 1948-1949-mi *Den Juridiske Ekspedition*-eqartoqarnerata

(inatsisitigut ilisimasassarsiortunut) kingorna Kalaallit Nunaanni ineriartornerup malinnaaviginissaa siunnersuisooqatigiit suliassarisimavaat. Isumaginninnermut ilisimatusarnikkut Danmarkimi pissutsinut nunatsinni naligiissitsinissamut sammivigineqarsimavoq. Ataatsimiititaliap pingaarnertut suliassarisimavaa: "*Statsministeriamut siunnersuinermik sullissivittut kiffartuussisuunissaa*" (Ministeriet for Grønland 1959:69).

Det Humanistiske Udvalg-ip siulittaasuata, Carsten Høeg-ip (1896-1961), Landsrådimut oqalugiaatimini oqaatigaa ilisimatusarnikkut misissuinerne siunertarineqartuq tassaasoq pinerluttulerinerme aappariinnermullu inatsissap 1959/1960-imi atuutilersussap sunniutaata malinnaavigineqarnissaa. Høeg ima oqarsimavoq:

Inatsit taakku inoqatigiinni ileqquni ilorpassumiittunut aamma inunut ataasiakkaanut tamanut tunngassuteqarput, taamaammat inatsisit sunniutaannik misissuineq siammasissumik ingerlanneqassaaq. Statsministeri taamaammat aalajangersimavoq tamatigoortumik katiterneqarsimasumik ataatsimiititaliamik pilersitsissalluni, ataatsimiititaliallu suliassaraa ilisimatusarneq aallaavigalugu misissuininissanik pilersaarusiortunilu ingerlassinissani, taamaasilluni Kalaallit Nunaanni eqqissimasumik tulluurtumillu piorsarsimassutsikkut itsarnisamiit nutaanngorlugu siuarsaernerup ingerlanneqarnissaa inatsisiliornermik akisussaaffiup aamma aqutsinerup pisariaqarsorineqartut qajannaatsuusunik tunngaveqarnissaa qulakkeerneqassaaq.

(Ministeriet for Grønland 1956:nr. 2, qup. 207)

Ilisimatusarnermik suliaqarnermi kalaallinik misissuinermik piginnaanilinnik peqataatitsisoqarnissaa Høegip saqqummiussinermini ersersippaa:

Pingaaruteqarlunilu kissaatiginarpoq kalaallit tulluurtut poqersullu siusissukkut suleqataasinnaanngortinniarlugit ilisimatusariaatsimik taama ittumik sungiusarneqarnissaat.

(Ministeriet for Grønland 1956:nr. 2, qup. 215)

Ilisimasassarsiorneq siulleq Sisimiuni Sarfannguanilu ingerlanneqarpoq²². Illoqarfik nunaqarfillu Kangerlussuarmut qaninnerat atoruminarmat toqqarneqarsimapput. Suliami kalaallit peqataasut tassaapput Guldborg

22 Najoqqutarineqartumi Sarfannguamik taaneqarpoq.

1956-imi Sisimiuni *Det humanistiske udvalg* — saamerlermiit: Annemarie (Pie) Barfod, Guldborg Christoffersen (kingorna Chemnitz), Helge Larseniusinnaavoq, Franz From & Verner Goldschmidt. (Assiliisoq: ataatsimiititaliami ilaasortaq Helge Larsen, piginnittusaatitaasoralugu *Arktisk Institut*)²³

Christoffersen (1919-2003) (Jessen 2003) taamani nunap eqqartu-ussisuuneqarfiani oqalutsiusimasoq, Robert Petersen seminariami ilinniartitsisuusimasoq,²⁴ Sarfannguanilu siulittaasuusimasoq Frederik Lenert (Nellemann 1950). Kalaallit suleqataasut ataatsimiititaliamut oqalutsit suannersortitullu atuuffeqarsimapput. Angalanermik nalunaarusiami atuarneqarsinnaavoq *Det Humanistiske Udvalg*-ip imigassartortarnermi ileqqut, ineqarnermi atugassarititaasut, aappariinnermi pissutsit, inuussutissarsiutitigut pissutsit, isertitaqarnikkut pissutsit inatsimmullu attuumassuteqarnerit aallussimagaat. Toqqorsivimmiit tigusani kingornatigut ataatsimiititaliami ilaasortaasimasut ilaat, ethnologi George Nulleman-ip (1930-2014) immikkoortumi naatsumi imalu qulequtalimmi *Det humanistiske udvalgs forhold til myndighed og offentlighed* misissuinerup atuuffia ima erseqqissarsimavaa:

23 Assimiittut aqqi assiliisoq Helge Larsen minillugu taagorneqarsimangillat.

24 Tassaapput eskimologimik ilinniarneq, professoritut atorfiit, ilinniarfimmi aqutsisut rektorillu atorfia.

Naak landshøvdingip landsrådi allakkatigut paasissutissinneqaqqusi-magaluaraa angalaqatigiit piginnaanngitsutut imminnut isigisimapput. Taamaattorli angalaqatigiit nammineerlutik Sisimiuni innuttaasut kalaallit danskillu katersuussinnarlugit nunap immikkoortuani sulinertik pillugu nassuiaasiorsimapput.

(Nellemann 1950:28)

Toqqorsivimmit tigusani aamma allassimavoq ataatsimiititaliaq pikkorivisunut aqutsisoqarfimmullu misissuinernek paasissutissaasinnaasunik aamma tunniussaqaassasut. Nellemannip nammineq suliaani takuneqarsinnaavoq etnografimut tunngassutilinnik misissuinermi sammisat Nellemannimit nammineq, kalaallit misissuinerminni sammineqartut suleqatiginagit, oqaaser-talersorneqarsimasut. Suliaani malunnarpoq Nellemannip Kalaallit Nunaat, suli tikissimanngisani, pillugu killilimmik ilisimasaqarnera (Nellemann 1975; Nørgaard 2015).

Pisortatigoortumik saqqummersitami — *Beretninger vedrørende Grønland* — inuppalaassutsimut (humanistisk) ataatsimiititaliap qanoq taaguuteqarnera erseqqissumik tunngavilersorneqarsimangilaq takuneqarsinnaavortaaq aqutsisut marloriaq taarserneqarsimasut. Siullermik 1956-imi, Carsten Høeg nappaateqarnek pissutaalluni tunuartariaqarsimavoq (Ministeriet for Grønland 1959:69). 1957/58-imi psykologiprofessori Franz From (1914-1998) ataatsimiititaliami aqutsisunngorsimavoq aqqalu *Udvalget for Samfundsvi-denskabelig Forskning i Grønland*-imi (USG) allassimavoq. (USG). 1962-imiit²⁵ Verner Goldschmidt (1916-1982) ataatsimiititaliami ilisimatusarnermi aqut-sisuusimavoq (Blegvad 1984).

Piffissami Fromip aqutsisuuffigisaani ataatsimiititaliaq nutaamik aternaarpoq ilisimatusaatillu nutaat aallunneqalerlutik: inooqatigiit pissusiinik ilisimatu-saatit (sociologi), psykologii, etnologii, eskimologi, inatsisilerineq, pinerluttar-neq pillugu ilisimatusarnek (kriminologi) kisitsisitigullu paasissutissalerineq. 1955-miit 1958-imut ataatsimiititaliap aningaasaqarnera 260.000 kr.-iusi-mavoq (Ministeriet for Grønland 1959:69).

25 Bibliografimi leksikoni naapertorlugu ukioq Goldschmidtip siulittaasuuffia 1962-iuvoq, Goldschmidttili nammineq Fromimut, ataatsimiititaliami aqutsisumut, oqar-simavoq ukioq 1963-imiusoq (Ministeriet for Grønland 1966: nr. 2, qup. 185). Immikkuualuttut itinerusumik toqqorsivimmiittunik misissuinnikkut paasiarneqar-sinnaapput.

Landsrådimut nalunaarusiornerit kingulliit ilaanni 1963-imi Goldschmidt ilisimatitsisimavoq ataatsimiititaliap aningaasaliissutigineqarsimasut 800.000 kr.-it miss. ukiumi 2016-imi 8,9 mio. kr. nalingi tamaasa atorsimagaat (Danmarks Statistik 2017; Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2b, 185). Siullermik Qeqertarsuup Tunuani illoqarfiit nunaqarfiillu aallunneqarput ukua nassaari-neqarmata:

Sumiiffiit piniartut kulturitoqaannik sulis atuuffiusut kiisalu sumiiffiit aali-sarnermik saqquminerpaaffiusut. Tamaani illoqarfinni assigiinngitsunik aamma inooqatigeeqarpoq tamarmik immikkut ilisarnaqutitalinnik inuuniarnermut pissuseqarlutillu suliffitsigut periarfissallit. (Ministeriet for Grønland 1959:70)

1958-imi peqqissaartumik nalunaarusiami From nassuiaavoq qanoq sulis-arnerup marlunngorlugu avinneqarsimanera, kalaallit danskillu akornanni suleqatigiinnerup tapertariinnerullu qanoq pingaaruteqartiginerat aamma erseqqissarsimavaa. Fromip Landsrådimut saqqummiussimavaa misissui-nermi sammisat uku tikinneqarumaartut:

1. pinerluttulerinermi inatsit kiisalu inooqatigiinni naleqqussarsinnaassutsi-mut ajornartorsiuteqartoqarnera tamassumunngalu killiliussanik amigaa-teqartoqarnera
2. aappariinnermut inatsit aamma ilaqutariittut inuuneq il.il.
3. inuiaqatigiit eqqartuussisarneq pillugu paasinninnerat aamma eqqartuus-seriaatsimik naleqquttumik atuisarneq
4. ilinniartitaaneq paasissutissiisarnerlu
5. suliffeqarneq inuussutissarsiornikkullu inuuneq
6. innuttaasunut tunngassutillit akornanni pissutsit.

Tamassuma kingorna Statistisk Departement i Danmark aqqutigalugu Qeqer-tarsuup Tunuani ilaqutariit 400-t toqqarneqarput. Ilaqutariit taakku qulaani allassimasut sammisat pillugit apersorneqartussaasimapput (Atuagagdliutit 1960; Ministeriet for Grønland 1959 Nr. 2, qup. 39-41). *Udvalget for Sam-fundsvidenskabelig Forskning i Grønland*-imut (USG) pingaaruteqarsimavoq suliap politikkimut atassuserneqannginnissaa:

Ataatsimiititaliap sulisuisalu arlaannaatigulluunniit politikkimik inger-lassaqarnerat erseqqissarneqassaaq. Pissutsit piviusut, inuiaqatigiit

inissisimaffiat, aaqqissuusseqqinnerit ataasiakkaat atassuteqaatsinilu assigiinngitsuni atuuffitsik kiisalu ineriartortitsinissami periarfissaa-sinnaasunik tikkuartuinissaq taamaallaat suliassaraat. (Goldschmidt 1959:20)

Landsrådilli 1960-p 1963-illu akornanni imaqarniliaanni takuneqarsinnaavoq misissuinermi ataatsimiitsitaliap, pingaarnertut Statsministeriamut ilisimatitsisartussaq, Landsrådimi politikikkut suliaqarnermut naleqqiullugu qanoq aamma paasisimasaqalertigisimanersoq. Suliassa qarfinni arlalinni takuneqarsinnaavoq assersuutigalugu Uummannami imigassanik tunisinermi sassaalliinermilu (Ministeriet for Grønland 1962a nr. 2, 45), suliaqatigiit sorliit Kalaallit Nunaanni ilinniagaqartinneqarnissaasa sallinneqarneri (Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2, 167), politikkimut ataatsimiititaliamik pilersitsineq, imigassaq pillugu ataatsimiititaliaq kiisalu pinerluttulerineri inatsisilerineq (Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2, 175-198). USG-p imigassaq, ilinniartitaaneq inatsineqarnerlu pillugu 1960-ikkut aallartinnerani ilisimatusaatikkut nalunaarusiai naapertorlugit suliassa qarfinni tamani Landsrådi politikikkut aalajangiisarpoq.

USG-p saqqummersitai misissoraanni takuneqarsinnaavoq kalaallit *"ilisimatuussutsikkut ilinniarsimasut poqersut"* suleqataanissaat Høegip aallaqqaa-taaniilli siunertarisimagaa. Suleqataasimasut tassaapput: Marius Abelsen (1929-1972), Robert Petersen minnerunngitsumillu Guldborg Chemnitz (1919-2003), taanna inuiaqatigiit ineriartornerat arnallu inissisimaffiat pillugit saqqummersitani atuakkiortoqataallunilu atuakkiortuusimavoq (Chemnitz 1964; Chemnitz aamma Goldschmidt 1964; Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder 1975).

Naak nunap ilaa tamakkerlugu ilaatigut pingaarnertut Tunu ukkataralugu misissuinissamut kissaateqartoqaraluartoq 1970-ikkunni USG matuneqarpoq. Matuneqarneranut ilaatigut peqqutaavoq misissuinissamut aningaasatinik amigaateqartoqarnera ilaatigullu Kalaallit Nunaannut ilisimatusarnermut aqutsisoqarfiup ministeriamik, Grønlandsrådi suilliullugu, allanngortiterneqarnera. Grønlandsrådimiit, 1964-imi pilersinneqartumit (Sørensen 2009), piginnaatitaanermit *Rådgivende Udvalg for Samfundsforskning i Grønland*-imik (RUSG) atserlugu ataatsimiititaliortitsisoqarpoq. Agnete Weis Bentzon (1918-2013) aamma Robert Petersen marluullutik ataatsimiititaliami nutaami ilaasortanngorput. Taamaasilluni ataatsimiititaliat marluk akornanni

inunnik peqatigiittoqalerpoq, aamma Petersenip Landsrådimut nalunaarutaa-
niit aaqqissuussaaneq pillugu ilisimasaqarpugut. RUSG-ip *Lokalsamfunds-
undersøgelsen i Grønland*-imik [najugaqarfinni inuiaqatigiinnik misissuineq]
imaluunniit nunaqarfinnik misissuinermik taaneqartartooq 1974-imi aallartip-
paa. Misissuisoqatigiit Hans Gullestrupimit aqunneqarput. Taakku Køben-
havnimi Handelshøjskolenip Institut for Arbejdssociologi og Organisation-ip,
tassaasut lektori aamma lic. merc. Hans Gullestrup, mag. scient. soc. Mar-
grethe Sørensen samt cand. merc. Henning Schwerdtfeger (Madsen 1976)
ataaniipput. Misissuinermit aningaasatit Ministeriet for Grønland-imiit Han-
delshøjskolen-imiillu tunniunneqarput, tassani økonomi aamma sociologi
Torben Agersnap (1922-2013) siunnersortitut attaveqarfiuvoq (Gullestrup,
Sørensen aamma Schwerdtfeger 1976b). Najugaqarfinni inuiaqatigiinnik
misissuinermi sammivigineqartut marluupput. Sammivik siullermi nunaqar-
fik inooqatigiinni aaqqissuussaaneqartut sammineqarpoq (Gullestrup, Sørensen
aamma Schwerdtfeger 1976a:19–30). Sammiviup aappaani imminut akiler-
sinnaanera aamma aningaasaqarnikkut nunaqarfiit napaannarsinnaanerit
periarfissaqarnerisooq sammineqarpoq (Gullestrup 1976). Misissuisoqatigiit
paasivaat nunaqarfinni annertuunik unammillernartortaqartooq, kisiannili
illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni equngasut aaqqinneqarsinnaasut, pissuti-
galugu misissuisoqatigiit ajornartorsiutit inuiaqatigiit akornannit pilersinne-
qarsimasutut paasimmasuk taamaasillutillu ilai politikikkut piumassuseq
aallaavigalugu aaqqiivigineqarsinnaallutik.

Socialforskningsinstitutip (SFI) nalunaarusiaq *Sociale Problemer i Grønland*
[Kalaallit Nunaanni isumaginninnikkut ajornartorsiutit] saqqummersippaat
(From 1975). Saqqummersitsineq nunaqarfinnik misissuinerup akerlianik
imaqarpoq inernilerneqarporlu Kalaallit Nunaannut aaqqiissut pitsaanerppaaq
tassaasooq nunaqarfiit ingerlasinnaanngitsut matuneqarpata. SFI-iilli siorna-
tigut Kalaallit Nunaanni suliaqarsimanera sullissiviup oqaluttuarisaanikkut
nassuiaataani eqqaaneqanngilaq, tassani Kalaallit Nunaat pillugu ukkanne-
qartutuaq tassaavoq kingusissukkut meeqqanik ilaqutariinnillu misissuinerit
(Haahr aamma Karlsson 2009).

USG-p matuneqarnerata kingorna misissuinermi ingerlassani kalaal-
lit ilisimasaqartut suliani misissueqqissaarinernilu suleqataasimanerat
eqqaaneqarpiannilaq. Misissuinerup naammassineqannginnerani naam-
massineqareerneratalu kingorna tusarniaanernik takusaqarsinnaanngilagut.

Siunnersuisoqatigiit sulineranni Robert Petersen peqataasimavoq, kisianni Nuummi ilisimatusarfittaassaq pillugu suliassaasussaq ulapputiginerorpa-sissimavaa. Guldborg Chemnitz 1965-imi *Udvalget vedrørende grønlandske kvinders forhold*-imut [Kalaallit arnartaasa inuunermi atugaat pillugu ataatsimiititaliaq] siulittaasunngorpoq ukuninngalu ilaatigut saqqummersitsilluni *Kvinders Liv og Vilkår* kiisalu *Kvinden og samfundsudviklingen* (Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder 1975).

1980-ikkunni isumaginninnermut ilisimatusartoqarpiangilaq. Naalakkersugaanermut tunngasut salliunneqarpassimapput — namminersorerulluni oqartussaannermik pilersitsinissamut. Namminersorerulerneq pillugu inatsimmi suliassallu nassuiarneqarnerani ilisimatusarneq eqqaaneqangilaq. Kingornatigut Forskningsministeriap ataani ataatsimiititaliap nalunaarusiaani tamanna ima tunngavilerneqarpoq: *“inuiaqatigiit ikinnerusut nammineerlutik ilisimatusarnermi avatangiisinik ineriartortitsisinnaanerat naammattumillu isornartorsiuisinnaanerit naatsorsuutigineqarsimannngilaq.”* (Forskningsministeriet 1999)²⁶

Inatsit isumaginninnermut ilisimatusarnermut attuumassuteqartoq siulleg tassaavoq Namminersorerulerneq pillugu Inatsit 1981-imeersoq Ilisimatusarfimmik²⁷ pilersitsisusooq. Tassani allassimavoq: *“Ilisimatusarfiup (...) anguniagaraa kalaallit kulturiannik, tamassumunnga ilanngullugit kalaallit oqaasii, oqaluttuarisaanerit ullutsinnilu pisut pillugit ilisimatusarnermik ilinniartitsinermillu ingerlassissalluni”* (Kalaallit Nunaanni Namminersorerullutik Oqartussat 1981).

Isumaginninnermut ilisimatusarnerup iluani kalaallit ilisimatusarnermut ilitsoqqussamik pilersitsinissaanut misissuinnermut ataatsimiititaliat ataasiakkaat akisussaasuutinnissaat naleqqutinngilaq. Kisianni saqqummiisooq naalagaaffiuppat taava USG-p innuttaasunik misissuinnermik suliaqarnermi peqataatitsisarnermut siusissukkut assersuusiai atorineqarsinnaagaluarput. Tamassuma piviusunngunnginnera siusissukkut misissuinnermi ingerlassani qitiutillugu isornartorsiorneqarpoq. Amigartumik peqataatitsineq

26 Oqaaseqaammut uunga najoqqutarineqartoq saqqummersitami taaneqangilaq. Taamaammat Forskningsministeriap oqaaseqaataa isikkoringilaq.

27 1974-imi inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni siusissukkut Jonathan Motzfeldt Kalaallit Nunaat ilisimatusarfittaarnissaa siunnersuutigisimavaa, ataatsimiinnerit nalaanni Robert Petersen aamma pulaartutut aggersarneqarsimavoq.

ilisimatusarnerup iluani ilisimasaniq pissarsiassat pingaarnertullugit sammis-aqarnermik kulturimik pilersitsivoq, misissuiffinni atugassarititaasut sammineqaratik. Isumaginninnermut ilisimatusarnermi misissuilluni nalunaarusiani naalagaaffimmiit Namminersorlutilluunniit Oqartussaniit aningaasaliiffigineqartuni, kalaallit allaaserinneqataasarneri imaluunniit pingaarnertut allaaserinnittuusarneri qaqtigoorpoq.

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnerup marlunnik ingerlaarfeqarnera siuliatigut nassuiarneqarpoq (Arnfjord aamma Andersen 2014b). Ingerlaarfiit maannamut nassuiarneqarsimasut amerlanerpaartaatigut peqataatitsinermik sammiveqanngillat, naak aamma 1960-ikkunni 1970-ikkunilu peqataatitsisarnermik periuseqartoqaraluartoq. 1990-ikkuni iliuuseqarnerit takusalerpagut, tassani isumaginninnermut ilisimatusaatini innuttaasut sammisaralugit peqataatinneqartarnerat aallunneqarneruvoq.

Ungasianiit isumaginninnermi ilisimatusarnermik isornartorsiulluni sammiviliineq²⁸

Tullinguuttuni isumaginninnermut ilisimatusarnermi atuagarsornermut tunngasut erseqqissarneqassapput, taakkua Kalaallit Nunaanni misissuinnermi ingerlassani inunnik peqataatitsisarnermut sammiveqarsinnaapput. Tamassumunga atatillugu pædagogikki isornartorsiuisup atorineqarnissaa tulluarpog. Sammisag Amerika Kujallermi pinngorpoq, tassani nunasiaataanermi misigisat inuit silaqassusaannut ilaalersimavoq. Tassanngaanniilli pædagogikki isornartorsiuisoq nunap inoqqaavinit taakkualu pillugit misissuinnermi atorineqartalersimavoq. Tamassumani atuagarsornikkut taaguutit tikippagut tunngavigisat nalorninaallisillugit paasissutissanik saqqummiillaqqitsisisinnaasut (dialektik). Tamatigut isornartorsiueriaaseq tamanna pitsaanerpaaneq ajorpoq kisianni periusiuvoq anguniakkamik, ersarissunik assersuuteqarluni, toraagalik.

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarneq pingaartumik suliasaqarfinnut marlunnet avinneqarsimavoq. Siullertut, ilisimatusartut tikittartut

28 Isumaga isumaginninnermut misissuinnermut immikkoortumi uani eqqaaneqartoq, avitseqatigisaralu isornartorsiornermi inooqatigiinnik ilisimatusaatimi, tassaavoq, isumaginninnermi misissuineq inuiaqatigiinnut iluaqutaasooq taamaalaallu politikikkut imaluunniit allaffissornikkut pikkorivissunut iluaqutaanaviarnani (Bauman 1967).

najugalinnullu atassuteqanngitsut nunatsinnullu pisussaaffeqartinneqanngitsut taaneqarput. Tuluttut: *"They had no stake in the future of the country"* [nunap siunissaa pingaartillugu iliuseqarniarlutik anguniagaqanngillat]. Aappaattut, Kalaallit Nunaat 1950-ikkunni, 1960-ikkunni 1970-ikkunnilu ilisimatusarnermut, paasissutissanik paarsinissaminut imaluunniit ilisimatusarnerni inernerit isornartorsiorlugit oqaloqatiginninnissamut akisussaaffeqataanisaminut piareersimasumik sullissiveqarsimanngilaq. Ilisimatusarnerit pillugit isornartorsiulluni oqaloqatiginninnerit Danmarkimi ingerlanneqartarsimapput.

Ilisimasani pilersitsinermi taama ungasitsigisumiit kalaallilu innuttaasunut atassuserneqarani ingerlanneqaraangat piorsarsimassutsip inuiaqatigiinnilu inissisimaqatigiit tungaatigut kipiluttunartumik ingerlasarpoq. Misissuisut danskiupput atorfitsillu aqqutigalugu danskit silassorivissunut sinniisuullutik. Misissuinerneq ingerlassani taakkunanani allaatigisat suliarineqartut, soorlu tikereeripput, nunap aqutsisoqarfii nunasiaateqartuusimasorlu ilisimatinniarlugit sammivilerneqartarput. Allatut oqaatigalugu, suliaqatigisat piimasaannik misissuineq taamaallaat killilimmik akerlianik ingerlatseriaasiuvoq. Pædagogikkimi isornartorsiuusumi sammivik atoraanni ilisimasani pilersitsinerit ungasianiit aamma inuiaat suliassaqaarfikkut suut pisariaqartinneraat pinnagit ingerlanneqartuupput. Tassa inooqatigiinni kulturikkullu eqimattanut saqquminerpaanut ilisimatitsiniarluni salliullugit ilisimasani pilersitsineq (Giroux aamma McLaren 1992).

Pædagogikki isornartorsiuusiq humanistisk marxismemut kiisalu isornartorsiulluni teoriit kinguaariit siullerniit (Frankfurterskolen) nalinginnaasumik aallaaveqarpoq. Pædagogikkimi isornartorsiueriaatsimi pingaarutillit soorlu Paulo Freire, Henry Giroux, Peter McLaren aamma nunap inoqqaavinut sinniisuujutugalutik pædagogikkimi isornartorsiuusut soorlu Sandy Grande, Michael Yellowbird aamma Linda Tuhiwai Smith ilisarnaataat tassaavoq inuit tusarneqartarnissaasa, ilisimatusarnermik namminerneq inoqatiminnullu tunngasunik piginnittuullutillu sunniuteqartarnissaasa pingaaruteqassutaata aallunneqarnissaa. Tuhiwai Smithip ilisimatusarnerit nunasiaateqartisisut toqqaannartumik eqqartorpai, tassa nunap inoqqaavisa ilisimasaannik tiguisinnarluni ilitsoqqussatut ilisimasatut atornagit europamiut qitiutillugit ilisimasat taakku taaguutit allanngortinneqartarneri (Smith 2012). Ilisimatusarnerup aamma politikkip avataaniittut kalaallit ilisimatusarneq pillugu

isumaasa amigartumik tusarneqartarnerat, Henry Girouxip taaneratuut, aqqissugaasumik nipangersimanermik kinguneqarsinnaavoq. Girouxip pisoq tamanna malunnaatilik atuarfinni inuiaqatigiinni nunasiaataasimanermik meeqqani atuartuni tunuliaquteqartunut atatillugu nassuiarsimavaa isornartorsiuisinnaanissamut oqaatsinik atorsinnaasanik sungiusarneqarnerup naammaginanginnera, oqaatsit atorsinnaasani pineqarput pissaaneqarnermi pissutsit piusunik naqisimatitsisartunik qulaajaatitsisinnaasut (Haun 2004). Isornartorsiuisinnaaneq ilinniarneqartassaaq, misissuineri ingerlassanut peqataasarneq tamassumunnga najoqqutarineqarsinnaavoq, taamaasinik-kut ilisimasanik pilersitani sammiviit pillugit eqqarsartitsisinnaavoq. Sociologi C. Wright Millsip takorluugaq sociologiimut tunngassuteqartoq eqqartorsimavaa, tassa naleqqiussinerup ilinniarneqartarnissaa taamaasinikkullu oqalutuarineqartup annertuup naatsunngorlugu qiviarsinnaalernissaa (Mills 2002). Kalaallit Nunaannut atatillugu ilinniartitsineri atorfiit ilisimatusartunit eqeersimaartunit inuiaqatigiinnullu kalaallinut atassuteqartunit, europamiut qitiutillugit ilisimasanik misissorneqartumut ungasissunik pilersitseqqinneq ajortunit inuttalarneqartarnissaasa pingaaruteqassusaa pineqarpoq. Millsip taasimasaatut oqattaarinertigut misilittakkatigullu paasisat tunngavigalugit periaatsip tigussaannngitsup, tassa ungasissumiit kinaassusersiunngitsumik misissueriaatsip, suli annertuumik pilersinneqartartoq pillugu kalaallit oqaloqatigiissuteqartarnissaannut isornartorsiuisinnaanissaaq pingaaruteqarpoq. Imaluunniit USG-p sulisuisa ilaat naapertorlugu, ilisimatusartut tikittartut ilisimasanik annertuumik pissarsisinnarlutik iliuusissanik ilitsersuussinatik suliakkiisunut saqqummiisarneq pillugu Goldschmidt-p oqaatigisimasaa:

Suliasarisimasarput tassaasimavoq maani [Kalaallit Nunaanni]ajornartorsiutinik paasinninnissaa taakkualu pillugit inernernik landsrådimut, folketingimut G60-imut tusaatissatut saqqummiussinissaa, taamaamat politikerit paasissutissaatigut aallaavigalugit suliaqassanerlutik isiginnittaaserpullu isumaqatiginerlunikke toqqassavaat. (Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2b, 188)

Isumaginninnermut ilisimatusaatini ilinniakkani ilisimatusarnermi ileqqorissaarnissaaq ilinniarneqartarpoq. Tunngavigineqartoq ilaat tassaavoq assersuutitut politikikkut siunertarineqartut sunniteqartikkumanagit ilisimatusarnerup naatsorsuutigiuminartuunissaa. Kalaallit Nunaannut naleqqiullugu tamassumuuna maleruisoqanngilaq, pissutigalugu Goldschmidt-p

nalaani USG-p ingerlatsineranut atatillugu isornartorsiuinissamut suut piu-masaqaataasimappat, aamma assersuutigalugu angerlarsimaffeqanngitsut pillugit nalunaarusiamik takisuumik atuarnissamut isornartorsiuillunilu isigi-niarnissaanut ullumikkut nunatsinni politikerip ulapittup kiap piffissaqarfigaa?

Ilisimasanik pissarsiassanik tikeraanit taamaallaat pilersinneqarsimasut Tuhiwai Smithip "Imperial Eyes", "White Research" aamma "Outsider Research" atorlugit ilisimatusaatitut taasimavai (Smith 2012:2). Sandy Grande "White Washing"-imik taallugu ilanngussisimavoq (Grande 2004). Ilisimatusariaatsini taama ittuni ilisimasanik ilitsoqqussaneersunik najugaqartuneersunillu atui-sarneq qaqutigoorpoq, ilisimatusarnermilu siunertarineqartoq nalorninar-sinnaasarpoq. Detroitimi biilliorneq sammineqaraluarpuunniit imaluunniit Qeqertarsuup Tunuani imminut toquttarneq pillugu inuusuttut misigisimasaat ilisimatusarnermi sammineqaraluarpat pingaartorsiueriaatsit saqqummiun-nerilu assigiipajaartarput. Suliarineqarnerani misilittakkat misigineqarsima-sut peerneqartarput, atuartutullu eqqarsarnarsinnaasarpoq paasissutissat paasissutissaqarfimmiit imaluunniit "nunamiit katersorneqaannarsimasut". Assersuutigineqarsinnaavoq ilisimatusartut Ilulissiarsimapput taakanilu inuusuttut imminut toquttarneq pillugu oqaaseqaqquseqqissimavaat, taman-nalu apersuinermi immersugassani inissakitsuni allanneqartarpoq. Paasissu-tissanik katersereernerup kingorna ilisimatusartup Kalaallit Nunaat qimappaa ilisimatusarnermilu misilittakkani nutaat ilisimasalinnit nalilersorneqarsimasut saqqummiussani cv-minut ilannguppai. Ilisimasalikkat taamaallaat piffimmiit aallarunneqarneq ajorput, aamma oqaluttuartut nipaata aallarunneqartarput. Ilisimatusarnermi inernerit uppernarsarnissaanut inuusuttut periarfissamin-nik arsaarneqartarput, oqaaseqaataat pilersitsinissamut atorneqartarput. Itinerusumik oqaluserinissaanut sammisallu paasisaqarfiginerunissaanut periarfissinneqarneq ajorput. Ingerlassami taama ittumi nipangersimaneq pilersinneqartarpoq. Tamassumunnga Knud Rasmussen aamma Majuaq aal-laqaasiutitut sammiveqatigiissillugit qiviarneqarsinnaapput.

Pædagogikkimi isornartorsiuinermut isumassarsisitsisoq tassaavoq Bra-siliamiu Paulo Freire. Nunap inuisa tamat oqartussaanut nunaaminni politikkeritik aamma aqutsisoqarfisik naligiissumik oqaloqatigiissuteqar-figisinnaanerit tunngaviumik piginnaaneqarnissaat Freirep isornar-torsiuinermut nassuiaatigisimavaa. Tamassuma piviusunnngortinnissaanut periarfissaq tassaasinnaavoq qulaani taaneqartut pillugit isornartorsiuisumik

ilisimalersitsineq. Freirep tamanna "conscientization"-imik taavaa, ilisimalersitsineq (Freire 2005). Grandep ilisimatusarnermi "White Streaming"-imik taasami akiorumallugu isornartorsiuinissamut silaqassutsip pingaaruteqasusaa ersersippaa (Grande 2008).

Kalaallit Nunaanniit qisuariarnerit

Isumaginninnermut ilisimatusarneq pillugu isornartorsiuinermi kalaallit tungaanniit allaaserinnittoqarpiarsimannngilaq. Isornartorsiuinerli piuvoq, tullinnguuttunilu kalaallit 1950-1980-imi misissuinerit pillugit qanoq isumaqarfiginerannik assersuutit saqqummiunneqassapput. 1979-imi Namminersornerulluni Oqartussaanerup eqqunneqareernerata kingorna inatsisartut arlallit ilisimatusarneq pillugu aamma oqaaseqarsimapput. Inatsisartut ilisimatusarneq pillugu suliaasaqarfimmik akisussaaffeqarsimasut pineqakkajuttarput. Siornatigut ilisimatusarneq ingerlatsisoqarfimmiit suliakkiussaasartutut ilisimaneqarsimavoq tamannalu naalakkersuisup akuersineratigut ingerlasarsimavoq, naalakkersuisunilu nalinginnaavoq imminut isornartorsiuinissaq tunuarsimaarutigineqartarnera.

Naalakkersuisunut ilaasortat misissuinerimik ingerlassanik isornartorsiuillutik oqaaseqartut qaqutigoorsimapput.

1950-ikkunni 1960-ikkunnilu landsrådimi isumaqatigiinniarnert pillugit imaqarniliani Kalaallit Nunaanni ilisimatusartut ingerlassaallu nersualaarinittumik allaaserineqartarnerat nalinginnaasimavoq.

Om forskningsbehov og forskningsmuligheder i Grønland [Kalaallit Nunaanni misissorneqartussatut pisariaqartinneqartut periarfissallu] pillugu 1969-imi ataatsimeersuarnerup nalaani pilersaaruserineqarsimavoq angutit danskit Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnertik pillugu saqqummiussinissaat. Guldborg Chemnitz aggersarneqarsimavoq, saqqummiisimannngilarli. Akissuteqarnissamut piffissaliussisoqarsimavoq. Ataatsimeersuarnermi peqataasut 50-iusut ilaraat: Stephen Heilmann, Guldborg Chemnitz, Ingmar Egede (1931-2003), Aqqaluk Kleeman, Robert Petersen, Jens Rosing (1925-2008) aamma Moses Olsen (1938-2008) (Dahl amma Olsen f. 1975:81).

Ataatsimeersuarnerup ingerlanneqarnerani nunatsinni ilisimatusarneq pillugu kalaalliniit oqaaseqaatit ersersinneqarsinnaapput:

Ingmar Egede oqarsimavoq:

"Ilsimatusarnerit inernerit innuttaasunut nalunaarutigineqartarnis-sai pingaaruteqarpoq, aammattaaq ilsimatusarnerit innuttaasut piu-masaat malillugit ingerlanneqartarnissaat, soorluttaaq misissuinerit ingerlanneqarnerani ilanngunneqartassasut, tamassumunnga ilan-ngullugit ajornartorsiutit isummiussaagallartut misissueriaatsillu oqaasertalersorneqarneri. (Statens Samfundsvidenskabelige Forsk-ningsråd 1969:57)

Robert Petersenip kissaatigisimavaa:

Paasissutissat atorneqarsimannigitsut tamanit pissarsiarineqarsin-naanngornissaat. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:43)

Stephen Heilmann oqarsimavoq:

Maluginiarsimallugu Kalaallit Nunanni siunnerfittut ilsimatusarne-rup toqqammavissiiinissaa. Inooqatigiinnik misissuinerup iluaqutis-sartai pingaartinneqartariaqarput. Ilsimatusarnermi suliaqarnernut innuttaasut akuersaarput, kisiannili paanissannik pisariaqartitsillutik. Assersuutigalugu atuarfinnik 1958-63-imi misissuinerup saqqum-mersitsisoqarsimannigilaq, atuarfillu qullersaqarfii naapertorlugit misiliinerit iluatsissimapput, aamma tamatumuuna sooq iluatsissima-sutut isigineqarnersut nassuiaaserneqarsimannigillat; kisianni atuarfinni sulisut akerliusimagaluartut nutaamik inatsisiliortoqarpoq. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:53)

Guldborg Chemnitz ima oqarsimavoq:

Innuttaasut aqutsinermut tunngasuni suliani peqataalersitsinneqarnis-saat pillugu ilungersorluni innersuussimallugu. Inuiaqatigiinni aaqqis-sugaaneq nutaaq suliffeqarfittaanik amerlasuunik nassataqartitsivoq, aamma naak kalaallit inersimasut allaffissornerup iluani ilinniarsimann-gikkaluartut allanik pisariaqartunik piginnaasaqarput (...) Maannakkut danskit maligassaralugit suut tamarmik pilersitsiortorneqarput, aamma eqqortumik ingerlassinissamat najugallit ilisimasaat maqaasineqarput; kalaallit sunniuteqarnerat suleqatigiinneq ajornannginnerulersissaga-luarppaa. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:58)

Moses Olsenip oqaatigisimavaa:

Kalaallit inuiaqatigiit ullumikkut qanoq inissisimanerat ilisimatusarnik-kut paasineqartartoq. Suut pisariaqartinneqarnersut tunngavissallu sorliit malinneqassanersut pillugit kalaallit namminneq ilisimannngilaat. Tunngavissiat anguniakkamik piviusunngortitsissanersut aamma paasineqartariaqarpoq: Inuiaqatigiinnut akisussaaffik kalaallit paarilernissaat. Kalaallit pilersaarusiortarnermut pisortatigoortumik periarfissaa aamma piviusunngorsarnerup akornanni pissutsit tikkuarpai.(Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:54)

Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnermik ingerlassanut ilisimannitsilernissaq pineqarpoq, kalaallit namminiilivinnissaannut aqutissamik pitsannorsaa-sussanik. Ilisimatusarnek iluaqutissartaqartariaqarsimavoq aamma kalaallit inuiaqatigiit ilisimatusarnermik suliaqarnermut peqataatinneqalissapput.

Dansk Sociologforening-ip 1975-imi saqqummersitaani, ullut pingasut atorlugit isumasioqatigiinnermit aallaaveqartumi ilaatigut ukunanga peqataaffigineqartumi: Finn Lyng (1933-2014), Pujo (Carl Christian Olsen) aamma Henriette Rasmussen (1950-2017), isornartorsiuinermi immikkoortut uku oqaasertalersorneqarput:

1. Danskisuumiit kalaallisuumut apeqqutit nutserneqarsimasut akiuminaal-lisarput
2. Ilisimatusartut Kalaallit Nunaannik ilisimasaqanngitsut apersorneqartu-nut innimittarnerat naammanngilaq, taamaasillunilu eqqunngitsuliorfigi-neqarnerit pisinnaallutik
3. Misissuinerup siunertaa pillugu paasissutissanik amigaateqartoqarnera
4. Oqalutsissanik toqqaasarnermi aamma oqalutsip inunnt akuleruttarne-rup tungaatigut piginnaasai eqqarsaatigineqartassapput
5. Misissuivallaarnermit qatsussineqsivisuunik apersuinernek qattunnarsisit-sisarpoq²⁹
6. Inernerit pillugit paasissutissat amigarneri
7. Peqataatitsisarnerup amigaataanera (Dahl aamma Olsen f. 1975:1968)

29 Ullutsinni aamma taaneqartarpoq Ilisimatusarnermut qattussineq. 1970sikkunni ilisimatusarnermut atuakkiani takuneqarsinnaasarpoq sammineqarpallaarneq oqaatsit atorineqartarsimavoq.

Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnerit pillugit isumasioqatigiittarnerit Danmarkimi ingerlanneqartarsimani maluginiarneqassaaq. Tamanna inuinaat peqataasinnaanissaannut killeqartitsisarpoq, aamma kalaallinit ilinniarsimasunit pikkorivissunit taamaallaat oqaaseqaatit tusarneqartarput, taakkua Danmarkimiinnertik pissutaalluni imaluunniit immikkut aggersagaasarsimasuusarput.

Kalaallini isornartorsiuisartut ilisimaneqartut ilaat tassaavoq Robert Petersen. Perorsaariaaseq pillugu ilisimatusarnikkut kalaallit ilaattut suliaani: *Det Ændrede Samfund og Børnenes Situation*, sociologip Kirsten Glarborgip (1932-2012) Ilulissani 1967-imi misissuisimani eqqartorpa. Meeqqat siunissap inuiaqatigiittut perorsarneqarnersut misissuinermi aallunneqarpoq. Tassani siunissaq pineqartoq tassaavoq angajoqqaajusunut tikinneqarnikuunngitsunik ilaqartoq pissutigalugu politikikkut pilersarusiornikkut nutarsaanerit allannguititsisuummata. Misissuinermik kalaallinit atuaasunut sociologip Glarborgip qanoq "nunap inoqqaavinit sammiviliitiginnginnera" ersarissinnaavoq aamma inuiaat ilaattut perorsaasarnermut sammiviliinnginnera. Danskite perorsaanerit Glarborgip misissuinerani ersarippoq, tassa kalaallinik qallunaanngorsaaneq, aamma misissuinerup aallaqqaasiutaani tamanna ersarippoq USG-mi siulittaasuusimasumit Franz Fromimimit allanneqarsimasoq:

Kalaallit Nunaat Danmarkip ilaraa. Kalaallit Nunaanni pissutsinut soqutigisaqarnitsinnut tamanna aallaavigaarput. Kalaallit Nunaanni meeqqanik nalunaarusiorneq tassaavoq kunngeqarfiup Danmarkip ilaattut iluani meeqqanik nalunaarusiorneq — meeqqat danskite pillugit. (Glarborg aamma From 1968:9)

Nalunaarneq tamanna kingorna sakkukillisinneqarpoq, kisianni allaatigisami oqaatigineqartut siullersarinngilaat. Eqqaaneqartut arlaliupput, soorlu una Glarborgip ornigulluni sulineraninngaanneersoq:

Oqalutsi uangalu inimmi issiavugut anaanaasorlu oqaloqatigalugu, meeqqat ajoqusersuinnginnerussammata anisinneqarsimapput. Eqqu-miiginnartumik iseqqipput isiginnaarlutalu, tasiortaatigut, atitsinni qulaallutalu paarmorput, anaanaminniit sammineqarnissartik ujartorpaat, ilaatigut taliatigut sallaatsumik kiineratigut". (Glarborg aamma From 1968:16)

Dr. Petersen. Jette Bang-imit 1961-imi assilitittoq. Copyright Jette Bang / Arktisk Institut.

Tamassumani ilisimatusarnikkut sulineq eqqartorneqarpoq, ilisimatusartumit tikisinneqarsimasumit USG-mut attuumassuteqartumik ingerlanneqartoq (Franz From aallaqqaasiut allappaa). Paasinnittariaatsit assigiinngitsut misisueriaatsimi atorneqarsinnaapput. Ammasumik suliamik aallussisoqarsinnaavoq paasinninnissarlu anguniarlugu ilungersuussisoqarluni, imaluunniit kulturimut nammineq paasinnittaaseq attatiinneqarsinnaavoq, tassani takusat tamarmik, siullertut, allaanerullutillu allamiorpasillutik. Nunap inuiinik, imaluunniit antropologiip iluanituut qanga taaguutaattut "native", killilimmik paasinnittaaseqanngikkaanni, kulturilu tamakkiisumik nalunngikkaanni taava oqattaarinertigut misilittakkatigullu paasisat tunngavigalugit periaaseq atorlugu paasinninneq sanilliusseriaatsikkut ingerlanneqaqqaassaaq, tamannalu Skandinaviamiut perorsaanneri kultureraat. Robert Petersenip Glarborgip misissuineranut ima oqaaseqarsimavoq:

Taamatut malinnaaviginnittarnerit meeqqat qanoq ineriartortarnerat pillugu paasissutisseerpiarneq ajorpoq, kisianni killilersugaanngerujuttumik meeqqat perorsagaasimasut inersimasunngoraangamik ikiuiumatuunngortarnerat, angajoqqaaminnut pilersuisarnerat, illoqarfimmioqatitillu, ikiorneqarnissaminnik pisariaqartitsisut, suliassaanut assigiinngitsunut kajumissutsiminnik ikiuuttarnerat pillugu tupigusuutigineqakkajuttarput. Tupigutsannerit tamakkua pinngitsoorneqarsinnaapput angajoqqaat qitornaminnut mikisunut atassuteqarnerat taamatut eqqartunnginneratigut, kisianni aamma ilaqutariit inuunerat meeqqanullu anginernut piumasarisaat eqqartorneqartaraluarunik. (Petersen 1980)

Stephen Heilmann — Aqqaluks Plads-ip Nuummi inatsisartut illuliornissamik siunnersuutigineqartumut akerliussutisimik takutitsinermi uani aqutsisuvoq. (Assiliisoq: Leiff Josefsen)

Ukiuni qulikkuutaani ingerlasimasuni kalaallit naalackersuisui, ilisimatusarnermik suliassaqarfimminni suliaqartut, aamma oqaaseqartarsimapput. Siullermik Landsstyremi Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Ilinniarti-taanermullu naalackersuisuusimasoq, Stephen Heilmann:

Ilisimatusartut amerlavallaat assigiipajaamik misissuisimapput, inuit taakkoqqissaat misissugaralugit. Maanimi inuit 50.000-iinnaavugut, immaqa apeqqutigineqareersimasumik aperineqarsimangilagut, kisianni assigiinngitsunik apersorneqartarpugut sumulli atorineqartar-nersut paasisaqarfigerpiarneq ajorparput. (Sachs 1986:4)

Heilmannip oqaaseqaataa Ilisimatusarnermut naalakkersuisuusimasup Henriette Rasmussenip oqaaseqaataanut assinguvoq, tassa 1970-ikkunni misissuineranut innersuussinermini allassimavoq naak Landsrådip misissuiner-nermi nalunaarusianik tunineqarnertik nuannaarutigigaluaaraat, imarisaanik paasissutissiisarnerit, misissuinermilu suliniuteqarnerup pitsaanerusumik aaqqissugaasarnissaa maqaasineqarput (Rasmussen 2006).

Peqataatitsinermik sammiveqarluni misissueriaatsit — assersuutit marluk

Immikkoortup uuma quleqataa atorlugu peqataatitsisarneq taaguutitut misissueriaatsitullu uterfigissavarput. Inuiaqatigiit najugaqarfinnilu inuiaqatigiit misissuivigineqartut akornanni peqataatitsisarnerup sammivilerneqarnera atorineqarsinnaavoq. Ilisimatusarnermi avatangiiseqarfimmi, soorlu Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut ilisimatusarnerni siuliatigut takusimasatsinni, inuiaqatigiinni misissuisoqaleraangat misissuinermi kultureqalertoqaratartoqarsinnaavoq ilisimariikkanik sungiusimasanillu teknikkinik atuiffiusoq. Survey-imi apeqqutit katersorneqartarput. Angerlarsimaffeqannginneq, ilaqutariit qanoq pigissaartigineri, meeqqat kaallutik innartarlutik nalilerne- raat imaluunniit imminut toqussimasumik inuusuttutut nalunngisaqarner- sut sammineqarsinnaapput. Tamakkerlugit apeqqutinut 20-30-nut katersorne- qarsimasut, malitseqartitsinermut suleqatigiissitanik misissorneqartartut aamma eqimattanit aallunneqartunit uppernarsarneqartartut. Siunertarine- qartuq tassaavoq kinaassusersiunngitsumik tamanullu atuuttunngortitsilluni misissuineq. Innuttaasut apeqqutit taakkua akerusuttuunissaat annikitsumik qaffasissusilimmik pineqarpoq. Elden aamma Taylor-imit sammiviliinikkut, peqataasut ikikkaangata ilisimatusartup inuiaqatigiillu imminnut ungasis- susaat annertuseratarsinnaavoq, tamassumunnga ilutigalugu misissuival- laarnermit qatsussisoqalersinnaalluni (research fatigue), assersuutigalugu Tasiilami taama pisoqarmat.

Tulliuttuni assersuutit marluk eqqartorneqassapput, tassani takuneqarsinnaavoq qanoq isilluni ilisimatusartoqarsinnaanersoq saqqumilaartumik peqataatitaqartumillu, tassanilu taamak ingerlasoqarsimanerani inuiaqatigiinni ilorraap tungaanut allannguisoqarnera malunnarpoq. Assersuut siulleg tassaavoq Kalaallit Nunaanni maannammut inuiannugit peqataatillugit suliuiut, Paamiut Asasara aammalu aappaattut peqataasut aallaaviginerullugit Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermik siunnersortit aqquissuussaane-rannut tunngassutilik.

Paamiut Asasara 2008-mi ukiuni tallimani ingerlasussaataillugu suliniutitut ingerlanneqarlerpoq. Suliniutip aallaavigaa Paamiunik uummarissaanissaq. Paamiut 2009-miilli Kommunerujussuup Sermersuup ilagilerpaa, tassa-niipporlu illoqarfiit pingarnerpaartaat, Nuuk. Pamiut 2016-imi 1.430-inik inoqarpoq. Illoqarfiup suliffissat tungaatigut appariarneq annertuumik akior-simavaa, inuusuttuaqqat akornanni pinerlunniartarnerit, angerlarsimaffinni persuttaasarnerit aammalu illoqarfimmi ataatsimooriartorunnariartorneq inuiannuartut ajornartorsiutaalersimavoq (Berliner aamma Larsen 2010).

Suliniutip ilisimatusarnermi ataqatigiissaarisua tassaavoq, tarnip pissusaanik immikkut ilisimasalik professor Peter Berliner. Suliniutissat ilagaat innutta-asunut ataatsimiiitsisarnerit, tamatullu aamma innuttaasunik ilisimatusar-nernik siunnersuisoqatigiinnik pilersitsisoqarpoq Paamiormiuusunik. Tassa Paamiormiut avataaniit imikkut ilisimasalinnit uani salliutinneqarput. Siun-nersuisooqatigiit ataqatigiissaarisunngorput, suut illoqarfimmi misissorne-qarnissaanut iliusissanullu. Ilisimatusarneq ilisimatuunit ingerlanneqarpoq, innuttaasut qanimut suleqatigilluinnarnerisigut. Saqqummiunneqartunissaaq tamanna erserpoq, tassa ilisimatoq kisimi saqqummiunneqarneq ajormat. Atuakkioqataanermi annertuumi avitseqatigiinneq, peqataatitsineq aammalu ilisimalikkanik piginneqataaneq ingerlanneqalersarpoq (Berliner allallu 2009). Suliniummi allanngunerit taaneqarsinnaalluartut ilagaat, angerlarsimaffinni persuttaasarnerit ikilimmata. Taamaasilluni aamma ataatsimoorfiisinnaasu-nik pilersitsisoqarpoq, soorlu anaanat ataatsimoorfigisinnaasaat aammalu inuusuttunut sammisaqartitsinerit isumalluarnartutut taasariallit. Paamiuni innuttaasut video-ni Montana University-mi aammalu Ilisimatusarfimmi innuttaasut peqatigalugit ilisimatuussutsikkut misissuineri imminnut tun-ngasuni peqataatinneqarnertik naqissuserpaat (Inuulluataarneq 2012).

Peqataasut qitiutinneqarput. Uani Paamiuni ataatsimeeqatigiinnermit Paamiut Asasaramut tunngasumi. (Assiliisoq: Jørgen Chemnitz)

Assersuutit aappat ilisimatusarnikkut suliniutaavoq nammineq peqataaffigisara. Ph.d.-nngussutissannik allagaqarninni paasinarsivoq, Kalaallit inunnik isumaginninnermut siunersortit peqatigiiffeqanngitsut. Taamak inissisimaneq annertuumik inunnik isumaginninnermik siunnersortinut imminnut ilinniarsimasutut paasinnittariaasiannut sunniuteqarsimavoq. Marx 1845-mi isummersuutigisamini taasaminilu *Den Tyske Ideologi* inuiaqatigiinni inissisimanermit tunngasumik (Sumi iniisisimanermi ilisimasat) allaaserisamini taasaqarpoq, tassani pingaartutut taavaa inuttut inissisimaneq allangortissagaanni, sumi inissisimaneq akuereqqaartariaqartoq (Marx aamma Engels 2015). Tamanna isiginnittariaaseq inunnik isumaginninnermut siunersortit suleqatiginerini saqqummiunneqarpoq, tassani eqqartorparput suliassaminnik ilisimaarinninnerat. Taamak peqatigiiffimmik peqannginneq malitseqarpoq attaveqaatinik aammalu isumaqatiginninniarnermi tunngavissaqanngissinnaasarnermik, tamassumammi inuiaqatigiinni inissisimaneq annertunerusumik ukkaratineqarsinnaaneramik politikkitaqanngikkaluamik aqqtissiussinnaasimassagaluaruamagu. Taamaattumik ilisimatusarnermi suliummi qitiulersutut inissippoq inunnik isumaginninnermut siunnersortit ilisimatusarnikkut suleqatigilerneru.

Tassani annertuumik amerikkami qiterlermi latinereqarfiusumit imminneq nukittuffigisaannit isumassarsisimapput aammalu taamatut peqataatitsinikut ilisimatusarnermik, taamaasilluni innuttaasunik peqataasitsinissaq tassani annertuumik pingaartinneqarsimavoq siuariarfullunilu. Tamaasilluni Kalaallit Nunaanni inooriaatsikkut nikerarluinnarfiusumik iluseqartumik ilisimatusarneruvoq.

Peqataatitsilluni ilisimatusarneq sorsunnersuup kingulliup nalaalinili ingerlanneqartarsimavoq, soorlu amerikkarmioq tarnip pissusaanik immikkut ilisimasalimmit, Kurt Lewin (1890-1947) aammalu amerikkarmioq inuup inuiaqatigiillu pissusaannik ilisimatusartumit Sol Tax (1907-1995), taamaattorli Kalaallit Nunaanni tamanna nutaarluinnaasutut taaneqartariaqarpoq. Inunnik isumaginninnermi siunnersortit suleqatiginerisa aallartinnerini aperaakka: "Arlaannut atorfissaqartippisinnga?" Inunnik isumaginninnermi siunnersortit sulinerminni atugarisaat naammaannarluinnartutut taaneqartariaqarput, arlaatigut oqartussamik imalunniit saaffissamik attaveqarfissamilluunniit peqangippat siunnersortimut tamanna annertuumik soriarsinnaanginnermik misiginnermik peqartitsilersinnaavoq, sulisitsisunut oqartussaasunullu soriarsinnaanginnermik (Arnfjord aamma Hounsgaard 2015). Ilisimatusarluni suleqatigiinnerit ataatsimiinnerni ingerlanneqartarput, ataatsimiiffiusuni isummanik avitseqatigiittarpugut, ilaatigullu uanga ataatsimiinnermi inunnik isumaginninnermut siunnersortit peqatigiiffeeranguanut allatsitut inissisimarsarlunga. Siunnerfigisat naleqartitallu allaganngorlugit inissitsiserneqarput, tamassumalu ilaasortaasut ataatsimuussusermik misigisimalersippai, taamaasillutillu oqariartuutinik ersarilluinnartunik tusagassiuutitigut apuussinnaangorlugit. Piffissap ingerlanerani naleqartitat, peqatigiiffiit tunngavii, tusagassiuutinit soqutigineqarnerulerneq aammalu ilaasortat amerlatsinnerannik kinguneqarpoq.³⁰ Maanna peqatigiiffik inatsisilerituumik ikiorteqarluni allaqqitassiamik isumaqatiginninniutaasussamik allataqarput, taannalu 2018-imi isumaqatiginninniutigineqarpoq.

Assersuutit takutippaat, imminnut ungasissuseq toqqarneqarsinnaasoq ilisimatusarnissap sanarfineqarnerani. Ilisimatuut danskit ilisimatusarfianersuuppata taamatullu Kalaallit Nunaani ilisimatusarnermik ingerlatsippata, aarleqqutigineqarsinnaavoq ilisimatusartup, innuttaasut aammalu paasiniakkap imminnut ungasillinnissaannik, taamaasillunilu aamma kalaallit misigitile-

30 Arnfjord aamma Andersen 2014.

qqillugit; avatanninngaanniinaasiit tikittoqarpoq apersuisunik misissuisunillu, kisianniliaasiit oqaluttuunneqarnaviangilagut qanoq angusaqarsimanerinek aammalu inuiaqatigiinnut qanoq siunissami iluaqutaasinnaaneranik.

Imminnut ungasilluni inissisimanissaq toqqarneqarsinnaappat aamma pingitsoorneqarsinnaavoq, taamaasillunilu ilisimatuut nunaqavissunut aperisinnaapput: *Apeqqutit suut akissutissarserusuppisigit?*

Akunnaalliliineq

Taamaattumik inuiaqatigiinni ingerlariaaseq pillugu ilisimatusarluni suliniute-garnerni, nunaqarfiit matoorarneqarnissaannut tunngatillugu oqallinnerni, suliniutip tamassuma aqqissorneqarnissaanut tunngasuni oqallinnerni aam-malu inuiaqatigiinni inunnik isumaginnittarnerup ineriartortinnissaani oqallin-nerni kalaallit sumiippat?

Kalaallit suliniut ingerlanerani najuupput. Landsrådimiipput, ilisimatusar-nermi ikiortaappuut, ilisimatuut nunaqarfimmiit nunaqarfimmut angalat-tarpaat, imminnut tunngasunik apeqquteqartoqaraangat akissuteqartarput taamaasillutillu suliassap ingerlanerani peqataapput. Tassunga atatillugu peqataasimanermik oqariartuuteqarneq apeqqusertariaqarpoq, eqqar-torlugulu Kalaallit qanoq annertutigisumik tassani suliniummi peqataa-tinneqarsimanersut. Tunngavimmigut takuneqarsinnaavoq, ataasiakkaat eqqaassanngikkaanni, kalaallit pikkorinertaasa danskit ilisimatusarnikkut suliaqarnissaat akuersissutigisarsimagaat, taamaasillutillu aamma taak-kuupput inuiaqatigiinni eqqarsarsinnaasutsikkut pikkorinnerit akornanniittut. Kisiannili piviusorsioortumik iliuseqartoqarpa kalaallit peqataatillugit pior-sarlugillu ilisimatusarnermi peqataanissaanut? Aap, ataasiakkaani siusila-artumilu Guldborg Chemnitz aamma Robert Petersen peqataatinneqarput. Taassumalu kingorna siunertani ajunngitsuniiginnarput aammalu ukiorpan-gortuni tulliuttuni pimoorussamik iliuseqartoqanngilaq kalaallini inuit atu-gaannik ilisimatoqalernissaanik.

Arlariinnik kalaallinik peqataasinnaasunik peqaraluarpoq. Sumiippat? Uppernarsineqarsinnaavoq inuiat atugarissaannut tunngatillugu ilisima-tusarnerup aallarteqqaarnerani siunertaqartoqarsimagaluartoq kalaallit ilisi-matusarnermik peqataatillugillu suleqatigineqarnissai, ilaatigullumi tamanna

USG-qarallarmalli iluatsippoq, kisiannili ukiuni tulliuuttuni qulikkaani tamanna univissortutut issimavoq. Inuit atugarisaannik ilisimatusarneq qiviassagaanni, peqataatinneqannginnermut periuusaasartut ullumikkut allanngungaarsi-mannngillat.

Piffissap ingerlanerani ilisimatusarnerup ingerlarngani annertoorujussuarmik kalaallit ilisimasaannik annaasaqartoqarsimavoq. Uppernarsarneqarsinna-avoq; ukiut qulikkaat arlallit inuit inuunerinik ilisimatusartoqartuarualuartoq kalaallinik najugaqavissunik professoreqanngitsoq tamakkuninnga immikkut ilisimasaqartuusunik, tamannalu ajornartorsiutitut angisuutut isigisariaqar-poq. Inuit inooriaasaannik ilisimatusarneq pisortanit aningaasalerneqartarluni ingerlavoq. Sulineruvoq suliariumannittussarsiuuneqarsinnaasoq aammalu ilinniartutullusooq isumaqatigiissusiorfiusartoq kissaatigineqarpat ilisima-tusarnermik ingerlatsinissamik, taamaasilluni aamma kandidatimut ph.d-milluunniit tunngaviliisussamik aningaasaliisoqarsinnaasarluni, tamannalu Ilisimatusarfimmi tunaartaqassaaq. Tamassuma ilisimasat mattunneqar-sinnaanerinik killilersimaarinnissinnaavoq. Suliariumannittussarsiuinerit innersuussinissamut pisussaaffiliinernik imaqtartussaapput aammalu ilisima-tusarneq tunaartaralugu pisortanik attaveqartuarnissamik.

Kalaallit Nunaanni inuit inooriaasiannik ilisimatusarnermi ileqqorissaar-nissamik siunnersuisoqatigeeqanngilaq, taamaasilluni tikkuussisussanik avataanersut ilisimatusartut inuiaqatigiinnguit akornanni qanoq pissusiler-sornissaannik sulinissaannillu aamma qanoq ilisimatusarnerup nalunaaruti-gineqarnissaanik kimillu paasisutissat Kalaallit Nunaanni katersorneqartut pigineqarnerinik. Paasisutissat inuiaqatigiit pigaat suliareqqissinnaasaat ilisi-malissutigisassaallu imaluunniit ilisimatusartup pigai imaluunniit Danmarkimi ilisimatusarfiit pigaat? Tamakkua ilisimatusarnermi ileqqorissaarnissamut siunnersuisoqatigiit aammalu Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnermi siunner-suisoqatigiit ataatsimiititaliaani (KVUG) takussaangillat aamma KVUG-mut "taartaasumi", maanna ilisimatusarnermi ataatsimiititaliaasumik kalaallimillu ilisimatusarnikkut sinniisumik peqataaffigineqangitsumi (Arneborg aamma Secher 2005; Nanninersorlutik Oqartussat 2017).³¹

31 Sinniisut kingulliit marluk inuiaqatigiinnut ilisimatusarneq, kalaallini forskningsrå-dimi ilinniarnertuunngorniarnarfimmi ilinniartitsisoq zoolog-ilu ilaasortassimapput, zoolog professoriuvoq issitumi avatangiisini oqaluttuarisaaneq.

Ilisimatusarfik Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnikkut ileqqorissaarnissamik ataatsimoorfusinnaalluaraluarpoq, ilisimatuuginnavinnik inuttaqassanngilaq, kisiannili aamma inuinnarnik inuttaqartinneqartussaq, ilisimatuut ilisimatusarfigerusussinnaasaat. Ilisimatusarnermik ileqqorissaarnermik oqartussaqarfiup aamma atuuffigissavaa Namminersorlutik Oqartussat misissuineramik aallartitsisarnerat, tassa Naalakkersuisoqarfiit danskit ilisimatusarnikkut oqartussaqarfiinut saaffiginnittarnerini, taassumalu kingorna Kalaallit Nunaanni ilisimasassarsiorlutik angalaqqittussanaasiit. Taamaasillutik allaffissornermik politikikkullu sakkussatut ingerlasussanngorlutik.

Italiamiu inuit atugarisaannik eqqarsarluartarumatoq Antonia Gramsci (1891-1937) ilisimassutsinik arlariinnik eqqartuivoq, traditionelle intellektuel-itut taasaa tassaavoq ilinniarluarsimasutut oqaloriaasilik aammalu ilisimasanik pilersitsillunilu katersisoq. Taavalu organisk intellektuel, immaqa taaneqarsinnaasoq piffimmi najukkamini tunngasunut ilisimasaqarluartuq, paasissutilliuarsinnaasoq. Taamaasilluni inuaqatigiit pisussaaffigaat, organisk intellektuel-imik inissaqartitsinissamik qulakkeerinnissallutik.

Kalaallit Nunaanni inuit atugarisaanni ilisimatusarnerup oqaluttuarisaanerani ilisimatusarnek periusaalu nunap allattoqarfiini sakkussatut atorineqalerput. Tassa nunasiaataanerup nalaani, G50-ip nalaani, G60 nalaani aammalu piffisami Namminersornerullutik oqartussat aamma namminersornerup nalaani. Teknikkimi aqutsinermik eqqarsarnermi ilisimatusarnek aqquditut taaneqarsinnaavoq, kisiannili ilisimatusarnek tassani kisimi saqqumippat, taava inuit ilisimatusarnermik tiguisussat atuisussallu annaaneqassapput, taamaasilluni toqqaannaq ilisimasanik aammalu nammineq piginnuttussaajunnaartussallutik. Tamaasillunilu imminnut ungasilliartroneq ilisimatuut, uanilu kapitalimi eqqartorneqartut, danskit ilisimatuui aammalu Kalaallit Innuttaasut.

Uma allaaserisap sammisanut qitiusunut utersaartippaatigut uunga — kalaallit danskinut isiginninnerat. Danskeq uani kapitalimi tassaavoq avataanit ilisimatoq tikittoq inuit inooriaasaannik ilisimatusariartortoq. Amerlasoorpassuartigut inissittarpoq immikkut ilisimasalittut, taamanikkut innuttaasut sivisuumik ilinniarsimasunik peqanngikkallarmata. Kalaallit politikkimik allaffissornermillu isiginnittariaasaanniit tamanna tassaavoq qallunaat tiki-sitatut inissisimanerattut, sulimi amerlasoorpassuit immikkut ilisimasalittut atorfinitsinneqartarmata aammalu atorineqartarlutik siunnersortitut annermik qitiusumi allaffeqarfinniit aammalu ilisimatusarnermi sulialinnit: ARTEK,

Pinngortitaleriffik aamma Ilisimatusarfik. Oqallittarneq inuit qarasaasiatigut oqalliffinni oqallittarnerat qiviaraanni, takornartaanngilaq, ilanngutassiani ilisimatuut allassimasaannik isorinnittarnerit, ilisimatoq immikkuulluunniit ilisimasalittut taaneqartuq issuarneqartarnera nalinginnaasuvoq aammalu isorinninnernik ilaqartarluni, taamaasilluni illuinnaasiortumik sulinertut unnertarnerit isigineqarsinnaalluni tamanna aammalu tamassuma qallunarnippallaarneranik oqariartuuteqarnerusartoq naluneqanngilaq. Ilanngutassiat 15-20-usut akornanni ukiuni kingullerni marluusuni oqariartuutigineqartartut ilisarnartut ataasiakkaarlugit issuarneqassapput:

*Ilisimatuujunngikkaluarpunga, kisianni uannut pingaaruteqarpoq, ilisimatuut sumi tamaaninngaanneersut qatsuppakka, annermik DK-meersut, maani Kalaallit Nunaanni tamaginnit oqariartuuteqartut. Oqariatuutaat ilumoornerlutik, oqaariatuutaat silatuut ilumut tigussasuunersut (...).*³²

*Kanngunartunik taasaqassagaanni ukuusariaqassapput, imminnut immikkut ilisimasalittut inissinnikut aammalu professori ataqqinartoq.*³³

*Naalagaaffiup immikkut ilisimasalittaat professoriilu, tassa qallunaat inatsisaanik allanngulaapalaaginnakkanik atuutitseriarnermikkut politikerertatsinnik naqgeeriartuarternerat unittariaqalerpoq.*³⁴

Qulaani taaneqartut pisortatigoortoorpasinngivipput, ataasiakkaallii kaammattuerepalaartuupput, kisiannili taamak oqalliseriaatsimi pissutsit maluginiassagaanni, kalaallit inuiaat danskinit immikkut ilisimasalinnit oqaatigineqartartut qatsuteqqagaat malunnarpoq.

Naggataatigut, allanngortinneqarsinnaanngilaq ilisimatusarneq eqqarsaatigalugu annerusumik akisussaaffimmik tigusisoqarsimanngimmat, kalaallinit inooriaatsinik assigiinngitsutigut nammineq nunagisami ilisimatusarsinnaasunik ilinnialersitsinissamik. Tamassuma nunaqavissunit ilisimatusarnerup sunnerneqarsinnaasimaneranut iluaqutaasimasinnaagaluarnera

32 Kilde: <http://knr.gl/da/nyheder/sv%C3%A6rt-se-borgernes-interesse-i-retssag-mod-forsker>.

33 Kilde: <http://sermitsiaq.ag/professor-staevning-ingen-kommentarer>.

34 Kilde: <http://knr.gl/da/nyheder/professor-kalder-fyringen-af-henrik-leth-%E2%80%98ulovlig%E2%80%99>.

qularutissaanngilaq. Siunissami periarfissiisinnaasariaqarpugut, ilisimatuunik Kalaallit Nunaaninngaannersunik aammalu Kalaallit Nunaanni najugalinnik peqalernissaa. Pinngitsoorneqarsinnanngilaq Kalaallit Nunaat avataaniit immikkut ilisimasalinnik pisariaqartitsiuarsinnaanera, kisiannili nunaqavissunik suleqateqartariaqarput aammalu tunngavilersorluakkamik pisinnaangorsaataasunillu suleqatiginninnerit taakkunannga ingerlanneqartariaqarput.

5. Kalaallit Nunaanni isumaginninnerup iluani sulineq aaamma ilisimatusarfiginiakkami ilisimatusar-neq

John Andersen peqatigalugu

Inuiaqatigiinnik siunerseriaaseq pitsaanerpaaq tassaavoq inuiaqatigiit allanngortinneratigut. (Lewin, 1946)

Ilisimatusartut amerlavallaat assigiaat ilisimatusarfigisimavaat. Sumut atorneqarnersut tamatigungajak paasineq ajorparput.

(Stephen Heilmann Naalakkersuisuusimasoq, Sachs-imi 1986:4)

Ukiut qulikkuutaat ingerlanerini Kalaallit Nunaanni isumaginninnerup iluani ilisimatusarnerup annertunerpaartaa "annertussuseq aallaavigalugu misis-sueriaaseq naakkinassutsimik" allaatiginninnerusimavoq inuiaqatigiinni ajornartorsiutinik uppersaasoq. Kisianni isumaginninnerup iluani suliner-mi suliniuteqarnissamat sulisaaseqarnissamullu atugassarititaasut pillugit inooqatigiinnik allannguinissamillu toraagalinnik ilisimasat amigaataasimap-put. ilisimatusarfiginiakkami ilisimatusariaatsimik ilitsoqqussaq sulisaaseqar-nerup iluani allannguisussanik nukittorsaataasinnaasut ilagaat.

Ilanngutassiami nukittorsaaneq iliuuseqarnissamullu isumaginninnermi sulisut Kalaallit Nunaanni peqatigalugit misissuineq sammineqarpoq, qanit-tumilu iliuuseqarnermi misissuinerup suliniutaa naammasseqammersumi tunngaveqarluni (Arnfjord 2014).³⁵ Anguniarneqarsimavoq, ilisimasaqar-neq ineriartortissallugu suliamik ilinniarsimasumik aqqissuiner-mullu tunngasumik piginnaassuseqqortussunerup sananeqaataa isumaginninnermi politikikkut suliner-mi tunngavilersorlugu. Misissuiner-mi siuliani oqaluttuari-saanner-mi ileqqutoqaq peqataanissamat ilisimatitsiner-mi misissuineq Kalaal-lit Nunaanni atuutinneqaqqilerpoq. Iliuuseqarner-mi misissuineq periusitut

35 Iliuuseqarnermut misissuinerup suliniut tunuliaqutaqalerpoq ph.d.-ilisimatuutut allaatigisaaq qulequtaralugu: *Deltagende Aktionsforskning Med Socialrådgivere – Empowerment Af Grønlands Oversete Velfærdsprofession*. Ilisimatuutut allaatigisaaq Ilisimatusarfimmi illersorneqarpoq – University of Greenland juuni 2014-imi.

takutinneqarpoq, tapeeqataasinnaalluni allannguissamut pilersitsissalluni inerneqarlunilu isumaginninnermut sulisunut isumaginninnermi suleqatigiil-luarnermi aqqutigalugu.

Ilanngutassiaq aallartissutigaa eqikkaaneq isumaginninnermit unam-millernartut aammattaaq atorfeqarfinni tunngasut aqqissuussinermilu atugaqarnek isumaginninnermi sulinnermut. Tulliani iliuuseqarnermi misis-suinerup- nukittorsaanissamullu ileqqutoqaaq periuuserlu suliniutimi ilisari-tinneqassapput inissinneqarlutillu. Kingorna sionratigut iliuuseqarnermik misissuineq Kalaallit Nunaanni naatsumit saqqummersumik naliliinermik naatsumik kinguneqassaaq, taava saqqummiunneqassallutik periutsit, inger-lanerit iliuuseqarnermullu misissuinerup suliniutaani inernerit. Ilanngutassiaq inaarsarneqassaaq eqimattamik suliniutimit inerniliinerit inerneqarsimasut aalajangersimasunik pissarsiat allanngueqataasut, isumaginninnermi siun-nersortip inuuniutip periarfissai nammineq sulinnermi aqqissuunneq qaffan-nissaanut, periarfissarlu kalaallit isumaginninnermi politikikkut oqallinnermi peqataanissamut.

Isumaginninnermi unammillernartut isumaginninner-milu sulinnermi atugaqarnek

Isumaginninnermi siunnersortip inuuniutaani sulinnermi, isumaginnittoqar-fimmi, ukiorpassuit meeqqat, inuusuttut ilaqutariillu atugarliortut sukan-gasumik qitiutinneqarnikuupput. Misissuinnermi inerneraa inuusuttut pillugit (Banerjee 2007), meeqqat piitsuusut (Schnohr m.fl. 2007), meeqqat ilaquta-riinni atugarliortut (Kristensen m.fl. 2008) meeqqallu atuarfianni meeqqat (Arnfjord aamma Niclasen 2011; Niclasen aamma Bjerregaard 2011). Nalu-naarusiami kingullermi Atugarissaarneq pillugit Isumalioqatigiissitaliamiit (Akileraartarneq- aamma Atugarissaarnermi pillugit Isumalioqatigiissitaliap isumaliutissiissut 2011b) atugarissaarnermi inissisimaneq eqikkarpaa oqaati-galugu: *"Inuiaqatigiinnit annerpaartaat ingerlalluarput, kisianni annertoog aappaa ilungersorluni"* Akileraartarneq- aamma Atugarissaarnermi pillugit Isumalioqatigiissitaliap isumaliutissiissut 2011b).

Misissuinerit qulaanniittut annerusumik atugarissaarnermi peqqinnerlu innuttaasumi qitiutippaa, aammattaaq oqaluttuarisaanermi ileqqutoqaa-pajaarsimalluni hjemmestyremi 1979-imi eqqussinnginnermi. Misis-suineq aallaqqaammut qitiutissimavai imigassamik atuineq, sulinnermi

ileqqorissaarnej, ilinniartefeqarfiit, danskit kalaallillu akornanni suleqatigiinneq ataatsimoortinneqartoq annerusumik innuttaasuni misissuinerimi, inner-suussinerimi innuttaasunit aalajangersimasumit Kitaani aalajangersimasumik sammisaasimavoq misissuinerimi tulliuuttumi (Udvalget For Samfundsforskning I Grønland 1963). Kingorna illoqarfigisani inuiaqatigiit misissuinerit arlallit kalaallit nunaqarfiinni ingerlanneqarput, anguniarsimavaa nunaqarfiit piujuartitsisinnaanerit nalilersussallugit atugarissaarnermi, inuussutissarsiornermi ilinniarsinnaanermullu periarfissat naatsorsorlugit. Misissuinerit inerniliinerit ilaat nalorninartitsivoq nunaqarfiit anigunissaannut periarfissat, inuiaqatigiittut mikisutut illoqarfimmut umiarsualiviit, ilinniagaqarneritaamma napparsimmavimmi illoqarfittalinni anginernut ilaliunnerit naleqqiullugit (Gullestrup m.fl. 1976a). Hjemmestyrep sulii eqqutinnginnerani SFI-misissuineq inerniliivoq mikinerussuteqartut annertuut atugarliortut: eqiasulluni pinngitsoorneq, imigassamik atuineq, meeqqanik atornerluineq "silatusaanngitsumillu" sulinissamut inissisimalluni (From 1975).

Malitsigiittumik nakkutiginninnerit ullumikkut inuit peqqissusiannik ilisimatusernermit "tiguneqarput" ilaatigullu SFI, sulineq nangippaa peqqinneq atugarissaarnerlu naatsorsussallugit.

Hjemmestyre inatsisilerlugu Danmarkip nammineq naalakkersuisoqarnej tunniuppaa, taaava kalaallit innuttaasut aammattaaq isumaginninnermut politikkimut akisussaaffigilerpaat. Isumaginninnermi sulisut ilinniarsimasut sivisuumik ilitsoqqussarigaluarlugu, isumaginninnermit sulinnermit aalajangersimasumik suliat misissuinerit ikittorujussuupput. 2002-miit misissuineq uppersarpaa nalinginnaasumik ilinniarsimassuseq qaffannissaanik pisariaqartoq, sulisut amerlassusii pitsaanerusoq, suliasap annertussusaa-nut naleqquttut, akissarsiatigut pissutsit pitsaanerusut, uippakajaarnermit nakuusernermillu pinaveersaartitsineq aammattaaq aqutseriaasimi pikkorisarnej (Arbejdsgruppen om undersøgelse af arbejdsforholdene i den sociale sektor 2002). 2014-imi Kalaallit Nunaata meeqqat illersuisuat isumaginninnermut meeqqat pillugit sulineq nassuiaat saqqummersippaa, oqaatigineqarluni ataatsimut isiginiarneq amigarnera ernumagineqartoq, sulinnermi annertussuseq isumalluutillu pisariaqartitamut naleqqiullugu. Meeqqat illersuisuat qitiutissallugu innersuuppaa: Piginnaanermik kivitsineq, sullis-sisunut ilitserisuutinit suliarinneq isumaginninnermilu siunnersortip inuuniutaa politikkikkullu akornanni oqaloqatigiinnerit nukittorsarneqassasut

(Børnerettighedsinstitutionen MIO 2014). Sukanganerusumik isiginnittaari-aaseqarnissaanik isumaginninnermi siunnersortip suliniutaani iliuuseqarnissamut pisariqartinneqartoq, eqqarsaatigineqassaaq atugarissaarnermi unammillernartut annertuuut arlallit suli pisarmata:

- Meeqqanit 7 %-t angerlarsimaffiup avataani inissinneqartarput
- Inunngortartut peersitsisarnerillu kisitsisai assigiinngajattut (2010-mi meeqqat 869-it inunngorput peersitsinerillu 858-tik)
- WHO naapertorlugu imminortarnermi qaffasissusaa nunarsuarmi qaffasi-nnersaat ilaanniippoq
- Nakuuserneq innuttaasut 10.000-kaarlugit kisinneqaraangamik Kalaal-lit Nunaat (2009-mi, 128) nunaq nakuuserfiusarnerpaasarpooq ass. USA (43), Frankrig (53) aamma Tyrkiet (29) (Clarke 2013) sanilliullugit.

Qulaanniittooq annertussuseq aallaavigalugu annerusumik misissuineq isu-maginninnermit ajornartorsiutit annertussaanik ukiut qulikkuutaat inger-laneranni tamaat ataatsimut isigalugu nassuiaassisarsimavoq, kisianni siammasissumik taamaallaat tapeeqataassimalluni ajornartorsiutinut pissut misissussallugu, ilagalugu isumaginninnermut suliniuteqarnermut sinaaqutit qitiutillugit. Taamaattumik iliuuseqarnermi misissuinerup suliniutaani pilersaarusiornissamut toqqaasoqarpoq, isumaginninnermi suliatigut inuuniutip sulinermi piumasaaqat qitiutissallugu tunuliaqutaralugu "iluaalliornermit"-misissuineq ersarissumik uppersarsarpaa, isumaginninnermi ajornartorsiutit tamaat isigalugu ukiut tulleriaallugit allannguuteqarsimanngillat. Allannguut amigaatigineqartoq pilersippaa "research fatigue" akiani "assingunerusumit" "iluaalliornermi"-misissuineq. Ingerlanerata inernera qisuariarnerit Naalak-kersuisunut tikillugu. Kulureqarnermut, ilageeqarnermut atuartitsinermilu Naalakkersuisuusimasooq Stephen Heilmann 1986-imi ass. oqaatigaa:

Misissuisartut amerlavallaartut assingapajaanik misissuisimapput, inuit assingi misissuinermi atorlugit. Maani taamaallaat 50.000-naavugut immaqalu aperineqarnitsinni assigivallaanngilaa, kisianni assigiin-ngitsunik aperineqarpugut, paasinngisaannangajapparput sumut ator-neqarsimanersoq. (Sachs 1986:4)

Hjemmestyreimi misissuinermi siunnersuisuusimasooq, inooqatigiinnik ilisi-matusartooq Mogens Holm aamma misissuinermit tunngavilersuivoq "kina-assusersiunnginnermiit" peqataanermit allannguuteqassasooq, politikikkut

aalajangiisoqarsinnaaniassammat tunngavilersuineq pisinnaasaqarnerulluni. "Kinaassusersuunnginneq" misissuineq periuseq nunasiaatimit pissaanermit aallartisarneqarpoq, annertuumik atorfinitsitsilluni danskinut misissuisartunut Kalaallit Nunaanut isersinnaalerlutik. Holm pinngortitamk ilisimatusarneq pillugu ass. allappoq: *"Qallunaat Nunaat Kalaallit Nunaannut isersinnaanermit pitsaaquteqarpoq angullugulu annerpaamik nersornaaneq danskit misissuineq [tammana ilimagaarput Holmip atuagassiat qaffasissumik inissisimasut saqqumernikut innersuussutigigai] taamaallaat Niels Bohrs-imit atomfysikki qaangerneqarnikuulluni"* (Holm 2000). Maanna danskinit politologi-, inuup ineriartorneranik ilisimatusaatit-,³⁶ nakorsat suliatigut- aamma inuit peqqisusianiik ilisimartusarnerni misissuineq ilaat naligiissusit qanissavai. Ukiu- mut ph.d-ilisimatuutut allaatigisat 2-3 naammassineqartarput, atortussat tunngavigisat kalaallisuullutik, kisianni takussutissaqanngilaq misissuisartut uterfigeqqiinnissaat qinnuigineqartut isumaqatigiissuteqarnissarlu nunami suliffeqarfiit allanguinissamullu peqataasut oqaloqatigiinnissai.

Naalakkersuisoq, Henriette Rasmussen, 2006-imi allappoq: *"Misissuissartut Qallunaat Nunaanniit nunaninngaanniillu allaniit amerlasuut takkuppet, isiginnaarput angerlaqqillutillu misissueqqissaarniarlutik, saqqummersiniarlutik soraarummeerutigisimallugillu. Kalaallit inuiaqatigiit inernerannut paasi- saqanngillat"*. Oqaaseqaat kingunerivaa neriulluataarnerusunit siunissamut naatsorsuutigisaqalerluni (Rasmussen 2006:75).

Allaatigisap iliuseqarnermut misissuinermit suliniut eqqartorpa, misiliutitut misissuinermit aallartittoq "baseline" tigusiiffigissallugu nassuiaassivoq, isu- maginninnermit siunnersortit suliaminni unammillernartut qanoq nassuiarne- raat paasinaaallu.

36 Oqaaseraatsit ilaat nunasiaataanut kingornussaq misissuinermit tassaavoq danskit/ misissuisartut eskimo-taaguut atatiinnaraat. Taaguut eskimo inuinit imaluun- niit kalaallinit nalinginnaasumik issuaaginnarneruvoq. Taaguut Kalaallit Nunaanni kammarineqarpoq hollandimiunullu hottentot-imit eqqartorneqartarneranut sanil- liunneqarsinnaalluni (hollandimusut khoikhoi-imut taaguut, oqaatsimini toortutut (klik) atortagaani nipaqarluni), imaluunniit kiinnaa sungaartoq kiinamioq angut niaqqumini puugutalik killormut saattoq. Eskimo taaguutip silarsuarmik nammineq nalunngisaannani tunngavigalugit isiginninnermit naleqqiussineq ersarittumik ak- lerigaluarlugu, fageq eskimologi Københavns Universitetimi suli atuuppoq: [http:// eskimologi.ku.dk/](http://eskimologi.ku.dk/). Eqqarsaatigineqarsinnaanngilaq universitetimi assinga ullu- mikkut "negeri ilinniagaq" imaluunniit sullissiveqassasoq "perker misissuinermit" peqassasoq.

Isumaginninnermi siunnersortit kommunini sulisut aqqissuunnerat tukassimavoq pakatsinarsimallunilu

Isumaginninnermi siunnersortit akornanni Kommuneqarfik Sermersooq-mi assut pakatsisut misiliut misissuinnermi takutippaa, ullumikkut kom-muni angisuuvoq illoqarfiullutik Nuuk, illoqarfillu Paamiut, Tasiilaq aamma Ittoqqortoormiit suleqatigiinneq aqutsinerlu pillugu pineqarput (Arnffjord 2012a). Nalinginnaasumik isumaginninnermi siunnersortit misigaat suliner-tik ataqatigiittoqanngitsutut naleqqiullugu isumaginninnermi suliat piumaneq pillugu kisimiinneq aqutsisoqaranilu aqqissuussinnermilu sinaaqquteqarani tatiginartumik suliffigalugu. Tamanna inernerivaa sulisunik annertuumik taarseraaneq, sulisut arlallit angusaqarluarusussusertik piviusunnorsin-naangilaq isumaginninnermi aqqissuussinnermi ikiuissallutik, ikiuinissamik pineqaatissiissut pisariaqartut neqeroorutigisinnaanagit soorlu: anaana-meeraq angerlarsimaffik, angerlarsimaffeqanngitsunut najugaqarnissamut neqeroorut. Naammagittaalliorneq pillugu allat nassaarineqarput: Akissarsiat qaffasissusaat, uippakajaarneq, nakuuserneq pillugu siorasaarinerit suliatigullu nalornineq (Arnffjord aamma Hounsgaard 2015). Misiliut misissuinner-miit paasineqartoq malunnartoq tassaavoq, isumaginninnermi siunnersortit inuuniutip kinaassusaa ilaassusermillu pingaarnermut eqqaasaqanngitsut. Suliatigut peqatigiiffik apersuutigisimavaat. Tamanna paasinninnermit kingu-neraa iliuseqarnermut misissuinnermut suliniutimi suliniuteqarneq, matuma kingorna aqutissiorneq salliutinneqarpoq isumaginninnermit siunnersortit peqatigiiffimmik pilersitsinissaanut. Taamaattumik nukittorsaanissaq pillugu aqutissiornissamik apeqqutinngorpoq: allannguissamut pissaaneq ajun-gitsoq ineriartortinnissaanut aqqissuussinissamut pissaaneqarnissarlul isu-maginninnermut siunnersortinut tusaatinneqarsinnaanngussavai innuttaasut eqimattat atugarliortunut. (Arnffjord 2013).

Iliuseqarnissamut misissuineq nukittorsaanerlu

Iliuseqarnissamut misissuineq tassaavoq paraply-taaguut misissuinnermut inuinnaat naalackersuisooqataaneranni naleqartitallu ilaatinneqartut, ili-useqarnissamut ataatsimoorussamik ikorfartuussisoq isumaginninnermilu nutaaliortuusoq (Gaventa, Cornwall, aamma Cornwall 2006). Iliuseqarnis-samut misissuineq periusitut ilisarnaatigaa, sullinniakkat allannguissuusullu ilaatinneqartut misissuinerup aqqissuunnerani naammassinissaanullu.

Iliuuseqarnissamut misissuineq misissuinermi isiginnattariaasiuvoq, misissuineq iliuuseqarnissamut ataatsimoorussamik ikorfartorpaa isumaginninnermilu nutaaliorneq, saniatigut paasissutissat nutaat sananeqarlutik (Reason aamma Bradbury 2008).

Iliuuseqarnermi misissuinermi anguniarneqarpoq ilisimatoq ilisimasap nioqqut isumaginninnermut piareersaanissamut, inuinnaat naalackersu- isooqataanerannut ineriartornermut sammisamillu allannguilluarnissamut, (iliuuseqarnerup) misissuiffigineqartoq, tapersiinissaq. Tamanna pillugu iliu- useqarnissamut misissuinerup periutsit unammillerpai, ilisimatoq misis- suinermilu pineqartoq anguniagaqartutut akornanni avissaaqqasut. Allatut oqaatigalugu iliuuseqarnermi misissuineq taamalu *paasinninneq* nunarsuar- mit aamma *allanguineq/allanngorneq* nunarsuarmit akornanni ataneq erseq- qissarpaa. Iliuuseqarnermit misissuinerup iliuuseqarluartoq Kurt Lewin (naleqq. issuagaq aallaqqaasiut): *"Inuiaqatigiinnik siunerseriaaseq pitsaaner- paaq tassaavoq inuiaqatigiit allanngortinneratigut"* (Lewin 1946). Ilisimasat pilersitat ataatsimoorussamit ilisimatusaatit suliniutit ingerlaartumi paasin- ninnerup- aamma sulisaaseq kaaviiaartoq, ima ittut (1) *isornartorsiorneq* naammaginangitsumik pissutsit sammisami pineqartut, naapertuilluanngin- nerit, nikanartut eqimattat piumasaqaatai il.il., (2) *misissuineq takussutis- sarlu*, (3) *isummersorneq*, uuma ataani *takorluukkat aalajangersimasunit ineriartornerit allannguinnissamullu pilersaarutit* aamma (4) *iliuuseqarneq* (Andersen aamma Bilfeldt 2013). Iliuuseqarnermi misissuinerup ileqqua tassaavoq ontologii aallaavigalugu, inooqatigiinnerni aaqqissuussaanerit inunnut ataasiakkaanut allanguinnissamullu iliuteqartunut iliuuseqarnissa- mut periarfissanut sinaaqutit innissippai, kisianni inooqatigiinni aaqqissuus- saanerit allanngortinneqarsinnaanatik. Inooqatigiinni piviusoq isigineqarpoq soorlu isumaginninnermi pinngortinneq, naammassineqanngitsoq sunnertin- nerlu allannguinnissamut nukissat. Epistemologii paasinnittariaasiuvoq, iliuu- seqarnermut misissuineq ilisimasamik sananeq pillugu sinaaqutiniq sanasoq, isummersuineq iliuuseqarnermik atassuserneqarluni (Kemmis 2006).

Kalaallit iliuuseqarnissamut misissuineq suliniutimi amerikarmioq inooqa- tigiinnik ilisimatoq Erik Olin Wrightip iliuuseqarnissamut misissuinermi pingaaruteqarpoq. Wrightip suliniutini emancipatorisk isumaginninnermi ilisi- matusarnermik taavaa killiffiillu pingasut tunngavigalugit sulilluni:

Suussusianik isornartorsiorneq, piujuartitsinerni periarfissat allannguissallu (Wright 2010). Taamaalilluni Wright iliuseqarnermi ilisimatuutut pingaaruteqartut inissippoq, ilisimasanit *sanaqataalluni* tatiginnittumik naligiissumillu suleqatigiinneq isumaginninnermi illiuseqartut peqatigalugit, pissutsit pissusai misissorlugit uppersarlugillu ineriartortitsinerlu misiliinermilu periarfissat aalajangersimasut naammassissallugit, inuinnaallu naalackersuisooqataanermi isiginnittariaaseq atatissallugu suliniutimi inerneralu (Svensson aamma Aagaard Nielsen 2006).

Qallunaat Nunaanni pissut immikkut ittoq iliuseqarnermi misissuisarnerup iluanni siaruarnerit ajugaanikuupput (Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling 2014), tassaalluni isornartorsiornermi- takorloorinerinneq iliuseqarnermi misissuineq, naggui Frankfurtert atuarfiata suliaanut Tysklandimut aamma USA-mullu uterput. Horkheimer (1895-1973) aamma Adorno (1903-1969) Frankfurt atuarfimiit silassorissut isornartorsiuusut amerlasuut akornaniissimapput, nazisme Tysland-imiit nunagisartik qimallugu USA-mut qimaasariaqarsimasut. Nazismep pinerlunnerannut misilittakkaniit eqqumaffigisimavaat, paasisutissaq inuppalaarnermik pingaartitsinermut annertusisimangilaq, kisianni peqqarniissusermut inuppalunngissusermullu annertusisimalluni. *Oplysningens Dialektik*-imi tunngavilersuiffigaat ilisimatusernermit naleqartitaniit piorsarsimassutsimiillu positivistiske-mik avisaaqqaneranni inuppalaangortut inuinnaallu naalackersuisooqataanerannut naleqartitat pingaarutilinniit inuiqatigiinni pingaarutilinnik tunuartinneqartut.

Kurt Lewin (1890-1947), Horkheimerimit Adornomilu isummersimasoq, iliuseqarnermit misissuinnermi Europami USA-milu aallarniisutut ilaat isigineqartarluni, Lewinilu inuinnaat naalackersuisooqataaneranni suliffeqarfiup ineriartornera suliffeqarfiullu piorsarsimassuseq misissuiffigai (Lewin, 1946).

Fascismimi Europami misilittagaq Kurt Lewisip oqaaseqaataanut inuinnaat naalackersuisooqataanerannut puigorneqassannginnera pillugu tunngavilersuivoq, kisiannili ilinniarneqassalluni. Akiussutissaq oqartussanut aqqisusussaannut tassaasimavoq, inuinnaat naalackersueqataaneraniit suliniutit aallartinnerat ineriartornerlu piginnaasanit isumaginninnermut akisussaaffimmik tigusinissaq "naqqaniit" peqataalluni, sungiusarluni akisussaaffimmillu ineriartorneq (Nielsen aamma Nielsen 2006).

Ernst Bloch (1885-1977) "neriunneq" paasinninnermi immikkut ittutut eqqumaffigaa, sioqquppaa suli aalajangersimasumik pissut. Taamasilluni Ernst Bloch psyko misissueqqissaarneq allattaaserlu marxisme isornartorsiorpai neriunneq, takorluuineq, takorluuisinnaanerlu periarfissai takunngitsoorsimagai, eqqartuimannginnermut imaluunniit piviusunit ingalassimaneq oqaatsimut ilanngarlugit. Bloch naapertorlugu takorloorinerinnerit flows ulluinarnni ammarsinnaagai periarfissamut isumaginninnermut allannguissaq.

Marcuseip (1898-1979) taaguut "pivusoq pissaaneq" qitiutillugu inissippaa, inuit isumaginninnermi takorluuisinnaanerlu pillugu ulluinnarsiutimit sulisaaseq killilersorneqarneranik suna periarfissaanersoq. Pivusoq pissaaneq ajugaaffigissallugu Robert Jungkip (1913-1994) siunissami sullivik ineriartortippaa, naleqquttutut periuseq pilersitsinissamut isumaginninnermit takorluuisinnaaneq takorloorinerinnerillu siunissami pisinnaasut. Takorluuineq pillugu "siunissaq aggiinnartoq", misilittakkanik taarserneqassaaq, periarfissat amerlasuut "siunissat" nassaarineqassallutik (Jungk aamma Müllert 1989). Jungkip erseqqissarpaa siunissaq pingaaruteqarpallaartoq paasisimasagarluartunut tunniussinnaanissaannut. Siunissami sullissiviit annertuumik nutaamik eqqarsartariaaseq ajugaaffigissussaavaa qaangerlugulu atareertoq akulikitsumillu ilisimatusarneq atassuteqalersippaa siunissami killingusaaq. Siunissami sullissivik isornartorsiortumit killiffeqarpoq, peqataasut iliuuseqarnissamut siunnersuut ineriartortikkaat. Ilisimatuut siunissami sullissivinni akisussaaffiat tassaavoq naapinnissamut aqutsisuunissaq, atortoqartitsisuussapput nalunaarusiortuussallutillu. Killifik isornartorsiortalik killiffillu takorloorinerinneq ineriartornikoq tunngavittut iliuuseqarnissamit siunnersuut suliarinninnissaanut siunissami sullissiviissaaq peqqissaarullugu ineriartornikoq, siunertaralugu sullissivimmi peqataasut periarfissaqarnissaat "allatut eqqarsarnissaanut" inissaqarluarnissarlu ataatsimut isumaginninnermi isummernissamut nutaanillu isumaliornissaq, ulluinnarsiutinit takorluuinnermi killeqanngitsut, suna ajornannginnersoq. Siunissami sullissivissaq tunngaviumik aqqissuussaq: isornartorsiuneq / takorluuineq / pivusoq modeli tunngavigaa ineriartortitsinissamut nutaaliornissanit ilinniarissamut- nukittorsaanissamut suliniutit naqqaniit.

Nukittorsaanissaq ilanngussinerunissamut inuinaallu naalackersueqataanerlu inuiaqatigiinnut allannguissamut suliniutinut pilersaarusiornissanullu taaguutaavoq (Andersen 2005). Aammattaaq iliuuseqarnissamut misissuineq

misissuinerlut taaneqarsinnaavoq, nukittorsaanissamut suliniutinut tapeeqa-taasoq.

Nukittorsaaneq nassuiarneqarsinnaavoq soorlu "suliniutit tamatumuuna nikanarnerusut isumaginninnerni eqimattat pitsanngorsarpaat piginnaane-rat pilersitsinissamut, paasinninnissamut aqunnissaalu atortut, isumaginnin-nerne, piorsarsimassutsikkut takussutissallu isumalluutit" (Andersen aamma Siim 2004).

Nukittorsaaneq oqaluttuarisaanermi Paolo Freiremut ingammik atassuser-neqartarpoq, taassumalu nukittorsaaneq nassuiarpaa "*isumaginninnerni, politikkikkut aningaasatigullu akerleriit piviusumullu naqisimaneqarnera najoqqutassat iliuuseqarfiginissanut piginnaaneq paasinissaanut*" (Freire 2007). Amerikamioq professori, Richard Levin, iliuuseqarnermi misissuineq ileqqoq latinamerikamiusut sivitsernermit nukittorsaanermi siammersinne-rusumik isumasiuut ineriartortippaa:

(...) allround-imaqqortussuseq, isumalluutit, paasissutissat ilisimasarlu, imminut tatigineq, piginnaasat, paasinninneq, kattuffik ileqqullu pisin-naatitaaffiit, inuit ataasiakkaanut atorsinnaasaat ataatsimoorussamillu naalagaaneq, qanoq pineqassanersut. Ilanngupparalu inuit piareersar-nissaat ataatsimoorussat takorluukkat takorluuinerillu, silassorissuseq, pilersitsinnaaneq, qiimmattarneq nukerlu aniguisitaanermi suliniut. (Levin 1995)³⁷

Nukittorsaanermi periuseq isornartorsiortutut eqqarsartaaseq annertuu-mik ukiut qulikkuutaat kingullit aallarteqqippoq, pissutigalugu nylibera-lismemut pilerisaarinermilu (Craig aamma Mayo 1995) isumaginninnermi piareersaaneq, ataatsimoorussamik piginnaaniligaaneq, imarisinnaasamik ineriartorneq iliuuseqarnerlu qitiutillugit inissippai. Nukittorsaaneq taaguut taama malittariillutik immikkoortinneqarsinnaapput *sunniuteqarneq* aamma *piginnaaniligaaneq*. Sunniuteqarneq, imaluunniit nukittorsarnermit kinaas-susersiunnginnermi annertussutsip uuttuutaa, tunngavigaa *allanguineq innuttaasunit suliffeqarfinnillu sinaaquitit* inuit ataasiakkaanut ataatsimoorne-rillu allanquinissamut pilersitsinissamut periarfissaviusut. Sunniuteqarneq, imaluunniit nukittorsarnermit kinaassusersiorluni annertussutsip uuttuutaa

37 Nammineq nutsigaq.

tunngavigaa *iliuuseqartunit piginnaasaat* aamma *imarisamillu* periarfissarititaasoq ajunngitsumik allannguissamut pilersitsinissamut atorluassallugu.

Nukittorsaanissamut tunngavigineqartut allannguissamut pilersaarusiati misilillugu atorniarneqarput, allannguissami suliniutimi piffissap ingerlanerani imminnut tapersersortussaallutik: (1) allannguinerit kinaassusersiunnginnermi annertussutsip uuttuutaani periarfissarititaasut (sunniuteqarneq) aamma (2) iliuuseqartunit kinaassusersiorluni imarisaa ajunngitsumik allannguissamut atorluassallugu (piginnaaniligaaneq).

Nukittorsaanissamut ileqqorisaani aammalu napparissoq nallarissorlu nukittorsaaneeq akornanni immikkoortinneqarput. Napparissoq nukittorsaanermi pineqarput, isumaginninnermi eqimattat nukittorsaanerlu illoqarfigisamit inuiaqatigiit, aningaasanut politikikkullu pissaaneqarfiinnut iliuuseqarnissamullu ataqatigiinni inuiaqatigiinni qaffasissumi naleqqiullugu (ass. naalagaaffimmut tunngasut politikki kommunillu tulleriarinerit), aamma taamatut oqaloqatigiinnernut eqqarsariaatsinut pingaarnernut naleqqiulluni. Napparissoq nukittorsaanermi pissaanerme inissisimanerit avammut qummullu nukittorsarneqartarput. Nallarissoq nukittorsaanerme pilersinneqartarput nukittorsarneqartarlutillu sakkoortumik iliuuseqarnerme ataqatigiineq ilummut amnullu iliuuseqartut akornanni qaffasissuserme assigiillutik, ass. innuttaasut peqqissaasut isumaginninnermi sulisullu illoqarfigisami akornanni. Akeqqatut isigisanit aserorterineq, misikkeernermit ajugaaneq ataqatigiinnermilu- aamma tatiginninnermik ineriartortitsineq nallorissumi nukittorsaanerme pingaaruteqartuupput.

Nukittorsaanerme suliniutit iluatsilluarsimasut illugiinnerme piffissap ingerlanerani nukittornikuupput, nalinginnaasumillu nalorninaatsuliorsinnaaneq nallorissumi napparissumilu nukittorsaaneeq akornanni ineriartortarluni: Piginnaasaq ataatsimut eqimattami iluani iliuuseqarnissaq (ass. isumaginninnerme siunnersortit) avammut sunniussinnaaneq annertusisinnaavaa, iliuuseqarnissamut imarisinnaasaq ilummut nukittorsaaqqissinnaavaa il.il. Naak nukittorsaanissamut pilersaarusernerit sulisaasimi amerlanertigut illoqarfigisami inuiaqatigiinni misilinneqartartut, sulisut eqimattat aalajangersimasut aamma/imaluunniit isumaginninnerme eqimattat aalajangersimasut (ass. anaanaasut, inuusuttut ikinnerussuteqartut imaluunniit tarnikkut nappaatillik il.il.), erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, nukittorsaanissamut pilersaarusiati aamma inuiaqatigiinni qaffasissuseq ilaatinneqartoq (Andersen 2012).

Pilersaarusiak nukittorsaanissamat isiginnittariaatsimi ima ilaatinneqarput allannguutit inuiaqatigiinni (tunngaviusut) qaffasissuseq, suliffeqarfinni allannguutit- aamma suliffeqarfinni qaffasissuseq (aqqutaasut) allannguutillu inuup ulluinnarsiutaani ataqatigiinnerit (inummut tunngasut). Nukittorsaneq suliniut iliuuseqarnermi misissuinermi suliniutimi annertussutsip uuttuutai marluuupput. Siullermi pineqarpoq, isumaginninnermi siunnersortit suliatigut kinaassuseq peqatigiiffillu iluani (nallorissuq), napparissumillu t.i. soorlu iliuuseqartut isumaginninnermilu politikikkut suliaqarfimmi tusaaneqartut.

Inuuniut suliffeqarfimmi ataatsimut peqatigiiffimmit (AK)³⁸ sinnerlugu sulivoq, akissarsiat sulinissamilu piumasaqaatit isumaqatigiissut tunngavigalugu isumaqatigiinniutigisarpaat, allafimmi sulisunut tulluartaq. AK isumaqatigiinniartartumik isumaginninnermi siunnersortinut sulisaasianut ilisimasaqartumik peqanngillat. Aamma AK isumaginninnermi siunnersortiusut sulisut sinnisuanik peqanngillat. Aaqqissuussineq amigartaq isumaginninnermi siunnersortit akissarsiaat, soraarnerussutisiaat sulinermilu pissutsit annertuumik atugarissaarnermi inuuniutit allanut naleqqiullugit sunnerpai. Isumaginninnermi politikki oqallinnermi naleqqiullugu inuuniut maannamat imaluunniit sinnerlugu sulineq ersarinngilaq pisortani ataatsimiititaliaani assigisaalu. Inuuniutip isumaginninnermi politikikkut tusaaneqannginnera isumaqarpoq, atugarliortunit eqimattat sinnerlugit tunngavilersuinngitsoq. Advocacy, nukittorsaanermi taaguutimi pilereqarpoq, atuagarsornermi politikikkullu nassuiarneqarpoq isumaginninnermit siunnersortip inuuniutaani naleqartitami pingaarnersaani ilaanniittoq (IFSW 2004; Wilks 2012).

Taamaattumik isumaginninnermi siunnersortit iliuuseqarnermi misissuinerup suliniutimi paasineqarpoq eqimattatut nukittunngitsut, ilaatigut peqqutaavoq inuuniutimit aaqqissuunneqarnera amigartaq, taamaalilluni akissarsiaminut- aamma suliffeqarfimmi pissutsinut namminneq sunniuteqarsinnaanatik inissinneqarlutik. Ilinniakkami ilinniakkat inatsisaani aammalu oqaasertaliortoqarpoq sulisaaseq suliaqarfik tusaaneqassanngitsoq isumaginninnermi siunnersortit ilinniarnep aaqqissuunnera ass. nutartissagaangat. Misissuinermi isumaginninnermi siunnersortit misissuinermi suliaqarfimmi kingulliulutik sammeneqartarput, taamaalillunilu kinguneqarluni amigaatigineqartumit ineriartorneq illoqarfisamit naleqquttumik atuagarsorneq peruserlu.

38 Atorfillit Kattuffiat (Oqaaseq: Peqatigiiffik allafimmi sulisunut)

Nukittorsaaneq — aalariarnertut paasineqarluni allaniit naleqqiussineq pissaaneerunneq annerusumut pissaanermi imarisinnaasamillu fagi eqimatamiit sunnersinnaanissaanut sinaaqutit suliaminnut — suliniutimut iluat-sissimavoq. Nukittorsaanermit ilisimatitsineq iliuuseqarnermi misissuinerup suliniutaa ingerlavissuni ilaani isornartorsiornermiit takorloorinerinnerni iliuuseqarluni misissuinermit ileqqoq matumuuna immikkoortigaa. Suliniutimi annikinnerusumik takorloorinerinnerni peqarpoq suliaanerullunilu aalajangersimasunik allannguinnissaq, sanngiinneq unamillersinnaallugu.³⁹

Tulliuttumi iliuuseqarnerup misissuinerup suliniut qanitut ilusilersorneqarsimanersoq suliarineqarsimanersorlu sammineqassaaq, kisianni naatsumik oqaluttuarisaaneq ataqatigiinnera iliuuseqarnermit misissuinissamut nukittorsaannissamullu periuseq, naneqqinneqartoq siusinnerusumit iliuuseqarnerup misissuinerup isumassarsiaa Kalaallit Nunaanni misissuineq sammineqaaqqaassalluni.

Kalaallit Nunaanni siusinnerusukkut iliuuseqarluni misissuineq

Aallaqqaasiullugu isumaginninnermi misissuineq nuimanerusoq nassuiarparput "iluallaornermi misissuinerit nassuiaaneq". Kisianilu allamik sarfaqarpoq, pisassaraalu nutarterinermit eqqumaffigineqassalluni. Pitsaassuseq misissuineq siusinnerusukkut suliarineranilu ineriartortissallugu inatsit immikkut Kalaallit Nunaannut 1960-ikkunni aappariit danskeq piorsarsimassusermi inooqatigiinnik ilisimatooq Verner Goldschmidt inatsisileritoorlu Agneta Weiss Bentzon malunnartumik inissimapput. Kingusinnerusukkut imminut oqaluttuarinnermi Bentzon nassuiarpar, Goldschmidt innuttaasoq qanoq peqataatinnerai misissueqataasut suliami. Oqaluttaanerupput imaluunniit illoqarfigisami angallassisuunerullutik: misissueqqissaarnerni peqataapput isummiussaagallartullu oqaasertaliortarlugit, misissuinermit sulinermit ilaasut (Bentzon 1988). Kingusinnerusukkut

39 Tamanna malippaa Erik Olin Wright qitiutikkani unamminissamut pilersitsinissamut sunniuteqarluartumik isumaginninnermi naapertuilluarnissaq: "Since most of the experiments concentrate on problems of disadvantaged people — ghetto residents in Chicago and Milwaukee, those from poor neighborhoods in Porto Alegre, Brazil, low status villagers in India, and industrial workers in Wisconsin facing technological displacement — sheer effectiveness is an important component of social justice (Fung aamma Wright 2003:26)

1980-ikkunni peqataanermi ilisimatitsinermi misissuineq ataatsimoorneq psykologiit ileqqoq iluanni ineriartortinneqarpoq, aammattaaq innuttaasunit ataatsimiinnerit paasisimasaqartutut aallaavigalugu. Oqaasilerisoq angut Langgaard innuttaasut ataatsimiinnerit alaatsinaannerillu atorpai siusissukut ilanngutassiami, innuttaasut ilaatinnerat pillugu oqallinnernut atatillugu kalaallit nunaqarfiit 1986-imiit anigunerat pillugit (Langgaard 1986). 1996-imi nakorsap Ove Rosing Olsenip periuseq assinga nunaqarfimmi Kullorsuarimi Avanaannaani atorpa (Rosing Olsen 1997). Kingorna malinnaapput suliniutit assigiinngitsut siaruartut atuinnermi ilisimatitsinermi misissuineq inuusuttut-tusagassiuutigullu misissuineq iluanni atorlugu (Pedersen aamma Rygaard 2003a), peqqinnermit pillugu piareersaaneq, illoqarfik tamaat katersortarfimmukarsimavoq, timersorneq pillugu sammisaqarlutik oqallissimallutik, naasimavoq loqarfimmi piffinnit pilersarusiorneq, timikkut siaarsinnaaffigineqarsinnaasut. Aammattaaq sapaatip-akunna peqqittoq aaqquissuunneqarsimavoq, ukiumut suli pisarluni (Nørby aamma Curtis 2005). 2008-mi Kalaallit Nunaat misissuinerup suliniut illoqarfik pillugu Paamiut, Nuup kujataanittoq, annerpaamik peqataatitsinermi ilisimatitsivoq. Suliniut periuseqarpoq aallariarnerfigalugu Community Based Participatory Research (CBPR), eqimattat ilisimatinneqarnikut imarisinnaasap ineriartornera anguniarsimavaa, eqimattami periutsit assigiinngitsut soorlu alaatsinaanneqartut suleqatigiillu.

Suliniutimi illoqafigisami ilisimatusarnermut siunnersuisoqatigiiffik pilersinneqarpoq, illoqarfimmit innuttaasut peqataatillugit, naliliiffigisarpaat ineriartortitsinermi suliniutit suut salliuinneqassanersut. Suliniut, taaneqartoq Paamiut Asasara (tuluttut: I love Paamiut),⁴⁰ illoqarfik tamaat piareersarpaa inuussutissarsiornermiit inuuneq, inuusuttunut neqeroorut anaanaasunut eqimattat. Programimut anguniagaq pingaarneq tassaasimavoq ineriartorneq, tarnikkut inooqatigiinnikkut atugarissaarneq illoqarfisami tunngavilersorlugit naleqartitat nukittorsassallugit. Iluatsissimavoq ataatsimut sammisaqatigiilluni pilersitsinerlu piujuartitsinermit isumaginninnerni attaveqarneq (Berliner aamma Larsen 2010; Berliner, Larsen aamma Soberón 2012; Watar, Fanous aamma Berliner 2010).

40 <http://www.bikubenfonden.dk/content/paamiut-asasara-frederikshaab-jeg-elsker-dig>

Atanera siusinnerusumiit piffissat kalaallisut iliuuseqarnermi- peqataanermilu ilisimatitsinermi misissuineq katiterneqarnera

Isumaginninnerni periarfissat sulinissamut iliuuseqarnissamut misissuinissap suliniutaani toqqaannartumik sulisaaseq suliaqarfik suleqatigaa, suleqatigiinnernit kommunini isumaginninnermi sulisut nunalu tamakkerlugu isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffik.

Suliniut aallaqqaataanniit peqataanermi ilisimatitsineq aallaavigaa, isumaginninnermi siunnersortit paasissutissiissutut imaluunniit naapertortutut paasissutissanik piviusorpalaartut tunniussisutut isiginagit. Iliuuseqarnermi misissuineq marluk sulisaasimi suliaqarfinni/marluk (qaleriittut?) sullinniakkat. Siulleg tassaavoq kommunimi sulisut isumaginninnermi siunnersortit. Eqimattaq aappaa tassaasimavoq siulersuisut Kalaallit Nunaanni tamakkerlugu isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffik (NIISIP). Eqimattaq siulleg siusinnerusukkut sularineqarsimavoq. Eqimattat ilaat 2010-mi apersorneqarnermi peqataapput, inuuniutit pillugit inuuneq aallaqqaammut siammasissumik eqqartorneqarpoq, sunalu misigineqarsimanerluni isumaginninnerni sulinermit kigaalaqusiisimansoq siuarsaasimanerlunilu. Misissuinnermi inerniliinerit aammattaaq takutippaa takussutissamik nukissaarunneq, uipakajaarneq, annertuumik sulisunik taarseraaneq aammattaaq suleqatigiinnermi ataqatigiilluarneq, kisianni suliaticigut kinaassuseq sanngiitsoq amigartumillu inuuniutimut ilaaneq (Arn fjord aamma Hounsgaard 2015). Inerniliinerit piomassuseqartitsinissamut peqataasimapput eqimattaq ingerlataq nangeqqissallugu, aammattaaq siunissami sullissivik "atugarissaarneq" sammisatut nammineq toqqagaq. Siunissami sullissivik periusitut siunnersuutigineqarpoq, uani periarfissaqaratta inuinnaat naalakkersueqataaneramik inissaqartumik pilersitsissalluta, oqallissinnaanissamut ineriartortitsinissamullu isumassarsianut. Sullissivik nalinginnaasunit pingasunik killiffeqarpoq (isornartorsiorneq, takorloorinerinneq iliuuseqarnerlu) (Jungk aamma Müllert 1989).

Siunissami sullissivik kommunimi ajornartorsiutit arlallit erseqqissarpai qaangerai, suna suliffiup iluani iliuuseqarfigineqarsinnaanersut. Isornartorsiuineq killiffik kingorna allattuiffimmik sanasoqarpoq, amigaatigineqartut isumaginninnermi siunnersortit salliutitaani. Aammattaaq imaraa isornartorsiuineq aqutsinnermut, ilisimasanik avitseqatigiinnermi ajornartorsiutit

ajornartorsiutillu sullissineq ikiuutit innuttasunut immikkut pisariaqartut ingerlatsinissaanut naleqqiullugu. Takorloorinerinneq kiliffik siunissami sullisiviup nutaaliornerni malunnaataavoq. Aallaaviuvoq ammasumik inissaqartitsilluni pilersitsinissaq, ammasumik oqalittoqarsinnaalluni, qaqutigoortuuvorlu nutaaliani suliffeqarfinni. Ammasumik inissaqartitsinissaq nassuiarneqarsimavoq, immikkut ittumik inissaqartitsisuusoq, inuinnaannut naalakkersueqataanerannut peqataanissamut periarfissanik ammasoq (Bladt aamma Nielsen 2013). Takorloorinerinnermit killiffik inernera kinguneraa nuna tamakkerlugu isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffiat suleqatiginnissaq aallartissallugu. Takorloorinerinnermi killiffiup nalaani suna tamaat siunnersuutigineqarput ikiuinissamit pineqaatissiissutit amerlasuuniit, akissarsianut pitsaanerusunut sulinermilu pissutsit. Kisianni immikkut ittut immikkoortoq siunnersuut tissinartoq tassaavoq paarsisut inequnartut amerlasuut pillugu (isumaginninnermi siunnersortit eqimattaq annerusumik arnaasimapput).

Takorloorinerinneq paarsisut pillugit pininnaasunut ulorianartunut attuumasuteqarpoq, isumaginninnermi siunnersortit angerlarsimaffinni pulaaraangamik pininnaassuullutik, innuttaasuni isumalluutitigut sanngiitsut. Sulinnermi toqqissisimannginneq malunnartumik sammisaasimavoq, siorasaarinerillu nakuuserneq pillugu amerlanerit sulinerminni ilaatigut ilisimavaat.

Siunnersuutit suliffimmi siorasaarinerit, isumaginninnermi ikiuinissamut pineqaatissiissutit, akissarsiat sulilernissamullu atugaq pitsaanerusut pillugit pineqartut, isumaqatigiinniarnep killiffimmi nalaani sammisatut inissinneqarput, kommunini immikkoortumi piviusunngortissallugit ajornakusoorsimavoq. Sammisat nalunaarutigaa pingaaruteqartumut sulinnermi pissutsit taamaattumillu sammisatut sulinnermi isumaqatigiissuteqarnissami pininnaatitaaffeqarfimmi isumaqatigiissutiginissaanut naleqqulluni.

Siunissami sullissivik periusitut takutippaa kommunimi allaffisornermi ingerlatsinnermi pininnaatitaaffik tamakkerlugu atorineqarsinnaanngitsoq. Periutsip oqimaaqutaa takorloorinerinnermi killiffianut pininnaatitaaffittut angunissanut ilaatigut, paasisimasat aqqutigalugit avitsinermik pilersitsivoq, atareertumi "piviusumik pissaaneq" ajornartorsiutigaa sunniutimik pilersitsinissaq, illoqarfigisami ajornartorsiut annertussusaanut. Inerniliinerit ilaat tassaasimavoq, takorloorinerinnerit tulliusorlu iliuseqarnissamut killiffik ungasissumut inissisimalluni, suna periarfissaasimanersoq iluatsissallugu kommunini

sinaaquataani iluanni. Taamaattumik aalajangiisoqarpoq, qitiutinneqarnera illoqarfigisamiit nunamut tamakkerlugu ajornartorsiut nuunneqassasoq. Tamannalu allannguinnissamut suliniut nukittorsarnissaanut periarfissaassal-luni.

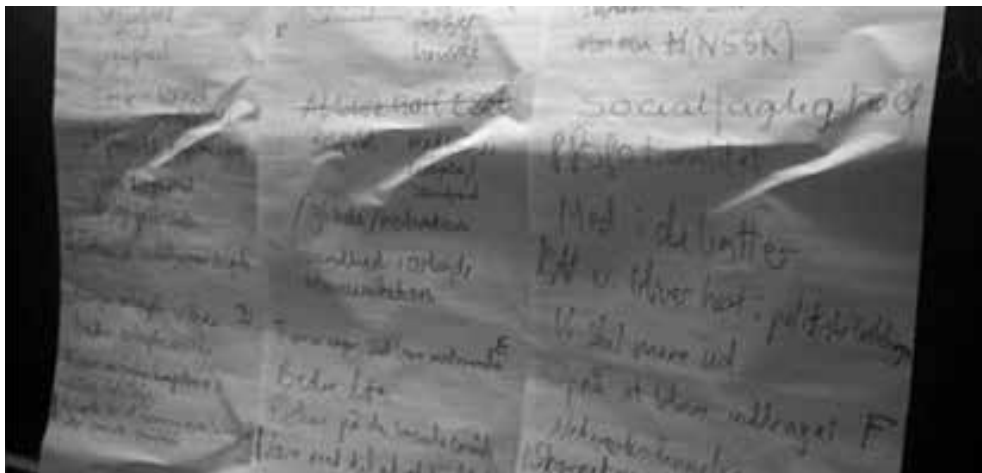
Isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffik NIISIP suleqatiginissaa ataatsimiinnermit tunuliaqutaralugu aallartisarneqarpoq, illugiillutik soqutigisaat saqqummiunneqarlutik. NIISIP-p siulersuisua siunnersuutimut suleqatigiinnissat pillugit arlallit assut nuannaarutigaa, suleqatigiiffik nukissaqartiler-sinnaallugu, peqatigiiffik ilaasortat amerlassusaat annertusinissaa pillugu sunniuteqarnerlu pillugu suliffeqarfinni isumaqatigiissutini nunap isumaginninnermi siunnersortinut sukataartoq. Suleqatigiinneq ataatsimiinnermi ammasunik arlalinnik aallartisarneqarpoq. Suleqatigiinnermi sammineqar-simavoq suussusissallugu pilersitsinissarlu fagi politikikkut ilungersuussat suleqatigiiffimmut. Isummersoqartigiinneq naleqquttunngorsarlugulu ilungersuussanut naleqqiullugu, ataatsimiinnermi peqataasut eqqarsaatigisima-saat.

Piujartitsinissanik periarfissat NIISIP-llu ilungersuussai

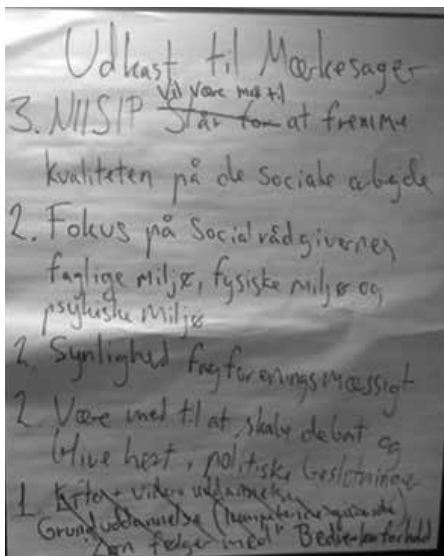
Sioqqutsisumik suliaq suussuserneqarnera isornartorsionerlu atalerpoq, nalinginnaasunut ilisarinninnerit ataatsimoorussanillu isummersorneq isumaginninnermi siunnersortit inuuniutip nukittorsannginnermi inissisimanagera isumaginninnermi politikikkut suliaqarfik. Isumaginninnermi siunnersorti peqatigiiffia allannguerusuppoq, kisianni kissaatigaa suliatigut illuatunge-qassalluni suliniutimi suleqatigiinnermilu qitiulerluni, iliuuseqarnermi ilisima-tuumut iluaqutaalluni atortorissaarutitut paasisimasatullu (immaqa tamanna assersuut) tamanna pillugu peqatigiiffik kissaatigineraruniuk.

Pingaartilittut qitiusoq tassaavoq ilungersuussat suliat suliarissallugit, NIISIP inuuniutimut ilivitsutut nukittorsarsinaagaa. Piffissami pineqartumi NIISIP ilaasortaasut akiliillutik 8-put (qaammammut 50 koruuni). Ilungersuussani suliat suleqatigiinnermi marlunnut naammappoq. Siunnersuutit aallaqqaammut allattorneqarput siunnersuutinillu imaqarluni inuuniut iluanni soorlu akissarsiat, ilinniakkap- sulinermilu pissutsit pitsaanerusut. Siunnersuutit allat annertusinisamik imaqarput, peqataasut soorlu isumaginninnermi sulinerup atornera soorlu isumaginninnermi politikikkut oqallinnermi

peqataaneq nalinginnaasumillu inuuniutimit ersarinneq. Asseq ataanniitqoq tassaavoq suleqatigiinnerniit siulliit marlunniit siunnersuutitalik:

Killiffik tullia imaraa salliutinneq pillugu siunnersuutit amerlasuut akornanni. Aallaqqaammut siammasissumik tunngavilersuinermit nerrivimmi kaajallaasoqarpoq, peqataasut toqqarsinnaavaat tunngavilersuissallutik siunnersuutitut assut eqqarsaatigisaminni. Tamanna periarfissanitsippoq, peqataasunut allanut siunnersuutip itinerusumik tunngavilerlugu paasinissaanut. Inernerit allattuiffinniit tulluuttut ilungersuussat:

Ilungersuussat salliunneqarnerit tulleriaarnerit:

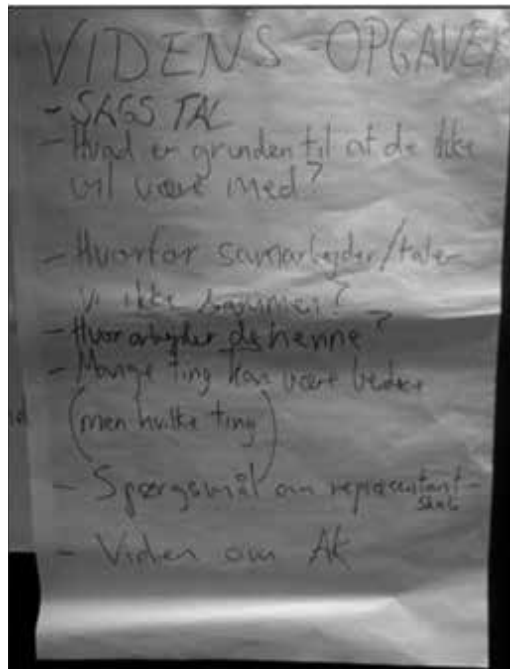
- NIISIP isumaginninnermit sulineq pitsanngorsarnissaanut peqataarusuppoq
- Isumaginninnermi sulisup suliutigut, timikkut tarnikkullu avatangiisia qitiutillugu
- Peqatigiiffittut ersarinneq
- Oqallinnermik pilersitseqataaneq tusaaneqarnerlu politikkikkut aalangiinernerit
- Akissarsiat pissutsit pitsaanerusut

Ilungersuussat suliarereerlugit kingorna suleqatigiinneq aallartisarneqarpoq, eqqartorlugu ingerlanneqartussa q NIISIP-illu siunissami suliassaa. NIISIP-p AK-mut attuumassuteqarneranut eqqartorneqarpoq. Apeqqu siulleq tassaa-voq, NIISIP ilisimaneraa isumaginninnermi siunnersortit qassit kommunini isumaginninnermi siunnersortitut sulinersut. Tulliuuttoq tassaa-voq nalornineq, inatsisini tunngavissaqarnerasoq nalunaarneq AK-miit peqatigiiffik sulisunit 50 procentii sinnerlugit sulissasut, isumaqatigiissutit isumaginninnermi siunnersortinut nanginnissai. Kingorna suleqatigiineq nutaaq aallartippoq, NIISIP-p pillugu siunissami ilisimasat- attaveqatigiinnermilu suliassat.⁴¹

Ad hoc ataatsimiititaliaq marluk pilersinneqarput, suliat siullit marluk misissussallugu. Iliuuseqarnermi misissuininngorpoq, peqataasut nammineq suliassat nutaat nassuiassallugit:

Ilisimasaqarnermut-suliassat:

- Suliat amerlassusaat
- Suna peqqutaava (isumaginninnermi siunnersortit allat) ilaarusunngitsut (NIISIP-mi)?
- Sooruna suleqatigiinngilagut/ oqaloqatigiinngilagut?
- Sumi (isumaginninnermi siunnersortit) sulisarpat?
- Amerlasuut pitsaanerusinna- apput (kisianni suut)
- Sinniisuutitaqartarnermut apeqqu
- AK-pillgu ilisimasaqarneq

41 Apeqqutit allat suliat amerlassusaat, ilaasortaanissamut piumassuseqarneq, isumaginninnermi sulisut suliffiat il.il. pillugit, kikkut tamarmik pilersaarusiamik apeqqutinik apersuinermi misissuinermi ukiakkut 2014-imi peqataapput, siulliulerluni inuuniutumut tunngasumut paasiniassallugu tunuliaqutaralugit paasissutit arlallit isumaginninnermi siunnersortip inuuniutaani.

Suleqatigiinnermi ataatsimiinneq tulliani akissutissaqarpoq ad hoc eqimataniit marlunniit. Apeqqut siulleq akiuminaassimavoq: kommunit oqaatisinnaanngilaat sulisutik isumaginninnermi siunnersortiisimanersut. Atorfiit sulisunut aalajangersimasumik ilinniakkamik tunuliaqutaqanngillat. Qulakkerneqarsinnaavoq, akissarsiat allagartai misissorlugit imaluunniit sulisut ataa-siakkaarlugit aalajangersimasumik apersorlugit. Apeqqut aappaa assinganik imaqarsimavoq. AK-p nalunaarutaanut inatsisini tunngavissaqanngitsoq erserpoq, saniatigullu erserluni NIISIP ilaasortaminit marloriaammik ilaasortaanissai AK-mit NIISIP-millu. Tamanna ILO-mi (International Labour Organisation) akerliuvoq inunnullu pisinnaatitaaffiit pillugit inuit pinngitsaalillugit peqatigiiffinnut ilaatinneqarsinnaanngitsut. Tamanna inissititernermit kinguneraa peqatigiiffimmut malittarisassat nutaat suliaq annertoq, ilungersuusat ilanngutinneqarput, NIISIP-lu malittarisassat allallugit, pisariaqanngitsoq ilaasortai AK-mit ilaasortaanissaat.

2013-imi NIISIP-mi ataatsimiititaliaq nutaaaq.

Allangortinneq – Iliuseqarnermi misissuinerup inneri

Siuliani uninngasutut inneq isumaginninnermi siunnersortit peqatigiiffiat inis-sisimaffiani suliniuteqarnermit peqatigiiffimmik taarserneqarpoq:

- Piffissami 2012-2014 Ilaasortat 8-niit 47-nut qaffapput. Tamanna qanippoq peqatigiiffik 50 procentiinit isumaginninnermi siunnersortit,

tamannalu piumasaqaataalluni nammineq aaqquissuussinissaminnut

- NIISIP nukittortumik siulersuisortaarpoq, malittarisassatik nutarternerup kingorna
- Aviisimi allaatigisanit, ilanngutassianit nuna tamakkerlugu fagimilu aviisit aqutigalugit ersarilerput
- Nutaamik nittartagartaarput www.niisip.gl facebookitaarlutillu
- Siulersuisut imminut nukittorsarput fagi politikikkikut sammisat eqqartulerlugit illugiillutillu imminnut pingaaruteqarneranut peqatigiiffimmit sulineq

Inerniliineq – Ilisimasat suliniutimi sanaat

Skandinaviami iliuuseqarnerup misissuineq epistemologii pillugu apeqqut nalorninaatsuliorsinnaasuni pissutsit modus 1, pisarneq malillugu iliut ilisimatusarfimmut ilisimasaqarnerup suliaq, modusilu 2 akornanni inissinneqarpoq, ineriartornermi ilisimatitsinermi ilisimasat, ikaartarfinnik sanavoq ilisimatusarfik inuiaqatigiillu akornanni silataani (Laursen 2012; Nielsen aamma Nielsen 2006). Modus 2 ilisimasat ataqatigiinneqarput ilisimasanut soorlu iliuuseqarnermi misissuineq ilisarnartut, misissuinermit suliniut inenera siumut paasineqarani, kisianni ineriartorluni iliuuseqartup ilisimatoq peqataasullu sulisaasimiit suliaqarfimmi akornanni sunniivigeqatigiinneq aqutigalugu.⁴² Norgemioq inooqatigiinnik ilisimatoq Thomas Mathiesenip suliaq taanikuaa *naammassineqanngitsoq*, pissutigalugu misissuineq ingerlaartuarami ilisimasani killungasut, peqataasut nutaanik apeqquteqarsinnaalersillugit (Mathiesen 1973).

Taamaalilluni ilisimasaq suliarineqarnera pisinnaasaqalerpoq peqataasut isornartorsiullutik isummersorsinnaallutik, taakkununnga, maanna ajornartorsiutimut. Isiginnittariaatsit aammattaaq iliuuseqarnermi misissuinermi takuneqarsinnaapput, kalaallit isumaginninnermi siunnersortip inuuniut ilaalluni suliaq ingerlasoq aqutigalugu peqatigiiffimmit ineriartornera suliatigut tunngavigalugu.

42 Modus 2-mut ilisimatitsissut danskit iliuuseqarnermi misissuinerup ilanngunneranut aallaaqqaataani isornartorsiorneqarpoq atuagarsorneqanngitsoq ineriartornermullu sulianut naleqqunnerarlugu (Sørensen 1992).

Ilisimasaq iliuuseqarnermi misissuinerup suliniutaani suliarineqartoq venezuelameersoq tarnip pissusiinik ilisimatoq professori Maritza Monterolu taaneqarsinnaavoq atassuteqaatip epistemologiia (Montero 2000). Ilisimasaq uumasuuvoq, isumaginninnermi siunnersortit atornikuuaat inissisimaffimminit nukittorsassallutik. Fagimi politikikkut ingerlatitsissallutik isumaginninnermilu politikikkut suliaqarfikkut nukittorsarnikuupput, nassuernerit aqqutigalugit suliaqarfinit aqqissuussamik peqaratik kalaallit isumaginninnermi politikikkut suliatigut sunniuteqarnavianginnamik.

Iliuuseqarnermi misissuineq takutippaa periutsit atorneqarsinnaalluartoq ilisimasamit suliniutimiit qulakkeerinnissaq, ilaatigut siulliinit kalaallinit atugarissaarnermi inuuniut ilisimatuutut allaatigisanngorlutik saniatigullu isumaginninnermi siunnersortinut imarisinnaasamit ilaatigut ineriartortitsinissamut isumaqatigiissuteqalerluni. Isumaginninnermi siunnersortit imarisinnaasaat naleqartitanit oqaaseqatigiinni peqatigiiffimmut NIISIP-mut nukittorneqarpoq, tusagassiutimiinnerminni siulersuisuallu allinera assersuutaapput allannguissamik pilersitsinissamik iliuuseqarnermi misissuinermi soorlu sunniut ataavartumik sunniuteqarsinnaasoq. Iliuuseqarnermi misissuinerup periuseq taamaalilluni takutippaa, tamaallaat periarfissaq kisinneqarsinnaasumut "ilualliornermi"-misissuineq pineqanngitsoq, kisianni ataavartumik akuersaartutut misissuinerup periusia kalaallit atugarissaarnerannut inuiaqatigiinnut iluaqutaasinnalluni.

6. Ilisimatusarnermi peqataaneq inunnik tunguinermi sulialittut pisinnaatitaalluni

siornatigut naqinneqarnikoq qulequtserlugu "Positiv Magt"

Una ilanngutassiaq pisinnaatitaanermik aallaavilimmik Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermik suliaqartuni ilisimatusarnermi peqataasunut tungassuteqarpoq.⁴³ Ilisimatusarnej eqqarsaatigalugu inunnik tunguinermi atugassarititaasut maannamut isiginngitsuusaarneqartutut inissisimatinneqartarput, taakkualu tunguinermi atugaqarnermi oqaluttuartsuutut inissisimakkajuttarput. Inunnik isumaginninnermik siunnersortit ilinniarsimassusaat, sulinerminni atugarisaat aammalu periarfissarisaat aammalumi tunguiniarnermi unammillernartuutitaat annerusumik qaammarsaavigineqanngitsutut inissisimasarput. 1970'ikkunni Colombiami inuiaqatigiit ingerlaasiannik aqqissuussaananerani ilisimatoq Orlando Fals Borda assingusumik ilisimatusarnermini misigisaqarpoq. Borda allaaserinnippoq, qanoq, nammineq inuusullu inuiaqatigiit ingerlaasiannik aqqissuussaananerani ilisimatusartut, takusinnaasimaneraat inuiaqatigiinni ajornartorsiutinik annertuumik allannguinnissamik pisariaqartitsisoqarneranik takunnissinnaasimanertik. Pisariaqartitsineq tamanna nassuiarppaa, inuiaqatigiit inuusaannik ilisimasanik atukkanillu nassuiaasseqqinnertut (Fals Borda 2006). Bordap allallu amerikkami kujallermiut ilisimatusarnikkut paasisaat suliaallu aallaavigisimavakka, taakkua inuiaqatigiit aqqissuussaananerata ajornartorsiutaasa ilisimatusarfiginerinik suliaqartuupput, tamanna tamat oqartussaataanerani aallaaveqarluni ingerlataavoq paasisanik ilisimalersitsisoq, ilisimalikkallu ulluinnarni tigussaallutik atorpeqarsinnaasutut inissisimapput.

Aallaqqaasinerup kingorna aammalu suliap ingerlasup misissulaarnerani taamatullu inuiaqatigiit aqqissuussaananerani nutaanerusemut sanilliusilluni pinermi saqqummiunneqartumilu marxismemut aammalu peqanaanerunertut ilusilinnik aallaaveqarluni saqqummiunneqarput. Taassumalu kingorna

43 Ph.d.-mik suliniut KVUG-mit aningaasaliiffigineqarpoq (Kommissorium for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland).

inunnik isumaginninnermik siunnersortit ilinniakkatigut aqqissuussaani-kullu sunniuteqannginnerat allaaserineqarput. Tassani Paulo Freirep oqar-iaasaa pisinnaatitaanermullusooq tunngasoq "culture of silence" (Nipaas-sutsip kulturia) inunnik isumaginninnermut siunnersortit "nipaallutik inooqataanerat"-nut tapiliullugu allaaserineqarpoq. Taaguut inunnik tungui-nermik tunngassutilimmik aallaaveqartissagaanni, kalaallit akornanni inunnik tungui-nermut tunngatillugu oqallinnermi tusarsaanngilaq, taamatullu aamma tassunga tunngavigitinneqarluni pissutaatinneqarpoq, inunnik isumagin-ninnermut siunnersortit ilinniarnermikkut aqqissuussaasumik inissisiman-ngimmata, taamaattumillu killilimmik inunnik tungui-nermi sunniisinnaallutik. (Arnrfjord aamma Hounsgaard 2015).

Tamanna pisinnaasatigut sunniisinnaanngissuseq illuatungilerniarlugu, ilisi-matuussutsikkut misissuisoqarpoq Kalaallit inunnik isumaginninnermik siun-nersuisartut peqatigiiffiat peqatigalugu. Marlunnik siunertaqarpoq. Siulleg tassaavoq inunnik isumaginninnermut ilinniarsimasut inissisimarngata pata-jaallisarnissaa, tamanna aamma peqatigiiffiup anguniagaasa akornanniippoq. Anguniakkat aappaat tassaavoq, qanoq isilluni iliuseqarluni ilisimatusarnerup sulisunik suleqateqarluni ingerlanneqarsinnaanera aallutissallugu. Naggata-agut oqallisigineqarpoq, qanoq isilluni sakkussarpassuarnik nukippassuarnillu atuinngikkaluarluni inuiaqatigiit akornanni ilisimatusartoqarsinnaanersoq, tamannalu inuiaqatigiinnguani qanoq ingerlanneqarsinnaanersoq aammalu tamassuma atorluarneratigut nukinnik pitsasunik tunngaviliisinnaanersoq, allaallumi inunnik isumaginninnermik suliaqartunut sulinermi tunngaviigin-narani aallaavuisinnaasoq, siunissamilu inerisaanissami aamma aqutissi-uisinnaalluni.

Inuiaqatigiit aqqissuussaananeramik Kalaallit Nunaanni ilisimatusarneq

Ilisimaarineqarluarpoq, Kalaallit Nunaat atugarissaarnerup tungaati-gut arlaqaqisutigut unammilligassaqartoq. Ukiumut ilisimatuussutsik-kut nalunaarusiortoqartarpoq, meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu tunngassutilinnik, taakkualu sumiginnaanermik annertuumik aammalu sul-lissisussat amigaataaneramik oqariartuuteqartarput (Bjerregaard aamma Aidt 2010; Curtis 2006; Kristensen 2008; Niclasen 2007; Pedersen aamma

Bjerregaard 2012; Schnohr m.fl. 2007). Iliuseqarluni ilisimatusarnerup silarsuaannit isigalugu nalunaarusiat uparuartorneqarsinnaaneranik tunngavissaqarluarpoq, tassami malunnartumik killeqaqisumik tamakkunanga suliaqartunik peqateqarnikkut ingerlanneqarsimapput, tassa atugarissaarnermik tunngassutilinnik suliallit innuttaasunut attaveqartartut uani pineqarput.⁴⁴ Nalunaarusiani inunnik isumaginninnermik suliat annikitsuarsuamik sammineqarput aammalu ilisimatusarnikkut tunngavissat tassani amigarlutik aammalu inunnik isumaginninnikkut ilinniagalinnik suliaanillu tunngaviusinnaasunik ilanngussisoqarsimanngilaq. Taamaattumik inuit ulluinnarni atugarissaarnermik aallutaqarnerata qaammarsarneqarnera amigarpoq aammalu taamatut inunnik isumaginninnermik aallutallit sulinnermini atugarisaat (avatangiisaat ilinniagaallu) erserineqaratik. Taamatut ilisimatuussutsikkut misissuisarnerit, ilisimatuut silarsuanni suliarineqartartut, ilisimatuussutsikkut Kalaallit Nunaata avataaneersunit suliarineqartarput. Allatut oqaatigalugu, ilisimatuussutsikkut akisussaallutik suliallit inuiaqatigiinni ilisimatusarfigisaminni inuunngillat najugaqaratillu. Norskip filosofp isornartorsiuisartullu, Hans Skjervheimip (1926-1999) oqaatiginikuuaa inuiaqatigiinnik ilisimatusassagaanni, pingaaruteqarluinnarteq aamma aaliangiisuulluinnarteq inuiaqatigiinni ilisimatusarnermi peqataanissaq. Ataani issuarneqartumik Skjervheim-ip allagaani takuneqarsinnaavoq peqataanginneq qanoq ilisimatusarnermik equngalersitsitigisinnaanersoq:

*Avatangiiserisat, ukua, inuiaqatigiillu suussusileraanni, taava taak-
kua avataannut inissittoqartarpoq. Tamassumalu kingorna inuiaqatigiit
takornartatut misinnarsissapput, takornartat tassaapput, peqataaf-
figinngisat imaluunniit peqataaffigisinnaanngisat. (Skjervheim 1996)⁴⁵*

Ilisimatuussutsikkut suliarisanut takornartatut misigissuseq ajornartorsiutinngorsinnaavoq, tassa ilisimasat takornartatut misigissuseqarfigisat, ilisimasaalersinnaammata nammineq pigisutut misigissuseqarfigilinngisaanagassat, taamaasillunilu naggataani atunngisaannagaalersinnaallutik. Suli ajornartorsiut annerulissaq, ilisimatusarnerup innuttaasunik iluaqutissatut

44 Uani eqqartorneqarput nalunaarusiap piffissami aaliangersimasumi ilisimatuussutsikkut imarisai. Pitsaassusaat oqallisigineqarsinnaanngillat, siunniussat uani ukkatarineqarsimanngillat, inuiaqatigiinni misissuiffigineqartut attaveqarfigisinnaasaannik.

45 Uanga nammineq Norski oqaasiinit nutaajunerusumik nutsigara.

isiginninngippata. Taamaattoqanngippat innuttaasut tassaassapput naatsorsuinerni, takussutissiaannarni kisitsisaannartut inissisimasussat. Taamak periuseqarneq nigalassimalernermik kinguneqassaaq, taamaasilluni ilisimalikkat inuiaqatigiinni inissinnissaraluinik ajalusoortitsisinnaalluni, ilisimatusarnermi akisussaasup Kalaallit Nunaannit aallareernerata kingorna paasisat annaaneqartussaapput.

Iliuseqarnikkut ilisimatusarneq Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit pissusaannik ilisimatusarnermi paasisitseqqinniutitut

Matuma suliap aallartinneraniilli kissaataavoq, tunngaviumik paasinittaatsip peqataasitsinikkut ilisimatusarnermi aallaaviussasoq. (Arnfjord aamma Hounsgaard 2013). Peqataasitsinikkut iliuseqarluni ilisimatusarneq Participatory Action Research-imit ileqqutoqqanit aallaaveqarpoq, tassani aallaaviuvoq ilisimalikkat inuiaqatigiinni ilisimatusarfigilikkani inissisimanis-saa, taamaasilluni aamma ilisimalikkat ilisimatusarnermi paasisat, ilisima-tuussutsikkut suliqarunnaareernerup kingorna innuttaasuniiginnarnissaasa qulakkeerneqassaat. (Fals Borda 1998; Hall 2005). Kalaallit Nunaanni pis-sutsit illuatungerluinnaanik assersuutigalugu Canadami, ilisimatuussutsikkut periusissanik paasisitsiniaanernik ingerlaavartunik pilersitsisoqarnikuuvoq, taakkualu qulakkiissavat ilisimalikkat ilisimatuunik paasineqartut nunap inoqqaavinut tunngassutillit inuiaqatigiinnut aamma iluaqutaalernis-saat, ilinniarluarsimasuinnarnuunngitsoq. Naalisagaq OCAP (Ownership [piginnittuuneq], control [aqutsineq], access [isersinnaaneq] and posses-sion [piginnittuuneq]) atorreqartarpoq, ilisimatusarnermi paasisutissanut piginnittussaatitaanermut tunngatillugu oqallitsitsiniarnermi. Inatsisitigut aammalu oqartussaasut akornanni annertuumik eqqartorneqartarpoq, ilisi-matusarnermi paasisat inuiaqatigiit pigissagaat, inuiaqatigiinni paasisutissa-nik katersiffiusumi (Schnarch 2004). Kisiannili Canadami nunap inoqqaavinut tunngasunik inunnik isumaginninnermut tunngassutilinnik ilisimatusarnernik saqqumilaartoqanngilaq. Inunnik isumaginninnermi suliaqarnermi profes-sor Glen Schmidt-p taakkartorpaa utimut qiviarnermi *One hundred years of social work: A history of the profession in English Canada 1900-2000*, atuak-kiap piffinni avinngarusimasuni aammalu nunap inoqqaavinik inunnik isuma-ginninnermik suliaqarneq ukkatarinngilaa (Schmidt 2012). Canadami nunap

inoqqaavisa akornanni inunnik isumaginninerup iluani ilisimatusarnermi suli taaguutiniq assigiinngitsunik pilersitsisoqanngilaq, kisiannili pisariaqartin-neqartut assigiinngitsut suli qaammarsaavigineqartussatut inissisimapput. (Durst 1992; Graham m.fl. 2008; McKay 1987; Schmidt 2000, 2005; Tester aamma Irniq 2008; Zapf 1993).

Amerikap nunavissuartaanniit ilisimasanit isumassarsineq

Inunnik isumaginninnerup silarsuaani ilisimatusarnermi malugineqarsimangilaq inuiaqatigiinnik isornartorsiuisarneq Marx-p suliaaniq illuatungilerneqalersimammata. Suliap ingerlannerani ilisimasat sinaakkutai Erik Olin Wrights-imit nutaaliamik Marxistimit sunnerneqarsimasutut ipput. Wrights inuiaqatigiit politikkillu sannaaniq ilisimatusartuuvoq. Wrightip ilisarisimaneqaatigineruaa inuiaqatigiit aggulunneqarneraniq ilisimatusarnini aammalu nutaanerusumik aggulunnerinut nassuiaateqarnermigut, soorlu atuakkami "Class Counts" (Wright 1997). Wright-p suliai nutaat, nammineq taaneratut, nutaamik kiffaangissuseqartumik inuiaqatigiilerinermi ilisimatusarneq (tuluttut. Emancipator Social Science), taakkua aallaaviisa ilagaat iliuuseqarluni ilisimatusarneq aammalu tamat oqartussaanerini ingerlaariaatsit, Chicago-mit (USA) aama Kerala-mit (India) aallaaveqartut. Wright suleqataalu piffinni ataasiakkaani tamat oqartussaaqataanerata aaqqissorneraniq aammalu inunnik sullissinerup eqaallisarneraniq suliaqarput. Chicago-p ilaani piffinni ataasiakkaani, ataatsimiititaliannuanik pilersitsipput, kommuniaqqatullusooq atuuffillit, taakkualu inunnik isumaginninnermut siunnersortinut, atuarfintut politiinullu attaveqartarput. (Fung aamma Wright 2003). Wrightip iliuseqarnikkut ilisimatusarneri ileqqorissaarnissamik aallaaveqarlutik aaqqisugaapput, kiffaangissuseqarnerulernissamik ujartuisut. (Wright 1993). Wrightip tunguinermik suliaqarnermi kiffaangissuseqarnerulernissamat takorluugaqarpoq, inuup ataatsip kisimi kiffaangissuseqarnerulernissaa pineqanngilaq (Wright 2010). Wrightip suleriuseqarnera suliniummi uani nor-skit peqataanerisigut aammalu iliuseqarnikkut ilisimatusarnermik aallaaveqarput (Andersen aamma Bilfeldt 2010; Andersen aamma Frandsen (red.) 2007; Husted aamma Tofteng 2012; Nielsen 2009; Nielsen aamma Nielsen 2006). Isumassarsiffik alla tassaavoq Professori tarnip pissusannik immikkut ilisimasalik, Venezuelami Central Universidadimi atorfilik, taassuma

amerikami kujallermi inulerisut ilagalugit iliuseqarnikkut ilisimatusarneq ingerlappaa. Monterup aamma pituttorsimanginneq siunertatut qitiusutut isigaa:

(...) liberation is not something someone possesses and grants, lends, or bestows to some other people. Liberation is collectively and individually built, obtained, and won. That is the reason for participation to be a sine qua non condition, and it explains why liberation psychology has adopted and employs participatory methods. (Montero 2009:76)

Pituttorsimanginnermi qitiulluinnarpoq ilisimatusarnermi peqataatinneqarneq. Pittuttorsimanginnerup piviusunnorsinnissaanut ukkatarinninneq perorsaasutut ilinniarsimasumit, brasiliamiusumik, Paulo Freiremit isumasarsiaavoq aammalu amerikarmiumit Myles Hortonimit, nunaannarmeersumit. Marluullutik atuakkiorsimapput apersuinerneq imalimmik. Taannalu qulequtaqarpoq *We make the road by walking* (Horton aamma Freire 1990). Hortonip sullitarai amerikarmiut piitsut fabrikkini sulisut aammalu inuit pisinnaatitaaffinik sorsunnersuup appaata kingorna sammisallit. Sullissivigaa piffik qallunaat højskoliata sannaanut eqqaanartoq, periuseq tamanna taaneqarpoq *The Highlander Folk School*.⁴⁶

Sammisat uteqattaartuartut tassaapput assigiinneq peqataanerlu (Matthews 2006). The Highlander Folk School-imi sammisaqartitsinerneq, USA-mi naalagaaffinni kujalliit ilaanniittumi Tennesseeemiittumi, inuit pisinnaatitaaffinut tunngasunut saqqummiisoqarmat Martin Luther King aamma peqataatinneqarpoq. Highlanderimi isumasioqatigeereernerup kingorna tassa, Roas Parks tigusaavoq, bussini issiavimminit nikuikkusunngimmat, taamaasinerani immikkoortortami qaqortunut amiliinnarnut naatsorsuussaasumut ingissimavoq, bussimi Montgomerymukartumi Alabamami. Taamak pissusilersornera inuit pisinnaatitaaffinut tunngassutilitsigut annertuumik aalassasimaarrutaavoq. (Brinkley 2005:98).

Freiresip pituttugaajunnaarnissamik ukkatarinninnera tassa uaniippoq brasiliamiumi nunaannarmiittut atuarnermik allassinnaanermillu pikkorisaramigit.

46 Myles Horton 1931-imi Danmarkimi tikeraarpoq danskit højskolimik ingerlatseriaasiat isumassarsiorfigiartorlugu. Højskoli suli ulloq manna tikillugu atuuppoq ateqarlunilu Highlander Research and Education Center (www.highlandercenter.org).

Uani anguniagaq pingaarneq tassaavoq kinaluuniit tamat oqartussaaqaa-
taaneranni pisuni peqataasinnaangortillugu. Taamatullu aamma nunap poli-
tikkikkut ineriartornerani oqallinnermi peqataasinnaangortillugu. Tassani
Freirep taamak alloriarneq taavaa, ilisimassutsikkut isornartorsiuisinnaaner-
mik ilinniarneq (Freire 2005; Kampmann 2008). Freire ersarissumik peqa-
taalluni ilisimatuussutsikkut suliaqarneq nassuiaateqarfigingilaa, kisiannili
suliamini pingaarnerpaami 1970-imneersumi: Pedagogy of the Opressed
(Grl. Naqisimaneqartut perorsaariaasiat, 1973), suliniummut najoqqutas-
siorpoq taasaminik "siunertalimmik sammisaqarluini misissuinerit" (Freire
2007). Suliniummut ingerlariaaseq aallaaveqarpoq, peqataasut sulinium-
mut imaluunniit ilinniartitaanermut peqataatinnerinik, taamaasilluni ilisima-
sat aammalu peqataasut ulluinnarisaat ingerlaqatigiilersutullusooq isipput.
Uani pineqarpoq isummanik pilersitsineq, ulluinnarni atugarisanut attuumas-
suteqartumik. Siunertalimmik sammisaqarluini misissuinerit suliniummi uani
ikaarsaartinneqarput, inunnik isumaginninnermik sulialinnik suleqateqarner-
mik, taamaasillunilu ulluinnarni ajornartorsiutaasinnaasut ersiutigisinnaa-
saanik saqqummiisinnangortillugit.

*The Highlander Folk School-imi suleqatigiissitat. Malugiuk asseq 1950´ikkunneermat USA-
mi naalagaaffinni kujallerni, taamani suli ammip qalipaatai aallaavigalugit avissaartitsisar-
neq suli atuuttoq.*

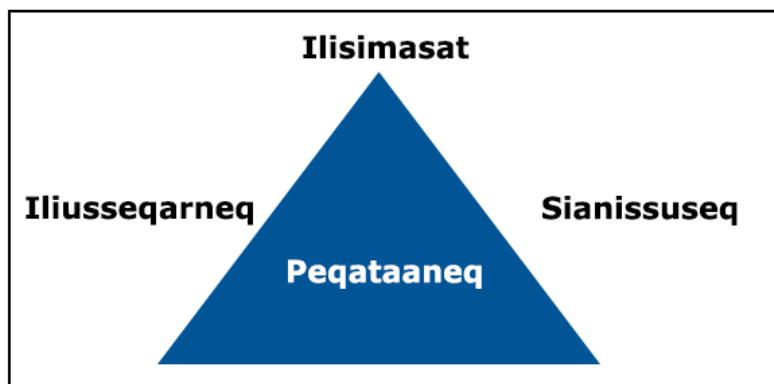
Uani misissueqqissaarnermi Wright aama Freire taavalu Horton annermik isumassarsiffigineqartutut inissisimapput, taamatullu aamma pisinnaatitaalluni peqataallunilu ilisimatusarnermi ingerlatsisinnaanissami. Taakkua tamarmik ilisimalikkanik eqqarsaatersortartutut inissisimapput aammalu periutsinik inuiaqatigiinni nukissanik pissaanermillu atuinermi nikingassutinik isornartorsiuisartutut inissisimapput.

Peqataalluni ilisimatusarneq peqataasunik ukkatarininnerusoq piginnaatitaaffinerusumullu periuseqarneq

Empowerment assigiinngitsunik isumaqartinneqarluni atorneqarsinnaasarpog. Uani kalaallit peqataatinneqarnikkut ilisimatusarnikkut peqataatinneqarput, taamatullu inuiaqatigiinni ileqqusut malillugit isornartorsiuisarnermik aallaaveqartumik ingerlariartoqarpoq, tassanilu empowerment-ip isumaa ima nassuiarneqarpoq: *"(...) oqariartaaseq, ingerlariutsinik ukkatarinnittoq, tassuunalu inuit aaliangersimasut atugarissaannginnerusut, nukissaarusisuisarnermik akiuiusinnaassuseqalerfigisaat"* (Andersen 2005). Taasuminnga ingerlariutsimi isiginneriaaseq periarfissiivoq aaliangertarnermi peqataasinnaassusermut aamma ilisimatusarnermi. Disempowerment empowermentitulli inummut ataatsimut imaluunniit inuiaqatigiinni eqimattanut atorneqartarpoq, soorlu pissarliornerni piitsuussusermik aallaaveqartuni suliffeqannginneq pequtugalugu imaluunniit ilinniartitaaffissani peqanngivisorfinni. Gaventa-mut aammalu Cornwall-imut peqataatitsilluni ilisimatusarneq peqataatitsinermik tunngaveqarpoq, tamassumammi empowerment periarfissaalluartilersarpaa. Atuakkiortut iliuseqarluni ilisimatusarnermi qulequttat ilisimalikkat oqimaaqatigiissaarnerisa pingaassusaat tikkuarpaat:

- **Ilisimasat** — pisuussutaavoq aaliangiisarnernut sunniuteqartartoq
- **Iliusseqarneq** — peqataasunik ilisimasanik pilersitsisusunik peqataalersitsisoq
- **Sianissuseq** — soorlu isiginneriaatsimut, taamaasilluni ilisimasanik pilersitsinerup peqataasunut nunarsuup isikkuata allaaneruneranik nas-suerinnissutsilersut

Takusassiamik uuminnga nassuiaatitaqarpoq:

Gaventa aamma Cornwall 2008:179.

Oqariaatsip empowermentip oqariartuutigaa, inuit inuiaallu namminneq ingerlariaaseqarlutik namminersulernissamut alloriarsinnaasut aammalu empowermentip pissaanermik tigumminninnermut tunngasumut attuumasuteqartoq, pissaaneq ajortuinnartut uani eqqartorneqarsinnaanngilaq, soorlu inuit ilaannik pissaaneqarfeqarluni. Pissaaneq empowerment eqqarsaatigalugu soorlu ima aamma paasineqarsinnaavoq; iliuseqarsinnaassutsimut pissaaneqarneq.

Gaventa-p aamma Cornwall-ip aqutsineq ilisimassusermik oqimaaqatigiis-saarpaa, taamannalu ilisimassutsimut isornartorsiuinnaasartumut suniuteqarpoq. Freirep isumaanut naqisimaneqartunut tunngatinneqartumut "culture of silence"-mut tikkuussipput. Oqariartaaseq tamanna Freirep ator-paa nassuiaatiginiarlugu, inuit nunasiaateqartuniit qanoq tusaaneqanngitsi-gisarnerat ersersinniarlugu.

Assersuut atuarfimmi ingerlariaatsimi aaneqarsinnaavoq, soorlu inuit nunasiaateqarfigineqartut oqaatsinik isummanillu nunasiaatilinnit pissa-aneqarnerusutut inissisimasunit immersorneqartut. Taamaasillutik inuit oqaat-simikkut piorsarneqarsinnaanngillat isornartorsiuinnermut atorsinnaasaminnik. Taamaasilluni nipaassusermik pilersitsisoqartarpoq. Nipaassuseq isumaqan-gilaq, nipaassuseq apeqqutinut akineq ajorpoq, taamatullu isornartor-siuerpalaartumik pitsaassusilimmillu akisinnaaneq piujunnaartarpoq (Heaney 1995).

Culture of silence nunasiaateqareersimanerup kingorna atuuttutut oqaatigi-neqarsinnaavoq, piffissamimi tamaani oqariartaaseq atorneqartarsimavoq. Kisiannili aamma nunasiaataasimanermi ilisimalikkanit nivalatsiimeqarsinnaavoq, taamaasillunilu nalilersueqqissaarnermut atorneqarsinnaalluni, qanoq isilluni Kalaallit Nunaanni nutaajunerusumi ilisimassutsimik isornartorsiuinermik aallaavilimmi ajalusoortoqarsimaneranik. Freire eqqaaqqis-sagaanni assersuutigalugu takuneqarsinnaavoq, ukiuni qulikkaani meeqqat atuarfiat annertuumik, meeqqanik isiginnittariaasiat imaassimasoq, meeqqat ilisimasassanik immersugassaannartut isigalugit, tassa atuartitsineq oqalu-giarnertullusoq ingerlanneqartarsimavoq. Tamanna atuartitseriaatsimik tamanut tikkuartuinerugaluarpoq, kisiannili 2002-imiit Atuarfitsialak inger-lanneqalerpoq. Taannalu atuartitseriaaseq assersuutaasinnaavoq politik-kikkut kissaatigineqartuq, atuartut nammineerlutik ilikkagaqarnissartik akisussaaffigissagaat, ilinniartitseriaatsit assigiinngitsut atorlugit, taamaasil-luni atuartut oqaloqatigineqartalerlutik, oqaluffigiinnarneqaratik. Freire-tut oqassagaanni, meeraalluni imaluunniit inuusuttuulluni isornartorsiuerpala-artumik sianissueqanngikkaanni, taamatullu tamanna ilinniarnagu, tamanna inuunermi nammineerluni kingusinnerusukkut takkunnaviannngilaq. Aqqis-suusseqqinnerit qujarunneqarput, peqataanissamut piumasaqaatitaqarnis-samullu ukkatarinnittuuppata aammalu inuiaqatigiinni ineriartornissamik sianissutsikkut isornartorsiuinissamik inissaqartitsippata. Aqqissuusseqqin-nerit pisarialimmik kalluaanissamik takussutissaasinnaasutut ipput, tassa pissaanermik ilinniartitsisut ilisimasallit aammalu atuartut ilisimasaqann-gitsut akornanni ittumik. Tamanna aamma takussutissaavoq, innuttaasumik isorinnissinnaasumik peqataasinnaasumillu pilersitsinisaq inuiaqatigiit sulif-feqarfiini ukkatarineqartariaqarneranik. Tamanna tunngavik inuiaqatigiileri-nermik immikkut ilisimasalimmik, Carole Pateman-imik taperserneqarpoq, imammi allakkami:

(...) there is something paradoxical in calling socialisation inside existing organisations and associations, most of which, especially industrial ones, are oligarchical and hierarchical, a training in democracy. (Pateman 1989:45)

Pateman aallaavigissagaanni, naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq, tamat oqartussaanerata ilikkarnera nammineerluni takkukkumaartoq atuar-fimmi pisortatat atuarfiini atuartutut naalaaginnarluni, atuarfiit amerlanerit

suliffeqarfiillu naalagarsiorfiullutik qulliunerusunit aqunneqarput, taamaattumillu tunngavimminni tamat oqartussaananik aqunneqaratik.

Tulliuttuni sukumiinerusumik aallaaserineqarpoq, qanoq isilluni pisinnaati-taaffiit ingerlariaasai, inunnik isumaginninnermi siunnersuisunik suleqate-qarluni ineriartortinneqarsimanersut. Taamaasillunilu pissaanerup tungaanut ineriartortitsoqarsimanersaq allaat ilinniakkat tungaasigut aqqissuussaane-rusumik ingerlasoqarsinnaalerluni aammalu inuiaqatigiinni oqallinnermi allaat inissaqartinneqalernermik kingunilimmik.

Iliuseqarnikkut ilisimatusarnermi peqataanerit kom-munini inunnik isumaginninnermi siunnersortit NIISIP-ilu peqatigalugit

Suliniunni inunnik isumaginninnermi siunnersortit eqimattat marlussuit peqataatinneqarput. Eqimattat aappaat inunnik ikiuinermik ingerlatsivimmi atorfeqarput arlaalu ataatsimoorlutik inunnik isumaginninnermut peqatigi-isffmmik, NIISIP-imik taaneqartumik allartitsippat. Immikkut taaguuserni-arlugit kommunimi isumaginnititut arlai taaguuteqartinneqassappat arlaalu NIISIP-itut.⁴⁷

Kommunimi isumaginnitsit pisinnaatitaajagaanermit misigi-saat

Suliniut ikiuisarnermut politikkimi sulisut akornanni aqqissuussaananermik ukkataqarluni aallartippoq, ima paasillugu kommunimi inunnit isumaginnin-nermi siunnersortit, atorfeqartitaanermikkut qallunaat nunaanni kommunimi taamatulli sulisunut nallersuunneqarsinnaasut. Aqutsisut ataatsimeeqatigi-saqattaareerlugit, akuersisimannippatalu suliniut piviusunngornavianngit-soq, kommunimi inunnik sullissinnermi siunnersortit kommunep meeqqanut ilaqutariinnullu immikkoortortaqarfiinittut suleqatigalugit suliniut aallartip-poq.

Meeqqanut ilaqutariinnermullu tunngasut toqqarneqarput, tamanna ilisima-tusarnikkut politikkikkullu annertuumik Kalaallit Nunaanni ukkatarineqarmat.

47 Nunatsini Inunnik Isimaginninnermi Siunnersortit Ilinniarsimasut Peqatigiiffiat (Landsdækkende forening for uddannede socialrådgivere)

Siornatigut misissuinerit atugarissaarnermut sulisunik (Ilinniartitsisut, perorsaasut, peqqissaasut aammalu inunnik ikiuinermi siunnersortit) ilalerluni ingerlanneqarneq ajorsimapput. Suleriuseq aallartinneqarpoq pitsaasumik immikkoortortaqaarfimmi inunnik ikiuinermi siunnersortik tamarmiusunik apersuinernik. Tamanna aallarniutaasumik sulineq aallaavigalugu nalunaarusiamik aammalu ilanngutassiamik suliarinnittoqarpoq. (Arnffjord 2012b; Arnffjord aamma Hounsgaard 2013).

Peqataasitsilluni ilisimatusarnerup isaanit aallartinneq uninngaannartutut isikkoqarpoq. Annermik ataatigut atsiortunga, suliniummilu akisussaasutut imarisaanik tunniussaqaarpunga, annermik sammisassanik toqqartuinermi, apeqquteqaatissanik aammalu misissueqqissaarnermi periusissanik. Taamaattumik suliniut kingumut isigissagaanni, piumassuseq atorlugu peqataanissamik periutsimik ilisimatusarnermi naleqqutinngitsumik aquneqartutut issimavoq, naak aallaqqaataaniit suliniut peqataasunit kisimi aqunneqarnissaa siunniussimagaluarlugu. Inunnik isumaginninnermi siunnersortinik kommuniimi sulisunik sunniisinnaasunik ingerlanneqarsinnaanissaa periarfissarsiuukkalarpara. Apersuinerni pitsaasuni ilaatigut saqqumiunneqarpoq, aqutsisunut attaveqartarneq amigaataasoq aammalu pisortaqaarfinit aallanit suleqatigisanit akuersaarneqarneq amigaataasoq oqaatigineqarpoq, tamannalu tuluit nunaanni misissuinerne uivertarnermut (stress) peqqutaalersartutut taaneqarpoq. (Baines, Davis aamma Saini 2009; Lloyd, McKenna aamma King 2005). Illuatungaatigulli pingaaruteqarsimavoq inunnik isumaginninnermik siunnersortinut attaveqartarneq, taamaasilluni suliniummut sulinerne misilittagarisaannik ilanngussisinnaanissamut periarfissinneqarluni. Illuatungaaniilli taamatut ingerlanerup paamaarnartua uaniippoq, uanga utaqqisutut inissisimagama, nalinginnaasumik ilisimatusarnermi soriarsinnaannginnermik kinguneqarsinnaagaluaq, aarleqqutitalugu misissorniakkat arlaatigut sunnersinnaanissaat. Siulleq immaqa annikigarsinnaagaluarpoq, kisiannili ilisimatusarsimasup isaanniit ajornartorsiutaavoq nassuerutigineqarsimanngitsoq. Myles Horton-ip allaaserai ajornartorsiutit taakkorpiaat aatsitassiorfimmi sulisunik aqqissuusaanikkut suliniuteqarniarnermini. Horton, annikitsuarsuarmik periuersartakkaminik allaaserinnissimasoq, TV-mi apersorneqarnermini oqaluttuarpoq, ilisimatoorpalaartumik periuseqarneq nigalassimaalersimallugu, soorlu ima nipilimmik: *“Misissueqqissaarnitsinni paasivarput ajornartorsiuteqartusi! Aajuna iluarsissutis-saq”*. Tamanna siunissaq ungasinnerusoq isigalugu sunniuteqangaangilaq.

Pitsaanerusumik paasinnittaatsimik toqqaapput, tassungalu aallaaviuvoq sulisut ajornartorsiutigisaat, soorlu nerisassanik amigaateqarnerit, sulinermit atugarititaasut pitsaannginneri aammalu akissarsiat annikippallaarneri. Horton oqaluttuarpoq ajornartorsiut ersarilluinnartoqunaasoq: *"They needed something to put in their bellies"* (Moyers 1981).

Sulinerminni pikkorillunnartuunerinik nersualaarinninnermillu aallaaveqarlunga, inunnik isumaginninnermi siunnersortit misissueqqissaarnissamut ingerlariaqqinnissamut aggersarpakka. Inuttassarsiuinngitsumik suleriuseqannginnissaq anguniarlugu ilusileriikkamillu ingerlariuseqarnissaq pillugu, siunnersuutigaara ataatsimiinnermi, Fremtidsværkstedet suleqatigiissitassami aallaagivissallugu. Taamaasilluni inunnik isumaginninnermik siunnersortit nammineq aperisarsinnaassapput taassumalu kingorna nammineq aaqqiissutissanik pilersitsisinnaassallutik. Inunnik isumaginninnermi siunnersuisartut peqataasut 15-it, siunnersuutigaat "toqqissisimaneq" sammisatut ingerlanneqassasoq. Sammisassatut taaneqartoq peqataasut timikkut tarnikkullu atugarisaanni pisariaqartitatut inissinneqarsinnaavoq.

Aqutsisut akuersinerisigut ulloq ataaseq siunissamut tunngasunik sammisaqartitsiviuvoq, tamannalu ingerlatsineq toqqissisimanermit tunngasunut nikerartorujussuarmik ineriartortitsivoq. Ulloq ataaseq siunissamut tunngasunik sammisaqartitsinnermi Jungk aamma Müllerip ilusilersugaanit maleruagassiortoqarpoq. (Jungk aamma Müllert 1989). Peqataasut piareersarsinnaanissaminnut periarfissaqarniassammata ilanngutassiamik naatumik, Kurt Aagaard Nielsenimit allanneqarsimasumik *Siunissami sammisaqartitsivimmi suut ilinniarneqarsinnaappat?* tunineqarput. (Nielsen 1988). Siunissami sammisaqartitsivik pingasunik killiffilersugaavoq. Killiffik siulleq isornaatilimmik aallaveqarpoq, peqataasut pissutsit toqqissisimanermit tunngasut ikkarnartuinik allattuisinneqarput, taakkualu najuuttunut tamarmiusunit takuneqarsinnaapput. Killiffiit aappaanni peqataasut ajornartorsiutit piviusorsiuinngitsumik aaqqiiffiginiassavaat, aningaasaqarneq imalunniit aaqqissuussaannermi killigititat uniffiginagit. Uani ilitersuutaasumik oqariartuut unaavoq "Nunarsuarmi sakkussaasinnaasut tamaasa pigisuugusigit, qanoq isillusi killiffimmi isornaatilimmiittut aaqqinniassagaluarpisigit" Killiffiit pingajuanni annermi ukkatarineqarpoq siulliup, isornaatilik taavalu aappaata, piviusorsiuinngitsumik, siunissaq qaninnerusoq ungasinnerusorlu isigalugit toqqississagaanni qanoq aaqqiivigineqarsinnaanersut.

Ikkami atuagassat killiffimmi isornartorsiuineq.

Isorinninnermik ingerlatsereernerup kingorna, inunnik isumaginninnermik siunnersortit ikiorsiissutissanik ujartuijuarnermik ajornartorsiu-teqarne-rat erserpoq, suleqatigisaminnit nersualaarneqarnissartik pisariaqartippaat aammalu assersuutunik siututunit taparserneqarsinnaanerunermut tunngas-sutilinnik saqqummeereersullu taasisoqarpoq taavalu pingaarnersiorlugit tul-leriaarisooqarluni.

Isornartorsiuinermi naammassinninnerup, takutippaa tusaaneqangittarneq aammalu qullersaqarneq allersaqarnerlu sulisut aqutsisullu akornanni ersa-rissorujussuusoq. Tamassuma aamma takutippaa, peqataasut sulinerminni arlaannaatigulluunniit sunniuteqangitsutut misigisimasut. Naak, killiffiit ilaanni, piviusorsiuunngitsumik periarfissanik taakkartuigaluarlutik. Killiffiip kingulliup ingerlanerani aaqiissutissanik siunertaqarluartunik siunnersu-uteqartoqarpoq, soorlu: "Nutaaliornerusumik aqutseriaaseqarneq", "Qaam-mat ataaseq sanileqarluni ilinniartitaaneq", "Akissarsiat qaffaaffigalugit", "Inunnik sullissinermi suliassanut qummut killigititaq" aammalu "Meeqqat

atuartut assigalugit feriarsinnaanissaq". Peqataasunit misigisassatut taak-
kua tiguneqarput, taakkumi aqutsisut akuersinerisigut aammalu allanngui-
nissamut soqutigisaqarnerisigut aatsaat piviusunngortinneqarsinnaammata.
Siunissami iliusissanut tunngasut naggaserneqarput, iliusissanik piviusun-
ngorsinnaasunik eqqqartueqatigiinnermik. Taakkua tassaatinneqarput,
iliusissat siunissami qaninnerusumi ungasinnerusumilu. Ulloq isumasioqa-
tigiiffik naammat sulianik allattaavimmik pilersitsivunga ullup ingerlasima-
neranik imalimmik, taannalu aamma kaammattuummik imaqarpoq, tassami
kaammattuutigineqarmat iliusissanut siunnersuutit ingerlateqqinnissaannut
aammalu kingusinnerusukkut pisariaqartissappassuk uannut attaviginnissin-
naanerat.

Siunissami iliusissanut sullivik aaqqissuussaannermigut uani killeqartitsivoq,
tamanna pivoq massuma allaffissornermi ingerlatsinermi atorneqarnerani.
Soorlu killiliivoq, iliusissanut siunnersuutigineqartut piviusunngortinne-
qarnissaannut periarfissanut. Nassuerutigisariaqarsimavara, kommunimi
allaffissornikkut inissisimaffik tassaanngimmat inunnik isumaginninner-
mik siunnersortit ulluinnarni ajornartorsiutit taakkartugaannik saqqum-
miussivissatut, ajornartorsiutit ulluinnarni tusaaneqartannginnermik
oqariartuutitalit. Nassuerutitta aappaat tassaavoq, inunnik isumaginnin-
nermut siunnersortit oqariartuutaat: "Suliassat amerlassusaasa qummut
killilernissaat", "Pitsaannerusumik aqutsisunik suleqateqarnissaq" aammalu
"Sulinngiffeqarneruneg aammalu akissarsiaqarneruneg", taakkuummata
nunani allani peqatigiiffeqarnikkut ukkatarineqarlutik anguniarneqartut.

Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermik siunnersortit nammineq sulia-
tigut peqatigiiffeqanngillat. Tamarmik ataatsimut aaqqissuussaasumik kat-
tuffeqarput, Atorfillit Kattuffiat (AK), taakkuuppullu ilaasortat assiginngitsut
sinnerlugit isumaqatigiissusiortartut, soorlu: Kommunimi atorfilinnut, tjene-
stemandinut, kigutigissaasunut, piniarnermut aalisarnermullu nakkutilliisunut
aammalu ilinniaqqiffinni assigiinngitsuni ilinniartitsisunut (Atorfillit Kattuffiat
2013). Inunnik isumaginninnermut siunnersortit tassani immikkuullarilaarput,
tassa kisiartaagamik sivilaartumik inuussutissarsiuutigisaminnik ilinniaq-
qissimasut. Soorlu AK immikkut ilisimasalimmik sassartitsisinnaanngilaq,
inunnik isumaginninnermik siunnersortit ilinniagaqarnermikkut atugarisaanik
immikkut ilisimasalimmik. Taamaattumik ilinniakkaminnik inuuniuteqartutut
isumaqatiginninniarnerni immikkut inissisimanerluttutut taaneqarsinnaapput.

Peqatigiiffik NIISIP aammalu inunnik isumaginninnermik siunnersortit pisinnaatitaaffilerneqarneri

Kommunemi peqataasitsinikkut ilisimatusareerlunga, inunnik isumaginninnermik siunnersortinik arlalinnik suleqateqalerlunga. Tamanna pivoq kommunemi allaffisornermut isiginninnera uninngavallaarsimammat aammalu suleriutsit assigiinngitsut nikerartinneqarsinnaasut tulluuppallaanngitsut kommunimi allersaqarfiullunilu qullersaqarfiusumi, kommunimmi taamak inneri allannngortinneqarsinnaanngillaq.

NIISIP-imi inunnik isumaginninnermi siunnersortit kommunep illuatungerisarlunnaanik allersaqaratillu qullersaqanngillat aammalu allaffissorinikkut arlaannaatigulluunniit pituttugaanatik. Taakkua inunnik isumaginninnermi siunnersortit ataatsimut kattussimapput, peqatigiiffimmik nutaamik aallussisumik pilersitsiniarlutik, tassami ukiorpaalunngulersuni annermik pisoqartarsimannigilaq. Suleqatigiit taakkua siunniussaraat, suliniaqatigiiffiit inunnik isumaginninnermi ilinniarsimasut Kalaallit Nunaanni soqutigisaat, soorlu suli-sitsisut akornanni isumaqatiginninniartarnerni, ilinniarsimasap akuersaarneqarnissaannik aammalu politikkimik oqallitseqartillugu tusaaneqarnissaq.

Aallaaqqaasiutigalugu NIISIP attaveqarfigaara allaaseralugulu ilisimatussutsikkut suliniut ingerlatassara. Taassuma kingorna aperaakka: "Arlaanut atorsinnaassavisinnga?" Siunnersuutigaara nittartakkamik pilersitsissallunga, tamannani peqatigiiffimmi pisariaqartinneqarmat, taamaasilluni ataqatigiis-saakkamik suleqatigiinneq aallartippoq. Periutsit marluk sunnertisimaffigisimavakka, NIISIP-p attaveqarfiginnginnerini. Siulleq suliat pillugit Randy Stoeckerimik ataatsimeeqateqarneq, Randy Madisonip Universitetiani professoriuvoq aammalu atuakkiata *Research Methods for Community Change* (Stoecker 2012) atuarnera. Stoecker taamani immikkut ittumik ilinniagaqartuugallarami, inuiaqatigiit akornanni sulinerimik allaaserinnittussaasimavoq. Taamaattumik inuiaqatigiinnguit aqutsisuanut ornigussimavoq oqaloqatiginikkiartorluni, apuukkamili oqarfigineqarsimavoq arlaatigut iluaqutaasinnaasumik suliaqqaartariaqartoq, taamaasillunilu pappiaqqat toqqortarineqartut nalunaarsorlugillu immikkoortiterpai. Tamassuma inernera tassaavoq, allaffeqarfinnguup toqqorsivini torersisimmagu, taakkulu amerlasoorpasuarnik paasissutissanik imaqarsimapput, Stoeckerip suliassamini, tassa specialimini atorluarsinnaasaanik. Taamaattumik taamanikkullu aallaavigiu-alersimavaa, aallartissagaanni tigussaasunik suliaqarneq siulliuttariaqartoq.

Taamatorluinnaq oqaluttuassartalik aamma Hortonip oqaluttuaraa, aatsi-tassarsiortuni suliaqarnermini misigisartik, tassa siullermik sulisartut kaak-kunnaarsinneqaqqaartussaannerat.

Isumassarsiap aappaa Freirep atuakkiaasa atuaqqinneraneersuuvoq, tassaasoq oqalugiartuni atuartitsinerup aammalu oqartussaassusilimmik atuartitsisup immikkoorutai. Suliniummi unamminartoq tassaasimavoq ilisi-matuutut aammalu isumasioqatigiinnerni ataqatigiissaarisutullu inissisima-nerma oqimaaqatigiissaarnissai. Inissisimanera ilorrisimaarfiginerpaasara tassaasimavoq ingerlalersitsisuunera. Piffeqarpoq aallartitsissuttarlugit peqataasut aammalu ilaatigut aallartitsisup suliassai sippoortoortugit sunni-isarsimagunarlunga. Freire allaaserinnippoq, ilinniartitsisup pisussaaffii aki-sussaaffiilu pillugit. Tassa iliuseqarluni, asuli najuutiinnarnani:

"I am convinced that a progressive educator cannot speak exclusively with the people. He or she also has to speak, from time to time, to the people. It has to do with the directiveness of education, and direc-tiveness does not mean necessarily authoritarianism or manipulation."
(Horton aamma Freire 1990)⁴⁸

Ingerlatitsisoq Freirep isumaani tassaavoq suleqataalluni peqataasoq, soorlu pilersaarusiortoq ataatsimiinnermik allartitsisoq, taassumalu kingorna allar-titsereeruni tunuartussa. Ingerlatitsisoq Freirep isumaani pisussaaffeqar-poq piffissap ingerlanerani, ingerlaarneq aqussallugu taamatullu aamma allanngortartitsinermik annertusaassalluni, soorlu taamak NIISIP-mi ataatsi-miinnerni aammalu isumasioqatigiinnerni assigiinngitsuni taamak pisoqartar-simasoq, soorlu peqataasut unittuuleraangata tannersarneqalaartoqartartoq. Uani Freirep aqutsinertut inissisimarnga ikorfartoqatigiinnermut saatissin-naavarput, taamaasilluni nukiit pitsaasumik nikerartunnguunneranik aamma kinguneqarsinnaavoq, taamaasillunilu ataavartumi ingerlaartoqalersinnaan-ngoqqullugu.

Henry Giroux sukumiinerusumik siunertamik isummersuuteqarpoq, taan-nalu taagorjaa *transformative agents* (peqataasut allanngorartut) (Giroux 1988). NIISIP-mi ilaasortat taamaasillutik peqataasutut allanngorartutut

48 Taakku eqqarsaatersuutit annermik kommunini inunnik isumaginninnermut, kom-munimi allaffissorfiogisumi siunnersortitut sulialinnut naatsorsuussaapput.

imminnut isigisinnaangorput, taamaasillutik inunnik isumaginninnermi pissutsinik aamma aallanguisinnaangorlutik. Tamanna ingerlalluarpoq NIISIP´p ingerlattarpassuini iluatsitarpassuini.

NIISIP´p suleqatigineqarani pitsaaliunermik siunertalimmik aqutsinerit pissaanermik iluartumut sangutinneqarput, ilaasortat ataatsimiittarnertigut inunnik isumaginninnermik peqatigiiffimmik aallarnisaanerminni, nukinnik pilersitsipput Kalaallit Nunnaanni isumaginnitsit sinnerlugit oqaaseqarsinnaasumik, taamaasillunilu aamma tassani nukissanik pilersitsipput sulisitsisunik isumaqatiginninniarsinnaangorlutik, AK peqataatingikkaluarlugu.

Isumasioqatigiinnissap sannaata ilusissaa eqqartulooreerlugu, aallaqqaa-taanit aqqissuussarisannik, NIISIP´ ilaasortat namminneq isumasioqatigiinnissap ingerlanissaa imarisassalu namminneq toqqarpaat. Peqataasitsilluni ilisimatusarnermi aallaavigineqarpoq peqatigiiffiup avitseqatigiinnermut/siunnersoqatigiinnermut atortarmangga, naak ilaatigut pisariaqarfiatigut oqartussaasutut inissimasaraluarlunga, taamaakkaluartoq uani anneruniartuusutut inissisimaneq ajorpunga. (Soorlu Freire taamak pisimasoq). Ataani takutinneqarpoq, isumasioqatigiinnerit sisamaasut, uanni aallartinneqartartut, kisiannili kingusinnerusukkut peqataasunit aqunneqalersarput.

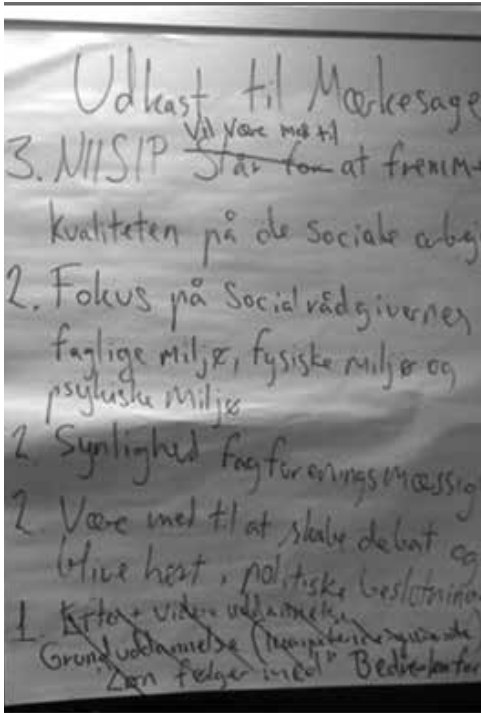

Grete-p isumasioqatigiinnermi NIISIP ingerlatarisaani aqutsisutut inisseqqammertoq, uani suliat pillugit nipaarsaarussisoqanngivippoq, kisiannili sakkussanik nukissanillu allannguu-taasussanik peqataasunit pilersitsisoqarpoq.

Asseq isumasioqatigiinnermit tigusaavoq, tassani NIISIP'p pingaartitai saqqummiunneqarput. Peqataasut takkupput nammineq isummaminnik pigisaqareersut, taakkualu isummat katersorneqarput, taamaasillunilu peqatigiiffiup pingaartitai inissisorneqarput, taamaasillunilu taakkua aamma ilaasortassarsiornermut sakkussatut atorneqalersinnaatillugit, taamaasillunilu aamma politikikkut oqallinnermi nukittunerusutut inissittoqarsinnaanera aqqutissiunneqarpoq.

Aallaqqaataaniit peqataasut ilitsersorneqarput qulequttat kisiisa ukkatarisagaat. Tassa imaappoq, siunnersuutigisaminnut takisoorujussuarnik nasuiaateqassanngillat. Tamannali isornartorsiuinernik inornalaarsinnaasunik peqataanikkut ilisimatusarnermik aallaavilimmik ilaqarpoq, taamaattumillu siunissamat takorluukkanut tunngasunut peqatigiiffiup ukkatarinninniarnera tunuarsimaarfigaara. Tamanna pissutsinik piviusunik aallaaveqarpoq, tassa NIISIP tamassuma nalaani isumasioqatigiinnerni aatsaat naapittarpoq, taakkununga peqatigiiffimmut tunngasunik suliaqarneq tassaammat, akissarsiaqarani suliaqarneq. Taamaattumik isumasioqatigiinnerit siulliit, ataatsimiivinnertut taaneqartariaqarput. Isumasioqatigiinnerni ilaasortaasut siunissamat tunngassutilinnik kissaatinillu oqariartuuteqarput. Uani sungiusaatinnguani pingaaruteqarluinnartoq tassaavoq, isumasioqatigiinnerni killeqanngitsumik isornartorsiuisoqarsinnaasarmat. Tassani sulisitsisoqanngilaq, pisortaqarfinniit allaniit suleqatigisartakkat peqanngillat imaluunniit politikerinik najuuttuqanngilaq. Naak taamak suliaqarneq tigussaasunik inerneqarnissaa neriorsuutaanngikkaluartoq, periuseq assut pimoorullugu ingerlanneqartoq malunnarpoq. Peqataasut annertuumik oqallittarput aammalu isummanik itisuunik puttallartitsisarlutik.

Ataatsimiinnernit siullernit misilittakkat aallaavigissagaanni, peqataasut annertoorujussuarnik uummammioqarput. Misigisarput unammillerneqartutut, suliasanik immikkoortitereqquneqaraangamik, soorlu sammisassat pingaarnerpaat eqqartorniarneqarnerini. Ilitsersorneqarput siunnersuutigneqartut aaliangiussaannngitsut, kingusinnerusukkullu allanngortinneqarsinnaasut. Taamaasilluni aamma peqataasut paasinnittariaasiat saqqummerpoq, taamaasilluni aamma peqatigiiffiup suut pingaartitarinerai erserlutik. 2012-imi isumasioqatigiinnerni sisamaasunit pingaartitat tallimat nalunaarsorneqarput, imaappullu:

Pingaartitat tallimat:

- NIISIP'p inunnik sullissinerup pitsanngorsarnissaa peqataaffigissavaa
- Inunnik Isumaginninnermi Siunersortit ilisimasatigut, avatangiisitigut tarnikkullu avatangiiserisaat ukkatarineqassapput
- Peqatigiiffeqarnikkut saqqumilaarneq
- Oqallinnernik pilersitseqataanek politikkikkullu aaliangiiniarnerni tusaaniarneqarnerulerneq
- Akissaatit — Akissarsiat tunngaviusut qaffannissaat ukkatarineqassaaq aammalu piginnaanngorsarluni ilinniaqqissimanermi tamanna atuutissaaq

Tunngavimmini oqaaseqaatigiiliat suliarineri allanngortinnerilu tunngavisiorluni suliaqarnernit eqqaanarput. Ilisimalikkat nutaat paasineri suliaaragut, taamaasilluni tamanna paasisanik tunuliaqutaqarluni assilialiornissamut aallaaviulluni, tamannalu Thomas Mathiesenip taavaa ersarissumik, naammassineqanngitsunik suliaqarnermik. (Mathiesen 1973).

Isumasioqatigiinnermi suliat naammassisanik iluteqarneri peqataasunut oqili-
allatitsivoq annertuumik, soorlusooq On and Off ilaasimaannakasillartut. "Kii-
sami NIISIP ukiorpaalunni uninngareerluni ingerlaqqippoq", ataatsimiinnermi
peqataasut ilaat unnersiorpoq. Misigisaq nuanneqaaq. Suliniutip massuma
naammassinerisa ilagaat, suliap ingerlariaqqinnerani aallartitsisooqataaneq.
Peqataatitaqarluni ilisimatusarnermi peqataanerup ilutigaa tunngavissiilluni
piumassuseqalersitsineq aammalu peqataasut sianissutsimikkut isorinnissin-
naanerata uummarissaqqinneranik ilusilersueqataaneq.

Ingerlaarnerni alloriarneq tulleeq tassaasussaavoq, pingaartitat aallaavi-
galugit malittarisassiornissaaq, taakkuali ataatsimeersuarnermi tulliuuttumi

eqqartorneqartussaassapput aammalu peqatigiiffik taamaasilluni nukittu-
ninngorluni inissittussaassaaq.

Inerniliineq

Ilanngutassiami ajornartorsiutaasoq saqqummiuppara, tassa inunnik isu-
maginninnermi sullissisut akornanni ersarissunik inatsisinillu maleruaan-
nittunik aaliangiisarneri. Taamak isiginneriaaseq politikkimik aallaaveqarluni
ilisimatusarnermut attuumassuteqartinneqarsinnaavoq, tassa aamma pis-
saanermik tigumminnittut akornanni aaliangiisarnarit takussaanginerinik.
Inuiaqatigiit aqqissuussaananerik ilisimatuut (Bachrach aamma Baratz
1962). Tinneraalluni aperisoqarsinnaavoq, ajornartorsiutaanersoq inunnik
isumaginninnermik siunnersortit aaliangiisinnaassuseqarlutik ilinniagalittut
Kalaallit Nunaanni atugarissaarnerup aqqani ilaatinneqannginnerat? Atu-
garissaarneq patajaatsuuppat ajornartorsiorfiunanilu, immaqa pissaaner-
mik tigumminninneq apeqqutaavallaassanngikkaluarpoq. Atugarissaanermi
inunnik isumaginninnermi siunnersortit pingaaruteqartorujussuupput, taak-
kuugamimmi ilinniakkaminni aammalu inuiaqatigiinni pissutsinik immikkut
ilisimasalittut taaneqartariaqartut. Maannakkut saqqummiunneqartariaqa-
lerpoq, inunnik isumaginninnermi siunnersortit ilisimasaqarput mannamut
ajoraluartumik atulerneqanngitsumik, taamaasillutillu aamma inuiaqatigiinni
annermik inunnik sullissinnermut tunngassutilinni oqallinnerni peqataasinne-
qassanatik. Maani naggataani sulineranni atugassarititaasut allaanerugamik,
ajornartorsiut uaniinneruvoq, inunnik isumaginninnermik siunnersortit nukis-
saasualerlutik akisussaaffimminnik tigumminnissinnaajunnaariartuaarnerat,
soorlu inunnik tungiuinerup silarsuaani inatsisilerituutullusooq inuiaqatigiinni
sanngiinnerusunut illersortitut.

Mathiesenip taaguutai eqqarsaatigalugit peqatigiiffimmi ilaasortat, peqa-
tigiiffiip NIISIP'p nukittorsarnerata kingorna, tunniussassaqaanngitsutut
inissisimariarlutik tunioraasutut inissisimaleriataarput inunni ikiuinerup
silarsuaani. (Mathiesen 1973). Ingerlaarnermi inuttaliisoqalertutut ippoq,
tassalu inuttaliinnermi pilersitanik piviusunngortitsisoqartarpoq, inunnik
isumaginninnerup silarsuaani "nipilersoqataasut" peqataaffigisassaannik.
Peqatigiiffik tassaasinnaavoq, inunnik isumaginninnermik siunnersortit kom-
munit allaffiini atugarisaannik aammalu sulinermi akissarsiallu tungaatigut

pitsanngorsaanissamut aqquutissiuissusaq. Taakkuusinnaapput aamma inuiaqatigiinni inunnik isumaginninnermut tunngasunut oqallinnerni oqariartuuteqartussat.

Taava assersuutip tamassuma qanoq ilikkartissavaatigut? Ilisimatusarneq eqqarsaatigalugu ilisimasimatusarneq maannakkut, ulluinnarni (neriunartumik) siunissami ungasissumi pisuussutitut inissisimatinneqartarpoq, taamatullu aatsaat tusagassiutini ilisimatusarnermi nalunaarusiat saqqummiunneqaraangata aatsaat tusartakkatut. Tassani peqataaneq, ilisimalikkat aammalu iliuseqarneq isumaqarlualerput pingaarutilittut inissisimalerlutik. Iliuseqarluni ilisimatusarnermi paasisanik ilisimatoq pissarsisarpoq, nalequttunik sivisuumik suliaqarnermigut allaat pissarsiarisinnaanngisaanik. Taamatuttaaq aamma ilisimalikkat paatsuuinernut unammillertutut inissisimalersinnaasarput, tassani pissaanerup suunera aammalu pissaaneq tassaannaanngitsoq qulangiisimaarinnineq, kisiannili pissaaneq tassaassaaq iluaqutsiisinnaanermut pisinnaalerneq, tassanilu inunnik isumaginninnermi siunnersortit taamatut inissittussaapput, ataatsimoorussamik inuiaqatigiinni inunnik isumaginninnermut tunngatillugu oqallinnermi ajunngitsumik pissaanermik takutitsillutik.

Aammalu peqataasitsinikkut ilisimatusarnermi assersuummik saqqumiisinaavugut, tassa Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermi ilisimatusarnermi eqqartueqqinnermik saqqummiisoqaqqissinnaavoq, sakkussanillu ikittunnguanik peqaraluarluni alassatitsisoqarsinnaavoq inimi oqalliffiivalaanngikkaluami.

7. Nuummi angerlarsimaffeqannginneq — sociologiimut tunngasoq isornartorsiorneq pilersaarusernermilu isiginnittariaaseq

Oqartussat ajornatorsiutit tamakkerlugit aaqqiivigisinnaangilai. Aaqqissinnaasuugitsigit torrassagalurpoq. Taamaattumik ilissi iliuuseqarsinnaagassi torrappoq.

Vittus Qujaukitsoq (Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoq) — Kofoeds Skole Nuummi 2016-imi ammaanersiornermi oqalugiaataa.

Pilersaaruserneq ingerlateqqinnissaa suullu pilersaaruseriat pisariaqarnerisut oqaatiginissai pisariaqarpoq, inooqatigiinni eqqugaasut amerlanerisut ilinniartinnissaannut sulilernissaannullu.

(Rådet for Socialt Udsatte-mut siulittaasoq, Jan Sjørnsen, DR2 Morgen 2016)

Angerlarsimaffeqanngitsut Nuummi amerliartorput. Uani ilanngutassiami qitiutinneqassaaq, inooqatigiinni pilersaaruseriornikkut nakussassaasumik suliuteqarneq qanoq inunnut, oqimaatsunik unammillernartunik eqqugaasut, pissutsit pitsanngorsarsinnaaneraí.

Ilanngutassiaq⁴⁹ ornigulluni misissuineri ukiorpasuarunik pilersinneqarpoq, pitsaassusermillu apersuineri angerlarsimaffeqannginnerlu avatangiisit pillugit ilisimatusaatigalugu sulianni marlunniit angerlarsimaffeqannginneq sakiállunnerlu misissorneqarlutik (Arnford 2015b), inooqatigiinnermilu angerlarsimaffeqannginneq pillugu akuleriinnerit (Arnford aamma Christensen 2016).

Angerlarsimaffeqannginneq Kalaallit Nunaanni pillugu sinaakkusiussat kingorna naatsumik teoriimut tunngasunik taaguutimik pilersitsineq, inooqatigiinnit pilersaaruseriornermi taaguut sociologiimullu tunngasoq

49 Aaqqissuisoqarfimmut marlunnullu reviewerinut oqaaseqaatigisaanut isumatusaartut qujanaq, qitiutitsinissamut tunngavilersuinissamullu iluaqutaasimavoq. Suliaraqfimmi suliut ilaat misissuinissamut Sundhedsstyrelsens TB pulje-miit aningaasaliineranik piviusunngorsimavoq.

isornartorsiorneq sammineqassaaq. Tulliullugu ornigulluni misissuineq saqqummiinneqassaaq, siumut sammillugu inerniliineq akunnaalliliineqasalluni.

Angerlarsimaffeqannginneq kalaallisut ataqatigiinnera

Arnanut angerlarsimaffeqanngitsunut unnuisarfik Nuummi siulleg 1970-niit 1990-kkut tungaanut ingerlavoq (Jensen 1982; Vammen 2003). Oqartus-sat pilersitsinngilaat, kisianni KFUK-mit (Kristelig Forening for Unge Kvinder) ingerlanneqarsimalluni.

1970-nni angerlarsimaffeqanngitsut pillugit kalaallit nutaarsiassaani amerlanngillat. Aatsaat 1990-kunni ilanngutassiat ikitsut saqqummerput, inuuneq Nuummi angerlarsimaffeqannginneq nassuiarneqarsimalluni. Assersuutigalugu angut oqaluttuarpoq parnaarussivimmit anisarnera isertarneralu peqqutaalluni angerlarsimaffeqanngitsoq (Kleist 1997). Aviisini ilanngutassiat angerlarsimaffeqannginneq pillugu ukiut tuusintilikkuutaat nikiffiat kingorna tusagassiat amerlatsipput, aqqusinermi Nuummi inuuneq pillugu avatangiisillu iluaniit pillugit, inuit 100-t illoqarfimmi 2000-mi angerlarsimaffeqanngillat. Nuuk 2008/9-mi pisortat unnuisarfimmik ammaapput, kingornalu tusagassiorfiit soqutiginninnerat qaffassimalluni. Taamaattumik angerlarsimaffeqannginnermi ilismatusarneq oqaluttuarisaanermi maannalu attuumassuteqarpoq, tassa illoqarfiit pingaarnersaanni ukiuni 30-40-ni ajornartorsiutaanikuugami, tamanna inooqatigiinni ajornartorsiut ilisimatusermi malinnaaffigineqarsimanani.

Angerlarsimaffeqanngitsut amerlassusaat naatsorsorneqaqqissaarnikuunngillat. Unammillernartut annertuut ataqatigaa, qanoq isiussanerluta qanoq angerlarsimaffeqannginneq nassuiarnissaa periaaserlu sorliissanersoq, ajornartorsiutip annertussusaanut suussusaanullu erseqqissaanissaat. Angerlarsimaffeqannginnermi misissuinerne amerlasuuni angerlarsimaffeqanngitsut amerlassusaat atorlugu tunngavigalugu suliarineqartariaqarput.

Angerlarsimaffeqanngitsut amerlanertigut assut aalajaatsuusarput, angerlarsimaffeqannginnerlu sivikitsuusinnaasarluni- imaluunniit sivisisinnaasarluni.

Preben Brandt, siornatigut Rådet for Socialt Udsatte-mut siulittaasoq, angerlarsimaffeqannginneq imannak nassuiarpaa:

Angerlarsimaffeqanngitsut, inooqatigiinnut politikikkut ataqatigiinneruvoq, inuupput, inissaminnik amigaateqarlutik, arlalinnik paasiuminaatsumik illugiissitamillu inooqatigiinni sakkortusinik peqqissutsikkullu ajornartorsiortut, inooqatigiinni ataqatigiinnerni peqataanissamut ilaannikkut ajornartorsiortarput, kisianni tamakernagit. Pissutsinit amerlasuut itisuumik inummi kisaasersimasarput imaaliallaannarlu suneqarsinnaanatik. (Brandt 2013)

Maani konservatiivit kisitsisaat takunikuuagut, naliliisut Nuummi angerlarsimaffeqanngitsut amerlassusaat 100-t missaaniittut (Ilaqutariinnut Peqqinermullu Naalakkersuisoqarfik 2008; Hansen aamma Andersen 2013). Kisitsisigut marluullutik issuagaminni tunuliaqutaminni tunuarsimaarput, innuttaasunillu amerlassusaat najugaqanngitsut, kinguartitsinissaminnit innuttaasut peqataatillugit, kisillugit periaaseqarlutik sulipput. Nalunaarusiami kingullermi isumaginninnermut siunnersorti peqataavoq, angerlarsimaffeqanngitsut ujassallugit amerlassusaallu kisissallugit. Annertuumik ingerlasinnaaneq ajornartorsiut canadamiunit misissuisartunit aammattaq ilisimaneqarpoq, inuusuttuni angerlarsimaffeqannginneq misissornikuuaat:

Many youth experiencing homelessness are difficult to locate in order to count them. These youth are couch surfing, moving back and forth from their family home, in and out of foster care, etc. Researchers made many attempts to work with schools and community organizations in order to outreach to these youth. (Albert, Penna-Cooper aamma Downing 2015)

Kisitsinissamut ingerlasinnaaneq unammillernarpoq, kisiannilu takutippaa aalanermi ilusit nunaqarfinni akornanni, illoqarfinni mikinerit illoqarfiillu Iulissat, Sisimiut, Nuuk aamma Qaqortoq. Angerlarsimaffeqannginneq pingaarnertut piffimmi ilisimaneqarpoq, kisiannilu illoqarfinni mikinerni annikitsumik pisarluni. Assersuutigalugu april 2016-imi Kommuneqarfik Sermersuup Suliffeqarnermut Isumaginninnermut Inuusutissarsiornermullu ataatsimiititaliaa aalajangiivoq uunnassarfik Paamiuni pilersinneqassasoq. Ataatsimiititaliap imaqarniliaa naapertorlugu innuttaasut Paamiuni 1.450-sut 25-t angerlarsimaffeqanngillat (Kommuneqarfik Sermersooq 2016b).

Nuummut uteqqikkutta 2006-mili innuttaasut 14.583-miit 2016-imi 17.316-mut qaffassimapput (Grønlands Statistik 2016). Ukiuni qulini 18,7 procentimik

qaffassimavoq. Nuuttut ikittut suliffeqarnatik nuuttarput inissaqaratillu. Ilaquttaminni najugaqartarput imaluunniit nalunngisaminni inissarsiortarlutik. Pilersaarut akulikitsumik sivikitsumik atuuttarpoq, kingorna nooqittariaqartarlutik inissarsiortarlutillu, aqqusinermut pissanngikkunik.

Oqartussat inissiat Nuummi ukiut 20-t sinnerlugit utaqqisarpaat. Nuummi inissiani namminersortuni tuniniakkat kvadratmeterimut akii 20.000 koruunit sinnerpai. Inissiamut aningaasanik atornermi akilersuuissagaanni 600.000 koruunimik isertitaqarnissaq imaluunniit marluulluni isertitaqarnissaq pisariaqarpoq. Kalaallit agguaqatigiissillugu isertitai 218.000 koruuniuvoq. (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2015). Inissiat-suliffik-aaqqissuussinerit t.i suliffissat inissiallik nalinginnaasumik oqartussani atorfillik akunnattumik sivilissusillik ilinniakkat (atuarfimmi ilinniartitsisut, niviarsiat, nakorsat, isumaginninnermut siunnersortit oqartussanilu allaffissornermi sulisut) (Kommuneqarfik Sermersooq 2016c). Inissiat namminersortuni tuniniakkat agguaqatigiissillugu akissarsiaqartunut naleqqutinngillat.

Ukiutum isertitat agguaqatigiissillugu qaangertinnagu imaluunniit suliffik inissialik iluatsitsinnagu nuuttut inissiamut akiliinnissamut assut killeqasaaq, taamaalilluni eqimattani sanngiitsumik isumalluutillik angerlarsimaffeqannginnermut kimigiiserneqarsinnaalissapput. Inuit ilaannut Kalaallit Nunaat iluanni nuussalluni akilersinnaanngilaq, taamaalillunilu amerlanerit nunartik qimattarpaat Qallunaat Nunaannullu nuullutik, illoqarfinni angineri Aalborg, Aarhus, Odense Københavnimullu nuunnerisarput, inooqatigiinni neqeroorutit Kalaallit Nunaanniit nuuttunut pilersinneqarnikuullutik. Kisianni Qallunaat Nunaannut nuunneq tamatigut akilersinnaaneq ajorpoq. Rådet for Socialt Udsatte nalunaarusiat marluk saqqummersinnikuuat, tamanna pillugu oppernarsarnikuuat. Nalunaarusiat arnat kalaallit angerlarsimaffeqanngitsut inissisimaffiat qitiutippaat (Rådet for Socialt Udsatte 2014, 2016). Nalunaarusiat tusagassiuinerit oqaatsitigut ajornartorsiutit pillugit imarai, ilinniagaqarnermullu suliffeqarfiillu pillugit isersinnaanermut ajornartorsiutit. Aammattaaq peqqutaavoq, arnat amerlanertigut attaveqarfiit isumalluutitigut sanngiittumukartaramik.

Pilersaarusionermut teoretikerip, John Friedmann, isumalluutitigut sanngiinneq inunnik sanilliuppaq, nalinginnaasumik sunniuteqanngitsut, innuttaasut politikkikkut nammineq naalakkersuisoqarlutik inuupput (Friedmann 1992). Arnat inissisimaffiat Kalaallit Nunaat Qallunaallu Nunaat akornanni

akisussaaffik agguarneqarsimagaluarluni, nunat marluk Naalagaaffeqatigiinnermi ajornartorsiut nassuerutigissallugu iliuuseqarfigissallugu tunuarsimarput (Arnfjord 2016b).

Issittuni allani angerlarsimaffeqannginneq misissuiffigissallugu sivisinerusumik ilitsoqqussaqarput. Alaskamiit misissuineq immikkuullarilaartumik, angerlarsimaffeqannginneq imigassamut atonerluinnermut atatippaa (Travis 1991). Amerikami misissuinnermi aammattaaq isumaginninnermi pisutsit qitiutippaa, inerniliillunilu nunat inoqqaavi Alaskami innuttaasunit naqqani amerlavallaartut, nunat inoqqaaviinngitsunut naleqqiullugu. Canadami misissuinnerit takutippaat, inoqarnermi politikki angerlarsimaffimmilu amerlavallaanik inisimasoqarneq qanoq peqqinnermut toqqaannartumik atassuteqarnerisooq (Lauster aamma Tester 2014). Canadamioq nunanik ilisimatusartoq angerlarsimaffeqannginnermilu misissuisartoq, Julia Christensen, tunngaviliivoq issittuni angerlarsimaffeqannginneq paasisariaqarippat atortunik angerlarsimaffeqanngiinaangitsooq. Assersuutigalugu siornatigut kusassaatineqarnikoq isornartorsiorpaa taamalu pingaartut innani angerlarsimaffeqannginneq nunallu inoqqaavii akornanni ataqatigiinneq angalaartuurtut piorsarsimassuseqarnikoq:

[It is] Undermining the real significance of material homelessness when one is living on his or her ancestral homelands” (Christensen 2013).

Kalaallit Nunaat Alaskamiit Canadamiillu allaassuteqarpoq namminersortuunerulluni nunami pigisaqarluni, namminersorlunilu isumaginninnermi, peqqinnermi- inigasaqarnermilu politikki aquppaa.

Kalaallit isumaginninnermi aqqissuussaq nalinginnaasumik isigigutsigu, isumaginninnermi politikikkut unamillernartut sorsussutigineqarput amerlasuut: Ikinnersussuteqartoq meeqqanit angisooq sumiginnagaapput (Kristensen il.il 2008; Pedersen aamma Bjerregaard 2012), kingullertigullu arnat aappariinnermi nakuusertut annertunerusumik eqqumaffigineqalernikuupput (Fievé aamma Hansen 2016; Poppel 2016). Ajornartorsiutit tusa-gassiuutikkut saqqummingaatsiartarput kinguneranillu aamma politikikkut eqqumaffigineqarluni.

Angerlarsimaffeqannginneq eqqumaffigineqarnera annikinnikuuvoq taamalu angerlarsimaffeqannginnermi ajornartorsiut navianartorsiulissaaq

annertusinissaanut, ataavartumik isumaginninnermi suliniutit pisariaqalisapput, atugarissaarnermi qaffasissuseq pilersitseqqinnissaanut, innuttaasut akornanni angerlarsimaffeqanginnermit eqqugaasut.

Isumaginninnermi pilersaarusionerq Sociologiimilu Marxisme

Tulliuttumi pilersaarusionerq isumaginninnermilu pilersaarusionerq assi-geequtai eqqartussavakka. Davidoffip pilersaarusionerq taavaa: *"Qularnaatilimmik isumaginninnermi politikimit sananeq"* (Davidoff 1965). Isumaginninnermi pilersaarusionerq tassaavoq isumaginninnermi iliuseqarnerq, qitiutippaa iluaqutaasinnaasunut tunngavilersuineq eqimattat nikit-tunngitsunit inuiaqatigiinni (Roach aamma Rosas 1972). Australiameersoq illoqarfimmi pilersaarusionermi paffessori, Leonie Sandercock, isumaginninnermi pilersaarusionerq suliassaq isornartorsiortutut isigaa, isumaginninnermi naapertuilluarnerq advocacy-lu qitiutillugu (Sandercock 2004).

Friedmannip tunngavilersorpaa pilersaarusionerq suliassat pingaaruteqartut pingasuusut: Isumalioqqissaarnerq, inuup annertussusaa pilersaarusionerq sukulluunnit killiffimmi qitiutillugu. Tulluarsarlugu, isigalugu pilersaarusionerq qanoq piviusunningsinnaanersoq. Suliassami kingullermit translation pineqarpoq. Uani sulissutigineqarpoq paasinninnissaq, qanoq ilisimatusarnerit allat pilersaarusionerq paasisinnaagaat taaguutit eqqaanartut allat aqqutigalugit soorlu peqataaneq nukittorsaanerlu.

Isumaginninnermi pilersaarusionerq angerlarsimaffeqanginnerq pillugu Nuummi immikkoortoqarfiit tamat suliassat atatillugu naleqqutillerpoq, pisutigalugu ilisimatusarnermi taaguutit oqaatsinillu atuineq sumiissusersinnaavai, ilisimatilluta politikkerit pitsannguunnerillu immikkoortortaqarfiit tamanit suliassat qanoq angerlarsimaffeqanginnermit eqimattat Nuummi nukittorsarnerqarsinnaanersut. Teorii isumaginninnermi pilersaarusionerq pillugu innuttaasut aqqissugaanerlu akornanni ataqatigiisilerpai, iliuseqartut iliuseqartutut allanguinissamullu suliniuteqarnermut ilaatilerlugit. Uani ataqatigiineq Marx 11. Feuerbach tunngavilersorlugu isummiussamut erserpoq: *"Isumalioqqissaartartut silarsuaq taamaallaat assigiinngitsutigut nassuiaappaat, kisianni allannortinnissaa apeqqutaalluni"* (Marx aamma Engels 1973).

Isumaginninnermi pilersaarusionerme taaguut tamakkiisumik qitiutinneqarnissaa angineqassaaq, politikkikkut isumassarsiaq imaluunniit periutsit nutaat qanoq inuunermi pitsanngorsaasinnaasut, inuiaqatigiinni innuttaasut ilaatillugit. Friedmannip siunnersuutigaa suliniutit annikitsut iluaqutaasut aallaavigineqassasut, kisianni naalagaaffimmit takunngitsoorneqartarput imaluunniit soqutigineqaavinneq ajorlutik. Nammineerluni suliniutit annikitsut arlallit Amerika Kujallermi ilaaffiginikuusani aallaavigai. Friedmannip kingusinnerusukkut suliadini toqqaannartumik Bent Flyvbjergimut naleqqiussivoq, suliassiissut ilusilersorneqarnera pillugu qitiusunik iliuuseqarnissaaq. Flyvbjergip suliassiissut isornartorsiortoq eqqartorpaa, Friedmannip suliniutai annikitsut qangaanerusut pillugit najoqutassiaanut assut assigiisuteqarput, pilersaarusionermut naleqartoq ajornartorsiutimut nalinginnaasumut naleqqiussigaangat. Suliassiissut agguaqatigiissilluguunnaangilaq, pilersaarusionermik naleqartoq. Naleqassuseq suliassiissutini takussaapput, assersuusiat imaluunniit misileraanerit agguaqatigiinnermi naleqqiullugu ingerlariaqqinnermi alloriartut, Flyvbjerg taama oqarpoq (Flyvbjerg 2001:77). Suliassiissut angerlarsimaffeqannginneq pillugu Nuummi isornartorsiutit assersuutaasinnaavoq, qanoq suliniut annikitsoq assersuusiorsinnaanersoq, qanoq pisortatigut aaqiissuusinnermi suliniutit nukittorsarneqarsinnaanersut.

Pilersaarusionerme isiginnittariaatsimi pineqarpoq:

- Suna ajornartorsiutaava?
- Qanoq ingerlariaqqissaagut?
- Kikkut peqatigalugit anguniagaq angussavarput?

Isumaginninnermi pilersaarusionerme misissuinnermi ilusilersuinnermi iliuuseqarnermik imaqarpoq. Naleqqiupporli suleqatigiinnermik allamik ilanngusse-qinnissaaq Friedmannip qulaaniittumi issuagaanut naapertorlugu – ateqarpoq translation – pilersaarusionerup ingerlaanera paasinissaanut taaguutit nutaat pilersinneqarnissaanut. Uani inooqatigiinnik ilisimatuup Erik Olin Wrightip neomarxistisk sociologiimi suliaani (ilanngullugu?) atassuteqarpoq. Wrightip Marximit paasinnittariaaseq nutarsarpaa, tunngavigaluguttaaq pissutsit ajoqersuunermut qanillinissaaq Marxismemut tamaat naleqqussartariaqanngitsugut, Marxip teoriia ilaat aterusukkaangatsigu (Wright 1997). Marx-imit atuarneq Wright David Harvey-lu kattupput "Marx-ilisimannittut"⁵⁰ videomilu

50 Harvey Marx-paasisimasalittut ilisimaneqarusunngilaq.

oqalugiarnerni Marximit atuarneq sulisaaseq ilisimasani oqaluttuaraa. Wrightip Marx-ip taaguutai ilai suliarineqarsinnaalertissinnaanngikkunigit miserratigissavai. Marx Guutiinnginnami: *"He got some things crazily wrong (...) But he also wrote about loose ideas that needed to be taken up. What comes out of reading that Marx is infinite possibility and interpretation"* (Ligthart 2014). Marximit atuagassat mutiusut malikkitsigu, maanna det Kommunistiske Manifest-imiit klassit taaguutaa akuersinarneruvoq atusallugu mutinngussallugulu (Marx aamma Engels 2015), eqaarsaatit allanngineq pillugit Feuerbach Teserne-miit Marxip isumalioqqissaarnerani siusinnerusukut suliaani (Marx 1959; Marx aamma Engels 1998). Tamakkiisumiinngitsoq eqqartussanagulu pikitsitsineq pillugu aqqusinerni aqqqissuussineq appasallugu. Kalaallit Nunaat inuiaqatigiittut mikinertut aamma annikinnerusumik assut isornartorsiorpoq. Taamaattumik tamatigut ilimagineqarsinnaanngilaq pitsaassusermik akissusersissalluni pisortatigumiit aqqqissuussamiit, aamma allami ingasaassiineq suliniutimut nammineq naalakkersuisoqarnermi ingattarsarluni soorlu: *"Naalakkersuisoqarfik tiguartigu guillotinererlugillu isumasarsiat, uagutsinnut assingunngitsut"*.

Atasumik allanngineq

Erik Olin Wright ilinniarnikuuaa Marxistiske-it taaguutit qanoq nutaaliorsinnaanersut qanorlu nunarsuarmi ullutsinni nunarsuarmiunngorsaanerme tuluarsarneqarsinnaanersut. Erik Olin Wrightip najoqqutassat assingi, soorlu Friedmannip aamma Harveyip, amerlasuut suliarai inooqatigiinnik ilisimatusaatit isornartorsiorlugu qitiutippaa. Wright Acthon Fung-i suleqatigalugu suliniutit annikitsut imaluunniit suliniutit isornartorsiorlut suliarinikuuai, marluullutik suliniutiminni *"Deepening Democracy"*-mi nassuiaappaat. Illoqarfimmi inuiaqatigiinni ineriartornera Chicago-mi suliniutit pineqarput (Fung 2003) aamma isumaginninnermi bankini Kerala-mi misiliut (Isaac aamma Heller 2003).

Inooqatigiinnik ilisimatusaatit isornartorsiorloq nutarternikoq Marx-imi suliatigut qaangerpaa, taamaalilluni periusimik toqqaannartumik pilersitsivoq, teoriit allannginermik nukittorsaanissamullu pillugit suliarinissaannut. Isumaginninnermi pilersaarusernerup tunuani paasinnittariaaseq kattunneqarpoq.

Wright assersuutigalugu periutsit pingasut allannguissamut nassuiaappai: Ruptual, Interstitial aamma Symbiotic transformation. Wrightip kingorna nutserlugit oqilisarpai: *Aaqqissuusaq seqimillugu* (ruptual), *aaqqissuusaq takunnigitsuusaarlugu* (interstitial) aamma *aaqqissuusaq atorlugu* (symbiotic). Wrightip kingulleq eqqartugaa tassaavoq periuseq angerlarsimaffe-qannginneq pillugu misissuinerimi atorneqartartoq, Wright allappoq (2006):

Symbiotic transformations thus have a contradictory character to them, often taking advantage of a tension between short- and long term symbiotic forms of social empowerment are in the interests of elites and the dominant classes. In the long term they can shift the balance of power towards broader social empowerment.

Atasumik allannguinerit Wrightimi marloqiusumik atuunnissaanik periarfisaqarpoq, allannguinerit aallaavigisaqarluni pisinnaallutik ass. pikkorivissup soqutigisai piffissami qanittumi anguniagaqaruni siammasissumik innuttaasut piffissami ungasissumi iluaqutigisinnaassavaat. Ass. namminersorlutik aningaasaliisut piffissami qanittumi unnuisarfinnit arnanut pilersitsisinnaapput, piffissami ungasissumi inuiaqatigiit iluaqutigisinnaavaat isumaginninnermi arnanut isumannaallisaalluni, piffissami ungasissumi innuttaasutut imminut napatileqqissinnaallutik inuiaqatigiinnullu aningaasatigut tapeeqa-taasinnaallutik.

Qulaani isiginnittariaaseq isornartorsiorneqartoq nassuiarneqartoq kingorna ornigulluni sivisunerusumik misissuinerimi atatillugu atorneqarpoq, Nuummi illoqarfimmi atorneqarluni.

Angerlarsimaffe-qannginnermi avatangiisit Nuummi ornigulluni sivisunerusumik misissuinerimiit inernerit

Nuummi angerlarsimaffe-qannginnermi misissuinerimut atatillugu ornigulluni misissuineq 2016-imiit 2017-imut aallartinneqarnikuuvoq. Ornigulluni misissuineq Frelsens Hæri suleqatigalugu pivoq, sapaatip-akunneranoortumik attavigisarsimavakka. Aammattaaq peqatigiiffimmi NoINI-p suppi igaffimmi tunniussimavunga, taamaalillungalu angerlarsimaffe-qanngitsut unammillernartui ilai ilisimalerpakka. Ornigulluni misissuinerimut atatillugu arlallit apersuinerit 45 minutsinik missaanik sivisissuseqartut pippu, peqqinnermi sulisut, NGO-sulisut isumaginninnermilu sulisut apersorneqarlutik, tamarmik

innuttaasut angerlarsimaffeqannginnermik eqqugaasunut attuumassuteqarlutik. Apersorneqartut amerlanerit snowball proces aqutugalugu inut-tassarsineqarput, aallaqqaasiullugu mail aqutugalugu attavigineqarlutik apersorneqannginnerminni. Apersuinerit tamarmik immiunneqarput allanneqarlutillu. Apersuinermit atatillugu peqqinnissaqarfik, kajumissutsiminik suleqataasut ingerlataqarfii isumaginninnermilu ingerlataqarfii akornanni angerlarsimaffeqannginnermi suleqatigiinneq avissaartitsinerlu pillugu apersuisoqarpoq, taaguut siammasilaartoq.

Apersorneqartut aqqat isertuutinnissai assut sulissutigineqarpoq. Immikut ittumik unammillernarami illoqarfimmi 17.000-nik innuttaasoqartillugu. Tassunga atatillugu piffissaq pingaaruteqarpoq, apersorneqartullu amerlanerit maannakkut atorfigisimasaminni, apersorneqarmata, suliunnaareerlutik. Tamanna pillugu ass. Nuummi isumaginninnermi sulisut annertuumik nikerartarput (Arn fjord aamma Hounsgaard 2015).

Ornigulluni misissuinermi Frelsens Hærimi Inimi kialaartumi sulisut, kajumissutsiminik sulisut pulaartullu oqaloqatigaakka (Arn fjord 2015a). Illoqarfimmilu apersorneqarnerit arlallit pippu, immiunneqanngillat kisianni allattuiffimmi paasissutissat pigineqarlutik. Apersorneqartut inissisimaffiga ilisimavaat. Ornigulluni misissuinermi illoqarfiit pingaarnersaani angerlarsimaffeqannginneq pillugu paasissutissanik tunngaviulluurtunik peqartitsivoq.

Inerneraaluni suppi igaffimmut inuit ornillattaasarnannut nalunaarsuut, Kalaallit Røde Korsiat (Nuuk) (aningaasaliisoq), Frelsens Hæri (Inissaqartitsisut) aamma NoINI (suliarineqarsinnaalersitsisoq) suleqatigiillutik suppi igaffik ingerlappaat. Suppi igaffik marlungornerit tamaasa ammasarpoq, nerisassanillu piareersaasoqartarluni neriartortussanut. Upernaanerani nerisitsinerit ataani takuneqarsinnaapput, suppi igaffik 2014-imili ammarmat.

Takussutissaq qaffariarujussuarneq takutippaa, erserporlu atorfissaqartitsineq annertusisimasoq, inuit angerlarsimaffeqannginnermut nalunaarsorneqarneq ajormata. Suppi igaffimmi kiinnat nutaat ataasiakkaat arlallit takuneqarsinnaapput. 2014-imiit 2015-ip tungaanut 23 procentimik amerlisoqarsimavoq, aamma 2015-imiit 2016-ip tungaanut 70 procentimik amerlisoqarsimalluni. 2014-imi 2016-imilu katillugu 109 procentimik amerlisoqarsimavoq, nerisitsisarnermit marloriaammik amerlisimapput.

NoINI-mi upernaanerani 2014-2016-mi nerisitsinerit katillugit			
	Nerisit-sinerit	Agguaqati-giisillugit nerisitsinerit	Procentimi assigiinngis-sutit
2014 (jan. - juuni)	488	22	
2015 (jan. - juuni)	701	27	23 % (2014-mili)
2016 (jan. - juuni)	881	46	70 % (2015-mili) 109 % (2014-mili)

2016-imi apriliimi maajimilu, eqqartorneqareersoq, Julie Christensen uangalu politikereit, NGO-t pisortanilu sulisut, misissuinermi suliniutumut atatillugu isumaginninnermi suliniutit angerlarsimaffeqannginneq pillugu apersorpagut. 2015-imi apersuinerit ingerlanneqarput, suliniumut atatillugu angerlarsimaffeqannginneq sakiiallunnerlu pillugu (Arnfjord 2015b).

Apersorneqarnerit grounded theory-mut kode-neqarput, periuseqarluni kodningi ammasoq qitiutillugu (Charmaz 2006). Ornigulluni misissuineq paasisutissaqartitsivoq, immiunneqanngillat kisianni allattorneqarlutik nalunaarsorneqarput.

Apersorneqarnerit immiunneqarsimasut ataaani allattorsimaffimmiipput, immikkoortortaqarfiit assigiinngitsut oqartussallu assigiinngitsut suliai pillugit qitiutinneqarlutik. Apersuinerneerit issuakka misissorneqarput, kingorna oqaaseqaatit pingaarnersiorlugit eqikkarpakka (Dahler-Larsen 2008; Kvale aamma Brinkmann 2009).

Apersuinermi takussutissaq		
Paasissu-tissiiisut	<p>2010-2016 akornanni suleqatigiinneq inooqatigiinnermilu eqqugaaneq pillugu apersuiner-niit issuaanerit</p> <p>I = apersuisoq R = akisoq</p>	Oqaaseqaatini pingaernerit (statements)
1. Niviarsiaq	<p>Inuusuttuaraq pillugu suliaq oqalut-tuaraa, ilisimasaqarfigisaa nakorsar-nikkut passunneqarnerani.</p> <p>I: Isumaginninnermi aqqissu-usaqarfimmut niviarsiaaraq oqalo-qatiginerit pillugu nalunaarutigiviuk?</p> <p>R: Naamik naamik</p> <p>I: Taamaalioqqusaanngilit?</p> <p>R: Naluara, eqqarsaatiginikuun-ngilara. Suleqatiginikuunngilakka, taamaalillunga eqqarsaatigineq ajorpakka. Eqqarsarpunga qulakkiis-sagiga naartunngitsoq. Naartussappat qulakkiissavara isumaginnittoqassasoq.</p>	<p>Suleqatigiinneq pillugu eqqarsaa-teqannginneq</p> <p>Passunneqarnek kisermaanne-qarpoq, isumaginnittoqarfik attaveqatiginagu</p>
2. Niviarsiaq	<p>R: Eqqarsarpungalu kommunip angerlarsimaffeqanngitsunut ajunnginnerusumik sullissinerisin-naagaluartut, passunneqarnerminni inissaqarlutik. Maani napparsimma-vimmiinngitsoq. Maani ineqarfittut innerugami</p> <p>R: Kommuunimiit iliuuseqarnerunis-saq amigaatigaara. Sumiiffissamik sanaartortoqarsinnaavoq. Illoqar-fimmiit ungasinngitsoq, immikkuu-laartoq immaqa ornissinnaassaat.</p>	Angerlarsimaf-fippalaartut sinaaqutit angerlarsimaf-feqanngitsunut peqqissarneranni sananeqassapput

<p>1. NGO-sulisoq</p> <p>Frelsens Hæri</p>	<p>Kommuni pillugu suleqatigiinneq:</p> <p>R: Isumaqarpunga kommuni qularisaqartut, pissutigalugu upperisaqarluta peqatigiiffugatta nammineerusullutillu. Taamaattumik pisariaqanngilaq qularisaqarnissaat. Paasisinnaavaralu aamma iluassagaluarpoq nammineersinnaasuugutta. Kisianni eqqarsarpunga qeqqani naapittoqarsinnaasoq, maanna isumalluuteqaratta isumalluutillu assigiinngitsut atorsinnaatillugit, iliuuseqanngiinnaramik. Nunat allat isiginiarsinnaavaat qanoq ingerlatsinermi isumaqatigiissuteqarnerisut.</p>	<p>Kommunip akisussaaffeqataanissaq kissaatiginngilaa</p>
<p>2. NGO-sulisoq</p> <p>Frelsens Hæri</p>	<p>R: IA-p illuatungiliunnermini anner-tuumik sulinikuupput imaluunniit qanoq taasarnepaat. Angerlarsimaffeqannginneq pillugu misissuinerit. Ilaatinneqartarpugut ilaatinneqartarlutalu. Kisianni assut nipaannikooqaaq eqqissisimanarlunilu aasarli kingulleri, taamaagunarpog. Susoqarpiarnikuunngilaq. Tikillugu assigiinngitsunut qaaqusaasarnikuuvugut.</p>	<p>Suleqatigiinnermi aamma politikikkut qanoq ingerlasoqarnersoq apeqqutaasarpoq</p>
<p>3. NGO-sulisoq</p> <p>Kofoeds Skole</p>	<p>R: Ukiumoortumik aalajangersimasumik naapiffeqarneq ajorpugut. Peqqinnissaqarfimmuut isumaginnittoqarfimmullu atalluarpugut. Tamarmik maaniinnikuupput pulaarnikuullutillu. Pisoqassagaluarpat ilisimavara kina saaffigissanerlugu.</p>	<p>Aalajangersimasumik naapiffeqannginneq.</p> <p>Attaveqaqatigiilluarneq.</p>

<p>Isumaginninnermut siunnersorti</p>	<p>R: Illoqarfimmi nukillalaartut amerlapput, imaluunniit qanoq taasernerpaat. Kommunimut nukillalaarnerit amerlapput. Oqartus-satut iliuuseqatussaavugut. Uagut neqeroortussaavugut. Uagut periarfissaqartissavarput. Uagut assigiingissutigut iliuuseqartussaavugut. Kisianni piviusoq allaavoq. Iliuuseqarnissatsinnut periarfissat assut ikipput øh, oqartussallu assigiingitsut soorlu peqqinnissaqarfiup assut paasiuminaatsippaa, sooruna angerlarsimaffeqaangitsoq inissaanik taamaaliallaannaq tunisnaanginneripput, sooruna meeraq (anaanaasoq inuusuttoq) meeqqerivimmiinnissaa isumaginngiinnaripput, sooruna iliuuseqarfiginngilarput. Neqeroorsinnaangikkutta suleqati-giinnissaq ajornakusuussaaq.</p>	<p>Isumaginnittoqarfimmut nukillalaarneq</p> <p>Illuinnarsiorneq misiginneqarpoq ilimasunneq oqartussat isumaginninnermi ajornartorsiutit tamaasa iliuuseqarfigisagaat</p> <p>Suleqatigiinneq ajornakusoorpoq</p>
--	---	--

Nalinginnaasumik paasineqarpoq oqalliffik ilusilersorneqarnikoq tikkuarneqanngitsoq, immikkoortorta qarfiit assigiingitsut naapiffigisinnaasaat.

Kofoeds Skole taamaallaat eqqaavaa attaveqaqatigiilluartut. Immikkoortorta qarfiit assigiingitsut attaveqaqatigiinnerat maluginiarnissaa ajornakusoorpoq. Immikkut sulineq eqqarsaatigineqarpoq. Ass. peqqinnissaqarfik naamattooraani nakorsiartoqartoq isumaginninnermi ajornartorsiutilik, eqqarsaatigineqanngilaq isumaginnittoqarfik attavigissallugu. Isumaginnittoqarfimmi misigivaat illuinnarsiornermi ilisimasuttoqartoq isumaginnittoqarfiup isumaginninnermi ajornartorsiutit tamaat iliuuseqarfigisagaat. Suleqatigiinnermi attaveqaqatigiinnermilu amigaatigineqartoq pisortatigut aqqissuussinnermi qupisippaa, inuit isumalluuteqaangitsut isummatik nipituumik oqaatigaat nakkarnissaannullu navianartorsiulerlutik.

Aaqqissuussinerit akornanni qupisinneranni nakkarnermik misilittakkat tigulaarfigisaniit Inuk, Simigaq Christianilu apersorneqarnerani ataani oqaatigineqarput. Aqqat tamarmik allangortinneqarnikuupput. Apersorneqarneraniit tigulaarfigisat ataani saqqummiunneqarput. Siulleg tassaavoq Inuk apersorneqarnera aappaattullu Simigap apersorneqarnera, danskimut tusa-gassiortumik apersorneqarnera.

Inuk:

Nakorsiapunga taliga pillugu, pissutigalugu annernarami. Nakorsap taliga misissorpaa oqarlunilu suliaritittariaqartunga. Nakorsap paasigamiuk angerlarsimaffeqanngitsunga, suliaritinnissara tassannaannaq pisariaqarunnaarluni, pissutigalugu sungiusarnissara pisariaqassagami. Nakorsaq oqarpoq aalajangersimasumik najugaqartariaqartunga, aalajangersimasumik napparsimmavimmut nakorsiartarniassagama taligalu sungiusartillugu. Napparsimasut akunnittarfiani utaqqiisaa najugaqarsinnaanngilanga, pissutigalugu Nuup avataaniit nakorsiartunut naleqqiukkami.

Simigaq:

Initaarnissatsinnut ukiorpassuit utaqqinikuuvugut. Iserternissaq oqitsuunngilaq. Suliffittaartoqarsinnaanngilarlu angerlarsimaffe-qanngikkaani. Inuit angerlarsimaffeqanngitsoq sulilertikkusunngilaat. Angerlarsimaffittaarnissaq suliffittaarnissarlu angorusuppara.

Christian (allattuiffimmiit tigulaarfigisaq):

Suppi igaffimmi piaartuullunga Christian iserpoq, aalajangersimasooq pulaartuuvoq. Ukioq manna 60-liissasoq oqarpoq. Ilimagaara Christian puigortuulaartoq, pissutigalugu oqaluttuani amerlarsooriaq oqaluttuare-qqittaramigit, oqaloqatigiinnermilu qitiutinnissaa ajornartorsiutigalugu. Christian oqaluttuarpoq kommuniit angerlarsimaffianut aggertoqarsimasooq torersaasisoqarlunilu. Ukiorpassuit torersarneqanngilaq, taama oqarpoq. Tipippoq, taama oqarpoq, soorlu oqaatsit uteqqikkai oqarfigitissimanini. Christian najugaqarfimma nalaani najugaqarpoq ilisimasarilluarparalu. Niaqquni aalatiarpaa amnullu natermut qiviarluni. "Qanoq eqqarsarpit?" aperaara. "Ilimagaara anisitaassallunga" taama oqarpoq: "Siunissami akunnittarfiliartariaqassaanga". Aperaara ineqarnermini akiliisimanersoq. Christian akivoq: "Naamik, maanna ukiut

4-5 akiliineqanngilanga, taamaasoraara". Piviusuugunarpoq, Christianip nalugunarpaa ineqarnermut akiliisimanersoq. Puigortuulaassapat, annikitsumik ilimagaara, pisariaqartippaa isumagineqarluarnissani Nuummiinnaviangilarlu silami qianartumi.⁵¹

Paasissutissat allatat qulaanniittut oqaluttuarisaanermut atatilerpaa, siuliani eqqaaneqartoq ilanngutassiamiit Kleist angut pillugu 1997-imi, Parnaarussivimmut utertarnerminut atatillugu angerlarsimaffeeruppoq. Ukiut 30-40-t isumaginninnermi Nuummi ajornartorsiuteqarnikuuvoq, inuit nakaattoornikuupput angerlarsimaffeerullutillu. Tigusiffigilaakkat naatsut, maani inissaqartut, takutippaa nalinginnaasumik suleqatigiinissaq attaveqaqatigiinnissarlu pisortatigut immikkoortortaqaqarfinni ilunni amigaatigineqartoq. Innuttaasoq aaqquissuussamilu attaveqaqatigiinerat arlallit ajortut malunnarpoq. Immikkut ittutut inggilaq, suppi igaffimmi pulaartut nassuiaassinnaangikkaat imaluunniit oqaluttuareqqissinnaangikkaat suna isumaginnittoqaqarfinni imaluunniit napparsimmavimmi paasisimaneraat. Tamatigut ersarinneq ajorpoq qanoq oqarfigitinneqarsimanersut.

Suleqatigiinnissamut immikkoortortaqaqarfiit akornanni unammillernartui suliniutinillu ataqatigiittunik pilersitsinissaq innuttaasunut, isiginnittariaasiuvoq teoriimi paasinnittariaasimi isumaginninnermi pilersaarusionermut ilaat inooqatigiinnillu ilisimatusaatinik isornartorsiuneq. Periuutsit katiterneqarunik, ilaatigut isornartorsiortumik angerlarsimaffeqannginnermit Nuummi inissisimanagera misissueqqissaarneqarsinnaavoq, saniatigut teoriiniit isumaginninnermi pilersaarusionerq pillugu najoqqutassiaq siunissami ilisimasaqarluni suliarineqarsinnaalersissavaa, inissisimaffik ajunnginnerpaamik pitsanngorsarniarlugu.

Inerniliinneq: siunissami iluarsinermut atorneqarsinnaasoq

Angerlarsimaffeqannginneq pillugu Nuummi ajornartorsiummit qulaajaanisamik ilanngutassiami aallartinnissaa suliaq siunertaavoq. Oqaluttuarisaaneq

51 Ileqqorissaarnermi "Christian" (aqqa allangortinnikoq) ukioq ataaseq sinnerlugu ilisarimavaanga. Ammasumik oqaatigaara misissuisartuullunga. Isertuunneqanngilaq. Tunngavilersuisoqarsinnaavoq allattuiffimmit atorneqarnera ileqqorissaarnermi eqqortuunersoq, kisianni aappaatigut isumaginninnermi inissisimaffik ilungersunartoq oqaluttuaraa, pisariaqarporlu eqqumaffigineqarnissaa.

ajornartorsiutaavoq. Takkajaavoq, ilusilersorlugu pissuteqarluni unammillernartut takuagut ilaasortaaitanit isiginnaarneqartut kajummissutsiminik sulisut immikkoortortaqrifaneersut, ataasiakkaat minillugit. Peqqinnissaqarfimmi isumaginnittoqarfimmilu suleqatigiinerat annertusinissaa pitsanngorsarnissaalu pisariaqartinneqartoq takuneqarsinnaavoq.

Unammillernartut ajornartorsiutai Nuummilu inuiaqatigiit qaninnerat isigalugu paasinnittariaaseq nutaaq pinngorsinnaavoq, teoriinit isiginnittariaatsit inooqatigiinnik ilisimatusaatiniit isornartorsiornerit isumaginninnermilu pilersaarusiornermi ataatsimoortinneqarsinnaapput. Ataatsimoortitsineq misissueqqissaarnermik najoqqutassiamik atorsinnaasumik pilersitsissaaq, maani taasinnaavarput: Nukittorsaanissamik allannguinnissamik ilisimasaqarluni pilersaarusiaq. Najoqqutassiaq sularineqartoq isumaginninnermi pilersaarusiornermiit pingaarnersaa ilanngutissavaa, paasinnittariaaseq nutaaliaq ataasumik allannguinnermut ilaatillugu. Pilersaarusiornissamut ilusilersuinissamut pingasut aqquusaagassat qulaani eqqaaneqartut, (Suna ajornartorsiutaava, Qanoq ingerlariaqqissaagut aamma Kikkullu peqatigalugit anguniagassarput angussavarput) atorlugit taamaalilluta ingerlariaqqissaagut:

1. Aallaqqaammut eqimattaq nukittunngitsoq nassaaralugu, misissorlugulu suliniuteqartut qanoq immikkoortortaqrifiinni suliani tassunga inissisimanersut. (suna ajornartorsiutaava)

Angerlarsimaffeqannginneq pisumut ammanissaq pisariaqarpoq siunissamilu innuttaasunit ataatsimoortillugit immikkoortiterinissaq mikinernut ataatsimoortillugit. Siusinnerusukkut tikkuarneqarpoq eqimattat immikkoortiterneqarsinnaasut imannak Inuusuttut 35+, utoqqaanerit arnallu (Christiansen 2016). Arnat angerlarsimaffeqannginnermi misissuinnermi immikkoortut pingaarnersaapput ass. inuusuttunut imaluunniit utoqqaanut sanilliullugit, soorunami aamma arnat ilaallutik. Ilisimatusaatiniq peqarpoq, soorlu arnasusermik pingaartitsinermik isumaginninnermilu sulinnermi teorii periuserlu. Taamaattumik immikkoortiterisoqarpoq. Eqimattat ataasiakkaarlugit misissuqqissaarlugit suussusersineqassapput misissorlugillu suut takorluukkat, anguniakkat suliniutillu aalajangersimasut, suliniuteqartut immikkoortortaqrifinni suliaminni atorsinnaassavaat eqimattanut naleqqiullutik oqaloqatigisinnaallugillu.

2. Innuttaasut Nuummi nukittunngitsut pillugit qanoq pilersaarusiortoqarpa unammillernartut iliuuseqarfigissallugit, uani angerlarsimaffeqanngitsut pineqarput. (qanoq ingerlariaqqissaagut)

Immikkoortortaqarfik ajornartorsiutit naammattuussagunigit, siammasis-sumik suleqatigiinissarlu immikkoortortaqarfillu allallu, ajunnginnerpaamik qanoq iliuuseqartoqarsinnaava? Siunnersuutaasinnaavoq immikkoortortaqarfiit ataatsimoorinnaasut takorluukkat, anguniakkat suliniutillu pillugit toqqaanissaminut, pisariaqartut ataatsimut iliuuseqarnissamut. Alloriarneq tullia tassaavoq modellit ineriartornissai misilissallugillu suleqatigiinnissamut, isumaqatigiissuteqarlunilu sulisaaseq qanoq ingerlassanersoq. Ukiut affakkaarlugit suliassamut akisussaaffeqartut naapittarsinnaapput pilersaarusiortutik kommunimiit, namminersortutik oqartussaniit, NGO-miit oqalliffimmilu angerlarsimaffeqanngitsunut sinniisut, tunngaviit soorlu nipangiussisussaati-taaneq, suliataamma suliata takussutissat isumagereerlugit. Aammattaaq oqartussatamma piginnaatitaanermi pissutsit isumagereerlugit, suliniutit anguneqarsinnaasut pilersaarusiorneqarsinnaalissapput.

3. Allannguissamut suliniutaasinnaasumut periarfissat nassaaralugit, atajuarsinnaasumik allannguissamut (Kikkullu peqatigalugit anguniaga-sarput angussavarput)

Immikkoortortaqarfinni suleqatigiinneq immikkoortumi 2-mi nassuiarne-qartoq aallartissutigineqarsinnaavoq suliniutinut mikisunut, misilittakkanit ilikkagaqarsinnaalluni suliniutiniit arlalinnik assingusunik ass. naartusunut suliniuteqarneq suleriaatsit allartinneqarput, immikkoortortaqarfiit ataasiak-kaat paasissutissanik qanoq suleqatigiissanersut, taama nakorsiartoq (peqqin-nissaqarfimmi) sullitarlu (isumaginnittoqarfimmi) naapissapput suliniut ilisimasaqarluarfiginissaa anguniarlugu, arnamut naartusumut naapertorlugu (Hansen aamma Skafte 2009).

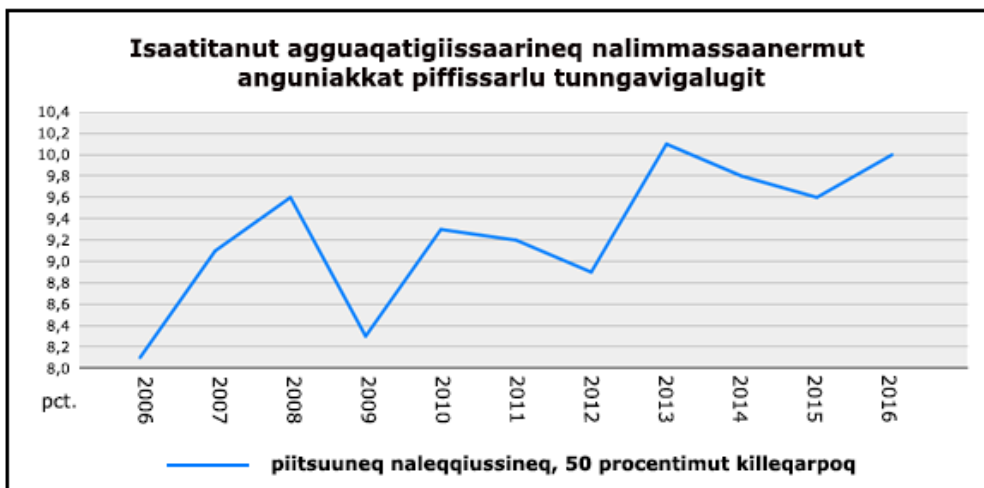
Tunngaviummik angerlarsimaffeqannginnermi avatangiisini nukittorsaanissa-mik suliniutit apersuutigineqartarput: Inissianik pissarsiorneq innuttaasunut isertitakitsunut, suliffissaqarnissaa, atuinermut pillugu katsorsartinnissamut neqeroorut minnerunngitsumillu oqartussani immikkoortortaqarfinni assigi-inngitsuni suleqatigiittoqarnissaa.

Uani marxistiske isornartorsiuisoq naqsimaneqarnermit suliniutit qaangerneqarput, soorlu inuttaassuseq sulisut klasssit atonerlukkaangamigit imaluunniit aningaasaliissut nukii mattukkaangamiuk sulisoq. Isornartorsiorneq inooqatigiinnik ilisimatusaaniit isiginnittariaatsimi iliuuseqarnissamut ilisimatitsisarpoq. Qitiutinneqassallunilu Kalaallit Nunaanni pisortatigut aqqisuussat ataqseqatigiinnermi pissarsiviulluartumik suleqatigiilluni qanoq atorneqarsinnaanersut, atugarissaanermi- aamma peqqinnermi suliniutinik pilersitsinissamik anguniarneqarput, innuttaasoq peqataatillugu suleqatigalugulu innuttaasorlu nammineq inuunermini ingerlalnissaanut tunngaviusumik periarfissat nukittorsarnissaat.

8. Kalaallit politikikkut neokonservatismeq isumaginninnermi politikkinut ammasut pisariaqartinnera kingulliutikkaa

Isumaginninnermi ajornartorsiutit piitsuunermit angerlarsimaffeqannginnermillu kalaallit akornanni innuttaasut inersimasut ullutsinni malunnarpoq. Santiagut neokonservatismeqqajaanerit, isumaginninnermi politikikkut kommunit pisariaqartitaanut tunulliuppa.

Inuit angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut missingersorlugit 6-700-put, Nuummiittut 250-t tungaanuupput. Ukiut qulikkuutaat kingulleq inoqutigiininit amerlassusaat piitsuunermi 50 %-p misssaani inuusut akunnattumit isertitaqartut 10 % qaangerlugu nikinnikuuvoq.

Naatsorsueqqissaartarfimmiit assilisassiaq: Piitsuuneq naleqqiussineq. 50 procentimut killeqarpoq. Anguniagaq innuttaasunit agguaqatigiissillugu naatsorsorneqartarpoq, angerlarsimaffimmi najugaqartut, atorneqarsinnaasoq angerlarsimaffimmi isertitaq procentii ilaani aalajangersimasumik ataani inissisimasoq (uani 50 pct.) qeqqanit isertitaq.

Isumaginninnermi politikku nutaaliat pingaernerillu pinagit, housing-first programmimut ingerlasinnaasut (Gulcur m.fl. 2003), lavtærskel neqeroorut (Schepelern Johansen 2007) sulinermilu ilanngunneq, Kalaallit Nunaanni

takuarput nunarsuarmit allanit ilaatigut neokonservatisme qaffassimanerani takussutissaqarpoq.

Kalaallit Nunaata illoqarfiit pingaarnersaanni (illoqarfigisara) Nuummi angerlarsimaffeqannginneq qaffakkiartornera ingerlaarpoq ajornartorsiutaalluni. Ukiut 20-t qaangiummata naatsorsuutigineqarpoq innuttaasut 10-t immaqa 30-t angerlarsimaffeeruttarlutillu angerlarsimaffeqartarput (Kleist 1997; Møller 1998). Ullumikkut angerlarsimaffeqanngitsut 200-t 300-llu missaaanniipput. Pisortatigoortumit aaqqissuusineq, ilinniarnissamut neqeroorutit, passunneqarnissamut neqeroorutit inuussutissarsiutinillu periarfissat anner-tuumik eqiterinermik isumaqarpoq, Nuuk illoqarfinni ikittuni ilaat Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerliartortut. Innuttaasoq pingajuaagaangat tamangajaat ullumikkut illoqarfiit pingaarnersaanni najugaqartarpoq. Ajornartorsiutit Ilisimatusarfimmi suliarivagut Memorial University Canadami peqatigalugu. Ajornartorsiutit assingusut angerlarsimaffeqannginnerup iluani tamanut tamaanga issittumit piffinni soorlu Kalaallit Nunaat, Canadami Avannaani naalagaaffillu Alaska USA-mi takuneqarsinnaapput (Christensen il.il 2017b). Danskite angerlarsimaffeqanngitsut kingullit kisissimasaat, VIVE-mit kisinneqartut, angerlarsimaffeqanngitsut kisinneranni takutippaa inuit 440-t kalaallisut tunuliaqartut (Benjaminsen 2017). Canadami misissuineq aammattaaq uppersarpaa, illoqarfissuarni kujasissuni inunnit nunat inoqqa-avinik inuit tunuliaqatallik amerlavallaartut.

Inatsisartut maannamut angerlarsimaffeqannginnermut tunngasut nalunaarusiat marluk atorpaat. Nalunaarusiat angerlarsimaffeqanngitsut kisissallugit suliassaraa. Angerlarsimaffeqannginneq inigisamillu piginninnermik akornanni takusassiatut atatilerpai. Siullertut angerlarsimaffimmi nalunaarutini immikkoortiterneqanngillat. Innuttaasut najugaqanngitsut politikikkut angerlarsimaffeqanngingitsunit paasinnittariaasinngornikuuvoq.

Isiginneriaatsit pingasut ataani ataqatigiissillugu erseqqissarneqarput:

1. Siullertut angerlarsimaffeqannginnermi nalunaarutini siuliini immikkoortiterneqanngillat. Innuttaasut najugaqanngitsut politikikkut angerlarsimaffeqanngingitsunit paasinnittariaasinngornikuuvoq. Suaaassusermi, utoqqaassusermi, eqqarsartaatsikkut peqqinnermi imaluunniit inuiaqatigiinni inissisimaqatigiinnerni naapertorlugit akornanni immikkoortiterisoqanngilaq.

2. Aappaattut isumaginninnermi politikikkut angerlarsimaffeqannginneq pillugu ataqatigiinnerani isummersornissaq amigaataavoq. Tassa imaappoq ass. isumaginninnermi politikki sananeqarnikoq imaluunniit, aanalu allaaserinninnermut tunngaviusoq, Inatsisartumiinnginnami aamma kommuunimiinnani.
3. Kalaallit Nunaanni maanna inuit silap pissusianik takuarput, neokonservatistisk pillugu pisoorsuunatillu piitsuunngitsullu atugarissaarnermi inuiaqatigiinni peqqissaartut qitiutinneqartut.

(1) Maalaarut siullesq aallartissutigigutsigu. Angerlarsimaffeqanngitsut Kalaallit Nunaanni misillillugu kisinneqarnikuupput, annertussusaalu paasiniaarlugu isumalluutit atorneqarnikuullutik. Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqanngitsunit eqimattat assigiiaanngillat, tamanna misissuisartut nunami- aamma kommunimi politikikkut ilisimatusarnermilu ataqatigiinni akornanni ataatsimiinnermi malugineqarpoq (Arnfjord 2016a; Arnfjord aamma Christensen 2017; Christiansen 2016). Tunngaviusumik politikikkut qanoq ilioriarsinnaajunnaarneq pisinnaavoq suliassaqarpallaaraanni. Angerlarsimaffeqannginneq ajornartorsiut anguniakkat ilaanniitillugu millisarneqarsinnaavoq ass. inuk pillugu qimerloorlugu, angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasimasoq suussusaa pinerullugu. Eqimattat angerlarsimaffeqanngitsut ataasiinnaanngilaq. Amerlasuupput. Assigiinngillat taamaalillutik pisariaqartitaat assigiinngillat. Angutit arnallu pingaarnersattut eqqartorpagut. Assigiinngitsunik pisariaqartitsisut oqariartuuteqarput. Utoqqaassusimik (inuusuttut utoqqaallu) immikkoortiterineq tulliuvoq. Taava peqqinnermi suussusianik katersineq (timikkut malunnaataasunik tarnikkullu nappaatit). Ajornartorsiutimut amigartumik imaluunniit kigaattumik iliuseqaraani, atugarissaarnermi naalagaaffittut isigineqarusukkaani qaangiutinnaviannngilaq imaluunniit eqqamiut akisussaaf-feqarnaviannngillat.

(2) Inatsisartut kommunillu namminersortuunerat angerlarsimaffeqanngitsut pilersarusiornermut tunngasumik sananissaq amigaatigaat, isumaginninnermi politikikkut najoqqutassatut anguniakkani ilaanni atugassaq. Nalinginnaasumik isumaginninnermi politikkimik amigarpoq, inuiaqatigiinnilu avissaartuuttunut ilisimatitsisorlu. Ikinnerussuteqartut malugineqanngitsut, ulluinnarsiutaat akornanni imminnut aporaattut.

Ajornartorsiut erseqqissarniarlugu misissuinnermi peqatigiiffimmilu misissuisoqarnikuuvoq. Kisianni eqiterinerit qaffattarnera peqputigalugu innuttaasut amerlasuut illoqarfimmut nooraput: Nuuk (17.500 innuttaasut), Sisimiut (5.400 innuttaasut) Ilulissat (4.600 innuttaasut) Qaqortorlu (3.100 innuttaasut) eqimattaq angisooq inuusuttut ilinniakkanik piginnaasaqanngitsut (Økonomisk Råd 2016), taamaalilluni arlallik angerlarsimaffeqanngilernissaminnut navianartorsiulerlutik, maannakkut iliuuseqartoqanngippat pinaveersaartitsilluni. Angerlarsimaffeqannginnermut navianartorsiorneq sivilisunngilaq imaluunniit paasisariaannaanngilaq. Angerlarsimaffeqannginnermut sivilisunngilaq imaluunniit sivilisunerusumik pininnaavoq taaguuteqarlunilu angerlarsimaffeqannginnermut-navianartorsiorneq (at-risk-homelessness). Angerlarsimaffeqannginnermut allaaserinninnermi taamaallaat qitiutissanngilarput. Qilaaqarnissaq "taamaallaat" pineqanngilaq. Arnat isigigaanni, angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut, qangaanerusumik taaguuteqarpoq ersinngitsumik angerlarsimaffeqannginnermut (tuluttut: concealed or hidden homelessness). Tamanna isumaqarpoq arnat ineqarnissamut-inissisimasut, pinngitsaalinneqarlik toqqissisimanngutsinik inissisimanissaat, ineqarnissamut inissisimaneq peqputigalugu allamik periarfissaqannginnermut.

Tarnip nappaataanut nakorsaq qallunaaq suliniutimillu UDENFOR aqutsisoq, Preben Brandt angerlarsimaffeqannginnermut tulliuuttumi suliniuteqarpoq:

Angerlarsimaffeqanngitsut, isumaginninnermi politikikkut paasilugu inuit, inissamik amigareerlutik, arlalinnik pisariusunik illugiissitamillu sakkortuunik isumaginninnermi peqqinnikkullu ajornartorsiorput, ajornartorsiornerlutik isumaginninnermi ataqatiginnermi ilaannissaannut, kisianni tamakkernagit. Pissutsinit amerlasuut itisuumik inuunermi kinguneqarput imaaliallallunilu aqqiivigineqarsinnaanatik. (Brandt 2013:7)

Brandtip isumaginninnermi politikki ineqarnermullu politikki ataatsimoortipai, inuit atugarliornerannit angerlarsimaffeqannginnermit aqusaagaqarput annertussusaannut paasinnittariaaseq ilanngullugu. Ass. Nuummi pisoorsuunatillu piitsuunngitsunullu illoqarfimmi ineriartorneq taamaallaat ingerlanneqarsinnaanngilaq, inissiat assigiinngitsut akorneqassapput angerlarsimaffeqanngitsullu atugarliortut inissiassaanik pilersitsissuugut, ineqarlarnissamut neqeroorutinik ineqarnissamullu sungiusarnissamut neqeroorut ilanngullugu il.il.

Inissiaq naammangilaq silami angerlarsimaffeqanngikkaani, tassa imaap-poq ineqarnek iluarusussinnaanani (Alström 2017).

Maanna Nuummi nilleqqilerpoq. Oktoberimiit marsip tungaanut kiassutsip qerilerfik qaangernaviangilaa. Siorna 2016-imi pisortatigoortumik takusutissaqarpoq inuit pingasut ukiami toqusimasut. Imminut isumaqartittarpunga isumaginninnermi politikkikkut ullormut oqaluuserisassanik assut malinnaasunga, ataatsimoortumillu nalunaaruteqartoq imaluunniit upalungaarsimanermit pilersaarut takusinnaangilara. Upalungaarsimanermit pilersaarutimik sanasoqassaaq — isumaginninnermi DEFCON-ipajaaq. Illunik kissassernikunit amerlasuunik peqarpugut, ukiumut nillertumut kissaassinnaasut. Amerikamiutuut illoqarfimmi Portland-imi ilikkagaqarsinnaavugut, inuit sisamat qerillutik toqusut nassaarineqareermata, upalungaarsimanermit amigaateqarnermit kinguneranik illut unnuakkut allaffeqarfikkut ammarneqarput, KIKKUT TAMARMIK pisariaqartitsisut isersinnaallutik (Dake 2017). Akunnittarfimmi unnuisoqarsinnaangilaq, aalakooraani ikiarooraanilu, inuillu taamaasinnaapput inuiaqatigiinnerup ajattugaanniittut. Eskapisme tassaavoq qimaaneq (ajornartorsionnermiit qimaaneq). Tamanna pisinnaavoq toqunartuninnermi aanngajaarnermi ikiaroornermilu.

(3) Neokonservatisme oqartaaseqarnerusiq inuinaat naalackersuisooqataanerannut naqitsinermik sanavoq, pisoorsuunatillu piitsuunngitsut aamma akimaniartullu / pikkorivissullu (nalinginnaasumik aningaasatigut ileqqussamillu pissaaniivoq, Kalaallit Nunaannilu) pineqarput, naleqquttumik pissutilinit isumannik ungasitsitsisunik.

Malugaarput politikkikkut akuerineqartoq piitsuuneq, innuttaasut imerajuttut suliffeqanngitsullu eqqartussallugit, ilai eqeersimaarlutik sulisariaqarput naleqquttumillu pissuseqartariaqarlutik.

Neokonservative sammisat pingasut malunnartut oqartaaseqarput:

- A:** Inersimasut aalakoortut tamanut ammasumi inimi isertinnagit
- B:** Sulifeqanngitsut tapisianik ilanngarneqassapput sulisullu pisortatigut aningaasartuutigineqassapput akissarsitinnatik

Uani aallartitta **A.** Naalackersuisoq Peqqinnermut imigassaq pillugu inatsit nutaaq nittarsarpaa, oqaaseqaatini aammattaq allalluni:

Suliniuteqarnek nutaatut inerteqqut pillugu nipiliornermut, nakuusernermut, ajuallannermut imaluunniit assigisaanik pissuseqarnermut takutitsinissamut, pisortatigut aaqqissuussinermut ajoqusersuisinnaasoq. Aalajangersagaq atuutilernejarpoq, kikkut tamarmik angalaarsinnaaniassagamik taakkuninnga pillingaasariaqaratik, ilaqutariillu meerallit pisiniarsinnaaniassagamik caférlutillu, meeqqat inuusuttullu naleqqutinngitsoq pissuseqanngitsumik (Inatisisartut 2017).

Ikaarsaariarnek oqitsuuvooq, inuiaqatigiip takorluuinerit mikisut naleqqutinngitsuniit assiaquterigut. Iluaattoq pisortatigut aaqqissuussineq ajoqusersoraa. Meeqqat nunarsuaq disney-pajaaq taamaallaat illersorneqarnikoq illuinnarsiorluta takutissavarput? Meeqqat assigiinngissutit takussavaat apeqqtugalugillu. Pisortanit atornerluinissaq navianartorsiorpoq. Pisoorsuunatillu piitsuungitsut ilaqutai qeqqani-talerperlermi-inuinnaat naalackersueqataanerat pisortatigut inissaqassaaq.

Illoqarfimmi allagartat.

Nuummi assersuutigalugu sanaartortarpaat illoqarfimmi kusarnartortaa nuannersortaalu, takornariat ajoqusersorneqaratik angalaarsinnaaniassagamik. Pisiniarfiit illoqarfiup qeqqaniipput amerlasuullu ammartussaallutik, nutaaliamik misigisaq "pisiniarnissamut nuannaarnek" nukittorsassallugu #inuitshopping. Peqqinnissaqarfimmut Naalackersuisut innersuuppaat

”Inatsimmut oqaaseqaatit”, pisiniarnissamut ajoqusersorneqarsinnaasut. Politikkikkut oqaluttuarneq paasineqarpoq innuttaasut qinersisartutut isu-malliutiginninneqartut, sunngiffimmini cafértarput pisiniartarlutillu (atuineq + atuineq). Illoqarfik uani nutanngorpoq pisoorsuunatillu piitsuunngitsut salillugit. Oqariartaaseq pikkunaappoq, illoqarfiup qeqqa ajoqusersorne-qannginneranut. 1980-ikkunni meeraallunga Nuup illoqarfiata qeqqani tal-limanngornerit tamaasa nuannattarsimapput. Immaqa nuannattarsimapput ingasaallugu, kisianni meeqqatut inuunermit assigiinngitsut takuagut. Angut imerpallaarsimasoq nilliallunilu erinarsorlunilu aammattaaq Flaskejorut-ip puukunik ujaarlikuloortarnera. Ullumikkut illoqarfiup qeqqa inerteqqutinik-allagartanik ulikkaarpoq.

Ullumikkut assigiinngissutit sumiippat? Anilluta Nuup illoqarfiup avataa-tungaanukassuugut imaluunniit piffiit allat, inuit naqinneqartut taakunga-atissallugit, pissutigalugu politikkikkut pikkorivissut isigiunnaaramikku ajuallatsitsisutut peqatigissallugit? Politikikkut suliassaq toqqissisimaneq torersorlu pillugu sammineqassappat, taava taamaallaat innuttaasut naapis-savagut Nuup illoqarfiata qeqqani pisiniartut. Torersuseq ataaseq ilusilersor-neqassaaq, kikkut tamarmik pisiniartartunit Canada Goose atisat, Salomon kamippaat aamma Apple/Samsung oqarasuaatit. Isigineqarnera 5 tommerini unippooq, inuppalaassuserput kigaatsumik ineriartorunnaarluni.

Pilersinneqarneq immikkoortuningaanneerpoq assingusuni, altruismen-qar-poq akerliliinerlu sakkortuut isummamigut qanganisaqarluni, nikassaanear-luni (Hansen 2017), homoluarneqarluni (Kruse 2014) siuliillu arningiattoqarluni (Netredaktionen 2009), piffissamiit piffissamut tusagassiutigut saqqummer-tarlutik politikikkullu oqalugiartoqaraangat.

B — Sulisoqarnermut Naalakkersuisoq sulingiffeqarneq iliuuseqarfigil-luarlugu perusuppaa (Platou 2015) Ilanngaassivillu peqatigalugu (aaqqis-suussaq, pisortanut akiligassat akissarsinnginnermi ilanngaaffigisarlugit (Aningaasaqarnemut akileraaruteqarnermullu Naalakkersuisoqarfik 2017). Pillaanermut oqariartuuneruvoq, peqataalersitsinermut suliniutinut. Paasi-inaruk annertuumik amerlanerussuteqartugut, taakkulu amerlanerusunik sullinneqarnissaminut neqeroorfigineqasallutik, aallaqqaammut nassuiaa-teqaqqaarani, peqqisseqqaarani qaatusimasariaqaranilu piareersarneqarnis-saminut piukkunneqassalluni. Sulinissamut aaqqissuunneqarneq, ilaatigut

sulinissamut iliuuseqarfiginissai, sulinissamut neqeroorutit annikitsut toqqammaveqarnissai — piviusumik suliffik akunnermiliuttoq isumaginninnermi siunnersortillu, akissarsiaqartinneqarlutik naleqartitaminni. Politikkikkut takorluukkat piviusut apersuutigissavagut, paasineqartussat politikkerit Inatsisartumukaraangamik ukiumut akissarsiaat ½ millioni, inuiaqatigiit naqqarpiaanniittut tummarniarlugit, assingusumik aningaasatigut aningaasaatinik takunngisaannagaannik? Klassini naqisimaneqarneq pineqarpoq. Naqqaniippoq inoqqaavi socialismimi ideologiini. Politikki ingammillu inuit politikki nunarsuarmi suliniut akerliuffigissallugu inissinneqartussaagaluarpoq. Inuinnaat naalakkersuisooqataanermi atuarfitsinni, peqqinnisaqarfik akeqanngitsoq annertuumillu akileraarut inissinneqarnikuupput, inuiaqatigiit iluarisimaarnissaat qulakkeernissaa anguniarlugu. Tamanna qulakkeerininneq innuttaasunit iluarisimaarneq atugarissaarnerlu uanilu allappunga innuttaasut tamarmik pillugit, innarluutilillu, meeraq igaffimmi suppimiittoq innuttaasorlu iluaalliorninnit arlalinnik eqqugaasoq.

Inerniliisoqarsinnaavoq tulliuttullu katitersinnaallugit:

- Kalaallit politikikkut aqqissuussaq nunap- aamma kommunimi qaffasiuseq ersarissarneqassaaq nukittorsarlugu isumaginninnermi politikikkut oqariartaaseq
- Råd-eqassuugut isumaginninnermi atugarliortunut Kalaallit Nunaanni, assinganik piginnaatitaaneq soorlu meqqat illersuisoqarfiat MIO tunngavilersuinissaanut isumaginninnermut naapertuilluarnissaq
- Innuttaasut illoqarfinni anginerni piumasarissavaat atugarissaarneq kikkunnut tamanut atuuttoq taamaallaallu atuunnani inunnut isumalluuteqartut tusaaneqarnissaminnut
- Neokonservatisme isornartorsiortumik akerlerineqassaaq. Kalaallit Nunaanni isornartorsiortumik pilersitsineq piumaffigissavarput uagut-sinnullu sullissitip eqqarsaat nangissinnaanerarlugu. Taamaattumik isornartorsiorneq toqqammavia atuutinneqassaaq, taava tunngavilersuinerit ajunngitsunut takorluuinerit sungiusarneqarniassammata ineriartorneqarniassammatalu

9. "Toqqissisimaneq ujartorpaat" – Arnat angerlarsimaffeqannginnermit Nuummi eqqugaasut

Julia Christenseni peqatigalugu

Nutaaliornermi piffik inunnik noorarnermik annertuumik sunnersimavaa. Uani nuuttut, nammineq piumassutsiminik toqqarsimagaat najugaqarfigisimasartik qimassallugu, taakkulu pinngitsaalineqarlutik nuutinneqarsimasut akornanni immikkoortinneqassagunarput. Piumassutsiminik nuuttartut amerlanerut pigajuttarput pisartut, sunaaffalu annerusumik misigissuseq tatiginnginninnermit toqqissisimannginnermillu kingunerinngilaa. Pinngitsaalillugit nuunneqartartullu amerlanertigut inuppalaarnermi tunngaveqannginnginnermi assut pisuussimalluni. (Kalaallit Arnat ataatsimiititaliaat 1975:136)

Arnat angerlarsimaffeqannginnerlu

Maannakkut ajoraluartumik Kalaallit Nunaanni illoqarfimmi pingaarnersaani 17.600-nik innuttaasoqarluni ajornartorsiorpoq, innuttaasut 200-t sinnerlugit angerlarsimaffeqannginnermit qaffasissumik eqqugaallutik. Angerlarsimaffeqanngineq tusagassiutini nalunaarusianilu suaassuseq immikkoortinnagit saqqummertarpoq, arnat kalaallit atugarliortut inissisimaffiat erseqqissarsinnaagaluarpa. Arnanut nakuuserneq pillugu nalunaarutiginninnermit qaffasissoq Kalaallit Nunaat suli sorsuutigaat, naalagaaffeqatigiinnermi allat sanilliullugit. Isumaginninnermi suliambut nutarternissamit pisariaqarnera sukannerulerpoq, arnat atugarliornerit inuiaqatigiimmi inissisimaneri qitiutilugu. Arnat angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut issittup silarsuaani sinneri piffissami sivisuumik qitiutinnikuuat. Sammisag ukiut qulikkeuutaat qassissunnguit sulissutigineqarnikuuvoq, ingammik Canadami Alaskamilu (Bopp aamma YWCA Yellowknife 2007; J. Christensen 2012; Shepherd 2001).

Ilanngutassiami arnassusermik pingaartitsinnermi isiginnitariaaseq suliassanngortinneqarpoq, annerusumik atortussiaallutik isumaginninnermilu nammineq paasinnittariaatsigut suaassusermit taaguutimit paasinninnerit

malinngilaat. Saniatigut nassuerutigaarput assigiinngissuseq annikinnerusumik eqqumaffigigipput, annertuumik salliusussaataitanerit allanngorarnert, isumaginninnermi killiffik, klassit piorsarsimassutsimillu paasinninnerit suaassusermit ataasiakkaaniittut. Ilanngutassiaq suliaqarfimmi suliaq siviisuumik ingerlanneqarnikumi atuakkialerinemilu ilisimatusarnermi issittumit angerlarsimaffeqannginneq avannaani canadami isiginnittariaaseq ilaatigut sanaartorneqarpoq. Kalaallit Nunaannut atuakkialerineq annerusumik ilisimatusarnermi saqqummiisarput tusagassiutigullu saqqummersitsineq. Ilanngutassiaq aallartissutigaa arnat oqaluttuarisaaneranni aallariarneq kingornalu isumaginninnermi arnanut atugarliortunut pissutsit oqallinneqassallutik. Naggasiutigissavarput isiginnittariaatsimik arnaassusermik pingaartitsinerit suaassusermilu atuagarsorneq inuiaqatigiinni qaffasissuseq qitiutinneq nukittorneqarnera pillugu siunnersuut.

Tunuliaqutaq

Unnuisarfik siullesq Nuummi 1976-imi pilersinneqarpoq annerusumillu arnanut navianartorsiortunut naatsorsuussaavoq, ilaannikkullu angutinut (Harild il.il. 1987; Vammen 2003). Unnuisarfik KFUK-mit (Kristelig Forening for Unge Kvinder) ingerlanneqarpoq, ataatsimoornermi YWCA-mit (Young Women's Christian Association) 1987-ip tungaanut peqataavoq kingornalu Nuup kommunianiit ingerlanneqalerluni. Pilersitsineq KFUK-p aqutsisuaniiit Fanny Truels Jensen Kalaallillu Nunaanni biskoppi sinniisoq siullesq Jens Christian Chemnitz aallartippaat, innuttaasullu 20-t najugaqartillugit (Truels Jensen 1993). KFUK-miit nalliuttorsiornermi allaaserinninnermi arnanut illersuisoq Gudrun Chemnitz 1980-nni allappoq, qimarnuiit amerlanerusut pisariaqartinneqartut arnanullu siunnersuinerunissaq (Chemnitz 1987). Siornatigut borgmesterrisimasoq Agnethe Davidsen 1996-imi paasivaa, kommunit unnuisarfimmit 1980-nni ingerlatsilernerat ingerlalluanngitsoq (Kristensen 1996). Nuuk Kommunip unnuisarfia, najugaqarfiit inissat pillugit akisuut 1998-imi allaaserinnittoqaqqippoq, taamani innuttaasunut 10-nut inissaqarsimalluni (Møller 1998).

Ukiut qulikkuutaat missaani caseinit ilisimatitsisut inuit pillugit nalunaarusiat tusagassiutikkut annertunerusumik qitiutinneqalerput, angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasimasut. Inuit 100-t missaaniittut angerlarsimaffeqanngitsutut allaaserineqarsimapput. Maanna

missingersorlugu inuit aalajangersimasumik inigisaqanngitsut kisinneqarput. Missingersorlugu angerlarsimaffeqannginnermit amerlassusaat nuna tamakkerlugu 500-t missaanniipput (Hansen aamma Andersen 2013). Tamanna ilagaa piffissami sivikitsut, ullut ikitsut sapaatit akunnerillu arlallit. Angerlarsimaffeqannginneq inissisimagallarnerusoq pillugu pineqarpallaanngilaq, aamma "hidden homelessness"-mit siaruarnera pillugu allaqqasoqarani, maanna taaguutaavoq. 1980-nni arnat angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut pillugit misissorneqarnera, Watson Austerberrylu arnat unnuisinnaanerannut akunnattut naammanngitsullu periarfissat "concealed homelessness"-tut taaguuserpaat (Watson aamma Austerberry 1986). Ilanngutassiami taaguutit ersarinngitsumik angerlarsimaffeqannginnermut nutserpagut. Kalaallit nalunaarusiai issuakkat innuttaasut inigisaqanngitsut amerlassusaat tunngaviginaveersaarpai kinguartitsinerlu oqartussaniit inisiat. Nuummi ornigulluni misissuinnermut atatillugu inuit illoqarfimmiittut attavigaagut, inuillu ulluklut neqeroruutininik assigiinngitsunik atuikulasartut, uani unnia innuttaasunit angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaaasut 250-300-t missaanniipput. Angerlarsimaffeqannginneq isumaginninnermi politikkitut apeqqutitut naasoq, ajornartorsiut taamaallaat Nuummut atuunngajappoq. Maanna angerlarsimaffeqannginneq pillugu misissuineq Nuummi aallunneqarpoq (Arn fjord aamma Christensen, 2016). Misissuineq Ilisimartusarfik Roskilde Universitet akornanni suliniut suleqatigiinneq nutaamit aallaaveqarpoq, angerlarsimaffeqannginneq pillugu isumaginninnermi iliuuseqarnerit qulaajassallugit ujartorneqarpoq, isumaginninnermi ajornartorsiorneq kingunerallugu soorlu ineqarnermi ajornartorsiorneq piitsuunnerlu (Arn fjord aamma Christensen 2016). Ornigulluni misissuinnermi sivisuumik ingerlanerani, ilaatigut pisimavoq kajumissutsimik angerlarsimaffeqannginnermi tapersersuinnermi peqatigiiffik NoINI Frelsens Hærilu⁵² inimi kialaartumi illoqarfigisaani peqataalluta, angerlarsimaffeqannginnermit Nuummi inissisimanera pillugu allaanerusumik paasisaqarneruvugut (Arn fjord 2017b).

Arnat Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut suli immikkut ittumik qitiutinneqarnikuunngillat. Siornatigut kalaallit arnat piginnaatitaaffiinni unammineq unittooqqanikoq imaasinnaasoq peqqutaasoq, annertussutsimillu periaaseq, angerlarsimaffeqannginnermi

52 Frelsens Hærip oqaasileriffimmiit siunnersuutigineqareermat atimini i ilanngunni-kuuaa, suliffeqarfik kalaallisuunngorsarlugu, ulluinnarni taaneqartarluni Frelsens Hæri.

misissuinikuuuneq allallu ukiut qulikkuutaat kingulleq isumaginninnermi atugarliorneq. Paasisaqarnek maannamut amigarpoq, ajornartorsiut angerlarsimaffeqannginneq suaassusit akornanni assigiingissutigut qanoq malunniunnersoq. Imaassinnaavoq, nalinginnaasumik arnanik angutinillu isumaginninnermi misissuinnermi periutsinut paasinnittariaaseqarani naleqqiut-toq, suaassuseq pingaaruteqarpoq paasissallugu angerlarsimaffeqanngineq qanoq innersoq. Angerlarsimaffeqannginneq ajornartorsiutinngornikuuvoq, angutinut attuumalluni, pissutigalugu angutit angerlarsimaffeqannginnerat ersarinnerugami. Arnat akulikitsumik ersinngitsumik angerlarsimaffeqannginneq misigisaraluaat, ersittumik angerlarsimaffeqannginneq tusagassiutit politikikkullu qitiutittuarneqarpoq, taamaalilluni ersinngitsumik angerlarsimaffeqannginneq misilittagaqarfigilinngitsoortarpaat, nalorninartumit inooriaatsit ass. aappariinnermi nakuuserneq akueralugu imaluunniit inigisaqarnermut akiliinissamut periarfissaqarani.

Arnat atugarliortut isumaginninnermi politikikkut sammineqarnera naammanngilaq. Nuna tamakkerlugu isumaginninnermi politikki kommuniillu isumaginninnermi politikki arnanut isiginnittariaasia sanngiinngilaq. Kommuneqarfik Sermersooq isumaginninnermi politikkit nutartornikuunngilai. Meeqqanut- ilaqutariinnullu politikkeqarpoq, 2010-miit 2013-ip tungaanut atuussimalluni (Kommuneqarfik Sermersooq 2010). Illoqarfiup pingaarnersaata pilersaarussiaa nutaami meeqqat atugarissaarnerat annertuumik qitiutinneqarpoq, inersimasut inuiaqatigiinnut pisussaassuseqataannissaat eqqaaneqarluni. Inigisaqarnermi politikki ingisaqarnermi qulanaveeqqut pillugu inatsisini saqqummiunneqarpoq, kisianni pisortat utoqqaannut ingisaannut, inuusuttut inigisaannut, ilaqutariinnut inigisaannut privatimillu inigisaannut innersuulluni (Kommuneqarfik Sermersooq 2016a). Siunnersuutit takorluukkalluunniit angerlarsimaffeqanngitsut atugarliortut inissaat, najugaqarnissamut-sungiusaat imaluunniit allanik isumaginninnermi inooriaatsit pillugit pilersaarusiami eqqaaneqanngillat. Arnallu atugarliortut pillugu qitiutinneqarnera nassaarineqarsinnaanngilaq.

Angerlarsimaffeqannginneq isumaginninnermi ajornartorsiutitut 2016-imi politikikkut assut eqqartorneqarnikuuvoq. Siunnersuutimik inernerivaa, angerlarsimaffeqanngitsunut inissianik 100-nik nunatsinni sukkasuumik sanaartortoqarnissaa. Politikikkut siunnersuut tiguneqarluarpoq siullermeerneqarlunilu ulloq 26. oktobari-imi Namminersorlutik Oqartussani

(Karlsen 2016). Siunnersuut isumaqarpoq, Naalackersuisut angerlarsimaffeqannginneq isumaginninnermi ajornartorsiutit akuerigaat. Siunnersuut oqaasertaliornermini assinganit amigaateqarpoq, inunnit paasinnittariaaseq angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut eqqimattatut assigiaattut. Pisortat angerlarsimaffeqangitsunut inissiaat nunani Canadami Qallunaat Nunaannilu inunnit isumaginninnermit angerlarsimaffinnik nalinginnaasumik sanaartoqqittarpaat. Ass. angerlarsimaffeqangitsut atugarliortut inigisaat pillugu danskit inatsisaanut pilersinneqarpoq danskit § 100 suliffeqarfiit (inunnit isumaginninnermit angerlarsimaffik). Suliffeqarfiit assingusut Kalaallit Nunaanni misilittagaqarpallaanngillat, suliniutit soorlu angerlarsimaffeqangitsut atugarliortut inissiaat (transitional housing), najugaqarnissamut-sungiusarnek isumaginninnermilu inissianik nakkutilliisut suli misilinneqanngillat.

Assinganik qimarnuiit pillugit ilisimasat aaqqissuusanit sivisuumik misilittagaqanngilagut.

Misissuinnermi suliniutimi Nuummi inunnit eqimattanik angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut sisamanngorlugit avippagut: Inuusuttut 35-t ataallugit ukioqartut, utoqqaanerit (arlallit ukioqqortullutit nappaatinik ersiuteqartut ilaallu tarnikkut anniaatillik). Angutit 35-inik sinnerlugit ukioqartut atuinnermik arnanillu annertuumik ajornartorsiutillik. Avinneri aallaqqaammut eqimattami assigiinngissutimit misissuinnermi paasinnittariaasimik paasitissavaatigut. Tamanna immikkoortinneqarnera aallaqqaammut nangaasuteqassaaq, suaassusermi immikkoortiterinnermi aamma nikingangaatsiarinnaagamik. Arnanit eqimattat nalunaarsorneqarsinnaapput, arnat immikkoortiterlugit ilinniagaqarlutik imaluunniit ilinniagaqaratik arnallu meeraqartut meeraqanngitsullu il.il.

Angerlarsimaffeqannginneq arnallu ersinngitsumik angerlarsimaffeqannginnerat

Siornatigut nalunaarusiat Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqannginneq Marx'klassini immikkoortiterinera "the haves and the have nots"-imi assigingajallugu saqqummiunneqartarpoq. Allaaserinninnera: Inigisaqartut inigisaqanngitsullu (Ilaqutariinnut Peqqinnermullu Naalackersuisoqarfik 2008; Hansen aamma Andersen 2013). Misissuisartut angerlarsimaffeqannginneq pingasunngorlugit agguarpai:

1. Angerlarsimaffeqanngitsut, unnuakkut aalajangersimasumik unnuiffis-saqanngitsut.
2. Allamik inissarsineqartut, inissianik suliffeqarfinit INI imaluunniit Iserit anisitsisut allamullu inissarsisinneqarlutit inissiami inissaqartut. Siniffis-saqarput kisianni inissiaq atajuartussaanani.
3. Inuit inissiaqanngitsut, arlaani najugaqartut, ilaquuttaminni imaluun-niit kammalaatiminni najugaqarlattaasarput, inissiassaqarlutik. Kisianni nalorninarluni qanoq sivisitigumik najugaqassanersut. (Hansen aamma Andersen 2013:36)

Agguarnerit annertupput, kisianni isumasiuutaavoq angerlarsimaffeqanngin-neq suunersoq maanilu atortunik pigisaqarneq pillugu isummat eqqar-torneqaqqillutik (peqarluni imaluunniit peqarani). Inuup annertussusaa qitiutinneqarluni isumaginninnermilu ataqatigiinnermi eqqaaneqarani. Preben Brandtip isumasiuutaa naapertorlugu ersarinnerulaarpoq:

Angerlarsimaffeqannginneq, isumaginninnermi politikikkut paasil-lugu inuit, inissamik amigareerlutik, arlalinnik pisariusunik illugiissita-millu sakkortuunik isumaginninnermi peqqinnikkullu ajornartorsiorput, ajornartorsior-titsilerlutik isumaginninnermi ataqatigiinnermi ilaan-nissaannut, kisianni tamakkernagit. Pissutsinit amerlasuut itisuumik inuunerminni kinguneqarput imaaliallallunilu aaqqiivigineqarsinnaana-tik. (Brandt 2013:7)

Angerlarsimaffeqannginneq isumasiuutitik pigisamut kattunneqarpoq ini-gisamillu amigaateqarneq, tassa imaalluni allat-angerlarsimaffeqartut allat-angerlarsimaffeqanngitsut takusinnaagaat (angerlarsimaffeqanngitsut) silamiittut suuteqaratik. Tassaallutik angalaannartoq, puussiaannalik, inuk angalaaginnartoq silamilu sinittartoq. Naleqquttuusorisaanngitsunik isumal-lik immikkoortiternerit issittumi isumasiuutitut inngillat. Aammattaq angutit arnallu angerlarsimaffeqannginnermit assigiinngissutigut eqqugaasinnaane-rat malugiarniarneqanngilaq. Canadami misissuinnermi: *A Study of Women's Homelessness North of 60* (Bopp aamma YWCA Yellowknife 2007), isuma-siuutit sulissutigineqarput, Nuummi pissutsinut tulluarnersut ilaatigut:

- *Ersilluni imaluunniit ersivilluni angerlarsimannginneq* (visible or absolute homelessness) – Inuit silami, unnuisarfimmi, majuartarfimmi sinittartut imaluunniit assingasumik pinartoqartillugu inissisimasartut.

- *Malunnartumik angerlarsimaffeqannginneq* (relative homelessness) — Inunnut naleqqiuppoq, piffinni tunngaviummik peqqinnanngitsumik inuusut imaluunniit inuuffigissallugu uloriarnartoq, illut qimatat, pinngoritami tuperneq imaluunniit assinga.
- *Isertortumik angerlarsimaffeqannginneq* (Hidden homelessness) — Kammalaatini ilisimasanillu najugaqarallarneq. Najugaqarneq akulikitsumik naaffeqartartoq. Allami taaneqartarpoq sofasurfing imaluunniit isertortumik atortittarneq, arnaq pineqaraangata pilersaarusionertut paasineqartarluni, arnaq angutimi najugaqartoq kinguaassionernillu akilersuutininik neqeroortarluni unnuiffissaqarniassammat. Kisianni arnap angerlarsimaffiginngilaa.
- *Angerlarsimaffeqanngilennissamut navianartorsiorneq* (At risk of becoming homeless) — Innuttaasut pineqarput, alloriarfissaq tullia nuanniittoq tassaavoq silamut anisitaanissaq. Kalaallit Nunaanni kinguartitsinernik taaneqartarpoq

Isumasiuutit uani atornerarsinnaappata, pissutaavoq ussiinneq pillugu paasissutissiigamik angerlarsimaffeqannginneq pillugu qanorlu ass. arnat angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut isumasiuutinit ilaasinneqarsinnaasartut ilaatinngillu.

Canadami isumasiuutini akornanni assut saqqummiunneqarput, angerlarsimaffeqannginnermi misigisaqartartut. Schmidt-ip (2015) suliamini missingersorpaa arnat 1.000-t tungaanut Canadap avannarpasissuni naalagaaffiup ilaa pingasuni angerlarsimaffeqanngitsut: Yukon, Northwest Territories aamma Nunavut (Schmidt il.il 2015). Ingammik arnanut angerlarsimaffeqanngitsunut ajoqusernarmik kingunerlutsitsinermik ilaqutariinnilu nakuuserneq pissutsit pingaaruteqarput, inuunermi inuttut ajornartorsioertitsisartut, angerlarsimaffeqannginnermik kinguneqartartoq (Bopp aamma YWCA Yellowknife 2007; Schmidt il.il 2015). Pissutsit Canadami Avannaani inissianik amigaaqarnermit ilungersunartumik ajorseriarlutik sunniuteqarput, inissianik attartuinissamik amerlassusaat assut appasilluni. Inissianit pitsaasuseq aamma apeqqusernarpoq. Inissiat akikitsut periarfissaasut, tamarmik inissiamik pitsaassusermik agguqatigiissillugu appasippoq amerlavallaanillu inisimasoqarneq nalinginnaalluni. Poole aamma Bopp (Poole aamma Bopp 2015) naapertorlugit isumagininnermi politikkikkut neqeroorutit

suaassusunut periaatsinullu isiginiarneq ajortut, taamaalilluni arnat misigisaat ajoqusernermik kingunerlutsitsinermit, nakuusernermit, post-traumatisk uippakajaarnerit nappaateqarnermit sunnertittarput. Canadami Avannaani arnat angerlarsimaffeqanngitsut amerlanerpaat silamiinneq ajorput. Ersinngitsumik angerlarsimaffeqanngillat, inernerivaalu inuit nutserneranit nunap immikkoortuaniit silarlerniit illoqarfiit pingaarnersaannut, pisarluni pissutigalugu isumaginninnermi-, aningaasatigut- aamma sulisinaanermik periarfissat (Schmidt il.il 2015). Arnat illoqarfissuarmut pigangamik piviusuusarpoq, arnat amerlasuut aningaasatigut, isumaginninnermi kultureqarnermullu isumalluutininik amigaateqartut (J. Christensen 2012). Canadami Avannaani pissutsit amerlanertigut Nuummi ajornartorsiornermi assingupput. Assingunnginnerpaaq tassaavoq, maannakkut Kalaallit Nunaanni arnat inissisimaffiat qitiutinneqanngitsoq.

Nuummi ornigulluni misissuinerimi annertunerusumik inuit pineqarput, Frelsens Hærip inimi kialarfiinni atuisartut naappifillu sullissinissamut neqeroorut soorlu Kofoed Skole. Oqaluttuaq ingerlaartoq, inuit angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut suliniutininik arlalinnik aqquusaagaqarput soorlu atuisuunermit katsorsartinneq, angajoqqaat meeqqatik inissinneqarnikuullutik amerlasuullu oqartussanut aqqissuusaanut ilungersunartumik pissuseqarlutik. Inimi kialaarfimmi, ullormut 80-100-t akornanni pulaartoqarsinnaasut, missingersorlugit 1/5 arnaapput.

Danskit naatsorsuusai misissoraanni angerlarsimaffeqannginnermillu naatsorsuusai, kisitsinerimi angutit amerlanerupput. Suilersuisunut pisortaq Kofoed Skole-mut Qallunaat Nunaanni, Robert Olsen, 2011-mi kisitsisit taaqqippai, suaassusimi agguarnerit danskit kisitsisai tassaallutik $\frac{3}{4}$ angutit $\frac{1}{4}$ arnat (Olsen 2013). Angutit arnatullu angerlarsimaffeqannginneq anneruumik assigiinngillat, ilaatigut taaguusimut ersinngitsumik angerlarsimaffeqannginneq. Sammisaaq pingaarnersaq misissuisutut aamma fagini inuttut isumannaassusermut naleqqiullugu isumaqatigiipput. Arnat inuttut isumannaassusermi eqimattami allatut paasineqarput, angutinut sanilliullugu. Pissut arnanut inuttut isumannaassusaat ataani issuakkani takuneqaaqqissinnaapput, canadamiit misissuisartooq, Rusty Neal, allattoq:

For women, a home is more than roof over one's head. It is also a place where they, as women, can be safe and secure and have a little privacy and control over their living spaces. (...) Home is a place that is safe and

secure and you don't have anybody there who is going to hurt you. (...) Where men seek shelter, women seek a secure and safe place to make a home." (Neal 2004)

Kalaallit Nunaanni neqeroorutinik ikittunik peqarpoq, taamaallaat arnanut naleqquttut illersorlugillu pisinnatittaaffiinnut isumannaarsinnaanerannut, suaassusinillu immikkoortiterisinnaaneq, arnat tamanna kissaatigissagunikku. Isumaginninnermi Nuummi isumannaallisaanermi ilaatinneqanngilaq. Arnat maannakkut inissisimanerat takunngitsuugaq nassuiarneqarsinnaavoq, sionratigut arnat Kalaallit Nunaanni inissisimanerat sakkortuumik qitiutinneqarnera puigulaagaasimasoq. Tamanna ataani immikkoortumi nassuiarneqassaaq.

Naatsumik nutaaliamik kalaallillu arnat misissuiffiginerani oqaluttuarisaaneq

Arnat qinersineranit isornartorsionerusumik imaluunniit annertuumik aaqqissuussinerit suliniut Kalaallit Nunaat sionratigut takunikuuua (Bransholm Pedersen aamma Paniula 2014). Aaqqissuussinerit kalaallit arnat oqaluttuarisaaneranut annertuumik isumaqarnikuupput. Arnanik pissaaneqalersitsiniarnermi Kalaaallit Nunaanni ullumikkut oqallinnermi isummanit peqarpoq, innuttaasuniit ajunnginnerit naleqanngitsunik takorloorpaat imigassamik imernissaq naartunerup imaluunniit milutsitsinerup nalaani pinerluttuunerussasoq, kinaassusersuinani (Duus aamma Hansen 2013; Rosa 2016). Aalajangersimasumik ajornartorsiutinik ungaseqaagut ernereerluni sulinngiffeqarnermi pissutsit, suaassutit aningaasatigut naligiisitaaneq, nakuusernermi akiuiniarneq aaqqissuussinikkullu arnat angerlarsimaffeqannginneranit akiuiniarneq pillugit.

Oqaluttuarisaanermi kalaallit inuiaqatigiit suaassusermi immikkoornera ajunngitsutut allaaserineqarnikuuvoq (Arnfred 1991). Piffissami nutaanerusumi inuup inuiaqatigiillu pissusiinik ilinniagartooq, Gitte Trondheimip, inuiaqatigiit taanikuuaa ittutut pissusilik (Trøndheim 2010). Taamaaneranut tungavilersorneqarpoq angutit oqaluttuarisaanermi inuiaqatigiinni imaannaanngitsumik assut inissisimagamik, inissisimaffik ullumikkut piffinni amerlasuuni ilisarisinnaavarput. Angut politikkeri malunnartumik suli atorfeqartartoq pingaarutilinni, angut niuffarissiq siulersuisumilu siulittaasoq, kalaallit

ilinniakkani allaatigisaani kingullit naapertorlugit taamaappoq (Christiansen aamma Togeby 2004; Vedel Ankersen aamma Munk Christiansen 2013).

Tulliuttumi oqaluttuarisaaneq nutaaliaq 1950-imeersoq siumullu killilerneqasaaq. Sorsunnersuaq kingulleq kingorna piffissami amerlasuutigullu qangarnitsat nutaallu aporaaffiuvoq, Kalaallit Nunaat siuariarpoq imaluunniit ilitsoqqussamiit "tunuarluni" isumaginninnermi aaqqiinnermut naapertorlugu (Goldschmidt 1964), kisianni aamma eqqarsaatigineqarluni ilaqutariinni avisarmeq immikkullu ittumik suaassusermi inissisimanerata ilisserut.

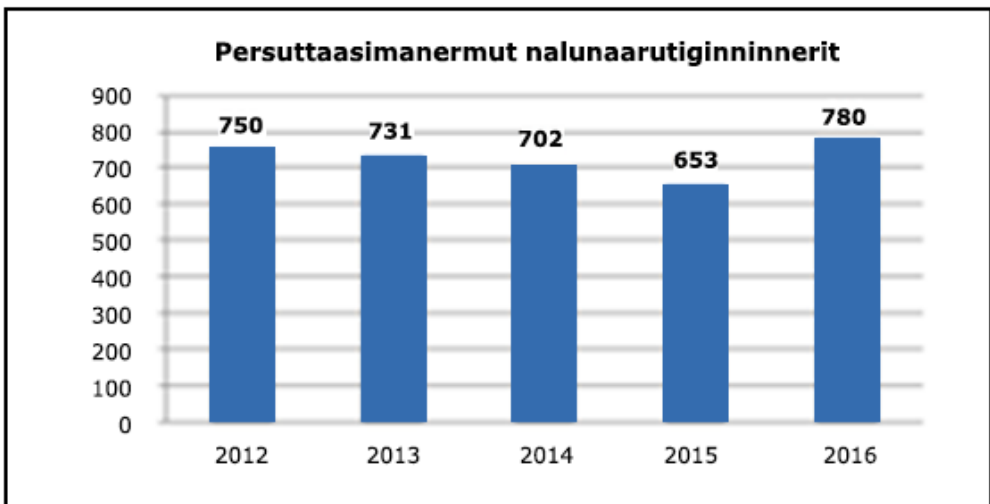
Kalaallit arnat oqaluttuarisaat nutaanerusumi ukiut qulikkuutaat, Kalaallit Nunaat danskisut nunap aggornerangormat, ilaatigut FN-imiit nunasiaataamit inissisimanagera isornartorsiuinnermi qisuariarnertut ippoq, ilaatigullu landsrådiniit kissaatigineqarluni (Heinrich 2012), arnanit inissisimanerat nasuiarneqarnissaannut tunngaviissimavoq. Inuiaqatigiilerinermi ilisimatooq Guldborg Chemnitz siusinnerusukkut allattariarsornerni suliai, arnat illoqarfimmut ilaliunnerit misigisaallu allanarnermit angalajuarnermi nunaqarfinniit mikinerniit Nuummut 1960-ikkunni isiginnittariatasit qitiutippai (Chemnitz 1964). Arnat inuunerat atugarissaarnerallu pillugu nalunaarussiaq Det Grønlandske Kvindeudvalgimit suliarneqarnikoq, Guldborg Chemnitz siulittaasutut, arnat akisussaaffiat qitiusoq ineriartornermi nutaanerusuni inissiami politikimi nassuiarneqarput, taaneqartarlunilu isumaliorulunnerup politikki, tassa paasinnittariaasiivoq nunap siunissaa qanoq isumaliorulussagaluartoq, sine-rianni illoqarfiit ineriartornerit pillugu (Ataatsimiititaliaq Kalaallit Arnat pillugit 1975:136). Inissiaq immikkoornermi pingaarnersaasoq tunngavilersorneqarsinnaavoq, angerlarsimaffeqannginneq uani qitiutinneqaraangat, kisiannilu "isumannaassuseq toqqissisimanerlu" nalunarusiami namminersortutut immikkoortumi saqqummerluni. Ilinniakkamut kisimiilluni attuumassuteqarpoq allanngortitsinissamullu piareersimaneq, nunami aaqqissuusseqqinnerit sukkasuumik allannguuteqarnissai ilimagineqarluni.

1970-ikkunni 1990-ikkunnullu siumut politikikkut allaaserinninnerit, misissuinerillu ilai arnat peqatigiiffiat arnallu kattuffiat pillugit ilai sananeqangaatsiarsimapput. Ass. Eva Rudep misissorpaa arnat kalaallit qanoq aaqqissuussaanersut. Nukittorsaaneq pineqarpoq — arnat piareersarnissaat pillugu ersarissarnissaanut nunami oqaliiserisassaasat. Rude arnat peqatigiiffiat tamanut nalunaarutaanut issuarppaa: *"Kalaallit Nunaat pisariaqartippaa illit*

— arnatut — sunniuteqaqataanissat, akisussaaffeqataanissat, taama Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiimik pilersinneqassaaq, angutit arnallu innuttaasut assinganik atugarissarlutik." (Rude 1991:58). Isornartorsiornermi isumagininnermi politikikkut naleqqiullugu kalaallit arnat inissisimanerat inuiaqatigiinni Mâliâraq Vebæk apersorneqarnerani arnananullu tapersersuisoq eskimologiilu Lise Lennert (Vebæk 1990:221). Lennert ima nassuiaassivoq: "Arnat sukkasuumik paasivaat pissutsit qanoq naammaginngitsut, kisianni tamanut ammasumik naammagittaalliornissaq sungiusimanagu, taava sivirusumik nipituumik oqalussallutik tunuarsimaarput. Aningaasat pisariaqartissimavaat. Arnat amerlasuut kisimiittuussimagamik meeraqarlutik." (Vebæk 1990:222). Piareersaanissamut kissaat, apersuinnermi nassuiarneqartoq sivirusumik tikinniarneqarsimavoq. Lise Lennert 1988-imi apersorneqarmat unikkaarpoq, arnat kalaallit sulisartut aaqqissuunnissaannut unammillernerit suli qanoq takuneqarsinnaanersut. Arnat sungiussimanngilaat piunasaqassallutik. Arnat sulinerminni pissutsit, sulinertigut aaqqissuussineq pillugu kisaataat, marloriaamillu sulineq illumi anaanatut sulinerlu isiginnaagassiatut pisimasuininnik tunngavilimmi Arbejderkvinder i Grønland 1975-imiit (Aidt aamma Borker 1975). Pileriartorneq arnat kalaallit suliffeqarfianut isernerat pillugu, kingornalu uiverneq isumaginninnermi aaqqissuussaq piareersimanngitsoq meeqqanik paarsinissamut naleqqiullugu aammattaaq naapertuillu annginneq, taassuminnga sulisitsoq sulinermi atugarissaarneq akissarsiallu aqussimavaa, takussutissatut norskimit inuup inuiaqatigiillu pissusiinik ilinniagartuumit takuneqarsinnaallutik Sandberg (Sandberg 1975). Marxistisk isiginnittariaatsimiit uani arnat sulisut pineqarput. Arnat kalaallit suliffissu-aqalernermi ilaalerneranni naleqqiullugu ajornartorsiutimik uteqqiinneruvoq europamiunit arnat suliffeqarfimmut ilaalerneranni. Tuluttut atuakkiortoq arnanillu pisinnaatitaaffinik tapersersuisoq Joan Smith (ataani issuagarneqartoq Neil Smith-imit), siusinnerusukkut erseqqissarpaa malunnartumik naligiinnginneq europamiut arnat sulisut nalaatarisimasaat, tassanngannaq marloriaamik suliaqalersimallutik ilaatigut nioqqu tissiornermi sulinermi isumagisassaat, Kalaallit Nunaanni nalaatsorpaa raajat nioqqu tissiornermi, kingornalu arnat aamma angerlarsimaffimmi suliassat isumagissallugit, ulloq naallugu sulinerusimavoq (Chemnitz 1987). Pissut siornatigut akuerissallugu pissusissamisoortoq oqartussaasoq illumi suliassat isumaginissai, assingusumut naalagaaniartumut pissut suliffeqarfimmut nuunneqarput (Smith 2008:74). Lennertip nassuiarpaa arnat aaqqissuussinissamut misilittakkamik

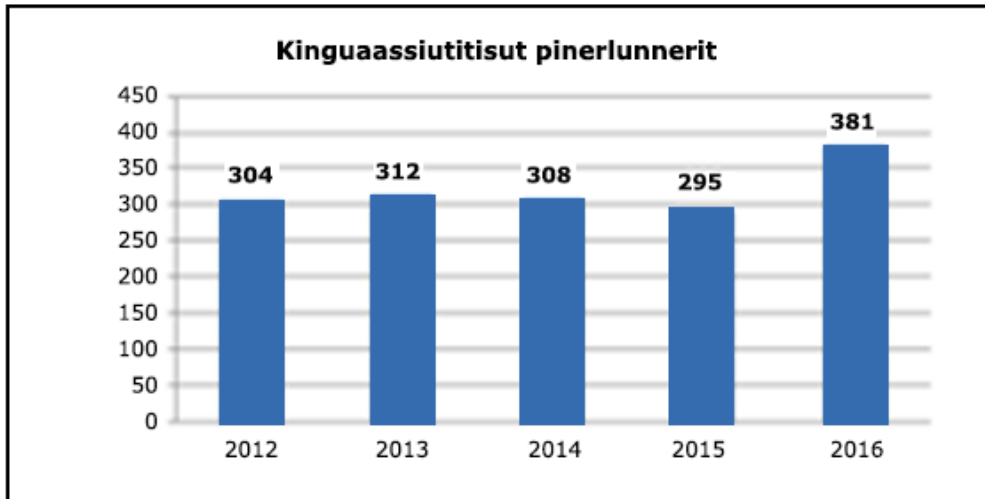
amigaateqartut. Lennertip eqqartorpa arnat angerlarsimaffimmi anaanaaneq akisussaafik sulinermilu akisussaaffik maloriaamik artukkinneqarnerat ajornartorsiutinngortissallugu sungiusimannikkaat. Takussutissaqarpoq malunnartumik amigartoq, nammineq aaqquussineq arnat Kalaallit Nunaanni aalajangiutissallugit oqaluttuarisaanermi naqisimanermik pissut.

Siornatigut arnaq atugarliortoq, inuup ineriartorneranik ilisimatusaatimi pitsaassuseq aallaavigalugu allaatigisami, sammisatut Kalaallit Nunaanni aalajangersimasumik sulissutigineqarnikuvoq. Bo Wagner Sørensenip arnani nakuuserneq pissaanermillu atorneerluinermik aamma suliaraa (Wagner Sørensen 1994). Immikkut ittumik MarieKathrine Poppelmit misissuineq nutaanerusoq eqqaassallugu naleqquppoq, malugeqquaa nakuuserneq arnat ilinniakkatigut suliffeqarfeqarfimmilu iseriartornerat ataqatigiittut, arnat anigaasatigut angutinit atanerat annikinnerusoq. Tamanna suaassusermi inis-sisimanerat nutaavoq. Arnat ilinniarnerat qaffasissusaa qaffakkiartorpoq, angutit qaangiuttoornermi annikinnerusumik ilinniartutik taamaattumillu ajuttugaanissaminut navianartorsiulerlutik (Poppel 2006).

Ullumikkut tusagassiutini arnanut nakuuserneq pillugu assut eqqartorneqartarpoq, Kunngissap nuliata Mary Nuummi ataatsimeersuaartitsisarlu, kisianni maannamut aalajangersimasumik nakuuserneq pillugu naatsorsuutini sunniuteqarsimangilaq. Ataanni allaqqasumi tigulaaffigisamiit kingullit ukiumoortumik politiit nalunaarutitut kisitsisitigut paasissutissat takuneqarsinnaapput. Nakuusernermi nalunaarutini, assut qaffassimasut,

aalajangersimasumik arnanut nakuuserneq pineqanngilaq. Ilimagaarput, akulikitsumik kinguaassiuutitigut pinerluutit nalunaarutigineqarsimasut pil-lugit pineqartut.

Angerlarsimaffinni eqqissiviilliornerit ingammik pineqarput meeraqartillugu meeraqartinnagulu:

Angerlarsimaffinni Kalaallit Nunaanni eqqissiviilliornerit					
2012-2016					
	2012	2013	2014	2015	2016
Angerlarsimaffinni eqqissiviilliornerit	2.408	2.512	2.412	1.827	1.916
Angerlarsimaffinni eqqissiviilliornerit meeraqartillugu	456	439	410	301	331

Nunatsinni Politiit 2017.

Naalagaaffeqatigiinni allat sanilliullugit nakuusernermit nalunaarutit sisamariaammik annertuneruvoq, pinngitsaaliinerillu quleriaammik Kalaallit Nunaanni annertunerullutik. Arnanut siorasaarineq allanngorsimanngilaq pisoqarfiusunilu ilaanni nalunaarutit naapertorlugit qaffakkiartorluni.

Qaffasissuseq siunissami apparumaartoq takussutissaqanngilaq. Politikikkikut arnanut angusassat amerlasuunik suliniuteqanngippat imaluunniit assut qitiutinneqanngippata, pissutsit pitsanngoriarnissaanik takussutissaqarna-viannngilaq.

Arnat angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaaneramik misissuinerup peqqissaarussisumik sulineq

Paasissutissat tunngaviusut ornigulluni misissuinermi Nuummi ukiorpas-suarnik ingerlanneqarnikuupput. Misissuisartut taginninneq ullorpassuit qaammatillu atorlugit anguniartarpaat, inuit angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasimasut nammineq misigisimasatik oqaluttuariniassagamikku. Aallaqqaammut qitiutinneqarpoq, suliniut sinaakkuserlugu isumaginninnermi iliuutsit Nuummi angerlarsimaffeqannginneq issittumi illoqarfik pingaarner-saattut paasiniassallugit (Arnford aamma Christensen 2016).

Maani nassuiaatit ilannguppagut, nassuiaatinillu aqqat tamarmik allanngor-tinneqarnikuullutik. Apersuinerit sullissinnermut neqeroorutit naapertorlugit immikkoortiternikuupput, ulluinnarni inuuneq, suaassusermi immikkut ittu-mik nalunaarutit immikkoortorlu taasarpit siunissami kissaatit. Ilisimatusar-nermi ileqqorissaarnermut isiginnittariaatsimiit unammillernartarpoq aqqat allanngortissallugit, tassa avatangiisit mikigamik Nuummi angerlarsimaf-feqannginnermi avatangiisit. Pitsaassuseq aallaavigalugu misissuinerup iluani, oqallisigineqarnikuuvoq apersuineq pillugu eqimattat mianernar-tut illersorneqarsinnaanersut (Fontana aamma Frey 1998; Winsløw 1991). Pissutsit ilaat sulissutigineqartoq tassaavoq piffissaq. Paasissutissat suli-arneraniit ingerlateqqinnissaannut atuagassanngorlugit qaammatit 6-12-t ingerlasarpit, amerlasuunullu angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut isumaqarluni inuunermi inissisimaffiit annertuumik nikinnek allanngornerillu, tamanna pillugu ullumikkut ilisariniarnerit ajornakusoorluni, paasissutissat katersorneqarnerannut sanilliullugu. Isiginnittariaaseq alla Kalaallit Nunaat eqqartorutsigu, tassaavoq isumaginninnermi politikikkut pingaarutilik sun-niunna, misissuinermi sunniussinnaanera.

Ilisimasat pitsaassuseq aallaavigalugu sananeqartut malunnartumik ataqati-giippit, isumaqarporlu inissisimaffimmit eqqartugarput tatiginassussaa assut isumaqartoq, qanoq angerlarsimaffeqannginneq paasinerippit. Kalaallit

Nunaanni, siuliani eqqaasarpur, isumaginninnermi pissutsit pillugit ilisimasat naatsorsuunera assut suliarineqarpoq. Naatsorsuunneq isumaa paasinartuaannarneq ajorpoq, tassa sulinermut isummernornissamut inissaqartitsinnginnami, sunarpiaq misissorneqassanersoq. Misissuinerit siammasissut kingulliit assut kinguneqarluarsimapput naleqqullutillu, tamaat ataatsimut isigilersitsisinnaallutik annertuumillu tusagassutini eqqaaneqartarlutik. Nalunaarusiat angerlarsimaffeqannginneq pillugu 2008-mi 2013-milu (Ilaqutariinnut Peqqinnermullu Naalakkersuisoqarfik 2008; Hansen aamma Andersen 2013) naatorsuutitut assersuutaapput, isumaginninnermit ajornartorsiut annertussusaa naatsorsorsinnaalissavagut.

Aappaatigut nalunaarusiami kingullermit inuuneq angerlarsimaffeqanngitsutut pillugu oqaluttuani nassuiaatini assut paasisaqarpugut. Ilisimasat ineriartornera nalunaarusiat naagaangamik nalinginnaasumik unittarpoq, pissutigalugu misissuisartut isumaqaramik ilisimasami suliataqatigiinnermi naammasisimasat imaluunniit Namminersorlutik Oqartussat, amerlanertigut nalunaarusiat qinnutigisarpaat, piginnaanilimmik siunnersuutini sanannittussamik peqannginnamik. Nalunaarusiami toqqaanaq allattoqarpoq:

Immikkoortoq sammisanik imaqarpoq il.il, qitiutinnissaannut naleqqupput, angerlarsimaffeqannginnermut suliniuteqarusukkaani kingunerillu pigisai. Immikkoortut tamarmik misissuinermit inerneraniit aallaaveqarput. Iliuuseqarnissamut siunnersuutaanngillat. Misissuinerup suliassarinnigilaa, iliuuseqarnissanullu aalajangersimasumik tunngavilersuinani.
(Hansen aamma Andersen 2013:21)

Misissuisartut paasisimasalillu pisortatigut tapiissutit atortaraat, toqqaanartumillu innersuussutini sananngitsut eqqumiippoq. Paasisimasallit ilisimasaqarput, taamaalillutik innersuussutini imaluunniit ilitersuinermik tunniussissallutik pisussaaffeqarput. Tamanna malinneqarnersut politikikkut akisussaaffiivoq. Annertussuseq aallaavigalugu misissuerialaatsit nalunaarusiat Kalaallit Nunaanni suliarineqartut nalinginnaasumik assut ajornartorsiuteqartarput. Paasisimasallik innersuussutini sananngikkaangamik imaluunniit ammasumik oqaatiginngikkaangamikkum, ilisimasat qanoq isummernorneqarsinnaanersut, inatsisiliornissamik pissaaneq, politikkerit naalagaaffimmilu sulisut suliataq kisimiipajaarlutik suliarilissavaat.

Ornigulluni Nuummi misissuinnermiit paasisat

Ornigulluta misissuinitinni, ingerlaarsimasoq, arnat arlallit oqaloqati-gaagut angerlarsimaffeqannginnermullu nassuiaatai pillugit Nuummilu anger-larsimaffeqannginnermi avatangiisit isiginnittariaasiat. Amerlasuut, aqqat allangortikkaluarlugit, misissuinnermut atatillugu kissaatiginngilaat aper-sorneqassallutik. Tatigeqatigiissalluni aqqut takivoq, arnat nammineq misi-littakkaminnik toqqaannartumik oqaluttuartikkusullugit. Ajornartorsiutimit nassuiaassinerit paasisani qitiutinneqarput. Apersuinerit immaqa oqinnerus-sagalarput, inuit pineqartuuppata piffissami ilaanni angerlarsimaffeqanngin-nerit artukkinneqarnikuusimasut.

Nuummi immikkut ittumik arnanut neqerooruteqanngilaq. Neqeroorut qanin-nerpaaq tassaavoq amimik mersortarfik sullissivik Kofoed Skole-mi, 2016-imi ammarsimavoq. Sullissivimmi arnat issianerusarput ullukkullu sulisarlutik. Ornigulluta misissuinitinniit ataanniipput paasisagut, arnaq NGO-mi sulisoq arnat pillugit inissisimaffiat oqaaseqaataa, anaanaasoq meeraqarluni Nuummi qaammataini 6-ni angerlarsimaffeqanngitsoq, aammattaaq aappaattut aper-suinnermi tiguffigisaq.

Arnaq NGO-mi sulisoq apersorneqarnera

(Akissut uingasumik allannikuupput)

Arnanuinnaq sammisaqartitsisoqaraangat arnat qassit takkuttarpat?

Cafémi 8-10 missaani arnaasarpugut.

Arnat Nuummi angerlarsimaffeqanngitsut assersuutigalugu Qallunaat Nunaanni sanilliullugu allanik ajornartorsiorpat takunikuusannik?

Arnat toqqissisimanissaannut angut qanilaarnissaa amigaatigivaat. Arnat ilai qimatseqqammerlutik tuaviorlutik angutimik nutaamik ujaarlerparput, toqqissisimaniassagamik.

Qallunaat Nunaanni angutit amerlanerusut takkuttarput, arnanut sanil-liullugu. Arnat ikingaatsiartut takkupput, takkukkaangatalu pinerit tamaasa angutimik ilagisaqartarput. Maani arnat takkunnerusarput, Qal-lunaat Nunaanni sanilliullugu. Maanilu arnat inuusungaatsiartut takkut-tarput.

Arnanut Nuummi angerlarsimaffeqanngitsunut immikkut ittumik neqerooru-
teqassagaluarpat sunaassagaluarpa?

*Immaqa arnat piffik ornissinnaasartik ikiorneqarlutillu inuunermi inger-
lariaqqinnissaminut, ikiorneqarlutik takorluukkatik ilai inuunermi pivi-
usunngortissinnaallugit. Soorlu ilinniagaq. Nammineersinnaanissaannut
ikiorlugit, angutinut imminut neqeroortariaqaratik toqqissisimanissamin-
nut.*

Arnanut isumaginninnermut ikiut pillugu nunarsuarmi allamiittut atua-
raangakkit, inuttut isumannaarneq tassaavoq toqqissisimaneq misigalugu
tammaqqittartoq. Taamatut arnat FH-mi naapittakkatit pillugit oqaaseqar-
sinnaavit?

*Toqqissisimaneq. Akissut apeqqut nr.2-mi allaqqavoq.Toqqissisimaneq kis-
saatigivaat, aappariinnerlu ingerlalluaraangat nuannaarnerisutut misigis-
arput.*

Arnat maani cafémi aalajangersimasumik apersuutigisaqartarpat ass. sinis-
sinnaanermut periarfissaq imaluunniit ilissi sulisutut oqaloqatigerusullusi
imaluunniit assigisaanik?

*Inuit ilisimavaat maani illutsinni unnuakkut sinitsissinnaanngikkigut. Atuu-
tivinngilaq. Kisianni inuit upperisartik Jiisusimullu aqputtaa pillugu oqa-
loqatigisarpagut. Inuit ilai takkuttarput oqaluttuarlutillu kissaatigigaat
Jiisusimut upperisartik itinerulissasoq.*

*Jiisusimut ujaarlerneq, isigigaanni, aamma oqaluttuarneruvoq toqqissi-
simanarnerusumik ujaarlernerusoq.*

Anaanaasoq angerlarsimaffeqanngitsoq apersorneqarnera

(Toqqaannartumik issuakkat misissuinermit uingasumik allaqqapput)

Nuummut aallarsimavoq najugaminiit (nunaqarfik/illoqarfik). Anaana-
tut kisimiittuusimavoq meeqqanilu nassarlugit. Ilaqutariit qimaassimap-
put, meera i siorasaarneqarsimallutik meerarlu ilaat najugamini marloriaq
imminoriarsimalluni. Nuummut aallarsimapput peqqissartinnissamik ikior-
tinniassagamik. Angerlarsimasinnaanngillat ulorianarsimagami. Meeqqat
toqqissisimasimannngillat. Anaanaasoq suliffeqarsimannngilaq pissutigalugu
nagguakkut anniarsimagami. Ullumikkut sioqqutsilluni soraarnerussutisiaqar-
poq, Nuummiinnermini taamaassimannngilaq. Anaanaasoq meeraa ataaseq
peqqissartinnerani ilaqutariit inissiamik atortinneqarsimapput.

Kommuni inissiaq imaqaanngitsoq pissarsiarivaat, madrassit natermiillutik. Amiilaarnarpoq. Taamatut qaammatini sisamani najugaqarpugut. Tukatorujussuarmik inuuvugut.

Meeqqama peqqissartinnerani siornatigut najugarisimasarput inigisarput annaavarput, pissutigalugu attartortitsisoq inigisamut akiligassaq akilersimanginnamiuk. Tassanngaannaq 11.000 koruuninik akiligassaqalerpunga, aatsaallu akilernerqarsinnaallutik nutaamik initaarutta. Napparsimavunga anniaatinullu morfineaqarlunga ajaapiaqarlungalu sulisinnaanangalu.

Ilaqutariit angerlarsimaffeerupput. Nuullutik uteqqissinnaanngillat. Meeraq peqqissinissamut ingerlaqquneqartoq naammassivaa, kisianni angerlarsimaffik inissisimanera suli qulakkiinngilaq. Tarnip pissusiinik ilisimasalik meeraq ilaat peqqissagaa, kommunimut allatai ilai imaapput: "Ikiorneqarnissaa isumagiuk". Ilaqutariit pinartoqartillugu ikiorneqaanngillat. Aningaasaqaanngilaq najugaqarfigisimasaalu aningaasanik nassiussilaartariaqarlutik. Anaanaasoq oqaluttuarpoq:

Meeqqakkalu qaammatini arfinilinni inigisaqaanngilagut. Anaanatut kommunit allaffii akornanni uteqattaarpunga. Mails amerlasuut allappakka. Uannut meeqqakka isumaginissai pineqarpoq, meeqqama ilaat peqqissarnerani nukarliillu ilaallutik. Meeqqat illoqarfimmi ilaqtanni najugaqarput, kisianni taakkaniittuarsinnaananga. Tikilluaqqusaavunga, kisianni pulaartuullunga isumaqatigiinnatalu. Meeqqat pisariaqartikkamikkimi inissaqasallutik. Meeqqat assigiinngitsuni ilaqutatsinniipput. Qaqqamiippunga assut amerlasuunik taartunik eqqarsaateqarlunga.

Anaanaasoq toqqaannartumik aperineqarmat suut sullissinissamut neqerorutit pisimanerai imaluunniit qanoq ikiorneqarsimanersoq akivoq:

Ikiorneqaavinngilanga, innaallagissamut akiligassanut imaluunniit ineqarnermut akiliutissamut ikiorneqarnanga. Soqaavinngilaq.

Anaanaasoq kissaatigisimavaa:

Aningaasatigut ajornartorsiorninnut immikkut iliorfigineqarnissaq. Inunut ikiuinissaq, inissisimaffinni meeraqarlunga. Immikkut iliorfigineqarnissaq assut eqqarsaatiginikuuara, kommunip ineqarnermut akiliutissamut isiginngitsuusaalaarnera. Immikkut iliorfigineqartuuguma atorsimasinnaavara imaluunniit inissiamut allamulluunniit.

Ullumikkut najugaqarfimminut uternikuuvoq, Nuummiingilari namminerlu angerlasimaffeqarluni. Meeqqanut sakkortusimavoq anaanaasorlu takusinnaavaa nukarlernut sakkortusimasoq. Nukarleq kamassaartittarpoq apersoneqareerpallu aqaguani Nuummut uteqqissaaq ilaquuttaminilu najugaqassalluni, atuarninilu nuukkuni nangissallugu. Anaanaasooq toqqissisimanaraa. Meeraq peqqissarsimasooq ingerlallualaarneruvoq.

Simigap apersoneqarnera

Simigaaq, aqqa allangortitaaq, Nuummi angerlarsimaffeqanngitsuni avatangiisimi kiinnaq ilisimaneqarpoq. Simigaaq katinnikuuvoq uinilu angerlarsimaffeqannginnermit ukiuni 5-6-t eqqugaanikuullutik. Marluullutik sanalukkanik sanasuupput inuuniarpullu assoruullutik, imigassaaq akulikitsumik qimaaffissatut aanngajaarniutitut atortarpaat. Apersuineq danskit ullaatungaani aviisimi saqqummernikuuvoq (Pedersen 2013). Simigaaq apersoneqarnermini arnatut misiginikuusani ilai oqaluttuarai.

Anaanaasutut inissisimanini oqaluttuarpoq:

Meeqqakka ukiut arfinillit takunikuunngilakka. Qaqortumiit aallanginninni meeqqakka pingasut uikunnut tunniuppakka, sulilu uternikuunngilanga 2007-mili takuakka.

Aappariinnermi inissisimanini oqaluttuaraa:

Aappariittutut angerlarsimaffeqarani ilungersunarpoq. Katisimagaanni. Uanga immaqa eqqarsaatiginerua pissutigalugu arnaagama, ilaannikkullu nikallungasorujussuanngartarlunga, kisianni pissutsit akuerisariaqarpagut.

Ornigulluni misissuinermit paasisat

Arnaq, aqqa allangortitaaq, NGO-nit sulisunit, angerlarsimaffeqanngitsuni avatangiisimit peqqinnermilu sulisunit sakkortuumik nungullarnikutut nasuiarpaat. Peqqinnissaqarfimmi arnaq 50-nik sinnerlugit ukiulik meeraq perorsaruminaatsutut oqaatigineqarpoq, kammalaatinilu ilagalugit takkuttarluni nakorsaat immikkoortortaqarfiani sprittimik tillittarluni. Arnaq Frelsens Hærip inimi kialaarfiani toqqorterluni aalakoortarpoq, ilaannikkullu anisineqartariaqartarluni il.il. Ornigulluta misissuinit sinni arnaq qaqutikut iminngitsoq naammattoortarparput. Arnaq imeraangat saamariarluni

eqqissisimariarlunilu assut kamaleriasaartarpoq. Arnaq inini kialaarfinni pulaartutut assut eqqumaffigineqartarpoq ernumagineqartarlunilu. Allat Arnap pissusnaanik allanik iluamik takusaqarnikuunngillat. Sapaatit akunerit arlallit qaangiupput takugakku, Arnaq iminngitsoq illoqarfimmi angut tappiitsoq pisunnissaanut ikioraa. "Meeraq perorsaruminaatsutut" inissisi-maannangilaq.

Periuusinik katersineq

Misissuinermi immikkoortiterinermi pingasut erseqqissarput: Isumannaassuseq, Isumassuineq Ingerlasinnaanerlu.

Isumannaassuseq sammisatut misissuinermi katersinermi suliami ilagaat, arnami oqaluttuarisaanermi aammattaaq Canadami Avannaaniit isiginnit-tariaatsit. Aallaqqaasiutitsinni issuakkami 1975-meersoq isumannaassuseq toqqissimanerlu pillugu arnanut tunngatillugu oqaaseqartoqarpoq. Kristu-mioq NGO-sulisooq arnat uppernermik ujartornerat aamma toqqissisimaner-mik atassuserpai. Anaanaasoq angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasoq nammineq pisariaqartitani kingulliuppai. Meeqqat pineqaramik. Inuuneq tukattoq avaqqutissagamikku. Oqartussanit aqqqissueriaasimit ikiorne-qarnissaq ilimagissagaat isumannaarnangilaq. Nammineerluni ujartorne-qartariaqarpoq. Arnatut aappartaarluni imaluunniit katilluni nassaarineqarsin-naavoq. Aappariinneq toqqissisimanermut isumannaarnermullu aqqutaavoq. NGO-sulisooq allappaa arnat takkuttartut angutimik ilagisaqarlutik peqataa-sartut. Isumaginninnermi aqqqissueriaaseq, Canadap aqqqissueriaasianut sanilliullugu, arnat qinigassaqaqpallaartinngilaa, Canadami periarfissaavoq isumannaassuseq ujartussallugu kisimiiffeqarnissarlu unnuisarfimmi, arna-nut taamaallaat naappertuuttut. Periarfissaq Kalaallit Nunaanni suli periar-fissaanngilaq. Toqqissisimaneq ujartussallugu arnap pilersaarutigilertar-paa aappariinermi ujartussallugu.

Isumassuineq sammisatut meeqqanut naleqqiussinnaavoq, arnat meeraqar-simaganik. Ornigulluta misissuinitisinni arnat amerlasuut naapitagut meeraqarput. Anaanaasut illoqarfiup cafiini milutsitsisartut, imaluunniit pisoorsuunatillu piitsuunngitsullu sanilliullugit meeqqatik pillugit facebook-imi ileeraaneq ajorput. Nalinginnaasumik meeqqatik najorneq ajorpaat, meeqqat arsaagaasarput atuineq ajornartorsiutillu allat peqqutigalugit. Meeqqat Kalaallit Nunaanni arsaarneqaraangamik illoqarfinnut allanuusariaannaavoq.

Simigap inissisimaffiani uikuata meeqqat paarivai, meeqqat ataataat Qaqortumi 600 kilometerimik ungasissusilik. Anaanaasoq Nuummut nuuttariaqartoq najugaminullu uteqqittariaqarluni, upperisariaqarpaa ernia Nuummut utilersaq ilaquttaminilu najugaqalersoq atuarfinilu nangileraa. Isumagininnermi oqaluttuat sumiginnagaanermiit annaasaqarnermillu misigisanut ataqatigiilersinneqarput, sammisaq eqqorneqajassuseq anguneqarniassammat. Maluginiaraanni isumassuineq takuneqarsinnaavoq, soorlu Arnaq imer-neqarani angut tappiitsoq illoqarfimmi angalaarniartooq ikioraa. Taamaalilluni inooqatiminik pingaartitsinnermit takussutissippaa, nunarsuaq alla takullugu atuiniinnaanani atugarliuunaanani. Angutit naapitagut meeraqarsimgaangamik meeqqatik imaluunniit ataataasutut inissisimanertik eqqartunngisaannarpaat. Angutit oqaaseqaatigisatik aningaasaqarneq, sulineq inissiarlu erseqqissumik oqaatigisarpaat. Uani ataqatigiinnermi angerlarsimaffeqannginneq stigma-mik nalilersorneqarneq nassuiaasernerunngilaq. Aamma uummatiginneq isumassuivinnerlu eqimattat Nuup innuttaasunit peqarpoq, inissaqaratik artukkinneqartut. Eqimattat aalajangersimasumik tunngaviusunik ungoorneqassanngilaq soorlu isumalluutitut sanngiinneq, atugarlioneq imaluunniit angerlarsimaffeqannginneq. Tassa eqimattat stigmat nammineerlutik unitsittarpaat. Assigiinngillat — Immikkoortut assigiinngitsunit kati-tikkat, taamaattumillu misissueqqissaarnerit suliniutillu tulluuttut aamma assigiinngitsuusariaqarput.

Arnat atugarliortunit ingerlaqqissinnaaneq uani ator-neqarsinnaavoq. Taaneqarsinnaavoq advocacy imaluunniit danskit oqaasii mikinerulaartut issuarlugit "illersorti suliffeqarfik". "Ikiutinngillalluunniit". Anaanaasumiit angerlarsimaffeqanngitsoq oqaaseqaataa ornigulluta misissuereerluta puigorsinnaanngilarput. Apersuinnermi allattuinnermi ilaatinneqanngitsut tassaavoq oqaaseqatigiit oqaatigineqareeraangat nipaanneq uninnganartooq. Ilisimallugu inuk apesorneqarnera eqqarsaatai ingerlaartut. Pineqatoq eqqorneqajaassusimik pisimanikumik eqqaasaqarpoq. Innuttaasumit isumatsanneq misigisaalu tusaaneqarsinnaavoq, arnaq anaanelu ikiorneqarnissaminik amigateqarsimasooq. Apersuinnermi inissisimaffini siulliit marluk maluginiarlugit oqaatiginngilaa. Anaanaasoq allanut pingaartitsivoq imminut isumaginani, ikiorneqarnissamini amigaatigaa. Suna tamaat kingulliutippai: "Uannut pineqarpoq meeqqat isumaginissai". Misissueqqissaarnermi ataqatigiinneq arnaq qitiutipparput. Tassa anaanaagami. Isumaginninnermi tunisisooq pingaarneq. Kisiannilu aqqissuusinnermut isummanni nipituumik oqaatigisinnaanngilaa,

naggataanilu nammineq tunuartariaqarluni najugaqarfigisaminullu uterluni, isumaginninnermi inissisimaffimmini aniguinani. Case isornartorsiortoq assersuut siuliilu periuitsit inissisimanerit uppernarsarpai arnap ingerlaqqinnissaanut maannamut ingerlasimaneranik susoqanngilaq. Paasinnittariaaseq advocacy periuusitut sunaanersoq, imaluunniit ingerlaqqinnissamut peri-aaseq siunissami assinganik pisoqarnissaanik pinaveersaarnissaa pilersinniarlugu.

Naggasiullugu

Pissutsinit qanoq-issusianit akuerineqarneranut pinaveersaartitsinissamik pilersitsisoqassaaq. Marxismimut tunngasumut oqariartaaseq pisoqaanerumik pissutsinit naalackersuineramik naqsimaneqarneq pillugu eqqartorneqarsinnaavoq. Naalackersuineq annerpaartaat paasinnittariaatsimik amigaateqarput, arnat atugarliortut isumaginninnermi aqqissuusinnermi ersinnginnerat. Suliami pingaaruteqartut iliuuseqartariaqarput. Naggasiinnermik oqallinnermik sisamanngorlugit agguarnikuuagut.

1. Arnap taasinissaa nutartertariaqarpoq
2. Aappariinnermi nakuuserneq pillugu paquminarnera angutit peqataallutik paquminarsarunnaassavaat
3. Isumaginninnermi siunnersortit arnat atugarliortut pillugit oqallinnermi inissaqassapput
4. Isumaginninnermi politikki arnat qitiutinneqarnerat ilanngullugu

Arnap taasinissaa nutartertariaqarpoq

Kalaallit Nunaat gayprideqarluni samesex katisimanerillu arnanik pissaaneqalersitsinnermi oqaluttuarisaanermi pingaaruteqarluni inissippoq, maanna pisimasoq pingajuat ingerlavoq. Arnanik pissaaneqarnermit nalliuttorsiorneruneq arnassusermik pingaartitsineq qangatuunerusoq imaluunniit tunngaviusumik ineriartornera annikillilaarsimasinnaavaa, suaiaassusit akornanni naligiissitaaneq suli oqallinneqarsinnaalluni. Takutipparput arnat Kalaallit Nunaanni assut suli sorsutassaqartut, kisianni suaiaassusermi politik-kimi taasinissamut assut ikipput mikillutillu. Taasinissamut tusaaneqarneri nippattariaqarput, arnanut pissutsit piffissami qanittumi allanngussappata. Oqallittoqartariaqarpoq sulinermilu paasiniaaqatigiilluni ilisimalersitsineq innuttaasullu pisinnaatitaaffiit pillugit pisinnaavoq.

Aappariinnermi nakuuserneq pillugu paquminarnera angutit peqataallutik paquminarsarunnaassavaat

Arnat naalliutsitaasernerat atugarissaarnerallu ajornera inuiaqatigiinni ajornartorsiutaavoq. Kikkut tamarmik eqqartussavaat angutillu pillugit. At have en immikkoortiterinermik paasinnittariaaseqarluni arnat isumaginninnermi ajornartorsiutaat arnanit aaqqiivigineqassasut, aamma angutit pisooqataasimagunik, ajornartorsiutaavoq immikkoortunillu ilaalluni, arnaassusermik pingaartitsineq tunngaviusumik ineriartornera immaqa kukkusinnaavoq. Angutit ilanngunneqassapput angutillu isumalluutininik peqarluartut oqallinnermi siuttuussagaluarlutik, maannakkut Kalaallit Nunaanni taamaattoqanngilaq.

Isumaginninnermi siunnersortit arnat atugarliortut pillugit oqallinnermi inissaqassapput

Ilinniagassap aaqqissuusineru isumaginninnermut siunnersortit ilinniagannut misissoraanni suaassusermi misissuineq, arnaassusermik pingaartitsineq imaluunniit il.il. ilinniagassap aaqqissuusineranik aalajangersimasumik ilaatinneqanngillat. Fagimi qinigassami imaluunniit sammisaqartitsinnermi ullormi tikinnissaata tungaanut unitsikkallarneqartariaqarpoq. Atorfinni iluanni arnaassusermik pingaartitsineq pillugu ilisimatusarnermi perorsaaneramilu takussutissanik annertuumik peqaraluarpoq. Ilinniartut pilersaarusiornermi aaqqissuusinnermilu ilnniartinneqarneq ajorput. Isumaginninnermi siunnersortit inuiaqatigiinni eqimattat isumaginninnermi atugarliortut qulaajaaffigalugit iliuuseqarfiginissai akisussaaffigaat.

Isumaginninnermi sulineq assersuutitut atoraani oqaluttuarisaaneq takutinnikuuaa, isumaginninnermi sulinnermi arnaassusermik pingaartitsinnermi malunnartumik sionatigut aallarniisumi ilaatinneqarnikuusoq, Jane Addamsip isumaginninnermi suliaani Hull House peqatatigalugu1800-nni Chicago-mi (Frandsen 2016). Isumaginninnermi sulineq arnanut aallaaviisimavoq, ileqqullu ilaat iluaqutigalugu fagini atulereqqissinnaalluni. Taamaaliluni arnat atugarissaarneranut periuseq suliarilluarnissaanik qulakkiissaaq. Tamanna isumaqarpoq, pisortatigut isumaginninnermi suleriaaseqartugut "sungiusarneqanngitsoq" / sungiunniukuunngikkaa arnat ajornartorsiutaallu suliarissallugit, immikkut ittut ass. arnat angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaagaangata.

Isumaginninnermi politikki arnat qitiutinneqarnerat ilanngullugu

Canadami avannaani atatillugu isumassarsinnermi, issittumi angerlarsimaffeqanninneq isumaginninnermi- aamma politikikkut nutaanerusut eqqumaffiqeqarnerit iliutinik inerreqarpoq, Nuummut naleqquttut. Assersuut "transitional housing programs"-mit ineriartornera inissianik peqartitsisartooq, saniatigut isumaginninnermi- aamma peqqinnermik suliniutumik isumaginnittoqartarpoq, arnanut angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut imaluunniit angerlarsimaffeqannginnissamik navianartorsiortut. Programmi taamaattoq qanittumi Yellowknife, Northwest Territories-mi saqqummiunneqarpoq, taaneqarluni Lynns Place (YWCA 2017). Canadami inissiami politikki inissiat anaanaasunut kisimiittunut meeralinnut tunniunneqartarput. Pissutsini nalinginnaasuni anaanaasoq Canadami ingisani annaaguniuk, meerai arsaarneqassapput. Politikki nutaaq atorlugu avaqqunneqarsinnaavoq. Meeqqanit annaaneerit, ilaqutarsianut inissinneqartut imaluunniit perorsaavimmi inissinneqartut arnallu angerlarsimaffeqannginnerat akornanni akulikitsumik ataqatigiittarput (Christensen 2016).

Canadami Avannaani ilaqutariit meerallit politikikkut qitiutinneqarput. Arnat angerlarsimaffeqannginneranut atatillugu angerlarsimaffimmi nakuuserneq qitiutinneqarpoq. Canadami Avannaani illoqarfanni anginerni arnanut meeqqanullu qimarnuunik peqarpoq, angerlarsimaffimmi nakuuserneq qimattariaqarlugu. Kisianni isumaqarpoq, arnat angerlarsimaffimmi nakuuserneq qimanneq ajoraat, arnat ilaat amerlasuut nakuusernermut uteqqiinnermik nalaataqarnikuusut. Apersuinnermi assersuutit assingusut Simigaq anaanaasorlu takuarput ulorianartorsiortut, meerai arsaarneqarsinnaasut. Isumaginninnermi politikki piffimmi eqqortuusooq isumannaarlugu taama pisoqassanngitsoq. Aamma iluarsiiissusiigallartut qulakkiissavagut, unnuisarfimmi illoqarfanni anginerni inissaqartillugit.

Paasineqarpoq, annertuumik unammillernartoqartoq pineqaraangat qanoq isumaginninnermi aqqissuusaq Kalaalli Nunaanni arnanut angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut isumaginnissinnaanersoq. Soorlu angutit, arnat assigiinngitsunik pisariaqartitsipput, apeqqutaatillugu inuunerminni sumi inissisimanersut, anaanaanersut imaluunniit meeraqannginersut aamma ass. meeqqatik najugaqatiginerlugit. Taaguut ersinngitsumik angerlarsimaffeqanngineq atussallugu assut naleqqiuppoq, ajornartorsiutit qulaani eqqaaneqartut ataqatigiilissallugit. Piffimmi iliuseqartoqarsinnaavoq, ass. pilersaarusionermermi siunnersuutit qulaani eqqaaneqartut tunngavigalugit.

10. Angerlarsimaffeqannginneq Kalaallit Nunaanni – isumagin- ninnermilu politikkikkut isiginnit- tariaatsit

Angerlarsimaffeqannginneq Kalaallit Nunaanni isumaginninnermi ajornartorsiutit sivisuumik akuliarmiinikuuvoq, ullumikkut Nuummi ersarinneruler-
nikuuvoq. Angerlarsimaffeqannginneq nunani allanit amerlanersaanit illoqarfiup qeqqani takuneqarsinnaavoq, kisianni Kalaallit Nunaanni Rough Sleeping (inuit silami sinittut) (Arn fjord aamma Christensen 2017; Christensen 2016; Christensen il.il 2017b; Minich m.fl. 2011; Tester 2006) takuneqarsinnaanatik. Kalaallit Nunaanni Ilimmarfimmi angerlarsimaffeqannginneq 2015-mili misissulerparput, Dr. Julia Christensen Memorial University-meersoq Canadami qanimut suleqatigalugu. Isumaginninnermi ajornartorsiutit alliertortut qitiutinneqarput, maanna issittumi illoqarfinni pingaarnersaani arlalinni annertulluni.

Nuummi angerlarsimaffeqannginnermi ajornartorsiut 1970-ni saqqummeqqaarpiarpoq. Ullumikkut pissut ajorseriarnikuuvoq. Misissuinnermi sulineq aallartikkatsigu Nuummi angerlarsimaffeqanngitsut 250-put, nunalu tamakkerlugu 500-tik. Ullumikkut Nuummi angerlarsimaffeqanngitsut 350-put nunalu tamakkerlugu 850-tik.

Kalaallit Nunaanni annertusinera immikkuullarissuunngilaq. Pissutsit malippai aammattaaq USA-mi Europamilu nunani amerlasuuni (FEANTSA 2017; The U.S. Department of Housing and Urban Development 2018) akornanni takuneqarsinnaallutik. Europap kippasissuanut nunanit peqatigiinnermi malinnaanissamut periaasiat ateqarpoq Point In Time (PIT), najugaqarfinniit unnuisarfiinnut illoqarfinni sulisartut immersuisarput, inuit angerlarsimaffeqanngitsut sapaatip akunnerata ataaseq ingerlanerani naapitatik kisinniarlugit anguniarneqarluni. Periaaseq ataaseq nassaarissallugu ajornarpoq. PIT unammillernartunik peqarpoq, marloriaamik kisitsinnermit eqimattallu angalajuernerat unammillernarneranit imaqarluni — kisianni maannamut periu-seq akuerineqarnerpaanikuuvoq. Kisitsineq Qallunaat Nunaannut takutippaa 2017-imi immikkut ittumik inuusuttut akornanni angerlarsimaffeqannginneq

assut qaffassimasoq, inuit 460-t missaanniittut kalaallisut tunuliaqutaqarput (Benjaminsen 2017).

PIT-mik Kalaallit Nunaanni suli pilersitsisoqanngilaq. Innuttaasunit najuga-qarnermut uppersaateqanngitsut kisitsinerit kommunimi kisinneqarnikuupput. Kisinneqarsimasut tassaapput 878-t (Petersen 2017). Kommunit periuseq saqqummersinnikuunngilaat, tassa pinngorsimagami immikkoortorta qarfirmitt peqqussut §37 atorlugu apeqquteqaateqarnek inatsisartut ataatsimiinneranni 2017-imi tunngatillugu.

Angerlarsimaffeqanngitsut 6-7-luarpata imaluunniit 800-luarpata kisitsisit qaffasipput. Nuummi Kofoeds Skole, Frelsens Hær kajumissutsimillu sulisut peqatigiiffiat ateqartoq No INI angerlarsimaffeqannginneq sulissutigaat, peqatigiiffinnit pingasunit aqutsisut pingasut missingersorpaat, illoqarfimmi pingaarnersaammi innuttaasut angerlarsimaffeqanngitsut 350-sut. Kisitsisunut isumaginninnermi inatsisitigut politikikkut annertuumik qisuariartoqarnikuunngilaq. Aammattaaq isumaginninnermi politikikkut periusissianik oqaasertaliilluni sanasoqarnikuunngilaq, periusissianik kingunerit pillugit soqanngilaq imaluunniit pinaveersaartitsinnermi sulineq inatsisitigulluunniit sulineq peqarani. Kommuneqarfik Sermersooq paasissutissiivoq inissiat amerlasuut sananeqartut – Nuummilu sanaartortunik kraninik, napasorsunik bulldozerinillu ullaakkut biilernermi ulikkaartarpugut. Kisianni sanaartornermit angerlarsimaffeqanngitsunit aalajangersimasumik atugassaanatik.

No INI kajumissutsimik sulinnermi Nuummi peqatigiiffiivoq, pingasunngorne-rit tamaasa angerlarsimaffeqanngitsunut suppatortitsisarluni. Peqatigiiffimmi puugutanik kisitsisarput — nerisitsinerit katillugit (TAS) — ukiuni tallimani ingerlasimavoq. TAS assersuumik takutitsisarpoq, inuit qassit aggetarner-sut nerillutillu. Inuit neriartortartut amerlanersaat angerlarsimaffeqanngillat. Takussutissami qulaani takuneqarsinnaavoq ukiuni 2015-imi 2016-imilu akor-nanni marloriaammik amerlatsissimasut. Ukiumut 2018-imut qaffasissuseq patajaallisaasimavoq. Amerlassusaat naatsorsorneranni nakkutiginninnermi arlallit uppersaarpaa kiinnat nutaat amerlatsittut — inuusuttut amerlat-sinnerat ilaqutariillu amerlatsissimanerat pillugu paasineqarsimanera ilassu-taavoq.

Misissuineq suna tunngavigaa?

2015-mili sapaatip akunneranut attavigisaqarluni ornigulluni misissuineq sivisuumik ingerlanikumi ilanngutassiami tunngavigineqarpoq. Ukiut 4-t ingerlanikuupput, inuit angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasimasut, politikkikkut qaffasissuseq kajumissutsimilu isumaginnittoqarfik apersorni-kuuagut — suliniummillu takutitsinikuuvugut, atuartitsinikuuvugut, tamanut ammasumik saqqummiinnikuuvugut angerlarsimaffeqannginnerlu Kalaal-lit Nunaanni ineriartornera pillugu allaaserinninnikuulluta (Arn fjord 2017b; Christensen il.il 2017b).

Angerlarsimaffeqannginneq sunaava?

Angerlarsimaffeqannginneq inigisamik amigaataanaanerungilaq. Siornati-gut nalunaarutit misilittaatigalugu angerlarsimaffeqannginnermi isumasuut ilanngunikuuat imannak: angerlarsimaffeqanngitsut, ineqanngitsut inis-sarsisitseqqinnerlu (Ilaqutariinnut Peqqinnermullu Naalakkersuisoqarfik; Hansen Andersen 2013). Taaguutit Europami angerlarsimaffeqannginnermi misissuinnermi atorneqartarpullu, kisianni isornartorsiuffigineqarsinnaavoq qitiutitaat ataasiinnaasoq, illuunnaat imaluunniit inissiaannaat, qitiutinnagu angerlarsimaffik isumannaarnersoq toqqissisimanarnertorlu, piffissaq aala-jangersimasuutinnagu.

Ornigulluta sivisuumik misissuereerluta, inuit angerlarsimaffeqanngin-nermi avatangiisianiittut apersoreerlugit oqaloqatigereerlugillu ersarippoq, najoqqutassiat soorlu nalornineq toqqissisimannginnerlu eqimattanit paasin-ninnermilu initupput (Arn fjord aamma Christensen 2017). Pissutsit taamaa-ginnaavittut eqqartorneqarput. Upernaaq arnaq oqaloqatigaarput, arnanut unnuisarfimmi unnuinnermini ilorrisimaarnini misigisimallugu oqaluttuaraa. Arnep ajuusaarutigaa pialuutini uninngatissinnaanngikkai, kisianni arnap arnanut unnuisarfik pitsaanerarpaa. Sivisunavianngitsoq takorloorneqarsin-naavoq, kisianni immaqa erniinnaartumik naammagisimaarnarluni.

Qulaaniittoq isumasiummut pisippaatigut, imaapporlu:

Angerlarsimaffeqannginneq inissisimaffiuvoq, inatsit naapertorlugu isuman-naartumik, toqqissisimanartumik aalajangersimasumillu najugaqarani.

Isumasiuut issittumut aalajangersimasuunngilaq, angerlasimaffeqannginneq ersinngitsoq sinittarnermit surfingimit pissutsiuvoq il.il. Kisianni isumasiuut erseqqissarparaa, najoqqutassiat soorlu nalornineq toqqissisimanninnerlu akulikitsumik tusaaneqartartut Kalaallit Nunaanni avatangiisimi apersuutigineqartut.

Inuit angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut immikkoortiternerat

Ornigulluni misissuinermi siusissumik inunnit sisamanik immikkoortite-rivugut, angerlarsimaffeqannginnermit eqqugaasut:

1. Inuusuttut 35-nik qummut ukioqartut
2. Nalinginnaasumik arnat
3. Angutit 35-nik sinnerlugit ukioqartut — amerlanersaat imigassamik ajornartorsiuteqarput
4. Utoqqaat, ukiui aalajangissallugit ajornakusoorpoq, kisianni arlallit erser-poq iliuseqarsinnaanernut ataqatigiikkunnaarnikut ass. Imigassamit puigutusineq

Eqimattami assigiinngitsuupput taamaattumillu eqimattami assigiinngitsunik iliuseqarnissamik pisariaqartitsillutik. Immikkoortiterinermi ataatsimi aam-mattaaq annertuumik allanngorarput, kisianni eqimattat tunngavugalugit iliuseqarnissanik aallartitsinnaagaanni minnerpaamik aallaqqaataasooq.

Isumaginninnermi politikki pisariaqartoq

Isumaginninnermi politikki pisarneq malillugu iliut Kalaallit Nunaanni iluamik takusaqarnikuunngilagut, eqimattanit inersimasunut naappertu-uttoq, soraarnerussutisianit aqqissuusamit ilagaasinnaangitsut. Ator-nerluinermi passunneqarnissamut suliffeqarfeqarmillu pillugit politikkinik peqarpugut. Kisianni annikitsorujussuarmik eqimmattamat suliffeqarfimmi-inngitsut qitiutinneqarput, Nuummi suliffni ilinniarnermilu ilaatinneqaratik. Oqaluttuarisaanermiikiuutitpiitsunutikiuullu isigigaanni, piitsunutikiuuteqiasun-nermut pillugu eqqarsaammut atatinneqartarpoq, piumassuseqarnermik ami-gateqarneq taamaalu imminut pisuutinneq (Høris 1982; Seiding il.il. 2017). Isumaginninnermi politikikkut oqaluttuarisaanermi takussutissaqarpoq,

piitsunut ikiorsorneqarnermi kanngusunnermut atatinneqartartoq — saniatigut tiguisumiit tunngaviumik innuttaasup pisinnaatitaaffianut pisariaqartitaminut periarfissamik arsaarneqarpoq. Piitsunut ikiuutitik pisartagaqarnissamut avaqqunneqartussaasimavoq, tassa sakkortuumik ajortutut isigineqarsimagami.

Kalaallit Nunaat oqaluttuarisaanermi FN-nalunaarummut uterpoq politikikkullu oqaaseqaatit akulikitsumik isigineqartarlutik atugarissaanermi inuiaqatigiittut, pisortatigut aningaasalersorneqarnera ilinniarnermi, peqqinnermit soraarnerussutisiaqarnermilu aqqissuusat (Arnford 2017a; Aqqissuisoqarfik 2019). Kisianni atugarissaanermi inuiaqatigiittut anguniagaassava? Imaluunniit pilerseqqiinnissamut siuarnissamut nammineersinnaanermullu aqquataava? Apeqqutit isumaginninnermi aqqissuussinermik nutaanerumumik eqqarsartitsipput, pisortani suliniutinit pilersitsineq, innuttaasut eqqugaasut nukittorsaanerminni-ingerlatsinermi pinaveersaartitsisut tapersersuisullu, innuttaasut nammineerlutik siunissami isumannaallisaallutik toqqaaniassagamik. Tamanna isumaginninnermit eqqugaasut Kalaallit Nunaanni pinngilaq. Inersimasoq suliffeqanngikkaangat, angajoqqaatut oqartussaaqataanngikkaangata angerlarsimaffitsillu annaasimagaangamikku maanna Kommuneqarfik Sermersooq-mit ullut 14-kaarlugit 656 koruuninik tunineqartarput. Kommunip pinartoqartillugu unnuisarfimmumut Nuummi pif-fissami akornanni 15:00-09:00-lu innersuunneqartarput, tassunga ilanngul-lugu timikkut misissortittarlutik. Kingorna ullutik atortarpaat illoqarfimmi Frelsens Hærimi, kajumissutsimik neqeroorutaavoq, imaluunniit Kofoeds Skole, kommunilu ingerlatsinissamut isumaqatigiissuteqarput. Innuttaasunut iliuseqarnissamut pilersaarusanik sanasoqarnikuunngilaq, maannakkullu isumaginninnermi inissiamik tunineqarnissamik neqeroortoqarnikuunani. Kommuni containerinik inissianik 26-nik pilersitsinikuuvoq, suliffik-inissiamik aqqissuusilluni, sionratigut taanikuua work first. Periuseq Housing First killormoortuuvoq, Housing First-imi siullertut inissiamik tunineqartarput, kingorna isumaginninnermi suliniuteqarnissaq aallartissinnaalluni (Gulcur il.il 2003). Kommuneqarfik Sermersooq piumasaqartarpoq, nuuttut, sionratigut angerlarsimaffeqanngitsut, suliffittaaqqaassasut kingorna container inissia-nut nuussinnaallutik, qaammatini arfinilinni najugaqarsinnaallutik, kingornalu naatsorsuutigineqartarluni nammineq inissaminnik nassaassasut. Inersima-suni isumaginninnermi periuseq qangarnisaavoq. Ikuineruvoq — kisianni nukittorsaanerunani.

Pisortani neqerooruteqarpoq soorlu Kofoeds Skole, ineriartortumik sam-misaqartitsilluni. Atuarfik atuartuutitik arlallik sulinissamik ikiorsimavaat iliuuseqarnissamullu suliniuteqarsimallutik. Kisianni unnukkut sapaatillu-akunnerata naanerani matoqqasarpoq. Kofoeds Skole iluatsilluarsimavoq – malunnartumik iluatsilluarnikoq Majoriap aaqqissuusaanut innuttaasut eqimattami 2-miippoq (Kalaallit Nunaannit suliffissaarsiuussisarfimmi sullis-sivimmi aaqqissuusaat ilaat). Isumaqarpoq, innuttaasut tapersorsorneqarlu-tik sulileqqissinnaasut. Innuttaasut eqimattami 3-mi eqqartorneqaraangata (innuttaasut uningaannarallartut isumaginninnermiittut) (Aatsitassanut Sulisoqarnermullu Naalakkersuisoqarfik 2018), pissuserissumik annikitsumik pisortatigut suliniuteqartoqalaaarpoq.

Innuttaasunit eqimattami iliuuseqarsinnaangillat, piitsunut tunissut nam-minersortuniit suliffeqarfinniit ulloqqanunut aaqqissuusaaniit sinneruttunit tigusinnaavaat, Frelsens Hærimi sassaaneqaqqittarlutik, imaluunniit pinga-sunngornerit tamaasa unnukkut suppimut tunuleriaattarlutik, tamanna NO INI Frelsens Hærip inigisai atorlugit, Røde Kors-imiit aningaasatigut tapisillu-tik nerisassanik sassaalliisarput. Pisortatigut akuleruttoqangilaq imaluunniit ikiuisoqangilaq.

Suliniuteqarnek Kalaallit Nunaanni killeqartoq inuit Qallunaat Nunaannut qimaasittarpaat

Nuuk assersuutigigutsigu eqimattamiit upernaakkut 2019-imi apersuinit-sinni paasivarput kommunip pinartoqartillugu unnuisarfiani ulluklut sinit-toqarsinnaangilaq. Tamanna suliffimmi unnukkut sulissalluni- imaluunniit unnuarsiuussalluni pinngitsoortittarpaa. Ilaqutariit Nuummumut nuummatali malinnaaffigisagut avissaarnikuupput, inissarsisitseqqereerlutik anisitaani-kuugamik meeqqallu meerarsiangortitaannikuullutik. Inissitaaneq tunu-liaqutaa allanik aamma peqquteqarsinnaavoq, kisianni ilaqutariit inissiat tungaatigut nalorninartumik inissisimasut meeqqat inissitaasinnaaneranunut periafissaq siullerpaamik takuneqangilaq (Broberg 2013a, 2013b; Langhoff 2012). Ilaqutariimmit avissaartuussineq inatsit tungaatigut oqinnerugami, inissarsisitseqqiinnermi suliniummut imaluunniit ilaqutariinnut angerlar-simaffimmumut sanilliullugu. Pisartakkat tunngavia 656 koruunimiitoq ullut 14-lugit aningaasat tungaatigut tunngavigalugu ajornartuuvoq inis-sisimaffillu neriutaarulluinnarluni, pineqartoq piitsunut tunissutinik

kajumissutsimit nerisassanik akeqanngitsunik Frelsens Hærimi, suppmut tunuleriaattuni sisamangornermilu ullaakkut Sømandshjemmet-mi ullaakkorsioartarnermi Indre Mission-mit ingerlanneqartoq, tunniunneqartartut pinngitsaalillugu tigusariaqanngussavai. Aammalu angerlarsimaffeqanngikkaani najugaqarnissamik pisaarnissaq assut ajornartarpoq. Taamaalilluni inissisimaffimmiittarput pisortanit allakkat tigusinnaanagit, bankimi assigisaanillu iluamik suliaqarsinnaanngillat.

“Aaqqissuusinerit” arlallit inatsisini tunngavissamik toqqaannartumik nasaarsinnaasimangilagut, ingammik ajattuisarput. Najugaqarnani suliffissarsiuussagaanni, unnuarsiorsinnaanani, atisanik errorsinnaanani imaluunniit eqqiluisaarnissamat pissutsinut susinnaanani il.il. Annertunerusumik ajattuinermut aalajangersimasumik pissut tassaavoq, isumaginninnermi politikikkikut qitiutinneqarnera amigarami. Eqimattat alliartorpasippoq ingerlaartumillu illoqarfiit qeqqani aallunneqarnerulissallutik, isumaginninnermi — aamma peqqinnermi ikiortinneq pitsaanerusoq tunineqassalluni.

Nuuk iluaqutaanngikkaangat Qallunaat Nunaannukartarput, ilaquuttamit imaluunniit ilisimasaminit aningaasat atorneqartarlutik imaluunniit isumaginninnermi fondit aqquutigalugit — taamaalillutik pisortat danskit isumaginninnermi aaqqissuussaanut ajornavissumut inissittarlutik atuinissamullu kulturimut aporfissaqarlutik (Arn fjord 2019a; Kalaallit Illuat 2018). Danskit NGO-arlallit ataatsimeeqatiginikuuagut, assersuutillu arlallit Vejle-miit, Randers-miit, Esbjerg-miit, Århus-miit, Aalborg-miit København-miillu ilisimallugit, unnuisarfianit najugaqarfinnillu arlallit oqatigaat inissartik affai kalaallinit innuttaasunit atorneqartut. Innuttaasut ilaat annertuumik atuisuupput, kommuninillu mikinerni qanoq ilioriansinnaajunnaartutut illutik, qanoq eqimattat ingerlariaqaqqinnissaannut tapersersussanerlugit.

Isumaginninnermi politikikkut qanittumi siusissumilu iluarsiissutit

Isumaginninnermi politikikkut akisussaassuusut eqeersarneqarput — nunami politikikkut inatsisiliornissamik peqarnissamit nanginnissaa, inuit ingerlanerluttut tapersersorlugit ikiorlugillu. Maanna periuseq “one-solution-fits-all” atorneqarpoq, ateqarluni atuisuunermut katsorsartinneq. Naammangilaq.

Misissuinermi sulinermi aallaaviit qanittumi Siunissamilu ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu ataani allattuiffimmi allaqqapput, imaappullu:

Qanittumi	Siunissaq ungasinnerusoq
<ul style="list-style-type: none"> • Annertussuseq aallaavigalugu misissueriaaseq tamaat eqqortumik isigalugu • Aningaasanut tunngasut tunngavia nukittorsarlugu • Lavtærskels-neqeroorut 	<ul style="list-style-type: none"> • Housing First inissiallu aalajangersimasumut atugassat • 3. sektor suleqatigalugu • Kommunit, aqutsisunit nunanillu akornanni attaveqaqatiigiinneq

Annertussuseq aallaavigalugu misissueriaaseq tamaat eqqortumik isigalugu

Annertussuseq aallaavigalugu misissueriaaseq PIT sakkut pingaaruteqarpoq, nunaq pineqartumi taamaalilluni ineriartorneq malinnaaffigineqarsinnaalissagami. PIT-kisitsineq Kalaalit Nunaanni suli takunngilarput — Naalakkersuisut piffik pingaaruteqartutut isiginngilaat, kisianni misissuinermi sakkut naleqquttutut isigineqarami PIT-kisitsineq pillugu Ilimmarfimmi pilersaarusiortoqarnikuuvoq, qanittumi pissaaq.

Aningaasanut tunngasut tunngavia nukittorsarlugu

656 koruuninik ullut 14-lugit isumaginninnermi tapisianit siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu iluaqutaanngilaq. Innuttaasut aningaasanngorlugit pisartakkat isornartorsiortumik misissorneqartariaqarput, sivisuumik qulakkeerlugu iluarsiiisutaasinnaasoq, innuttaasut inuunermi aaallaavik pilerseqqiiniassagamikku. Pisartakkat ukiumut 15.744 koruuninut naleqqupput — maanna akileraarutinut ilanngaatiniiit annikinneruvoq, 45.000 koruunimiillutik. Danskite aningaasatigit ikiorsiisutaanut (kisimiittumut ukiut 30-t qaangerlugit meeraqarani) qaammammut akileraaruteqartinnagu 11.500 koruunit missaanniippoq. 8.300 koruunit missaanniippoq pisartaganngorlugit. Qaffasissuseq Kalaallit Nunaanni qanillinissaaanut sulissutigisariaqarparput. Pisartakkat appasittut inuit piitsuunnermi atuutsiinnarpaa. Iluarsiiisut

ajornanngitsorujussuaq, professori Jørgen Elm Larsen naapertorlugu, tassaavoq inuit suliaasaqartinnerullugit, tassa piitsuussuseq annertuumik piitsuussusermik pilersitsisarami (Madsen 2018).

Lavtærskel-neqeroorut

Kalaallit Nunaat malunnartumik piffimmik amigaateqarpoq, takkuffigisinnasaq qanorluunniit aangajaarnermi ikkaluaraanni. Atuineq inunnit amerlanersaanni angerlarsimaffeqannginnermi avataangiisimiittut pissuseq peqqutaavoq. Tamanna inuunermiit anersaartorneq ilaannikkut pisariaqarpoq, amerlasuunnullu pisarluni piviusumiit qimaarusukkaangamik. Peqqinnikkut atuineq naapertuuneq ajorpoq, kisianni Kalaalli Nunaanni pisortat tamakkiisumik— inerterupput — kisianni atuineq tammavitsinneq ajorpaa. Pineqaatissiissut amerlasuut atuutilertarput, pisortat unnuiffinnik ullukullu neqeroorutunik ingerlatsigaangamik, imigassaqhashimillu pujortarneq akuerineqarneq ajorpoq. Eqimmattanit navianartorsiortut nillertumut anisittarpaat. Højtærskels-neqeroorut qulaanniittoq, isernissamut billetsit tassaavoq aalakuunnginnissaq inuttullu suliaqarnissamut nukissaqarnissaq. Eqimattamut piumassuseqartumut iluaqutaavoq — kisianni inuit naapinneqarneq ajorput attaveqaaqatigineqarnerlu ajorlutik, inuiaqatigiinnerup sulissutigisaanut ataqatigiikkaangamik. Lavtærskels-neqeroorut arlalinngortillugit pisinnaapput. Lavtærskel uani isumaginninnermi suliniutinut pineqarpoq, ajoqusiinermi ikilisaanissamik pineqarluni (harm reduction), suliniut nalinginnaasumik aangajaarniutinut sakkortuumik atuinermut tunngatillugu takussaassarluni, maani Kalaallit Nunaanni piginngilarput (Lenton aamma Single 1998; Tammi 2004).

Aalakoornermik imerneq avatangiisimi isigigutsigu, suliniutinik amigaateqarpoq, imigassamut toqunartuninnermut imigassanullu allat- aamma hashinut tunngasut ajoqusernerit pillugit. Illoqarfinni amerlasuuni North West Territories-mi Canadami masattoq panertorlu unnuisarfik ingerlappaat. Unnuisarfinni masattumi imigassamik imersinnaapput, panertumilu imigassamik imersinnaanatik (Punter 2017). Kierkegaardip ikiueriaasianut assinguvoq uani:

Ikiuineq kanngunarsaanermik aallartittarpoq; Ikiuisoq aallaqqaammut kanngunarsassaaq ikiorusutaminut, taamaalilluni paasissavaa ikiuineq naalakkersuineruunngitsoq, kisianni kiffartuussinerulluni (Kierkegaard 1859).

Siornatigut eqqaareernertut innnuttaasut eqimattami assut tamalaapput. Inuit assut assigiinngitsunik pisariaqartitsipput, sullissinnermi neqeroorutiniq assigiinngitsunik ujartorneqarlutik. Unnuisarfik masutuusinnaavoq, piiffiillu periarfissaapput inoqarnermi-sungiusarlugit inuunermullu-sungiusarlugit, ulluinnarni ilusilersuinissamut ikiuilluni. Tamanna piffimmi naapinnissamut inuppalaarnermillu pingaartitsinermik sakkortuumik apersuutigineqartoq tunngavilersuummik pilersitsissaaq.

Housing First inissiallu aalajangersimasumut atugasat

Isumaginninnermi Kalaallit Nunaat pillugu politikimit najuunneruguni, tamanut atugarissaarmut inuiaqatigiittut, inatsit sulinnermi inissiat pillugit misisorlugu aallartittariaqarparput. Assersuutigalugu halfway houses-isinnaapput, housing first programmit imaluunniit Illu siulleq politikkit — unnuisarfimmi aalajangersimasumik najugaqarsinnaalluni. Housing first suliniutaavoq, najugaqarnissami pillugu tunngaviumik qulakkeernissaa. Suliniut Dansk Inatsisaani Isumaginninnermi Sullissinnermi § 110 pillugu allaqqareerpoq. Kommuniti siulersuisut utoqqiisaagallartumik najugaqarfigisinnaasaa-nik neqerooruteqassapput, inunnut immikkut ittumik isumaginninnermi ajornartorsiortut, inissaqanngitsut imaluunniit inissiaminiissinnaanngitsut, inissiamillu neqeroorutimik amigaaqartut tapersorsorneqarnissamullu isumagineqarnissamullu pillugu neqeroorutit kingornalu ikiorneqarsinnaanermut. Inatsit Kalaallit Nunaannut atuutinngilaq. Kisianni assingusiq kommunit inissianik neqeroorutiniq pilersitsinissamut tunngavigisamik tunisinnaassavaa, innuttaasunut aalajangersimasumut atugassat, immikkut ittumik isumaginninnermi ajornartorsiortut.

3. sektor suleqatigalugu

Kalaallit isumaginninnermi inuiaqatigiit piffissami nutaanerusumut ineriartornikuuvoq, Skandinaviamut isumaginninnermi naalakkersuinnermi Esping-Andersenip isiginnittariaasianut assingusinnaalluni (Esping Andersen 1990). Europap Kippasissua sullissinnermi qaffasissuseq atatiinnarnissaa unamillernartunik aqqusaagaqarput, innuttaasut eqimattat utoqqaliartortut aningaasartuutillu qaffakkiartorlutik. Aammattaaq Kalaallit Nunaanni

ersarippoq, innuttaasut peqqissigaluttuinnartut sivilinerumillu inuusut, saniatigut innuttaasut alliartunngillat. Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit isumalioqatigiissitami inerniliinerit ilaat kingulleq tassaavoq, 2010-ni atugarissaarnermi qaffasissuseq atatikkusukkaanni, taava atugarissaarnermi inuiaqatigiit pisortanilu aningaasaqarneq sakkortuumik misissoqqinneqassapput (Akileraartarneq Atugarissaarnerlu pillugit isumalioqatigiissitaq 2011b).

Maanna atugarissaarnermi inuaqatigiip aningaasatigut sullissinissamullu unammillernartuinut atatillugu 3. imaluunniit kajumissutsikkut sektori nutaaliamik nutaamik innissisimasinnaavoq. NGO-t sivilisuumik Kalaallit Nunaanni innikuupput. Danskit naalagaaffianiit aggersaaneq pigaluarpoq ukuuppullu: Mødrehjælpen, Foreningen Grønlandske Børn, Red Barnet Røde Korsilu toqqaannartumik naalagaaffik suleqatigisimavaat — KFUK assersuutigalugu Nuummi angerlarsimaffeqanngitsunut unnuisarfik ingerlannikuusimavaa (Atuagagdliutit 1977; Harild il.il 1987). Ullumikkut angerlarsimaffeqannginnermi kajumissutsiminik sulisut aqqissuussinnermi suliniutit akornanni apersuutigineqartut assigiinngillat, assersuutigalugu Qaqortumi igaffimmi aqutsisoq soraarnerussutisialik, nammineq akilerlugu, innuttaasunut sapaatip-akunneranut ataasiaq nerisitsisarpoq. Nuummi Kofoeds Skole-qarpoq, ullumikkut aqutsinissamut isumaqatigiissuteqarput — kisianni fondinik aningaasaateqarlutik aallartillutik. Frelsens Hær aamma suliniuteqarpoq — kisianni pisortat aqqissuusaat suleqatiginngilaat.

NGO-t peqatigalugit suleqatigiinnissamut periusissiamik sanasoqassagaluarpoq, tassa maannakkut ingerlariaqqinnissamit pillugu nalornisoqarami, suliasat qanoq immikkut iliuuseqarfigissanerlugit. Eqqarsartariaaseq nutaaq periusissiamik peqatigiinnissamik aqqutigalugu pisinnaagaluarpoq, assersuutigalugu kommunit atugarissaarnermi ataatsimiititaliaat piffiit ilai tikkuarsinnaavai, suliniutit kissaatigineqartut, kisianni suliniummi aqqissuussinatik. NGO-t aqqissuussisinnaapput. Inatsimmi pimasaaqatimik piumasoqarsinnaavoq ukiumut nalunaarusiat, suliffeqarfimmi pilersaarusiit suliniutinillu naliliinerit pillugit. Tamaat pitsaasumik oqitsillugit — suliareriaannaallugit.

Kommunit, aqutsisut nunallu akornanni attaveqaqatigiinneq

Oqartussat kajumissutsiminillu suleqataasut, piffimmi suliniuteqartut, attaveqaqatigiinnerat pitsanngorsarnissaa siunissamilu pilersaarusiit aqarnissaq

pingaaruteqarpoq. Kommunitit nunap peqatigiiffia KANUKOKA taamaatin-
nerani, kommunit oqaliffik annaavaat, angerlarsimaffeqannginnerup ilunger-
sunarnera ataatsimoortissinnaagaluarpaat atassuteqarlutillu. Maanna
paasisutissanik annertuumik annaasaqartarput, innuttaasoq kommunimut
allamut nuukkaangat. Saniatigut NGO-t innuttaasut atugarrissaarnerallu pil-
lugit paasisutissaqarput — akulikitsumillu isumaginninnermi atugarliorneq
pineqaraangat NGO-t piginaasaqarput, tatiginninneq pilersissallugu — iller-
suisuusarlutillu innuttaasut pisortat attavigigaangamikku. Attaveqatigiin-
neq assinga peqqinnermi- aamma isumaginninnermi pisortaqarfik akornanni
pilersinneqarsinnaavoq, aqqusaakkat suliniutillu pinaveersaartitsinerit pillu-
git ilisimasalik isummersoqatigiissinnaassapput.

Innersuussut kingulleq manna tikillugu eqqartussallugu annilaangagineqar-
tumit, naalagaaffeqatigiinnerup iluani pisoq, eqqartulernissaa pineqarpoq.
Qallunaat Nunaat maannakkut nippaattumik kalaallit innuttaasut amerlasuut
nuutippai, isumaginninnermi Kalaallit Nunaanni atugarliorsimasut. Tulliullugu
eqmattat ulapisaarlutik Qallunaat Nunaanni najugaqarput, ilai neriunnarluni
ingerlalluassasut, allat danskisut ulluinnarsiut ingerlassallugu assoruussuti-
gaat. Naalagaaffeqatigiinnermi ilisimasaqarneq ammasumillu attaveqatigi-
giinneq siunissami suliniutit atuussinnaasut ingerlassinnaalissapput.

Akunnaalliliineq

Siunnersuutit qulaanniittut ikittut ilai annertuumik aningaasanut tunngasut
iliuuseqarnissat pillugit pineqarput. Amerlanerni taamaallaat aaqquissuusi-
neq pillugu sammeneqarluni. Ilisimatusarfimmi nunamiullu allat ilisimatus-
artut suleqatigalugit misissuineq nangissavarput, nunamiullu allameersut
misissuisartut suleqatigalugit piffimmi misissueqqissaagut, kajumissaari-
nernerit isumaginninnermi politikkikut pilersitsinissamat isumaqatissarsiorneq
sakkortuumik annertusillugu ilisimaneqarnera, nuannersumik allannguneq
anguniarlugu.

Atuakkialerineq

- Aidt, Lene, Merete Borker.** 1975. *Arbejderkvinder i Grønland*. Ebbe Preisler Film.
- Albert, Marika Lucienne Kirk, Tanya Penna-Cooper, Rupert Downing.** 2015. "Youth Pathways: In and out of Homelessness in the Capital Region".
- Alström, Silja.** 2017. "Hjemløs med tag over hovedet: Christina lever hele dagen på gaden og herberget | Østjylland | DR". DR.dk. Hentet 6. november 2017 (<https://www.dr.dk/nyheder/regionale/oestjylland/hjemloes-med-tag-over-hovedet-christina-lever-hele-dagen-paa-gaden-og>).
- Andersen, John.** 2005. "Empowermentperspektivet: Empowermentperspektivet — vejen frem en kritisk handlingsorienteret socialforskning?" *Social Kritik* 101.
- Andersen, John.** 2012. "Sundhedsstrategier i et empowermentperspektiv". i *Sundhedsfremme — et kritisk perspektiv*, redigeret af S. Dybbroe, B. Land og S. B. Nielsen. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andersen, John, Annette Bilfeldt.** 2010. "Aktionsforskning på et plejehjem: et alternativ til new public management?" *Tidsskrift for arbejdsliv* 12(1):67–81.
- Andersen, John, Annette Bilfeldt.** 2013. "Social Innovation in public elder care: the role of action research". i *The International Handbook On Social Innovation: Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*, redigeret af F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood og A. Hamdouch. Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
- Andersen, John, Martin Frandsen** (red.). 2007. *Fra bibliotek til lokalsamfundscener — evaluering af Community Center Gellerup*. Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring (ENSPAC) Roskilde Universitetscenter.
- Andersen, John, Birte Siim.** 2004. *The politics of Inclusion and empowerment — gender, class and citizenship*. Palgrave.
- Anderson, Erik.** 2008. *Canada's relationship with Inuit : a history of policy and program development*. Ottawa: Minister of Public Works and Government Services Canada.

- Arbejdsgruppen om undersøgelse af arbejdsforholdene i den sociale sektor.** 2002. *Redegørelse om arbejdsforholdene i den sociale sektor.* Nuuk.
- Arneborg, Jette, Karsten Secher.** 2005. "Forskning i Grønland — forsknings for Grønland — Hovedtræk af Kommissionens historie". i *Grønlandsforskning — Historie og Perspektiver*, redigeret af K. Thisted. København: Det Grønlandske Selskab.
- Arn fjord, Steven.** 2012a. *Brugen af empowerment i evaluering af det sociale arbejde med udsatte børn og deres familier.* Nuuk (Under udgivelse): Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling.
- Arn fjord, Steven.** 2012b. "Deltagende aktionsforskning som empowerment i et projekt om disempoweret socialfaglighed i Grønland". Paper ved konferencen 10 års jubilæum for Dansk Aktionsforsknings Netværk.
- Arn fjord, Steven.** 2013. "Positiv Magt — deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland". *Social Kritik* 135(25).
- Arn fjord, Steven.** 2014. *Deltagende Aktionsforskning med Socialrådgivere — Empowerment af Grønlands oversete velfærdsprofession.* Nuuk (ph.d.-afhandling): Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab — Ilisimat SARFIK, University of Greenland.
- Arn fjord, Steven.** 2015a. "Forskning I Williamscafe". *Visionmission* 55.
- Arn fjord, Steven.** 2015b. "Social udsathed og tuberkulose i Nuuk". *Tikiusaaq* 02(23).
- Arn fjord, Steven.** 2015c. "Socialpolitikken i Grønland — empowermentopråb — vi kan hjælpe os selv". *Social Politik* 6.
- Arn fjord, Steven.** 2016a. "Hjemløshed i Nuuk — i et kritisk sociologisk og empowermentperspektiv". *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning* 2015/2016.
- Arn fjord, Steven.** 2016b. "Sociale udfordringer hos et mindretal af grønlandske kvinder i DK skal håndteres i (Rigs)fælleskab". Socialpolitisk forening.
- Arn fjord, Steven.** 2017a. "50 år med socialadministration og socialfaglighed — del 1". *Tidsskriftet Grønland* 65(2).
- Arn fjord, Steven.** 2017b. "Hjemløshed i Nuuk — et kritisk sociologisk- og planlægningsperspektiv". i *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning*

- 2015/2016, redigeret af J. R. og F. N. Kenneth Petersen. Nuuk: Atuagkat.
- Arnfjord, Steven.** 2019a. "Hjemløshed og alkoholmisbrug i et grønlandsk socialpolitisk perspektiv". *STOF Sommer*(nr. 33).
- Arnfjord, Steven.** 2019b. "Sociologiske perspektiver på psykisk sundhed". *Tidsskriftet Grønland* 67(4).
- Arnfjord, Steven, John Andersen.** 2014a. "Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland". *Dansk sociologi* 4(25).
- Arnfjord, Steven, John Andersen.** 2014b. "Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland". *Dansk sociologi* 4(25).
- Arnfjord, Steven, Julia Christensen.** 2016. "Understanding the social dynamics of homelessness in Nuuk, Greenland". *Northern Notes* 45 (Spring/Summer).
- Arnfjord, Steven, Julia Christensen.** 2017. "De Søger Trygheden" — Kvinder ramt af hjemløshed i Nuuk". *Psyke & logos* 38(1):23.
- Arnfjord, Steven, Lise Hounsgaard.** 2013. "Transforming a disempowered social worker profession using participatory action research in Greenland". i *Modernization and Heritage: how to combine the two in inuit societies*, redigeret af K. Langgård og K. Pedersen. Nuuk: Forlaget Atuagkat.
- Arnfjord, Steven, Lise Hounsgaard.** 2015. "Problems of Professional Disempowerment — An initial study of social work conditions in Greenland". *Intersectionalities: A Global Journal of Social Work Analysis Research, Polity, and Practice* 4(1).
- Arnfjord, Steven, Birgit Niclasen.** 2011. "Det Sunde Sexliv". i *Folkesundhed blandt skolebørn — resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010*, redigeret af B. Niclasen og P. Bjerregaard. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Arnfred, Signe.** 1991. "Kvinder, mænd, arbejde og seksualitet i den grønlandske moderniseringsproces". i *Kvinder I Grønland: Sammen Og Hver for Sig*, redigeret af L. Lennert. Nuuk: Atuakkiorfik.
- Atorfillit Kattuffiat.** 2013. "Atorfillit Kattuffiat". Hentet (<http://www.ak.gl/aftaler-og-overenskomster/>).
- Atuagagdliutit.** 1995. "Her er samarbejdsaftalen mellem Siumut og Atassut". *Atuagagdliutit* 135(21):4.

- Atuagagdliutit.** 1955. "Fra 'Droning Ingrid's Sanatorium'". *Atuagagdliutit*, februar 10.
- Atuagagdliutit.** 1960. "400 grønlandske familier siger deres mening om 500 spørgsmål". *Atuagagdliutit*, august 5.
- Atuagagdliutit.** 1962. "Chokerende at opdage, hvad man kan finde af social nød i Grønland". *Atuagagdliutit*, september 27.
- Atuagagdliutit.** 1977. "Herberget i Nuuk". *Atuagagdliutit*.
- Atuagagdliutit.** 1988. "Siunnersortinngortut 14-it: 14 nye socialrådgivere". *Atuagagdliutit*, juni 22.
- Bachrach, Peter, Morton S. Baratz.** 1962. "Two Faces of Power". *The American Political Science Review* 56(4):947–52.
- Baines, Donna, Joan MacKenzie Davis, Michael Saini.** 2009. "Wages, Working Conditions and Restructuring in Ontario's Social Work Profession". *Canadian Social Work Review* 26(1):59–72.
- Banerjee, Nina.** 2007. *Børn og unge i Grønland*. Nuuk: Milik.
- Bauman, Zygmunt.** 1967. "Modern Times, Modern Marxism". *Social Research* 34(3):399–415.
- Benjaminsen, Lars.** 2017. *Hjemløshed i Danmark 2017: National kortlægning*. Kbh.: VIVE Atuagagdliutit. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Bentzon, Agnete Weis.** 1988. "Verner Goldschmidt". i *Fra Marx til Habermas: samfundsudvikling og offentlig regulering: Verner Goldschmidt forelæsningsrækken ved Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning Handelshøjskolen i København*, redigeret af H. Sørensen og E. Fivelsdal. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Bentzon, Agnete Weis.** 1998. "Om nødvendigheden af at forbinde forskning og forvaltning". i *Retsforhold og Samfund i Grønland*, redigeret af H. Petersen og J. Janussen. Nuuk: Ilisimatusarfik.
- Berliner, Peter.** 2013. "At være i verden som en krop, der løber ind i samfundet: et community psykologisk perspektiv". *Pædagogisk psykologisk tidsskrift* 50(5):55-65,83-84.
- Berliner, Peter, Line Natascha Larsen.** 2010. "Man er mere fri Atuagagdliutit. Community psykologiske programmer for psykosocial trivsel". *Uden For Nummer* 20.

- Berliner, Peter, Line Natascha Larsen, Elena De Casas Soberón.** 2012. "Case Study: Promoting Community Resilience with Local Values — Greenland's Paamiut Asasara". i *The Social Ecology of Resilience — A Handbook of Theory and Practice*, redigeret af M. Ungar. New York: Springer.
- Berliner, Peter, Søren Lyberth, Maren Markussen, Silja Henderson, Line Natascha Larsen, Søren Vestergaard Mikkelsen.** 2009. "Paamiut Asasara: communitymobilisering, livsglæde og deltagelse". *Psyke & logos* 30(1):103–23.
- Binzer, Jette.** 1987. "Så kom socialrådgiveruddannelsen endelig til Grønland". *Socialrådgiveren* 49(25):6–7.
- Bjerregaard, Peter, Ea Cecilie Aidt.** 2010. *Levevilkår, livsstil og helbred: befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009*. Kbh.: Statens Institut for Folkesundhed.
- Bjerregaard, Peter, Stine Schou Mikkelsen, Ulrik Becker, Torben Hansen, Janne S. Tolstrup.** 2015. "Genetic variation in alcohol metabolizing enzymes among Inuit and its relation to drinking patterns". *Drug & Alcohol Dependence* 144:239–44.
- Bladt, Mette, Kurt Aagaard Nielsen.** 2013. "Free space in the processes of action research". *Action Research* 11(4):369–85.
- Blegvad, Michael.** 2013a. "Social Højskole". *Den Store Danske*.
- Blegvad, Michael.** 2013b. "Socionom". *Den Store Danske*.
- Blegvad, Mogens.** 1984. "Verner Goldschmidt". i *Dansk Biografisk Leksikon*, redigeret af S. C. Bech. København: Gyldendal.
- Blix, Bodil Hansen, Torunn Hamran, Hans Ketil Normann.** 2013. "'The Old Sami' — who is he and how should he be cared for? A discourse analysis of Norwegian policy documents regarding care services for elderly Sami". *Acta Borealia* 30(1):75–100.
- Bopp, Judie, YWCA Yellowknife.** 2007. "You Just Blink and It Can Happen: A Study of Women's Homelessness North of 60, Pan-Territorial Report".
- Bornemann, Claus.** 1969. "Udviklingsproblemer i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* 12.
- Brandt, Preben.** 2013. *En pamflet om hjemløshed : refleksioner over og kritik af den gennemførte hjemløsestrategi og den efterfølgende evaluering*. Kbh.: Projekt Udenfor.

- Bransholm Pedersen, Kirsten, Najaaraq Paniula.** 2014. "De grønlandske kvindeorganisationers rolle i den politiske udviklingsproces: set i et postkoloniale perspektiv". *Dansk sociologi* 25(4):94–117.
- Brinkley, Douglas.** 2005. *Rosa Parks: A Life*. New York: Penguin Books.
- Broberg, Hanne.** 2013a. "Far og søn har nu tag over hovedet". *Sermitsiaq.ag*, januar 13.
- Broberg, Hanne.** 2013b. "Kommunen truer i stedet for at hjælpe". *Sermitsiaq.ag*, august 16.
- Brydon-Miller, Mary, Michael Kral, Patricia Maguire, Susan Noffke, Anu Sabhlok.** 2011. "Jazz and the Banyan Tree — Roots and Riffs on Participatory Action Research". i *The SAGE Handbook of qualitative research*, redigeret af N. K. Denzin og Y. S. Lincoln. Los Angeles: Sage Publications.
- Børnerettighedsinstitutionen MIO.** 2014. *Fra lov til praksis — en undersøgelse af vilkårene for det sociale arbejde med børn*. 1. Nuuk: Børnerettighedsinstitutionen MIO.
- Carlsen, Aksel V.** 2007. "Grønland: Et holdningskift i den post-koloniale velfærds politik". i *Arbejde Helse og Velfærd i Vestnorden*, redigeret af G.L. Rafnsdóttir. Reykjavik: Háskólaútgáfan og Rannsóknastofa í Vinnuvernd.
- Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling.** 2014. "Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling". Hentet (<http://www.ruc.dk/forskning/forskningscentre/center-for-aktionsforskning-og-demokratisk-samfundsudvikling/>).
- Charmaz, Kathy.** 2006. *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Chemnitz, Gudrun.** 1987. "De grønlandske kvinders udvikling gennem tiderne". i *Det gælder mennesket: KFUKs sociale arbejde 1947-1987*, redigeret af F. T. Jensen. København: KFUK.
- Chemnitz, Guldborg.** 1964. "Udviklingen Som En Grønlænder Ser Den". i *Grønland i Udvikling*, redigeret af G. Chemnitz og V. Goldschmidt. København: Fremad.
- Chemnitz, Guldborg, Verner Goldschmidt.** 1964. *Grønland i udvikling*. Fremad.

- Chemnitz, Jørgen.** 1966. "Naturligt at tage hensyn til menneskelige følelser". *Atuagagdliutit*.
- Chemnitz, Jørgen.** 1967. "Den nye socialdirektør". *Atuagagdliutit*.
- Chemnitz, Jørgen.** 1980. "Grønland får sin helt egen socialpolitik". *Atuagagdliutit*, juni 12.
- Christensen, Else.** 2012. "NAKUUSA — vi vil og vi kan: en opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011".
- Christensen, Hans Peder Barlach.** 2017. *Etablering af en Socialstyrelse (slides fra socialrådgiverdage på Ilisimatusarfik)*. Nuuk.
- Christensen, Julia.** 2012. "They want a different life": Rural northern settlement dynamics and pathways to homelessness in Yellowknife and Inuvik, Northwest Territories". *The Canadian Geographer/Le Géographe Canadien* 56(4):419–38.
- Christensen, Julia.** 2013. "'Our home, our way of life': spiritual homelessness and the sociocultural dimensions of Indigenous homelessness in the Northwest Territories (NWT), Canada". *Social & Cultural Geography* 14(7):804–28.
- Christensen, Julia.** 2016. "Indigenous housing and health in the Canadian North: Revisiting cultural safety". *Health & Place* 40:83–90.
- Christensen, Julia, Steven Arnfjord, Tracy Hedwig, Sally Carraher.** 2017a. "Homelessness across Alaska, the Canadian North and Greenland: a review of the literature on an emerging social phenomenon in the circumpolar North". *Arctic* 70(4).
- Christensen, Julia, Steven Arnfjord, Tracy Hedwig, Sally Carraher.** 2017b. "Homelessness across Alaska, the Canadian North and Greenland: a review of the literature on an emerging social phenomenon in the circumpolar North". *Arctic* 70(4).
- Christensen, Per.** 1968. *Rapport vedr. Kæmnerkontoret i Godthåb*. Nuuk.
- Christiansen, Malene Sommer.** 2016. "Forskere vil give grønlandske hjemløse en stemme". *videnskab.dk*, maj.
- Christiansen, Peter Munk, Lise Togeby.** 2004. "Grønlands Elite". i *Demokrati og magt i Grønland*. Århus: Aalborg Universitetsforlag.
- Clarke, Steve.** 2013. *Trends in crime and criminal justice 2010*. 18. Luxembourg: Eurostat.

- Craig, Gary, Marjorie Mayo.** 1995. *Community empowerment — A reader in participation and development*. London: Zed Books.
- Curtis, Tine.** 2006. *Unge trivsel i Grønland 2004*. Bd. 1. udgave. Nuuk: Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke.
- Dahl, Jens, Innoraq Olsen.** 1975. *Sociologiske perspektiver i grønlandsforskningen = inugtaussutut inoKatigîngnerup Kalatdlitnunane ilisimatlitut misigssuivfigineKarnerane sujunigssame periarfigssatut issigissariaKartut*: Kbh., Dansk Sociologforening.
- Dahl, Robert A.** 1957. "The Concept of Power". *Behavioral Sciences* 2 nr. 3.
- Dahler-Larsen, Peter.** 2008. *At fremstille kvalitative data*. Bd. 2. udgave. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dake, Lauren.** 2017. "Four homeless people die of exposure in Portland in first 10 days of 2017 | Society | The Guardian". *The Guardian*. Hentet 7. november 2017 (<https://www.theguardian.com/society/2017/jan/11/homeless-deaths-winter-portland-oregon>).
- Dam, Alfred.** 1968. "På vej mod en ny socialpolitik". *Grønland* 257–70.
- Dam, Alfred.** 2015. *Interview med Alfred Dam af Steven Arnfjord i hans hjem i Charlottenlund 3. november 2015*. Denmark.
- Danmarks Statistik.** 2017. "Forbrugerprisindeks — Danmarks Statistik". Hentet 10. juli 2017 (<http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>).
- Dansk Institut for Internationale Studier.** 2007. *Afviklingen af Grønlands Kolonistatus 1945-54 — En historisk udredning*. København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Daugaard-Jensen, Jens.** 1911. "Om Grønlands Administration". S. 344–60 i *Gads Danske Magasin 1910-1911*, redigeret af C. Gulmann. København: Forlaget af G.E.C GAD.
- Davidoff, Paul.** 1965. "Advocacy and Pluralism in Planning". *Journal of the American Institute of Planners* 31(4):331–38.
- Departementet for Erhverv Arbejdsmarked og Handel.** 2014. *Lovpligtig Arbejdsmarkedsredegørelse 2014*. Nuuk.
- Departementet for Familie og Sundhed.** 2008. *Hjemløs i Grønland — et skøn over samtlige kommuners hjemløse*. Nuuk.

- Departementet for Finanser og Skatter.** 2017. "Høring af udkast: Forslag til: Inatsisartutlov nr. xx af xx. xx 2017 om Ilanngaassivik — opkrævning af offentlige fordringer i Grønland — Naalakkersuisut". *Naalakkersuisut høring*. Hentet 7. november 2017 (<http://naalakkersuisut.gl/da/Høringer/Arkiv-over-høringer/2017/Ilanngaassivik>).
- Departementet for Råstoffer og Arbejdsmarked.** 2018. *Majoriaq Centerledermøde*. Nuuk, Greenland.
- Det Grønlandske Hus.** 2018. *Drømmen om et bedre liv i Danmark — En undersøgelse blandt unge grønlandere i Københavns udsattemiljø*. København.
- Det Grønlandske Kvindeudvalg.** 1975. *Kalâtdlit-nunãne arnat inûerat atu-gaitdlo = Kvinders liv og vilkår i Grønland. 1. Arnaq ínugtaoqatigíngnilo íneriartorneq = Kvinden og samfundsudviklingen*. Kbh.: Statens Trykningskontor.
- DR2 Morgen.** 2016. "Regeringen lancerer nye mål for hjælpe udsatte m. Jan Sjursen". *DR*, maj 16.
- Durst, Douglas.** 1992. "The road to poverty is paved with good intentions: social interventions and indigenous peoples". *International Social Work* 35(2):191–202.
- Duus, Søren Duran, Nukappiaaluk Hansen.** 2013. "HHE: Derfor må der ikke ammes | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 18. marts 2017 (<http://sermitsiaq.ag/node/146895>).
- Dybbroe, Susanne, Frank Sejeresen, Hanne Petersen, Jens Dahl, Gorm Winther.** 2005. "Hundrede års dansk samfundsforskning i Grønland". i *Grønlandsforskning*, redigeret af K. Thisted. København: Det Grønlandske Selskab.
- Elden, Max, James C. Taylor.** 1983. "Participatory Research at Work: An Introduction". *Journal of Occupational Behavior* 4(1):1–8.
- Esping Andersen, Gösta.** 1990. *The Three Worlds Of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Fals Borda, Orlando.** 1998. *People's Participation: Challenges Ahead*. redigeret af O. Fals Borda. Computer Graphics.
- Fals Borda, Orlando.** 2006. "Participatory (Action) Research in Social Theory: Origins and Challenges". i *Handbook of Action Research: The Concise Paperback Edition*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury.

- FEANTSA.** 2017. *Homelessness in Europe*. Belgium.
- Fievé, Jonas, Paarnaq Hansen.** 2016. "Flere Kvinder Søger Hjælp". *KNR*, november 25.
- Flyvbjerg, Bent.** 2001. *Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FN.** 1945. *De Forenede Nationers Pagt*. Kbh.: FN.
- FN.** 2007. "De Forenede Nationers Deklaration om Oprindelige Folks Rettigheder".
- Fontana, Andrea, James H. Frey.** 1998. "Interviewing — The Art of Science". i *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*, redigeret af N. K. Denzin og Y. S. Lincoln. London: Sage Publications.
- Forskningsministeriet.** 1999. *Dansk — Grønlandsk Forsknings samarbejde*. København: Forskningsministeriet.
- Frandsen, Martin Severin.** 2016. "Pragmatisk aktionsforskning: arven fra Hull House-settlementet". i *Social eksklusion, læring og forandring*, redigeret af A. Bilfeldt, I. Jensen og J. Andersen. Aalborg Universitetsforlag.
- Frederiksen, Mogens.** 1953. "Den Sociale Forsorg". *Tidsskriftet Grønland* 5.
- Freire, Paulo.** 2005. *Education For Critical Consciousness*. London: Continuum.
- Freire, Paulo.** 2007. *Pedagogy of the oppressed*. Bd. 30th. anni. London: Continuum.
- Friedmann, John.** 1992. *Empowerment — The Politics of Alternative Development*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- From, Anders.** 1975. *Sociale problemer i Grønland: levevilkår og sociale problemer i Vestgrønland*. i kommission hos Teknisk Forlag.
- Fung, Archon.** 2003. "Deliberative Democracy, Chicago Style: Grass-roots Governance in Policing and Public Education". i *Deepening Democracy — Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance The Real Utopias Project IV*, redigeret af E. O. Wright og A. Fung. London: Verso.
- Fung, Archon, Erik Olin Wright.** 2003. *Deepening democracy: institutional innovations in empowered participatory governance*. London: Verso.

- Försäkringskassan.** 2017. "Om Försäkringskassan". Hentet (<https://www.forsakringskassan.se/omfk>).
- Gaventa, John, Andrea Cornwall.** 2008. "Power and Knowledge". i *The Sage Handbook of Action Research – Participative Inquiry and Practice*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London: Sage Publications, London UK.
- Gaventa, John, Andrea Cornwall, Patricia Cornwall.** 2006. "Power and Knowledge". i *Handbook of Action Research: The Concise Paperback Edition*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London: Sage Publications.
- Giroux, Henry A.** 1988. *Teachers as intellectuals : toward a critical pedagogy of learning*. Granby, Mass.: Bergin & Garvey.
- Giroux, Henry A., Peter McLaren.** 1992. "Writing from the margins: Geographies of identity, pedagogy, and power". *The Journal of Education* 174(1):7–30.
- Glarborg, Kirsten, Franz From.** 1968. *Børn og opdragelse i Grønland: en sociologisk studie*. København: Gjellerup.
- Goldschmidt, Verner.** 1959. "Samfundsforskning i Grønland". *Grønland* 112–20.
- Goldschmidt, Verner.** 1964. "Udviklingen i sociologisk belysning". i *Grønland i Udvikling*, redigeret af V. Goldschmidt og G. Chemnitz. København: Fremad.
- Graham, John R., Keith Brownlee, Michael Shier, Esther Doucette.** 2008. "Localization of Social Work Knowledge through Practitioner Adaptations in Northern Ontario and the Northwest Territories, Canada". *ARCTIC* 61(4):399–406.
- Gramsci, Antonio.** 1992. *Prison notebooks*. Columbia University Press.
- Grande, Sandy.** 2004. *Red pedagogy : Native American social and political thought*. T: Rowman & Littlefield Publishers.
- Grande, Sandy.** 2008. "Red Pedagogy: The Un-Methodology". i *Critical and Indigenous Methodologies*, redigeret af N. K. Denzin, Y. S. Lincoln og L. T. Smith. Los Angeles: SAGE.
- Grønlands Hjemmestyre.** 1981. *Landstingslov nr. 8 af 16. oktober 1981 om Ilisimatusarfik (Inuit Institut)*. Greenland.

- Grønlands Hjemmestyre.** 1989. *Landstingsforordning nr. 1 af 16. maj 1989 om uddannelse af lærere til folkeskolen og om de sociale uddannelser.* Greenland.
- Grønlands Hjemmestyre.** 1996. *Landstingsforordning nr. 10 af 31. oktober 1996 om uddannelse af socialrådgivere.*
- Grønlands Hjemmestyre.** 1997. *Socialreformkommissionens betænkning 1997.* Nuuk: Socialreformkommissionen.
- Grønlands Landsting.** 1980a. *Grønlands Landstings forhandlinger. Årgang 1979, Efterår, bilag".* 517 sider.
- Grønlands Landsting.** 1980b. *Grønlands Landstings forhandlinger. Årgang 1979, Forår, bilag.* Godthåb: Sydgrønlands Bogtrykkeri.
- Grønlands Politi.** 2017. *Årsstatistik 2016 Grønlands Politi.* Nuuk.
- Grønlands Statistik.** 2013. *Alkoholstatistik 2013.* Nuuk: Grønlands Statistik.
- Grønlands Statistik.** 2015. *Indkomststatistik 2014.* Grønlands Statistik.
- Grønlands Statistik.** 2016. *Greenland in Figures 2016.* 12. udg. Nuuk: Grønlands Statistik.
- Grønlands Statistik.** 2019. *Alkoholtilførsel efter enhed og tid.* Hentet (http://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland__AL__AL10/ALXALK.px/table/tableViewLayout1/?rxid=971479c4-fb80-4721-baee-f3769e10f880).
- Grønlandsrådet.** 1965. *Redegørelse vedrørende det sociale område.* København.
- Grønlandsrådet.** 1966. *Forslag om forhøjelse af de direkte sociale ydelser.* København.
- Grønlandsudvalget af 1960.** 1964. *Betænkning fra Grønlandsudvalget af 1960.* København: S. L. Møllers Bogtrykkeri.
- Gulcur, Leyla, Ana Stefancic, Marybeth Shinn, Sam Tsemberis, Sean N. Fischer.** 2003. "Housing, hospitalization, and cost outcomes for homeless individuals with psychiatric disabilities participating in continuum of care and housing first programmes". *Journal of Community & Applied Social Psychology* 13(2):171-86.
- Gullestrup, Hans.** 1976. *Lokalsamfundsundersøgelsen i Grønland: Fælles-resume.* redigeret af M. Sørensen og H. Schwerdtfeger. København, Nyt Fra Samfundsvidenskaberne.

- Gullestrup, Hans, Margrethe Sørensen, Henning Schwerdtfeger.** 1976a. *Bygdesamfund i Grønland: rapport om nogle udviklingsproblemer*. Kbh.: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Gullestrup, Hans, Margrethe Sørensen, Henning Schwerdtfeger.** 1976b. *Udviklingsproblemer i grønlandske bygder: sammenfattende rapport Kalâtdlit-nunâne igdlokarfêrkane ingerdlautsimut*. København: Institut for organisation og arbejdssociologi.
- Hall, Budd L.** 2005. "In from the Cold? Reflections on Participatory Research from 1970-2005". *Convergence*.
- Hansen, Birgit, Ina Skafté.** 2009. *Tidlig Indsats Overfor Gravide Familier*. NUUK: PAARISA.
- Hansen, Knud Erik, Hans Thor Andersen.** 2013. *Hjemløshed i Grønland*. København: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Hansen, Nukappiaaluk.** 2017. "GBU-formand: Der er ingen racisme i Grønland | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/gbu-formand-ingen-racisme-i-groenland>).
- Hansson, Finn, Kurt Aagaard Nielsen.** 1996. *Dansk sociologis historie: et politiseret fag gennem brud og kontinuitet*. Kbh.: Sociologi.
- Harild, Bodil, Bente Houmann, Gudrun Jarnvig, Fanny Truels Jensen.** 1987. *Det gælder mennesket: KFUKs sociale arbejde 1947-1987: udgives i anledning af 40 års jubilæum i Danmark og 25 års jubilæum i Grønland*. Kbh.: KFUK.
- Haun, Beverly.** 2004. "From Praxis to Practice: Prospects for Postcolonial Pedagogy in Canadian Public Education". S. 167–88 i *Home-Work: Postcolonialism, Pedagogy, and Canadian Literature, Postcolonialism, Pedagogy, and Canadian Literature*, redigeret af S. Cynthia. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Heaney, Tom.** 1995. "Issues in Freirean Pedagogy". *Thresholds in Education*.
- Heckscher, Birthe.** 1974. *Traditioner for social forsyning i Grønland*. [Kbh.]: Ministeriet for Grønland.
- Heinrich, Jens.** 2012. *Eske Brun og det moderne Grønlands tilblivelse*. Nuuk: Naalakkersuisut.
- Hertling, Knud.** 1977. *Grønlandske paradokser: træk af Grønlands politiske udvikling fra 2. verdenskrig til i dag*. Kbh.: Fremad.

- Holm, Mogens.** 2000. "Grønlands Grønlandsforskning: Vejen til vidensbaseret udvikling?" *Politica* 32(1).
- Holm, Mogens, Birger Poppel, Robert Petersen.** 1997. "Grønlands Forskningspolitik". i *Forskningspolitik og -strategi for Færøerne og Grønland – Forsknings Samarbejde i Vestnorden II*, redigeret af Nordisk Ministeråd. København: Nordisk Ministerråd.
- Horton, Myles, Paulo Freire.** 1990. *We Make the Road by Walking*. redigeret af B. Bell, J. Gaventa og J. Peters. Philadelphia: Temple University Press.
- Husted, Mia, Ditte Tofteng.** 2012. "Arbejdsliv og Aktionsforskning". i *Aktionsforskning – en grundbog*, redigeret af G. Duus, M. Husted, K.
- Kildedal, E. Laursen, D. Tofteng. Frederiksberg:** Samfundslitteratur.
- Høiris, Ole. 1982. "Heinrich Johannes Rinks teoretiske ideer". *Grønland* 30(1/2):28–34.
- Haahr, Ulla, Ove Karlsson.** (red.) 2009. *Danmarksbilleder – SFI's forskning gennem 50 år*. Kbh.: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- IFSW.** 2004. *Ethics in Social Work, Statement of Principles*. International Federation of Social Workers.
- Inatsisartut.** 2017. *Bemærkninger til lovforslaget*.
- Inatsisartut.** 2015a. *Inatsisartutlov nr. 40 af 9. december 2015 om førtidspension*. Greenland.
- Inatsisartut.** 2015b. *Inatsisartutlov om job-, vejlednings- og opkvalificeringscentre*. Greenland.
- Inatsisartut.** 2016. *Inatsisartutlov om ændring af Landstingsforordning om socialvæsenets styrelse og organisation*. Greenland.
- Inuulluataarneq.** 2012. *CBPR Paamiuni / CBPR in Paamiut*. Greenland: Montant University / Ilisimatusarfik.
- Isaac, T. M. Thomas, Patrick Heller.** 2003. "Democracy and Development: Decentralized Planning in Kerala". i *Deepening Democracy – Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance The Real Utopias Project IV*, redigeret af E. O. Wright og A. Fung. London: Verso.
- Jensen, Fanny Truels.** 1982. "Det spændende projekt Allu – Glimt af KFUK's sociale arbejde i Grønland ved formanden Fanny Truels Jensen". *Atuagagdliutit*, august 13.

- Jensen, J. P.** 1954. "Kæmnervirksomhed i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* (6).
- Jessen, Mette-Astrid.** 2003. "Guldborg Chemnitz". *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*.
- Josefsen, Eva, Ulf Mörkenstam, Jo Saglie.** 2015. "Different Institutions within Similar States: The Norwegian and Swedish Sámediggiis". *Ethno-politics* 14(1):32–51.
- Jungk, Robert, Norbert R. Müllert.** 1989. *Håndbog i fremtidsværksteder*. Bd. 2. udgave. Kbh.: Politisk revy.
- Kahlig, Wolfgang.** 2003. "Samfundsforskning i Grønland set i et magt — og participationsperspektiv". i *Demokrati og magt i Grønland*, redigeret af G. Winther. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kam, Ping Kwong.** 2014. "Back to the 'social' of social work: Reviving the social work profession's contribution to the promotion of social justice." *International Social Work* 57(6):723–40.
- Kampmann, Jan.** 2008. "Arven efter Freire — Notalgisk tilbageblik eller fremadrettet inspiration?" *Dansk pædagogisk tidsskrift* 4:28–37.
- Karlsen, Mimi.** 2016. *Forslag til opførelse af 100 midlertidige boliger til hjemløse fordelt i hele landet*. Nuuk: Inatsisartut.
- Kemmis, Stephen.** 2006. "Critical Theory and Participatory Action Research". i *The Sage Handbook of Action Research*. Bd. 14, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London: Sage Publications, Thousand Oaks CA.
- Kierkegaard, Søren.** 1859. *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed: en ligefrem Meddelelse: Rapport til Historien*. Kbh.: Reitzel.
- Kleist, Paornânguaq.** 1997. "Hjemløs beder om hjælp". *Atuagagdliutit*, december 16.
- Knudsen, Helge.** 1960. "De sociale forhold i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* (11).
- Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland.** 1978a. *Hjemmestyre i Grønland: betænkning. Bind 1*. Kbh.: Direktoratet for Statens Indkøb.
- Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland.** 1978b. *Hjemmestyre i Grønland: betænkning. Bind 3. Hjemmestyrets opgaver på kortere sigt*. Kbh.: Direktoratet for Statens Indkøb.
- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2010. *Børne og -familiepolitik 2010-2013*. Nuuk.

- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2016a. *Hovedstadsstrategi*. Greenland.
- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2016b. "Udvalg for Velfærd, Arbejdsmarked og Erhverv — Referat 18. marts 2016".
- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2016c. "Venteliste til INI lejebolig — Generelt om". *Sullissivik.gl - Din indgang til det offentlige*. Hentet http://www.sullissivik.gl/Emner/Bolig_og_flytning/INI/INI-lejebolig/Venteliste_til_INI_lejebolig_Generelt_om?mupid=Sermersooq&sc_lang=da-DK).
- Kristensen, Kurt.** 1996. "Gågaden Naapittarfik i Nuuk skal have nyt liv". *Atuagagdliutit*, september 24.
- Kristensen, Kurt.** 1997. "Stigende kritik af Socialdirektoratet". *Atuagagdliutit*, oktober 7.
- Kristensen, Lise G., Else Christensen, Siddhartha Baviskar.** 2008. *Børn i Grønland: en kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. Kbh.: SFI — Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Kristiansen, Paarnannguaq.** 2004. *Tuberkulosebekæmpelsen i Grønland — Udvikling og følger i det offentliges tuberkuloseforanstaltninger i Vestgrønland 1900-1961*. Ilisimatusarfik (speciale).
- Kropp, Kristoffer.** 2011. *Sociologisk forskning i Danmark i historisk perspektiv — en feltanalytisk skitse af struktur og genese (ph.d.-afhandling)*. København: Sociologisk Institut.
- Kruse, Kathrine.** 2014. "Partii Naleraq-kandidat afviser homovielser og adoption | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/partii-naleraq-kandidat-afviser-homovielser-adoption>).
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann.** 2009. *Interview: introduktion til et håndværk*. 2. udg. Kbh.: Hans Reitzel.
- Langgaard, Per.** 1986. "Modernization and Traditional Interpersonal Relations in a Small Greenlandic Community: A Case Study from Southern Greenland". *Arctic Anthropology* 23(1-2):299-314.
- Langhoff, Rune.** 2012. "Kommune foreslog at sætte boligløs' datter i pleje". *Sermitsiaq.ag*, december 5.
- Laursen, Erik.** 2012. "Aktionsforskningens produktion af viden". i *Aktionsforskning — en grundbog*, redigeret af G. Duus, M. Husted, K. Kildedal, E. Laursen og D. Tofteng. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Lauster, Nathanael, Frank Tester.** 2014. "Homelessness and Health in the Crowded Canadian Arctic: Inuit Experiences". *Homelessness and Health in Canada* 87.
- Lenton, Simon, Eric Single.** 1998. "The definition of harm reduction". *Drug and Alcohol Review* 17(2):213–20.
- Levin, Richards.** 1995. "Beyond Democracy: The Politics of Empowerment". i *Marxism in the Postmodern Age*, redigeret af A. Callari, S. Cullenberg, og C. Biewener. New York: The Guilford Press.
- Lewin, K.** 1946. "Action Research and Minority Problems". *Journal of Social Issues* 2(4):34–46.
- Ligthart, Marije.** 2014. *David Harvey on Marx*. Netherlands: De Balie.
- Ljungdahl, Erik.** 1995. "Har vi råd til at skære ned". *Atuagagdlitutit*, oktober 12, 8.
- Lloyd, Chris, Kryss McKenna, Robert King.** 2005. "Sources of stress experienced by occupational therapists and social workers in mental health settings". *Occupational Therapy International* 12(2).
- Lundsteen, Poul Hugo.** 1954. "Vi må ruste os med tålmodighed i 1954". *Atuagagdlitutit*, januar 14.
- Lynge, Finn.** 1977. *Tanker i et Bulldozerspor*. Nuuk: Det Grønlandske Forlag.
- Madsen, Martha.** 2018. "Money Matters". *Kirkens Korshær — Nyheder*. Hentet (<https://kirkenskorshaer.dk/nyheder/nyhed/money-matters>).
- Madsen, Tove Beck.** 1976. "Lokalsamfundsundersøgelsen i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* 24(3).
- Marx, Karl.** 1959. *Economic and philosophic manuscripts of 1844*. Ed. with an introduction by Dirk J. Struik: 5. print. Moskva: Progress Publishers.
- Marx, Karl, Friedrich Engels.** 1973. "Tesar om Feuerbach (1845)". S. 401–3 i *Marx-Engels: Udvalgte skrifter II*. Kbh.: Forlaget Tiden.
- Marx, Karl, Friedrich Engels.** 1998. *The German ideology: including Theses on Feuerbach and Introduction to the critique of political economy*. Amherst, NY: Prometheus Books.
- Marx, Karl, Friedrich Engels.** 2015. *Det kommunistiske manifest. Den tyske ideologi*. 111 sider.
- Mathiesen, Thomas.** 1973. *Det ufærdige: bidrag til politisk aktionsteori*. Hans Reitzel.

- Matthews, Helen Lewis.** 2006. "Participatory Research and Education for Social Change: Highlander Research and Education Center". i *The Sage Handbook of Action Research*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London.
- McKay, Sharon.** 1987. "Social work in Canada's north: Survival and development issues affecting aboriginal and industry-based communities". *International Social Work* 30(3):259-78.
- Medonos, Jakub Christensen.** 2010. *Ungdom og urbanitet i Grønland*. Københavns Universitet.
- Mills, C. Wright.** 2002. *Den sociologiske fantasi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Minich, Katherine, Helga Saudny, Crystal Lennie, Michele Wood, Laakkuluk Williamson-Bathory, Zhirong Cao, Grace M. Egeland.** 2011. "Inuit Housing and Homelessness: Results from the International Polar Year Inuit Health Survey 2007-2008". *International Journal of Circumpolar Health* 70(5):520-31.
- Ministeriet for Grønland.** 1952. *Beretninger Vedrørende Grønland 1948-1950*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1953. *Beretninger vedrørende Grønland 1951-52*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1955. *Beretninger vedrørende Grønland 1954*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1956. *Beretninger vedrørende Grønland 1955*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1957. *Beretninger Vedrørende Grønland 1956*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1958. *Beretninger vedrørende Grønland 1957*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1959. *Beretninger vedrørende Grønland 1958*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1960. *Beretninger vedrørende Grønland 1959*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1962a. *Beretninger vedrørende Grønland 1962*. København: Nielsen & Lydiche.

- Ministeriet for Grønland.** 1962b. *Beretninger vedrørende Grønland 1966.* København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1966. *Beretninger vedrørende Grønland 1963.* København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1968. *Beretninger vedrørende Grønland 1967.* København: Nielsen & Lydiche.
- Ministerråd, Nordisk.** 1997. *Forskningssamarbejde i Vestnorden. 2. Forskningspolitik og -strategi for Færøerne og Grønland.* Kbh.: Nordisk Ministerråd.
- MIO.** 2016. *Parallel Report To The Committee On The Rights Of The Child (Crc).* Nuuk.
- MIO.** 2017. *Kommune Kujalleq — Børnetalsmandens rejserapport fra Sydgrønland.* Nuuk.
- Montero, Maritza.** 2000. "Participation in Participatory Action Research". *Annual Review of Critical Psychology* 2:131–43.
- Montero, Maritza.** 2009. "Methods for Liberation: Critical Consciousness in Action". i *Psychology of Liberation*, redigeret af M. Montero og C. C. Sonn. New York: Springer.
- Mortensen, Elsebeth.** 2013. "En rigtig fagforening — Interview med Alfred Dam".
- Moyers, Bill.** 1981. "Adventures of a Radical Hillbilly: Bill Moyers interviews Myles Horton about his life, Highlander, and his philosophy of education".
- Mæland, John Gunnar, Aksel Hatland.** 2017. "Folketrygden". *Store norske leksikon.*
- Møller, Pouline.** 1994. "Kommuner på spanden". *Atuagagdliutit*, januar 18, 7.
- Møller, Pouline.** 1998. "Dyr køjeseng i Nuup Kommuneas nødherberg". *Atuagagdliutit*, december 22.
- Nakuusa.** 2014. *Nakuus Qanilaaneq / omsorg.* Greenland: Naalakkersuisut & Unicef.
- Namminersorlutik Oqartussat.** 2017. "Grønlands Forskningsråd". *Nyheder.* Hentet (http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2017/05/240517_forskningsraad).

- Neal, Rusty.** 2004. *Voices — Women, Poverty and Homelessness in Canada*. Ottawa.
- Nellemann, Georg.** 1950. "Foreløbig redegørelse for det humanistiske udvalgs arbejde, herunder en orienterende rejse i Holsteinsborg distrikt". i *Blandet materiale om Grønland, manuskripter, referater mm.*, redigeret af G. Nelleman, S. M. Saxtorph og Det Humanistiske Udvalg for Grønland. København: Det Kongelige Bibliotek.
- Nellemann, George.** 1975. "Kontakten mellem grønlændere og danskere — et afskrækkende eksempel". *Nordisk Minoritetsforskning* 4(2):17–18.
- Netredaktionen.** 2009. "Malik: Betal selv for din abort | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/malik-betal-abort>).
- Niclasen, Birgit.** 2007. *Sundhed på toppen: resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006*. Bd. 1. udgave. Nuuk: Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke.
- Niclasen, Birgit, Steven Arnfjord.** 2015. "Skolen og skoletrivsel". i *Folkesundhed blandt skolebørn — resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2014*, redigeret af B. Niclassen og P. Bjerregaard. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Niclasen, Birgit, Peter Bjerregaard.** 2011. *Folkesundhed blandt skolebørn — Resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Nielsen, Kurt Aagaard.** 1988. "Hvad kan man lære i et fremtidsværksted?" *Dansk pædagogisk tidsskrift* 36(1):10–13.
- Nielsen, Kurt Aagaard.** 2009. "Aktionsforskningens Videnskabsteori — Forskning som forandring". i *Videnskabsteori i Samfundsvidenskaberne - På tværs af fagkulturer og paradigmer*, redigeret af L. Fuglsang og P. B. Olsen. Roskilde Universitetsforlag.
- Nielsen, Kurt Aagaard, Birger Steen Nielsen.** 2006. "Methodologies in Action Research". S. 63–87 i *Action Research and Interactive Research*, redigeret af L. Svensson. Maastricht: Shaker Publishing.
- Nyborg Lauritsen, Annemette.** 2014. "Den store grønlandske indespærring". *Dansk sociologi* 25(4):34–53.

- Nørby, Hanne, Tine Curtis.** 2005. *Illoqarfik Peqqissoq: Qasigiannuani inu-unerup naleqassusia peqqissuserlu pillugit aaqqissuussineq: et projekt om livskvalitet & sundhed i Qasigiannuit*. Nuuk: Peqqissutsimut Pisortaqarfik.
- Nørgaard, Johannes Hau.** 2015. "Et liv er forbi. George Nellemann (1930 - 2014)". *Information*, februar 6.
- Naalakkersuisut.** 2015. "Grønland har fået en ny Børnetalsmand". *Naalakkersuisut Nyheder*, april 23.
- Oldendow, Knud.** 1930. *Socialforsorg i Grønland*. København: Det Grønlandske Selskab.
- Olesen, Søren Peter.** 1983. *Vedr. socialformidleruddannelse ved SPS*. Nuuk.
- Olsen, Robert.** 2013. "Hjemløshed i Udvikling". i *Socialt Arbejde — teorier og perspektiver*, redigeret af J. Guldager og M. Skytte. København: Akademisk Forlag.
- Pateman, Carole.** 1989. *Participation and democratic theory*. Bd. Reprint. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pedersen, Birgit Kleist, Jette Rygaard.** 2003a. "'De forbudte trin' i forskning og undervisning. Overskridende metoder". *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning*.
- Pedersen, Birgit Kleist, Jette Rygaard.** 2003b. "Grønlandske Unge mellem Tradition og Globalisering". i *Ung i utkant. Aktuell forskning om glesbygdsungdomar i Norden*, redigeret af H. Helve. København: Nordiska Ministerrådet.
- Pedersen, Cecilia Petrine, Peter Bjerregaard.** 2012. *Det Svære Ungdomsliv — Unges Trivsel i Grønland 2011 - En Undersøgelse Om De Ældste Folkeskoleelever*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Pedersen, Rasmus Flindt.** 2013. "Den Onde Cirkel: Uden bolig, intet job — uden job, ingen bolig". *Ekstrabladet*, maj 3.
- Petersen, Robert.** 1980. *Det ændrede samfund og børnenes situation*. Godthåb: Kalaallit Nunaanni Naqiterisitsisarfik.
- Petersen, Sorlanguaq.** 2017. "Der er 878 hjemløse i landet". *Sermitsiaq*. ag, november 27.
- Platou, Karline.** 2015. "Større krav til de arbejdsløse". *Sermitsiaq*. ag. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/stoerre-krav-arbejdsloese>).

- Poole, Nancy, Judie Bopp.** 2015. "Using a community of practice model to create change for Northern homeless women". *First peoples child & family review* 10(2):122–30.
- Poppel, Birger, Jack Kruse, Gérard Duhaime, Larissa Abryutina.** 2007. *SLiCA Results*. Anchorage: Institute of Social and Economic Research, University of Alaska.
- Poppel, Marie Kathrine.** 2006. "Mænds vold mod kvinder i Grønland i nordisk og arktisk perspektiv". i *Grønland i verdenssamfundet: udvikling og forandring*, redigeret af H. Petersen. Nuuk: Forlaget Atuagkat.
- Poppel, Marie Kathrine.** 2010. "Kvinder og velfærd i Grønland". S. 39–68 i *Kvinder og velfærd i Vestnorden*, redigeret af G. L. Rafnsdóttir. København: Nordisk Ministerråd.
- Poppel, Marie Kathrine.** 2016. "Citizenship of Indigenous Greenlanders in a European Nation State: The Inclusionary Practices of Iverneq". S. 127–36 i *Reconfiguring Citizenship: Social Exclusion and Diversity within Inclusive Citizenship Practices (Contemporary Social Work Studies)*, redigeret af M. Moosa-Mitha og L. Dominelli. Routledge.
- Punter, Cody.** 2017. "Yellowknife's homeless crisis: Government plays catch up as people try to survive on the street in one of coldest cities in the world". *True North Photo Journal*.
- Rasmussen, Henriette.** 2006. "Fra forskning i Grønland til grønlandsk forskning". i *Grønland i verdenssamfundet: udvikling og forandring*, redigeret af H. Petersen. Nuuk: Atuagkat.
- Rasmussen, Inge S.** 2015. "Børnetalsmand: Børns rettigheder brydes". *KNR*, september 4.
- Rasmussen, Knud, Ernst Hansen.** 1929. *Festens Gave : Eskimoiske Alaska Æventyr*. København.
- Reason, Peter, Hilary Bradbury.** 2008. *The Sage handbook of action research: participative inquiry and practice*. Bd. 2. edition. London: SAGE Publications.
- Redaktionen.** 2017. "Overenskomst for socialrådgivere og sagsbehandlere er underskrevet". *Sermitsiaq.ag*, november 2.
- Redaktionen.** 2019. "Kim Kielsen: Velfærds-mæssig udvikling skal aldrig stoppe". *Sermitsiaq.ag*.

- Rink, Johannes Hinrich.** 1884. *Om Grønlanderne*. København: Det Grønlandske Selskab.
- Roach, Russ, Bill Rosas.** 1972. "Advocay Geography". *Antipode* 4(2):69–76.
- Rosa, Anja.** 2016. "Mor til 1-årig: Gør dog druk ulovligt for gravide". *Sermitsiaq*, december 1.
- Rosing Olsen, Ove.** 1997. *Kullorsuaq: nunaqarfiup toqqissisimaffiusup ineri-artortullu ilisaritinneqarnera 1996*. Nuuk: Eskimo Management.
- Rousseau, Jean-Jacques.** 1994. *The Social Contract*. Oxford: Oxford University Press.
- Rude, Eva.** 1991. *Arnat — den grønlandske kvinde*. Kbh.: Gyrithe.
- Rådet for Socialt Udsatte.** 2014. "*I Grønland er jeg for dansk, og i Danmark er jeg 'bare' grønlander*": udfordringer for udsatte grønlandere i Danmark. Kbh.: Rådet for Socialt Udsatte.
- Rådet for Socialt Udsatte.** 2016. *Udsatte grønlandske kvinder i Danmark — En undersøgelse af kvindernes livssituation, problemer, ressourcer og behov*. København.
- Sachs, Therese.** 1986. "Grønlandsforskningen: et inferno mellem videnskabelig og anvendelsesorientering?" *Samfundsøkonomen* 4(3):4–8.
- Sandberg, Benedicte Ingstad.** 1975. *Kvinnelige arbejdsmigranter ved en fabrikk i Grønland*. Oslo: Benedicte Ingstad Sandberg.
- Sandercock, Leonie.** 2004. "Commentary: indigenous planning and the burden of colonialism". *Planning Theory & Practice* 5(1):118–24.
- Schepelern Johansen, Katrine.** 2007. "Brugernes syn på integreret behandling af misbrug og psykisk sygdom". *STOF* 34–40.
- Schmidt, Glen G.** 2000. "Remote, northern communities: Implications for social work practice". *International Social Work* 43(3):337–49.
- Schmidt, Glen G.** 2005. "Geographip Context and Northern Child Welfare Practice". i *Violence in the family — Social Work Readings and Research from Nothern and Rural Canada*, redigeret af K. Brownlee og J. R. Graham. Ontario: Canadian Scholar's Press Inc.
- Schmidt, Glen G.** 2012. "One Hundred Years of Social Work: A History of the Profession in English Canada 1900-2000 (Review)". *Labour*.

- Schmidt, Rose, Charlotte Hrenchuk, Judie Bopp, Nancy Poole.** 2015. "Trajectories of women's homelessness in Canada's 3 northern territories". *International Journal of Circumpolar Health* 74(1):29778.
- Schnarch, Brian.** 2004. "Ownership, control, access and possession (OCAP) or Self-Determination Applied to Research". *Journal of Aboriginal Health* 1(1).
- Schnohr, Christina, Sissel Lea Nielsen, Steen Wulff.** 2007. *Børnefattigdom i Grønland: en statistisk analyse af indkomstdata for husstande med børn*. Nuuk: MIPI.
- Seiding, Inge, Ole Marquardt, Peter A. Toft, Niels H. Frandsen.** 2017. "Nye livsvilkår 1782-1845". i *Grønland — Den Arktiske Koloni*, redigeret af Hans Christian Gulløv. København: Gads Forlag.
- Shepherd, Judy.** 2001. "Where Do You Go When It's 40 Below? Domestic Violence Among Rural Alaska Native Women". *Affilia* 16(4):488-510.
- Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning.** 2011a. *Børn og Unge*. Nuuk.
- Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning.** 2011b. *Vores Velstand og Velfærd — Kræver Handling Nu*.
- Skjervheim, Hans.** 1996. *Deltager og tilskodar — og andre essays*. Oslo: Aschehoug.
- Smith, Linda Tuhiwai.** 2012. *Decolonizing methodologies*. London: Zed Books.
- Smith, Neil.** 2008. *Uneven Development: Nature, Capital, and the Production of Space*. 3rd revise. Georgia: University of Georgia Press.
- Socialreformkommissionen.** 1981. *Betænkning fra Socialreformkommissionen*. Nuuk.
- Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.** 1969. *Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråds symposium 7. og 8. november 1969 i "Bakkerne", Holte om forskningsbehov og forskningsmuligheder i Grønland*. København: Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.
- Statsministeriet.** 2009. "Den grønlandske selvstyreordning". Hentet (http://www.stm.dk/_a_2566.html).
- Stoecker, Randy.** 2012. *Research Methods for Community Change: A Project-Based Approach*. 2. udg. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Svensson, Lennart, Kurt Aagaard Nielsen.** 2006. *Action and interactive research: beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing.
- Søndergaard, Niels Krogh.** 2015. "Tuborg-reklamer går over grænsen". *Sermitsiaq*, juli 21.
- Sørensen, Axel Kjær.** 2009. "Grønlandsrådet". *Den Store Danske*.
- Sørensen, Aage B.** 1992. "Aktionsforskning om og i arbejdslivet". *Tidsskrift for samfunnsforskning* 3(1992):213–30.
- Tammi, Tuukka.** 2004. "The Harm-Reduction School of Thought: Three Fractions". *Contemporary Drug Problems* 31(3):381–99.
- Tester, Frank James.** 2006. *IGLUTAQ (in my room)— Implications of Homelessness For Inuit — A Case Study of Housing and Homelessness in Kinngait, Nunavut Territory*. Kinngait, Nunavut Territory.
- Tester, Frank James F. J., Peter Irniq.** 2008. "Inuit Qaujimajatuqangit: Social History, Politics and Practice of Resistance". *Arctic* 61(1):48–61.
- The U.S. Department of Housing and Urban Development.** 2018. *The 2018 Annual Homeless Assessment Report*. Washington.
- Travis, Robert.** 1991. "Homelessness, alcoholism, and ethnic discrimination among Alaska natives". *Arctic* 247–53.
- Trøndheim, Gitte.** 2010. *Slægtskab og køn i Grønlandske bysamfund — følelser af forbundethed*. Ilisimatusarfik: Ilimmarfik-instituttet.
- Truels Jensen, Fanny.** 1993. *Græsrodde og trækrone : et liv — set i bakspejlet*. Valby: Unitas.
- Udvalget For Samfundsforskning I Grønland.** 1961. *Udvalget for Samfundsforskning i Grønland*. Kbh: Udvalget for Samfundsforskning i Grønland.
- Udvalget For Samfundsforskning I Grønland.** 1963. *Befolkningssituationen i Vestgrønland: bebyggelsespolitik og befolkningsudvikling*. København. Udvalget.
- Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder.** 1975. *Kvinden og samfundsudviklingen = Arnaq inugtaoqatigîngnilo ineriartorreq*. Kbh.: Det Grønlandske Kvindeudvalg.
- Undervisningsministeriet.** 2017. *Studieordning Diplomuddannelsen i socialformidling*. København.

- Vammen, Tinne.** 2003. "Fanny Truels Jensen". *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*.
- Vebæk, Mâliâraq.** 1990. *Navaranaaq og andre: de grønlandske kvinders historie*. Kbh.: Gyldendal.
- Vedel Ankersen, Pia, Peter Munk Christiansen.** 2013. "Grønlandisering: Grønlands elite 2000-2009". *Politica* 45(2).
- Wagner Sørensen, Bo.** 1994. *Magt eller afmagt?: køn, følelser og vold i Grønland*. [Kbh.]: Akademisk Forlag.
- Watar, Laila, Sandrine Fanous, Peter Berliner.** 2010. "Unges liv og muligheder — deltagende aktionsforskning i Paamiut". *Psyke og Logos* 31.
- Watson, Sophie, Helen Austerberry.** 1986. *Housing and homelessness: a feminist perspective*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Wilks, Tom.** 2012. *Advocacy and Social Work Practice*. Maidenhead: McGraw-Hill International.
- Winsløw, Jacob Hilden.** 1991. *Videnskabelig hverdag: en sociologisk undersøgelse af forholdet mellem praksis og selvforståelse i empiriske videnskaber*. Holte: SocPol.
- Wright, Erik Olin.** 1993. "Explanation and Emancipation in Marxism and Feminism". *Sociological Theory* 11(1):39–54.
- Wright, Erik Olin.** 1997. *Class Counts — Comparative studies in class analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wright, Erik Olin.** 2010. *Envisioning Real Utopias*. London: Verso.
- Young, T. Kue, Boris Revich, Leena Soininen.** 2015. "Suicide in circumpolar regions: an introduction and overview". *International Journal of Circumpolar Health*; Vol 74 (2015).
- YWCA.** 2017. "Lynn's Place | YWCA". *YWCA Yellowknife — A Turning Point For Women*. Hentet 7. marts 2017 (<http://www.ywcanwt.ca/temporary-housing/lynns-place>).
- Zapf, Michael Kim.** 1993. "Remote Practice and Culture Shock: Social Workers Moving to Isolated Northern Regions". *Social Work* 38(6).
- Økonomisk Råd.** 2016. *Grønlands Økonomi 2016 — Konjunkturudsigter Aktuel økonomisk politik Uddannelse*. Nuuk.
- Økonomisk Råd.** 2018. *Grønlands Økonomi 2018*.

Aagaard, Tine. 2014. *Hverdagsliv med sygdom: patienters kulturelle perspektiver på sundhedspraksis i Grønland: Ph.d.-afhandling.* Nuuk: Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab , Ilisimatusarfik.

Nunatsinni isumaginninnikkut politikki inuuniarnikkullu atukkat – allakkiat

Steven Arnfjord — *Ilisimatusarfimmi Lektoriullunilu Immikkoortortami pisortaavoq Inuiaqatigiilerinermi aningaasarsiornemi tusagassiuutilerinermilu immikkoortorta qarfimmi. Sociologiimi sumaginninnikkut ilisimatusarnermi ilisimatusaatinilu allani ilinniartitsisuuvoq, taaneqartunilu siunnersuisuusinnaalluni.*

Atuagaq pillugu

Atuakkiami qitiutillugu sammineqarpoq isumaginninnikkut politikkip inuuniarnikkullu atigarisat eqqartornissaat, oqallisigineqanerillu ulluinnarni qanoq sunniuteqartarnersut. Tamannalu soqutiginaateqarpoq nunatut inuiaqatigiitullu atugarissaaneq uteqqiasumik eqqartortarnissaa ingerlatiinnassagutsigu. Ukiut ingerlanerini atugarissaaneq pisortanit akisussaafiqineqalersimavoq, taamaaginnartussatullu isigilersimallugu ingerlatinnalersimallugulu unikaallannata nalilersorunnaarlugulu, ukiut 20-30vit matuma siornagut atugarissaarnermut atortitaasut ullutsinnut suli inuiaqatigiit pisariaqartitaanut naleqquttuunersut. Allakkiat atuakkamiittut siornatigut saqqummersinneqareersimapput.

Inussuk – Issittumi Ilisimatusarnermik Atuagassiaq

Inussuit ujaqqat qaleriiaarlugit sanaajusut ingammik nunani issittuni siumugassaapput. Inussuit ukiuni untritolippassuarni Inunnit europamiunillu sanaeqartarsimapput. Inussuit ilisimasarialinnik tikkuartuisuupput, taamalu Kalaallit Nunaanni pinngortitap kulturillu iluanni ilisimasat nutaat pisoqqallu naapiffiattut assersuunneqarsinnaallutik.